

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARDA TRAVMANIN ETKİSİ VE
TRAVMAYI DENEYİMLEME**

Uzay Geysu YAŞA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARDA TRAVMANIN ETKİSİ VE TRAVMAYI
DENEYİMLEME

Uzay Geysu YAŞA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Uzay Geysu YAŞA tarafından hazırlanan “Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Etkisi ve Travmayı Deneyimleme” başlıklı bu çalışma, 06.06.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Uzay Geysu YAŞA

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılmamış durumda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Uzay Geysu YAşA

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında bana destek olan, rehberlik eden ve inancını yitirmeyen herkese en derin şükranlarımı sunarım.

Öncelikle, kıymetli danışmanım Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN'a en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Onun bilgeliği, sabrı ve anlayışı, bu çalışmanın her aşamasında bana yol gösterdi. Akademik yolculuğum boyunca beni sürekli teşvik eden, her soruma cevap bulan ve beni daha iyi bir araştırmacı olmaya yönlendiren bu değerli insanın rehberliğinde olmanın ayrıcalığını yaşadım. Bana olan sarsılmaz inancı, en zor anlarımda bile motivasyonumu korumama yardımcı oldu.

Tezimin jüri üyeleri olan saygıdeğer Prof. Dr. Sema BUZ'a, Prof. Dr. Ayşe Sezen SERPEN'e, Prof. Dr. Filiz YILDIRIM'a ve jüri üyem olmasının yanında, çalıştığım üniversitede de bölüm başkanım olan ve desteğini hep arkamda hissettiğim değerli Prof. Dr. Seher CESUR KILIÇASLAN'a derin akademik bilgileri ve değerli geri bildirimleriyle tezimi şekillendirmede büyük katkılar sağladıkları için minnettarım. Her biri, çalışmamın kalitesini artırmada ve akademik gelişimimde önemli rol oynadı.

İstatistiksel analizler konusunda bilgilerini cömertçe paylaşan sevgili arkadaşım Doç. Dr. Salim YILMAZ'a özel bir teşekkür borçluyum. Onun desteği, bu önemli kısmı başarmamı sağladı ve çalışmamın bilimsel temellerini güçlendirdi.

Manevi destekleriyle her zaman yanımda olan sevgili arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım. Varlıklarıyla bana güç verdiler ve moral kaynağım oldular. Zor zamanlarımda iş yükümü hafifletip bana destek olan kıymetli ekip arkadaşlarıma en derin şükranlarımı sunarım. Onların anlayışı, yardımları ve iş birliği, bu süreci daha az stresli hale getirdi ve çalışmalarına odaklanmamı sağladı.

Son olarak, bu süreçte bana destek olan ve katkıda bulunan herkese yürekten teşekkür ederim. Çalışmamın tüm bu değerli katkıları olmadan mümkün olamayacağını belirtmek isterim. Her birinizin desteği, bu çalışmayı hayata geçirmemde büyük rol oynamıştır ve sizlere minnettarım.

ÖZET

YAŞA, Uzay Geysu. *Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Etkisi ve Travmayı Deneyimleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Savaş, göç, tecavüz gibi travmatik stres yaratan olayların sonuçlarından en çok hassas gruplar etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve dezavantajlı olma durumu düşünüldüğünde kadınların göç öncesi, göç sırası ve sonrasında maruz kaldıkları travma sonucunda işlevsellikleri zedelenebilmektedir. Travma sonrası ortaya çıkan problemlerin hem psikolojik hem de sosyal boyutu bulunmaktadır. Göç'e ve savaşa dair travma kaynaklı problemlerin incelenmesi ve boyutsal olarak değerlendirilmesi amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmanın literatürde bulunan göçmen travması kategorisindeki kadın odaklı bakış açısı eksikliğini gidermesi beklenmektedir. Araştırmada göçmen kadınların yaşadıkları travma durumunun ortaya konulması, sonrasında gelişen psikolojik, ruhsal sıkıntıların tanımlanması ve destek mekanizmalarının değerlendirilmesi hem nicel hem de nitel yöntemlerin kullanılmasını gerektirmiş ve araştırmanın metodu karma yöntem olarak belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında İstanbul ilinde ikamet eden göçmen kadınlara kar topu örneklem yöntemi ile ulaşıp, karma yöntem metodlarından olan açıklayıcı ardışık desen gereği ilk aşama olan nicel kısımda 484 kişiyle görüşülmüş, travma ve depresyon belirtileri gösterdiği nicel yöntemlerle belirlenmiş 20 kişiyle ise araştırmanın ikinci aşaması olan nitel kısım tamamlanmıştır. Araştırma sonucunda; Suriyeli kadın göçmenler üzerinde, depresyonun, travma ve travma sonrası stres bozukluğu belirtileri üzerinde etkisi olduğu, Türkiye'de geçirilen zamanın artmasının ve Türkçe biliyor olmanın Suriyeli göçmen kadınların psikolojik durumları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ve yaşanan travmatik olayların ağırlıklı olarak iç savaş kaynaklı olduğu görülmüştür. Elde edilen verilerin sistemli analizi ve analizlerin; ekolojik, ayrımcılık-baskı karşıtı perspektifler üzerinden açıklanması ile göç ve göçe bağlı travmanın psikososyal etkileri görünür kılınmıştır.

Anahtar Sözcükler

Sosyal Hizmet, Travma, Göç, Göçmen Kadın, Ruh Sağlığı

ABSTRACT

YAŞA, Uzay Geysu. *The Impact of Trauma and the Experience of Trauma in Syrian Immigrant Women*, Master Thesis, Ankara, 2024.

The most vulnerable groups are profoundly affected by the consequences of traumatic events such as war, migration, and rape. Considering gender roles and the state of being disadvantaged, women often face multiple traumatic events before, during, and after migration. The functionality of women, who are already among vulnerable groups, can be impaired as a result of trauma. Post-traumatic issues encompass both psychological and social dimensions. This study, conducted to examine and evaluate trauma-related problems associated with war and migration, aims to address the lack of a women-centered perspective in the migrant trauma category within the literature. The study involved revealing the trauma experiences of immigrant women, identifying the psychological and mental distress that developed subsequently, and evaluating the support mechanisms in place. Both quantitative and qualitative methods were required, leading to the adoption of a mixed-methods approach. Specifically, an explanatory sequential design was utilized. Immigrant women residing in Istanbul were reached using the snowball sampling method. In the first quantitative phase, 484 participants were interviewed. In the subsequent qualitative phase, 20 individuals identified with symptoms of trauma and depression were interviewed for in-depth exploration. The results of the research indicated that depression significantly impacts trauma and post-traumatic stress disorder (PTSD) symptoms among Syrian refugee women. The duration of time spent in Turkey and the ability to speak Turkish positively influenced the psychological well-being of Syrian refugee women. The traumatic events experienced were predominantly related to the civil war. The systematic analysis of the collected data, interpreted through ecological, anti-discrimination, and anti-oppressive perspectives, has made the psychosocial effects of migration and trauma more visible.

Keywords

Social Work, Trauma, Migration, Immigrant Women, Mental Health

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1.2.1. Nicel Alt Amaçlar	5
1.2.2. Nitel Alt Amaçlar	6
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	7
1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	8
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. GÖÇ SORUNU	9
2.1.1. Göç Kavramı	9
2.1.2. Göçmen Statüleri.....	11
2.1.3. Suriye İç Çatışması Bağlamında Ortadoğu'da Göç Sorunu.....	13

2.1.4. Ulusal ve Uluslararası Alanda Göç	15
2.1.4.1. Uluslararası Düzenlemeler	15
2.1.4.2. Ulusal Anlaşmalar ve Yasal Düzenlemeler	15
2.1.5. Türkiye’de Entegrasyon Politikaları ve Sosyal Uyum	17
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDE GÖÇ	20
2.2.1. Ortadoğu’da Toplumsal Cinsiyet Rollerini	20
2.2.2. Göç Sürecinde Kadın Olmak.....	21
2.3. GÖÇMEN RUH SAĞLIĞI.....	22
2.3.1. Travma	23
2.3.1.1. Travmanın Etkileri	25
2.3.2. Travma Kategorileri	26
2.3.2.1. Tekrarlayan ve Kronik Travma	26
2.3.2.2. Gelişimsel Travma	27
2.3.2.3. Kompleks Travma.....	27
2.3.2.4. Doğa Olayları ve Kazalar	27
2.3.2.5. Belirli Gruplar Üzerine Yönelik Travma	27
2.3.2.6. Mülteci Travmasının Özellikleri.....	28
2.3.3. Depresyon-TSSB Komorbiditeleri	28
2.3.4. Travmayı Deneyimleme	30
2.4. KURAMLAR ÇERÇEVESİNDE GÖÇMEN KADINLAR.....	31
2.4.1. Ekolojik Yaklaşım.....	31
2.4.2. Ayrımcılık, Baskı Karşıtı Kuram	33
2.4.2.1. Baskı Karşıtı Kuram (Anti-Oppressive Theory).....	33
2.4.2.2. Ayrımcılık Karşıtı Kuram (Discrimination Theory)	35

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	38
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	38
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	39
3.2.1. Örneklem Hesaplama	39
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	43
3.3.1. Nicel Araştırma	44
3.3.1.1. Anket Formu	44
3.3.1.2. Harvard Travma Envanteri (HTE)	45
3.3.1.3. Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)	45
3.3.2. Nitel Araştırma	46
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI	47
3.4.1. Nicel Verilerin Toplanması	48
3.4.2. Nitel Verilerin Toplanması.....	49
3.5. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ	50
3.6. ARAŞTIRMAYA DAHİL ETME VE DAHİL ETMEME KRİTERLERİ .	51
3.7. VERİLERİN ANALİZİ	52
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	55
4.1. NİCEL BULGULAR.....	55
4.1.1. Sosyodemografik Özellikler.....	55
4.1.2. Evliliğe İlişkin Özellikler	57
4.1.3. Sağlık Durumları ve Sosyal Destek Ağları	58
4.1.4. Ölçek Puanları ve Dağılımı	59
4.1.5. Suriyeli Göçmen Kadınlarda Depresyon ve Travma	73
4.2. NİTEL BULGULAR.....	78
4.2.1. Göç Öncesi Süreç ve Travmatik Yaşam Deneyimleri.....	83

4.2.1.1. Göç Öncesi Yaşam Pratikleri	84
Evlilik Deneyimleri	87
4.2.1.2. Kayıp ve Yas	92
4.2.1.3. Aile ve Topluluk İçi İstismar.....	96
4.2.2. Göç Sürecine Yönelik Deneyimler	98
4.2.2.1. Göç Kararı ve Hazırlık Süreci	99
4.2.2.2. Göç Etme Süreci ve Kaçakçılarla Deneyimler	108
4.2.3. Göç Sonrası Yaşanan Sorunlar.....	114
4.2.3.1. Göç Sonrası Gündelik Yaşam Pratikleri	116
4.2.3.2. Sosyoekonomik Değişiklikler ve Zorluklar.....	118
4.2.3.3. Fiziksel ve Psikolojik Belirtiler	121
4.2.3.4. Aile Dinamiklerinde Değişiklikler ve Zorluklar	126
4.2.3.5. Sosyal ve Kültürel Uyum Zorlukları	134
4.2.3.6. Yasal ve Bürokratik Engeller	143
4.2.3.7. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Güçlükler	149
4.2.4. Suriyeli Kadınların Gelecek Planları.....	154
4.2.4.1. Aile Bütünlüğünün Sağlanabilmesi	155
4.2.4.2. Yurt Dışına Çıkma.....	156
4.2.4.3. Eğitim ve Mesleki Gelişim	157
4.2.4.4. Ekonomik Bağımsızlık ve İş Kurma.....	158
4.2.4.5. Uzun Vadeli Yerleşim ve Vatandaşlık	160
5. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	162
5.1. NİCEL BÖLÜM	162
5.2. NİTEL BÖLÜM	174
5.3. AÇIKLAYICI ARDIŞIK SONUÇLAR.....	182

5.3.1. Ekolojik Kuram Çerçevesinde Değerlendirme	183
5.3.2. Ayrımcılık ve Baskı Karşıtı Kuram Perspektifinde Değerlendirme:	184
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	186
KAYNAKÇA	191
EK 1. ANKET FORMU.....	203
EK 2. BECK DEPRESYON ÖLÇEĞİ.....	207
EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	216
EK 4. HARVARD TRAVMA ENVANTERİ	225
EK 5. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	226
EK 6. ÖLÇEK İZİNLERİ	227
EK 7. ORJİNALLİK RAPORU	228
EK 8. ETİK KURUL KOMİSYON İZİNİ	230

KISALTMALAR DİZİNİ

BDE	: Beck Depresyon Ölçeği
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
HTE	: Harvard Travma Envanteri
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı</i>	41
Tablo 2. <i>Araştırmanın İkinci Kısımında Yer Alan Katılımcı Bilgileri</i>	49
Tablo 3. <i>Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....</i>	55
Tablo 4. <i>Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Kaç Yıllık Evlilikleri Olduğu ve Kaç Yıldır Türkiye’de Buldukları</i>	57
Tablo 5. <i>Katılımcıların Evliliklerini Nerede Gerçekleştirdiği, Evlilik Süreleri, Evlilik Kararı Almasındaki Faktör</i>	57
Tablo 6. <i>Katılımcıların Sağlık Durumu ve Sosyal Destek Ağı</i>	58
Tablo 7. <i>Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar ve Depresyon Sınıflamasına Göre Dağılımları</i>	59
Tablo 8. <i>Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanlar</i>	60
Tablo 9. <i>Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanları.....</i>	63
Tablo 10. <i>Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Depresyon Düzeyleri ..</i>	65
Tablo 11. <i>Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Travma Belirtileri</i>	66
Tablo 12. <i>Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Depresyon Düzeyleri.....</i>	68
Tablo 13. <i>Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Genel Travma Belirtilerinin Varlığı ...</i>	69
Tablo 14. <i>Katılımcıların Yaşlarının, Çocuk Sayıları, Evlilik Süreleri ve Türkiye’de Yaşama Süresi ile Depresyon Skorları, Travma Sonrası Stres Bozukluğu Skorları ve Genel Travma Skorları İlişkisi</i>	71
Tablo 15. <i>Katılımcıların Depresyon Düzeylerine Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Genel Travma Belirtilerinin Varlığı</i>	72
Tablo 16. <i>Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Depresyona Etkisi Regresyon Modeli</i>	74
Tablo 17. <i>Suriyeli Göçmen Kadınlarda Sosyodemografik Özelliklerin ve Travmanın Depresyona Etkisi Regresyon Modeli</i>	75

Tablo 18. <i>Suriyeli Göçmen Kadınlarda Sosyodemografik Özelliklerin Travmaya Etkisi Regresyon Modeli</i>	76
Tablo 19. <i>Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Kaç Yıllık Evlilikleri Olduğu ve Kaç Yıldır Türkiye’de Buldukları</i>	78
Tablo 20. <i>Katılımcıların Beck Depresyon Ölçeği ve Harvard Travma Ölçeğinden Aldıkları Puanlar</i>	79
Tablo 21. <i>Bütün Kodların Kod Matris Tarayıcı Tablosu</i>	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. <i>Verilerin Saçılım Grafiği ve Artıkların QQ Plot Grafiğine Göre Dağılımları</i>	74
Şekil 2. <i>Türkiye’de Geçirilen Yıl Bazlı Sürenin Travma Skoruna Etkisinde Saçılım Grafiği ve Artıkların QQ Plot Grafiğine Göre Dağılımları</i>	77
Şekil 3. <i>Araştırmanın Ana Temaları</i>	81
Şekil 4. <i>Katılımcıların Travmatik Deneyimlerinin Göç Süreçlerine Göre Ağırlıklandırılması</i>	83
Şekil 5. <i>Göç Öncesi Süreç ve Travmatik Yaşam Deneyimleri Temasının Alt Temaları</i>	84
Şekil 6. <i>Katılımcıların Evlilik Nedenlerine Göre Ağırlık Grafiği</i>	89
Şekil 7. <i>Göç Sürecine Yönelik Deneyimler Temasının Alt Temaları</i>	99
Şekil 8. <i>Göç Sürecine Yönelik Deneyimler Temasının Alt Temaları</i>	114
Şekil 9. <i>Göç Sonrası Yaşanan Travmatik Deneyimlerinin Ağırlıklandırılması</i>	115
Şekil 10. <i>Suriyeli Kadınların Gelecek Planları Temasının Alt Temaları</i>	155

GİRİŞ

Göç olgusu insanlığın yerleşik hayata geçilmesi ile tarih sahnesine çıkmıştır. İstemli veya istemsiz yapılan göçlerde hem bireyde hem de gidilen ülkede birtakım değişikliklere fırsatlara ve sorunlara yol açılmıştır. Özellikle savaş, kıtlık, doğal afet veya kendi ülkesinde güvenlik nedeniyle barınamama gibi sebeplerle göç etmek zorunda kalan göçmenlerin yaşadıkları sorunlar belirli noktalarda ağırlaşmaktadır. Bireylerin içerisinde buldukları durum onları maddi, psikolojik ve sosyal boyutta etkilemektedir. Bu anlamda göç; bireyin hayatını tamamen değiştiren, kendisini her yönden etkileyen bir süreç olmuştur (Özçürümez & İçduygu, 2022). Kendi vatanından ayrılan bireyler bir başka ülkeye geçerken yolda insan kaçakçılığı, insan ticareti, tecavüz, maddi kayıplar ve can kaybı gibi pek çok sorun yaşamaktadırlar. Bununla birlikte varmak istenen ülkeye gelindiğinde ise kültürel uyum sorunları, dil problemi, bir takım sosyal dışlanma problemleri, işsizlik vb. pek çok sorun da onları beklemektedir (Castles & Miller, 2013). Bütün bunlar düşünüldüğünde yaşanan psikolojik ve fiziksel anlamda ağır olan bu süreç, normal ve sağlıklı olarak kabul edilen bireyleri birden hastalıklı bireylere çevirebilmektedir. Dolayısıyla hali hazırda bireylere zarar veren onları hassaslaştıran bu durum, zaten dezavantajlı ve kırılgan gruplar içerisinde yer alan kadın, çocuk, yaşlı ve engellileri daha fazla etkilemektedir.

İFSW tarafından yapılan küresel sosyal hizmet tanımına göre (2014) sosyal hizmet disiplini, bütüncül bir iyilik haline odaklanarak bireylerin karşılaştıkları problemlerin giderilmesine yönelik insanlar ve toplumsal araçlarla çalışmasını gerektirmektedir. Bu anlamda bakıldığında ise göçmen bireylerin karşılaştıkları sorunların çözümünde ve bireylerin iyilik halinin arttırılmasında bütüncül bir müdahale ile sosyal, psikolojik ve politik anlamda sosyal hizmet bakış açısının önemi ortaya koyulmuştur. Sosyal hizmet içerisinde yer alan ekolojik yaklaşım ve ayrımcılık, baskı karşıtı çerçeve Suriyeli göçmen kadınların içerisinde buldukları durumu tanımlamamıza yardımcı olmaktadır. Çevrenin değişimiyle problemleri yeniden üretilebileceğini, yaşanan dışlanma durumunun hem sebepleri hem de sonuçları toplumsal bir temele dayanmaktadır (Payne, 2014, s.450-480).

Bu araştırma kapsamında Suriye'den gelen göçmen kadınların yaşadıkları travmatik deneyimler ortaya konulması amacıyla, bireylerin içerisinde buldukları psikososyal durum kendi bağlamında değerlendirilmeye çalışılmış ve özellikle göç travması olarak erkeklere nazaran tehlikelere daha açık, kırılgan grupta olan kadınların travmatik deneyimlerinin onlar üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri ortaya konularak birbirleri ile ilişkilendirilmesi ve ekolojik, ayrımcılık- baskı karşıtı kuram çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanarak araştırmanın ilk aşamasında İstanbul ilinde ikamet eden 484 göçmen kadına ulaşılmıştır. İkinci aşamada ise ölçek sonuçlarına göre depresyon ve travma belirtileri gösterdiği belirlenen 20 kadınla birebir görüşmeler yapılmıştır. Bulgulara bakıldığında; nicel bölümde, göçmen kadınların travma semptomlarının depresyon semptomları ile ilişkili olduğu ve travmanın doğrudan depresyon üzerinde etkisi olduğunu, Türkçe bilme durumlarının travma ve depresyon seviyeleri üzerinde etkili olduğunu, Türkiye'de yaşanan sürenin artmasının travma belirtilerinde azalmalara sebep olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın nitel bölümündeki bulgularına bakıldığında güncel olarak travma ve depresyon belirtileri gösteren katılımcıların deneyimledikleri travmatik olayları, ağırlıklı olarak göç öncesinde yani savaş sırasında yaşadığı, Türkiye'ye geldiklerinde dil engeli ve ayrımcılık ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Bu doğrultuda oluşturulan kuramsal çerçeve, bulgu, tartışma ve sonuçlar sonraki bölümlerde detaylıca tartışılmaktadır.

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

2011 yılında Arap Baharı ile meydana gelen karışıklıklar sonrasında Suriye’de başlayan iç savaş milyonlarca insanı yerinden etmiştir. Bu krizden en çok etkilenen gruplardan biri de Suriyeli kadınlardır. Savaştan kaçan ve Türkiye'ye sığınan Suriyeli kadınlar, yeni bir ülkede yeni bir hayata başlama mücadelesinin yanı sıra, travma, depresyon ve sosyal uyum problemleri gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalmışlardır (Acarturk ve ark., 2021).

Göçün getirileri ve savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkan problemlerin, sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınması gerekmiştir. Savaş sırasında geri planda kalmayan hatta Arap Baharı özelinden gidildiğinde aktif bir rol oynayan kadınların (Özcan, 2020); ev işleri, çocuk bakımı, aile bütünlüğünün sağlanması ve hatta bir noktada ev geçindirme, istihdam, eğitime katılma ve bunun yanında kadınsal bazı sağlık sorunlarına ve istismara maruz kaldıkları görülmektedir (Tuzcu ve Ilgaz, 2015). Bireylerin sorunlarının çözümünde rol alan psikososyal destekler Sosyal Hizmet disiplininin; çevresi içerisinde birey anlayışı ile (Thompson, 2013) bireyin içerisinde bulunduğu toplumun kültürel kabulleri ve bunların bireye etkisi dikkate alınarak müdahaleler uygulanmalıdır. Bu nedenle araştırmanın, genel olarak göçmenlerin tamamını kapsamaya yerine, inanç ve kültürel bazı kabuller dikkate alınarak, sayıca yoğunluğu ve dolayısı ile ihtiyaçları fazla ve öncelikli olan Suriyeli göçmenleri kapsamaya gerekmiştir.

2011-2012 yılından beri süregelen savaş ve karışıklık durumunun etkilerinin, oradan uzun yıllar önce kopan bireylerde hala hissedilmekte olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yerinden edilmiş kişilerde göçmen olmanın zorlukları ve üzerine kadın olmak gibi dezavantajlı durumlara sahip olmak; bireylerde geçmeyen travmatik izler bırakmıştır (Cengiz, 2017). Göçmen ve kadın olmak başlı başına zor bir durumken savaşa dayalı travmatik izlerin bireyin yaşamını zorlaştırıcı etkilerinin göçmen çalışmalarında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Sosyal Hizmet disiplinin bir gereği olarak her insan biriciktir ve yaşanan deneyimler bir noktada kişiye özgüdür. Bu özgünlüğün ortaya serilebilmesi, katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler yapılmasını gerektirmektedir. Göçmen olma durumu ve savaşa tanıklık etmenin birey üzerindeki hem psikolojik hem de sosyal etkilerinin görülmesi amacı ile göç olgusuna çok boyutlu bakılarak hem nicel hem de nitel yöntemleri içeren karma araştırma modeli ile sorunların irdelenmesi gerekmiştir. Özetle savaşın göçmen kadınlar üzerindeki etkisinin görünür kılınmaya çalışılması, bireylerin göç süreçlerinde yaşadıkları travmaların derinlemesine incelenmesi ve bunların ayrımcılık, baskı karşıtı kuram ve ekolojik kuram gibi farklı kuramsal çerçevelerden açıklanması gerekliliği, araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Araştırmada, ayrımcılık karşıtı kuram ve baskı karşıtı kuram, Suriyeli göçmen kadınların maruz kaldığı sistematik ayrımcılık ve baskıyı anlamak için kullanılacaktır. Ayrımcılık karşıtı kuram, kadınların savaş ve göç sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve toplumsal normlar çerçevesinde nasıl şekillendiğini açıklamaya yardımcı olacaktır. Baskı karşıtı kuram ise, bu kadınların travmatik deneyimlerinin, toplumsal yapılar ve güç ilişkileri tarafından nasıl etkilendiğini ve bu yapıların onların psikososyal sağlıklarına olan etkilerini ortaya koyacaktır. Bu iki kuram, Suriyeli göçmen kadınların savaş ve göç süreçlerinde maruz kaldıkları ayrımcılık ve baskının çok boyutlu bir analizini yapmamızı sağlayarak, yaşadıkları travmaların toplumsal ve psikososyal bağlamda daha iyi anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Ekolojik kuram ise, bireylerin çevresel faktörlerle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin onların psikososyal sağlıklarına olan etkilerini anlamak için kullanılacaktır. Bu kuram, kadınların travma sonrası yaşadıkları psikososyal problemleri, birey-çevre etkileşimi çerçevesinde ele alacak ve bu etkileşimlerin kadınların günlük yaşamlarına olan etkilerini inceleyecektir. Bu bağlamda, ekolojik kuram, kadınların savaş ve göç sürecinde yaşadıkları travmatik olayların, sosyal destek mekanizmaları ve çevresel faktörlerle nasıl ilişkili olduğunu anlamaya yardımcı olacaktır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli göçmen kadınların yaşadıkları travmatik olayların günlük yaşamlarına, depresyon düzeylerine ve genel psikososyal işlevselliklerine olan etkilerini incelemektir. Araştırma, bu travmatik deneyimlerin sosyo-demografik faktörlere göre nasıl farklılık gösterdiğini ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri ve olası etkileri belirlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bu çalışmada, Suriyeli göçmen kadınların travmatik yaşam deneyimlerinin niteliksel olarak değerlendirilmesi ve bu deneyimlerin onların sosyal ve psikolojik işlevselliklerine olan etkilerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bulguların sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilmesi ve böylece göçmen kadınların yaşadığı sorunların daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Bu temel amaç doğrultusunda nicel ve nitel yöntemler ardışık bir şekilde kullanılarak, Suriyeli göçmen kadınların travma ve depresyon düzeyleri ile bu durumların sosyo-demografik faktörlere göre farklılıkları ve değişkenler arasındaki ilişkiler sistematik bir şekilde incelenecektir.

1.2.1. Nicel Alt Amaçlar

Çalışmanın ilk bölümü olan nicel kısımda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik profilleri (yaş, eğitim durumu, medeni durumu, ekonomik durumu) nelerdir?
2. Suriyeli göçmen kadınların Beck Depresyon Ölçeğinden aldıkları puanlar nelerdir?
3. Suriyeli göçmen kadınların Harvard Travma Ölçeğinden aldıkları puanlar nelerdir?
4. Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik özelliklerine (yaş, eğitim durumu, medeni durumu, ekonomik durumu) göre Beck Depresyon Ölçeği puanları farklılık göstermekte midir?
5. Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik özelliklerine (yaş, eğitim durumu, medeni durumu, ekonomik durumu) göre Harvard Travma Ölçeği puanları farklılık göstermekte midir?
6. Suriyeli göçmen kadınların Beck Depresyon Ölçeği ve Harvard Travma Ölçeği puanları arasında bir ilişki var mıdır?

7. Suriyeli göçmen kadınların Harvard Travma Ölçeği puanları, Beck Depresyon Ölçeği puanlarını yordamakta mıdır?
8. Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik özellikleri Harvard Travma Ölçeği puanlarını etkilemekte midir?

1.2.2. Nitel Alt Amaçlar

Suriyeli göçmen kadınların travmatik yaşam deneyimlerini ve bu deneyimlerin onların günlük yaşamlarına, sosyal ve psikolojik işlevselliklerine olan etkilerini anlamak amacıyla çalışmanın nitel yöntemler kullanılan ikinci kısmında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Suriyeli göçmen kadınların göç öncesi, sırası ve sonrasında yaşadıkları travmatik yaşam deneyimleri nelerdir ve bu deneyimler onların hayatlarına nasıl yansımıştır?
2. Suriyeli göçmen kadınların göç etmeden önceki Suriyede yaşantısı nasıldır?
3. Toplumsal cinsiyet kodlarının göç etme kararı alınmasında bir etkisi var mıdır?
4. Suriyeli göçmen kadınların aile dinamikleri göç ile nasıl değişmiştir?
5. Suriyeli göçmen kadınların göç sonrası süreçte yaşadıkları sosyoekonomik değişimler nelerdir?
6. Suriyeli göçmen kadınların toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve baskı ile karşılaştıkları durumlar nelerdir ve bu durum onların geleceğe dair düşüncelerine nasıl yansımıştır?

Bu nitel amaçlar, araştırmanın derinlemesine yapılmasını ve Suriyeli göçmen kadınların yaşadığı travmatik deneyimlerin etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlamaktadır.

Bu çalışmada, göçmen kadınların yaşadıkları travmatik olayların toplumsal ve çevresel faktörlerle nasıl şekillendiğini ve bu faktörlerin kadınların psikososyal sağlıklarına olan etkilerini anlamak için ayrımcılık-baskı karşıtı kuram ve ekolojik kuram çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır. Araştırmanın sonuçları, Suriyeli göçmen kadınların travma

ve depresyonla mücadeleye yardımcı olacak psikososyal destek ve müdahale programlarının geliştirilmesine ve göçmen kadınların sosyal ve kültürel uyumu amacıyla planlanabilecek çalışmaların kapsamını belirlemeye katkıda bulunacaktır. Ayrıca, araştırma bulguları, travma ve göçün ruhsal ve bedensel sağlık üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamızı sağlayacak ve bu alandaki teorik tartışmalara katkı sunacaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumsal cinsiyet rolleri ve dezavantajlı olma durumu düşünüldüğünde kadınların; savaş, göç sırasında ve sonrasında birden fazla travmatik olayla yüzleşmek durumunda kaldıkları söylenebilir. Bu durumun sonuçları düşünüldüğünde hali hazırda hassas gruplardan olan kadınların travma sonucunda sosyal ve fiziksel işlevsellikleri zedelenmektedir (Balım, 2018). Sosyal hizmet, tanım gereği dezavantajlı gruplara işlevsellik kazandırma amacı taşır (IFSW, 2024). Bu nedenle göçmen kadınlarda travma olgusunun etkilerinin sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilmesi önemlidir.

Son yıllarda, göçmen travması literatüründe kadın odaklı bakış açısı taşıyan çalışma sayısında artış görülmektedir. Ancak sosyal hizmet disiplini, diğer disiplinlerden ayrı olarak kuramsal ve sistemli bir şekilde sorunları; mikro, mezo ve makro ölçekte incelemektedir. Bu nedenle sosyal hizmet bakış açısının toplumsal cinsiyeti temel alarak olguları incelemesi, planlanacak sosyal çalışmalar için önemli bir kaynak niteliği gösterecektir. Bu araştırmanın bulguları, göçmen kadınların travma sonrası sosyal ve psikolojik destek ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Bu bağlamda, sosyal hizmet bakış açısı, göçmen kadınlarda, travmalarının etkilerini hafifletmek ve onların topluma entegrasyonunu desteklemek açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu da araştırmanın literatüre katkısını ortaya koymaktadır. Yapı olarak bir karma yöntem araştırması olması ilerde göç, psikoloji ve sosyal hizmet alanlarında yapılacak karma yöntem çalışmalarına da rehberlik edecektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Katılımcıların araştırma boyunca verdikleri cevapların katılımcıların görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır:

- Çalışma İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir.
- Katılımcılar 20-65 yaş aralığındaki Suriye uyruklu göçmen kadınlardan oluşmaktadır. Toplamda 20 katılımcıya ulaşılmıştır.
- Araştırmada elde edilen bulgular sosyo-demografik formun niteliği, Harvard travma envanteri ve Beck depresyon ölçeğinin nitelikleri ile sınırlıdır.

Araştırma sınırlılıkları içerisinde örneklemin elde edildiği coğrafi konumunun İstanbul'un belirli ilçelerinde gerçekleşmiş olması, katılımcıların yaş aralığı 20-65 olarak belirlenmiş olması, kartopu örnekleme yönteminin belirli sosyal çevreler ve ağlarla sınırlı kalmaya yatkın olan yapısı, ikinci aşama için kriterleri karşılayan katılımcılara sonrasında ulaşamaması, bir kısım katılımcının ikinci aşama için eşlerinin yapılan araştırmadan çekindiklerini ve bu nedenle dahil olmayacaklarını belirtmeleri, az da olsa dil becerileri ve tercüman kullanımı ile ilgili zorlukların yaratmış olduğu riskler, nitel veri analizinin doğası gereği alınan subjektif kararlar ve araştırmanın kesitsel türde olup nedensel ve açıklayıcı bir iddiasının bulunmamasıdır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GÖÇ SORUNU

2.1.1. Göç Kavramı

Göç olgusu, birçok farklı parametreyi içeren bir tanıma yıllar içerisinde evrilerek ve gelişerek ulaşmıştır. Literatürde yapılan tanımlamalara bakılacak olursa: Özer'e göre göç, insan topluluklarının hayatlarını geçirmek üzere dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerle coğrafi olarak yer değiştirme hareketidir (Özer, 2014). Genel olarak tüm göç tanımlamaları benzer şekilde göçün nedenleri ve sonuç olarak ortaya koyduğu durumlarla ilişkilidir. Göç tanımları incelendiğinde tarihsel olarak gelişen süreçlerle birlikte göç etme sebeplerinin güncel parametrelerle sürekli olarak değişmesi göç tanımlarında yer alan sebepleri ve buna bağlı olarak sonuçları da değiştirmektedir. Tanımda yapılan her değişikliğin de göçmen politikalarında; buna bağlı olarak göçmenlerin statülerinde ve göçmenlerin kazandığı haklarda değişimlere sebep olduğu görülmektedir. Bu anlamda kavram incelemesi yapmak göç araştırmalarında önemli bir yere sahiptir.

Özellikle son yıllarda literatürde göç kavramının dönüşümü toplumsal ve küresel bazı olaylar ekseninde şekillenmiştir. Kavramdaki bu değişimin temel noktalarına baktığımızda;

Kültürel çeşitlilik ve kimlik kavramlarının göç olgusunu sadece fiziksel bir yer değiştirme tanımından çıkardığı görülmektedir. Göçün; kültürel etkileşimin, yeni kimliklerin ve toplumsal desenin oluşmasında önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Göçmenler yalnızca yer değiştirmezler. Gittikleri toplumdan bir şeyler alır ve karşılığında verirler. Bu da değişimin kaçınılmaz bir parçasıdır (Castles & Miller, 2013).

Göç kavramı aynı zamanda insan odaklı bir tanımı da benimsemektedir ve bu anlamda göç, sadece zorunlu olarak gerçekleştirilen bir eylem veya ekonomik bir fırsat arayışı

olarak değil aynı zamanda toplumsal bir adalet meselesi ve insan hakları meselesi olarak ele alınmaktadır (Telles & Ortiz, 2008). Göçmenlerin yaşadığı bütün engelleri ait oldukları toplumdan çıktıklarında yaşadıkları bütün sıkıntıları insan hukukuna dahil ederek kavramsallaştırmak, insan hakları bağlamında önemli bir yere sahiptir.

Yıllar içerisinde göç kavramına aynı zamanda sosyal adalet bağlamında yaklaşılması gerekmiştir. Göçmen olan birey halihazırda dezavantajlı bir durumdadır bu dezavantajlar göç edilen yerde daha savunmasız ve hassas olmalarına sebep olmaktadır (Özçürümez & İçduygu, 2022). Bu da üzerinde durulması gereken bir sosyal adaletsizliği doğurmuştur. Özellikle savaş, sosyoekonomik durumlar ve benzeri sebeplerle gelişmemiş ülkelerden gelen göçmenlerin beyin göçü gibi sebeplerle göç eden insanlara göre yerleştikleri ülkede daha fazla adaletsizlikle karşılaşabilecekleri belirtilmektedir (Castles & Miller, 2013). Bu nedenle göç olgusunu ele alırken sosyal adaletsizliğin göz önünde bulundurulması daha adil bir yaşam için giderek önem kazanmaktadır.

Göç kavramında iklim değişikliği etkisine bakılacak olursak son yıllarda iklim değişikliği etkisiyle çok fazla göç yaşandığını görmekteyiz. İklim değişikliği yaşanan afetlerin süresini ve sıklığını arttırarak insanları yerinden etmektedir. Bu nedenle iklim değişikliği gibi çevresel faktörler de göç ile ilişkilendirilmektedir (Castles & Miller, 2013). Hatta Suriye krizi öncesinde krize zemin hazırlayan ortamlarda iklim değişikliğinin önemli etkisi olduğunu söyleyen çalışmalar bulunmaktadır. (Kelley, Oppenheimer & Snyder, 2020).

Global çapta yaşanan sağlık krizlerinin göç üzerindeki etkisi de konuşulması gerekli bir konudur. Özellikle son yıllarda küresel çapta yaşanan bazı sağlık krizleri göçmen sorunlarının yönünü değiştirmiştir. Global bir sağlık krizi olan Covid-19 pandemisi sırasında sınırlar kapatılmış, seyahat önlemleri alınmış ve karantina gibi bazı tedbirler uygulanmıştır. Bu tedbirler göçmenler üzerinde toplumun geri kalanına nazaran daha büyük negatif etkiye sahip olmuştur. Bu da göç kavramının insan sağlığı ve toplumsal refah bağlamında ele alınmasını gerektirmiştir (Castles & Miller, 2013).

Son olarak göç kavramı; küresel olaylar, toplumsal meseleler ve insanca yaşama perspektifleri gibi faktörlerin etkisi ile sürekli olarak dönüşmekte ve gelişmektedir. Bu da göçmenler üzerinden yapılan statü ve hak tartışmalarının da dönüşümü demektir. Bu anlamda göç kavramı gelecekte de odağını küresel olayların, toplumsal ve siyasi dinamiklerin seyrine göre daha da geliştirecektir.

2.1.2. Göçmen Statüleri

Göçmen: Genellikle daha iyi bir yaşam standardına sahip olma isteği, iş, eğitim alma veya aile kurma gibi nedenlerle göç eden insanlara göçmen denir. Göçmenler kalıcı bir yerleşimi amaçlarlar (IOM,2009).

Sığınmacı: Sığınmacı kendi ülkesindeki savaş işkence ve benzeri zulüm doğal afetler ve diğer tehlikeler nedeniyle uluslararası bir alanda koruma arayan kişidir. Uluslararası hukukta sığınmacılara güvenlik sağlama hakkı tanınır (IOM,2009).

Geçici Koruma Statüsü: Geçici koruma statüsü uluslararası hukukta yer alan bir terimdir. Sığınma talebinde bulunan bireylere verilen bir korumadır. Bu statü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve ulusal hükümetler tarafından belirlenen kriterlere dayanarak uygulanır. Bu statü, sığınmacının belirli bir süre boyunca korunması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için geçici bir çözümdür (IOM,2009).

Günümüzde uygulanan anlamda geçici koruma statüsünün ortaya çıkışı 1930'lu yıllarda İspanya İç Savaşı sonrası İngiltere ve Fransa'ya doğru yaşanan kitlesel akına yönelik kullanıldığı görülmektedir (Eren, 2017). Yine literatürde bu statünün kullanımının en erken örneklerden biri olarak 1956 yılında Macaristan'daki Sovyet işgali sonrasında Macarların Avusturya ve Yugoslavya'ya sığınmasıyla (Ekim Devrimi) uluslararası hükümetlerin desteğiyle Macar mültecilere geçici olarak 9 ay süren barınma ve koruma sağlanmasıyla geçici koruma statüsü kavramının temellendiği söylenebilir. Türkiye ise Suriyeli sığınmacıların ülkeye girişleriyle birlikte Suriyeli göçmenler için geçici koruma statüsünü kullanmaya başlamış ve bununla ilgili olarak mevzuatta gerekli düzenlemeleri

yapmıştır. Bu politika çerçevesinde Suriyeli göçmenlerin acillik belirten temel insani ihtiyaçlarını karşılamak açısından hukuki bir zemin sağlanmıştır (Erbaş,2019), (IOM,2009).

Koruma: Bulunduğu yerden ciddi tehlikeler nedeniyle kaçan ve başka bir ülkeye sığınmak isteyen, uluslararası koruma talep eden kişileri ifade eden genel bir kavramdır. Bu kişilere sınırlar uluslararası hukuk tarafından belirli bir koruma sağlanır (Erbaş,2019), (IOM,2009).

İkincil Koruma: Bu kavram göçmenin kendisinin doğrudan etkileyen siyasi dini veya etnik bir nedenle hedef alınmamış olmasına rağmen sığındığı ülkeler başka bir ülkeye geri gönderme zorunluluğu olduğunda kullanılan, göçmeni korumak için uluslararası hukukta kullanılan bir terimdir. Kişinin geri dönüşünde yaşayabilecekleri olumsuzluklardan korunmasını amaçlar (Erbaş,2019), (IOM,2009).

Bu olumsuzluklar arasında işkence ölüm tehditleri hapse edilme gibi durumlar yer alabilir. Kişinin geri dönüşünde yaşayabileceği tehlikelerin varlığını yönelik kanıtlar ile ikincil koruma verilir ve bu statü kişi ülkesine güvenle dönene dek devam edebilir (IOM,2009).

Şartlı Mülteci: Şartlı mülteci ve mülteci kavramları literatürde bazen birbirinin yerine kullanılabilirler. Şartlı mülteci resmi olarak mülteci statüsüne sahip olmadan uluslararası koruma talebi olan kişidir. Mülteciler ise koruma talebi onaylanmış olan kişilerdir (IOM,2009).

Elbette bu statülerin hukuki olarak bazı farklılıkları bulunmaktadır:

- *“Göçmenlerin kalıcı oturma izni veya boş vatandaşlığa başvurma hakkı vardır.*
- *Sığınmacılar hukuki olarak zulme uğradıklarını kanıtlayabilirlerse mülteci statüsüne hak kazanabilirler.*
- *Geçici koruma statüsündeki kişilere belirli bir süre için oturma izni, çalışma izni vb. haklar sağlanır. Sığınmaya neden olan tehdit ortadan*

kalkana kadar genellikle ülkelerine dönme gibi bir durum söz konusu değildir. Uluslararası koruma statüsünden farklı olarak hakları daha sınırlıdır.

- *Şartlı mülteciler resmi olarak mülteci statüsüne sahip olmadıkları için yalnızca uluslararası koruma haklarından ve buna bağlı ulusal mevzuata dayalı düzenlemelerden faydalanabilirler.” (Eren,2017).*

Türkiye, iç savaş nedeniyle Suriye’den gelen milyonlarca göçmene geçici koruma sağlamaktadır bu statü savaştan etkilenen Suriyelilere kalıcı bir yerleşim veya mülteci statüsü vermez (İçduygu, Ender& Gençkaya, 2014).

Suriye savaşı ayrıca Türkiye için de bölgesel güvenlik endişesi doğurmuştur. Akın akın gelen göçmenlerin ülkeye kalıcı olarak yerleşmesini önlemek, göçmenlerin yerleşmeyi seçtikleri bölgelerdeki kültürel istikrarı korumak ve terör tehdidi gibi güvenlik endişelerini engellemek amacıyla hukuki zeminde kararlar alınmıştır (Karakaya, 2020).

Geçici koruma statüsünün verilmesi ülke açısından bazı sonuçlar doğurmuştur. Sayısı fazla olan göçmenlere yönelik acil insani ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla daha hızlı bir aksiyon alınması amacı taşımaktadır. Yaşanılan krizin ardından 2014 yılında Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yayınlanan “Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu”nda sığınmacı akınının; ev sahipliği maliyetleri, güvenlik endişeleri ve sınırların yönetimde kaygılar olmak üzere üç tür zorluğun ortaya çıktığı ifade edilmektedir (UNHCR, 2020).

2.1.3. Suriye İç Çatışması Bağlamında Ortadoğu’da Göç Sorunu

Ülkemizde uzun süredir misafir olan Suriye uyruklu göçmenlerin durumunu tam anlamıyla ortaya koyabilmek için ait oldukları ülke içerisinde yaşadıkları sorunların, kültürel kabulleri, dini inançların etkilerinin, problemlerin çıkış kaynağının ve yaşadıkları savaş travması ile yaşanan olayın ne şekilde cereyan ettiği ve buna bağlı olarak göçmen olarak gittikleri ülkede yaşadıkları kültürel çatışmaların anlaşılabilmesi için sorunun bulunduğu bağlam üzerinden ele alınması gerekmektedir.

Ortadoğu coğrafyasının devletleşmesi 1916 Sykes Dicot Anlaşması ile başlamış kabul edilmektedir. Bu devletleşme süreci genelin aksine daha ticari bir yönetim şeklinde gelişmiştir. Petrol rezervlerinin işlenmesi, pazara arz edilmesi için uygun görülen bu devletleşme ülkelerin firmalar gibi yöneten ailelerden gruplardan oluşmasına sebep olmuştur. Ancak alt katmanlardaki gruplar, aşiret, kabile yapıları tüm etnik ve inanç dokuları ile varlıklarını sürdürmüşlerdir. Örneğin Ortadoğu içerisinde de ileri bir heterojenik seviyeye sahip Suriye'de; Araplar, Kürtler ve Türkmenler varlıklarını aşiret yapılaşması ile sürdürmüşlerdir (Eren, 2017).

Orta doğu'nun gelişmiş kültürel, etnik mirası kendi içerisinde heterojen bir yapıya sahip olmasına yol açmıştır. Bu heterojenlikten doğal kaotik çeşitlilik 20.y.y.'ın başlarından itibaren sürekli olarak bir çatışma ortamı oluşturmuştur. Ortadoğu'da yaşanan savaşların uluslararası müdahalelerinin petrol vb. coğrafi konumun getirileri sebebiyle yaşandığı düşünülmektedir (Öcal,2021). Savaşın çıktılarına bakıldığında ise Suriye savaşı üzerinden değerlendirildiğinde tarafların rejimi devirmek ve demokrasi ortamı oluşturmak olarak ifade edilen amaçlarının savaş süreci içerisinde; kazanılan kentlerin etnik, kültürel yapısının da değiştirilmesine yönelik evrimleştiği görülmektedir. Bu da Suriyeli göçmenlerin diğer göçmenlerden farklı olarak, geri dönebilme koşullarının tükendiği, vardıkları ülkede varlıklarının kontrol edilmesi zor bir noktaya gelmesine netice vermiştir (Dalaman, 2022).

Suriye savaşı sırasında iktidarda olmak isteyen siyasi birtakım oluşumların göç olgusu üzerinde ortaya çıkardığı en büyük sorunlardan biri 'mülksüzleştirme' olmuştur. İnsanlar yerinden edilmiş, bölgenin etnik yapısı değiştirilmiş, tarihi, kültürel miras tahrip edilmiştir. Sivillerin gittikleri ülkelerde zorlanmalara sebep olacak şekilde kişisel belge ve varlıkları yok edilmiş, gidilen ülkede hayatlarını idame ettirmeye yarayacak sermayeden yoksun bırakılmışlardır. Bunun sonucunda yoksullaşan göçmenlerin çoğu çadır kentlerde ve insani yardımlarla hayatlarını geçirmek zorunda kalmışlardır. İşçi olarak çalışan insanlar için ise mülk sahibi olmak zorlaşmıştır ve bu da göç sonucu yaşanan travmaların önemli bir etmenini oluşturmuştur. Bu mülksüzleşme durumu sosyal uyumu, tercihi geri dönüşü ve göç edilen yerde insani yaşam standartlarına sahip olma durumunu zorlaştırmıştır (Syrian Association for Citizens Dignity –SACD, 2021). Bu da

Suriye iç savaşının göç olgusu üzerinde kendine has olarak kabul edilebilecek bir sonucu olmuştur.

2.1.4. Ulusal ve Uluslararası Alanda Göç

Suriye’de yaşanan iç çatışma sonrasında şiddet, baskı ve zulüm nedeniyle yerlerinden edilen göçmenlere koruma sağlamak, ahlaki bir görev olmakla birlikte aynı zamanda uluslararası anlaşmalar ile belirlenmiş sorumluluklar içermektedir. Bu başlıkta Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlere sunulan haklar ve yapılan yardımlar belirli bir çerçevede incelenmiştir.

2.1.4.1. Uluslararası Düzenlemeler

Cenevre Sözleşmesi: 1951 yılında imzalanan anlaşma, mültecilerin sahip insanca yaşayabilmeleri için sahip olacakları hakları çerçvelendiren en başat aktörlerden biridir. (İçduygu, Ender ve Gençkaya, 2014, sf. 110-130)

Avrupa Birliği ve Mülteci Anlaşması: 2016 yılının mart ayında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan bir anlaşmadır. Anlaşmanın içeriğinde Türkiye’ye Suriyeli göçmenler için mali yardım sağlanması, ülkeden kaçak olarak Yunanistan’a geçen göçmenlerin Türkiye’ye iade edilmesi gibi maddeler yer almaktadır (Akça, 2017).

2.1.4.2. Ulusal Anlaşmalar ve Yasal Düzenlemeler

Türkiye’nin göçmen yarası tarihine bakıldığında zaman 1934 yılında “İskan Kanunu” ile muhacirlerin yerleşik hayatlarının düzenlendiği görülmektedir. Bu süreç itibariyle 2011 yılına kadar uygulanan bu göç politikası yaşanan Suriyeli göçmen krizi ile yeniden düzenlenmiştir (Çınar ve Çapçioğlu, 2021, sf. 147-164).

Suriyeli Göçmenler ile ilgili yapılan ulusal düzenlemelere bakıldığında ilk olarak iskan kanununun kapsam ve altyapı olarak döneme göre yetersiz kalması sonucunda hızlı bir

düzenlemeye gidilebilmek için İçişleri Bakanlığı'nın 30.03.2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"'si kabul edilmiş ve Suriyeli göçmenlere İskan Kanunu'na göre daha fazla koruma ve destek sağlamıştır (Çınar ve Çapçioğlu, 2021, sf. 147-157). Takip eden süreçte 2013 yılında Yabancı Uyruklular ve Uluslararası Koruma Dairesi kurulmuştur. Yabancı Uyruklular ve Uluslararası Koruma Dairesi tarafından 11 Nisan 2013 tarihinde göç ve sığınma konusundaki yasal çerçeve, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile oluşturulmuştur. Kanunun 91. Maddesi ile Suriye uyruklu göçmenlerin yasal statüsü resmileştirilmiştir. Geçici koruma, 91.maddede şu şekilde düzenlenmiştir:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” (YUKK, 2013).

6458 Sayılı Kanun çerçevesinde takip eden yıl içerisinde 2014 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından 6883 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu kapsamda geçici koruma statüsüne sahip bireylerin uyumu, haklarının korunması ve oluşturulan politikaların daha etkin bir şekilde kullanılması hedeflenmiştir (Akça, 2017). Bu anlamda YUKK, geçici koruma statüsü ile ilgili genel bir çerçeve sunarken Geçici Koruma Yönetmeliği bu kanunun uygulanmasının hatlarını belirlemiştir.

Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere ilişkin oluşturduğu politikaların ana hatları incelendiğinde; kısa ve uzun vadeli olarak farklı yaklaşımlar içeren bu politikaların kapsamında; göçmenlerin uyum sorunları, isdihdamı, sağlık hizmetlerine erişimi ve barınma gibi hak ve hizmetlere yönelik yönergeler, kanunlar ve yerel yönetim uygulamaları görülmektedir.

Türkiye'deki göçmen sorununa müdahale olarak; ilk ve acil ihtiyaç olarak Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü verilmiş ve acil barınma ihtiyaçları kamplar ve geçici konaklama merkezlerinde karşılanmıştır. Yetişkin Suriyeliler için Türkiye'deki iş piyasasına katılım imkanı sunulmuş ve istihdam desteklenmiştir. Çocukların eğitimi için kamplar başta olmak üzere kısa vadeli eğitim erişimleri verilmiştir. Daha sonra sosyal uyum kapsamında bu eğitim imkanı devlet okullarında verilmeye devam edilmiştir. Ülke genelinde Suriyeli çocuklar için okullar açılmış ve eğitim imkanları sunulmuştur. Aynı zamanda göçmenlere yönelik kısa vadeli olarak kamplarda ve diğer yerlerde sağlık merkezleri kurulmuş, sonrasında ise devlet hastanelerinde belirli bir çerçeve kapsamında belirlenmiş sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim imkanları verilmiştir. Bu anlamda Türkiye, Suriyeli göçmenlere insani yardım sağlanması ve uluslararası koruma standartlarının uygulanması için Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM) ile anlaşarak mali kaynak gibi ihtiyaçlar için iş birlikleri yapmıştır. Bunun yanı sıra özellikle komşu ülkeler ile (Lübnan, Ürdün, Irak) göçmenlerin barınma ihtiyacı için bölgesel iş birlikleri yapılmıştır. Bütün bunların yanı sıra göçmen akını için bir toplumsal uyum sürecine kaçınılmaz olarak girilerek; sosyal uyum programları, dil kursları, meslek edindirme programları gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir (Şimşek & Çorabatır, 2016), (Demir, 2021). Güncel durumda Türkiye, Suriye'deki krizin sonlandırılması ve barışçıl bir çözüm bulunması amacıyla uluslararası toplumla diplomatik müzakereler yürütmektedir.

2.1.5. Türkiye'de Entegrasyon Politikaları ve Sosyal Uyum

Akademik tartışmalarda sıkça vurgu yapılan husus, entegrasyon kavramının çoğunluk tarafından kabul edilmiş tek bir tanımı, teorisi ya da modeli olmadığı yönündedir (Castles ve diğ. 2001; Kuhlman, 1991; Robinson, 1998). Bu nedenle kavramı açıklarken uyum üzerinden gidilmesi daha doğru olacaktır. Kültürel uyum, bir toplum içerisine yeni girmiş bireylerin toplumun kültürün adaptasyonunu ifade eden bir süreçtir. Bireysel davranış kalıpları, değerler, kurallar, semboller ve uygulamalar anlaşılır veya benimsenir. Yeni bir toplumun kültürünü alma hususunda bazı boyutlarda bunu gerçekleştirirler de kendi ayrıcalıklarını yitirebilecekleri korkusuyla orijinal kültürlerinin onlar için değerli olan öğelerini koruma eğilimi sergilemektedirler. Kültürleşme temelde çift yönlü bir süreçtir. Hem ana toplum hem de göçmenler açısından incelenmelidir (Cormoş, 2022).

Kültürleşme sürecinin tam anlamıyla anlaşılabilmesi için iki grup arasında oluşan etkileşimin zaman içerisinde nasıl değiştiğinin analizinin yapılması gerekmektedir. Bu etkileşim sürecinde ana ülkenin ne derece farklılaştığı dikkate alınmadığı müddetçe kültürleşme anlayışının sağlanması olanaksız olarak görülmektedir. Bu anlamda Berry'nin kültürleşme modeli incelendiğinde dört başlıktan söz edilebilir:

Asimilasyon: Dış grup ile olan ilişkiler ve pratikler ne kadar örtüşüyorsa o kadar kendi kimliklerini koruyamaz ve topluma karışırlar (Yalçın, 2004).

Ayrılma: Bir grubun diğer grupla minimum ilişki içerisinde olduğu ve kendi kültürel kimliğini koruduğu bir durumu belirtir (Yalçın, 2004).

Marjinalleşme: Bir grup orijinal kimliğini kaybederse ve buna rağmen daha geniş bir toplumun parçası olmazsa marjinalleşme meydana gelir (Yalçın, 2004).

Entegrasyon: Yerleşilen ülkenin sosyal, kültürel ve politik yaşamlarına tam katılım sağlayabildiği, aynı zamanda da kendi kimliklerini kaybetmeden var olmayı devam ettirdikleri bir durum olarak ifade edilebilir (Yalçın, 2004). Bu katılımın tam anlamıyla sağlanabilmesi belirli bazı aşamalardan geçmekle mümkün olabilmektedir. Bu anlamda Eisenstadt'ın (1954) erken birleşme modeli incelendiğinde; ilk önce dilin, normların, rollerin ve adetlerin öğrenilmesi; ikincisi, yeni roller üstlenebilmek; üçüncüsü, yeni bir kimliğin ve imajın geliştirilmesi, kendisiyle ilgili yeni değerler geliştirebilmesi; dördüncüsü, etnik grubun kurumlarına katılımdan ev sahibi toplumun kurumlarına katılımına geçişin sağlanmasıdır. Bu anlamda entegrasyon süreçlerinde en önemli rol devlet eliyle uygulanan politikalar olmaktadır. Ancak entegrasyon politikalarının başarısı en nihayetinde içinde bulunulan ülkenin mülteci grubunun büyüklüğüne ve mültecilere ev sahipliği yapan ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarına bağlı olduğu söylenebilir (UNHCR, 2010, s. 194), (Eisenstadt, 1954'ten akt. Yalçın, 2004).

Günümüzde sığınmacılar özellikle medyada bir tehdit unsuru olarak yansıtılmaktadır. Bunun yanı sıra sığınmacıların toplumun huzurunu kaçırdıkları söylemi sıklıkla

politikacılar tarafından siyasi bir söylem olarak dile getirilmektedir. Bu ve buna benzer söylemlerin sığınmacılar tarafında nasıl bir etkisi olduğunu araştıran bir araştırmaya göre (Erdoğan, 2020, s. 86) Türkiye özelinde yerel halkın göçmenlerle ilgili kaygılarının artması; gelen göçmenler yüzünden kendi mesleklerini kaybedeceklerine, ekonominin bozulacağına, suç oranlarının artacağına ve toplumun huzurunun bozulacağına yönelik korku ve tutumlarının olması göçmenler ve yerel halk arasındaki mesafenin iyice açılmasına sebep olmuş ve entegrasyonu oldukça zorlaştırmıştır. Bu anlamda tam anlamıyla entegrasyonun hızlanmasının ve başarılı gerçekleşmesinin yerel halk ve göçmenler arasındaki mesafenin mümkün olduğunca kısılmasıyla meydana geleceği bir gerçektir (Özçürümez, Hoxha& İçduygu, 2021). Bu anlamda yerel politikalara ve iş birlikçi diğer devlet organlarına önemli roller düşmektedir.

Türkiye’de Suriyelilere mülteci statüsü verilmemiş ve Suriye’deki savaşın yakın zamanda biteceği ve göçmenlerin ülkelerine dönecekleri düşünülerek kendilerine misafir gibi bakılmış ve bu geçici misafirlere özel geçici çözümler üretilmiştir. Buna rağmen işlerin beklenen şekilde gitmemesi, daha da karışması ve zaman geçtikçe göçmen sayısının artması Türkiye’nin artık Suriyelilerin geri dönmeyeceklerini kabul etmesine ve bu konuda yasal düzenlemelere gidilerek entegrasyon yaklaşımının benimsenmesine sebep olmuştur. Günümüzde; artan maliyetler düşünülerek Suriyeliler için oluşturulan geçici barınma merkezlerinin sayısı azaltılmış ve uyum temelli politikalara geçilmiştir (Özçürümez ve İçduygu, 2022, s. 44). Literatür incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalıcı olabileceği düşüncesinin güçlendiği dönem, 2010’ların ortaları ve sonlarına doğru olduğu söylenebilir (Unutulmaz, 2022).

Türkiye’nin Suriyeli göçmenlerin topluma uyumuna yönelik çeşitli sivil toplum örgütlerinin de iş birliği ile çalışmalar yaptığı görülmektedir. Çalışmaları, ihtiyaçların karşılanması noktasında değerlendirdiğimizde;

Eğitime yönelik, özellikle göçmen çocukların eğitime erişimini sağlamak adına ülke genelinde okullar açılmış ve eğitim materyalleri sağlanmıştır. Dil bariyerinin aşılması amacıyla da tüm yaş grubuna belirli merkezlerde Türkçe dil eğitimleri verilmiştir (Özçürümez & İçduygu, 2022, s. 148).

Sağlık hizmetlerine yönelik, Suriye kökenli göçmenlere genel sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır. Bunların yanı sıra gebe ve çocuklar için aşılar gibi özelleşmiş bazı sağlık hizmetleri de verilmektedir (Özçürümez & İçduygu, 2022, s. 198).

İstihdama yönelik, Suriyeli göçmenlerin hayatlarını idame ettirebilmek ve ekonomi piyasasına erişimlerini kolaylaştırmak için meslek edindirme programları, çalışma izni ve iş bulma konusunda destekler verilmiştir (Özçürümez & İçduygu, 2022, s. 104).

Sosyal uyum programlarına yönelik, entegrasyonu ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilmek adına Suriyeli göçmenlere uyum programları kapsamında STK'lar ile iş birliği yapılarak; Türk toplumunun yapısı ve Türk kültürü ile ilgili etkinlikler, programlar düzenlenmektedir (Özçürümez & İçduygu, 2022, s. 30).

Bütün bu çabalar ile Suriyeli göçmenlerden kalıcı olacağı düşünülen büyük çoğunluğun doğal süreçte toplum ile oluşturduğu çift yönlü etkileşim; devlet eliyle denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda gerçekleşen entegrasyon çalışmaları Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki yaşama uyum sağlaması ve toplumsal yaşama katılması adına teşvik edilmektedir. Ancak resmi olarak belirli bir entegrasyon modeli benimsenmemiştir. Bunun yerine; eğitim, sağlık, kültürel uyum, sosyal hizmet ve iş gücü piyasasına katılım anlamında diğer kurumlar ve kuruluşlarla etkileşim gerektiren toplum tabanlı bir entegrasyon yaklaşımı benimsenmiştir (Mencütek, Aras, Kaya, & Rottmann, 2023).

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDE GÖÇ

2.2.1. Ortadoğu'da Toplumsal Cinsiyet Roller

Ortadoğu coğrafyasında kadın olmak, Batı'ya göre hem hukuki hem de aile yapısında farklılaşmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Temelli araştırmalar, 'kadın sorunu' kavramını evlilik, boşanma, miras gibi hukuki boyutlardan incelemiştir. İran örneğine bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İran sınırları içerisinde kurulan kadın

derneklerinin kadının toplumsallaşmasında önemli bir yeri olmuştur (Bora, 2008, s.58). Daha sonra Mısır'da kadınların ilk biyografik sözlüğünün çıkması, 1860-1914 feminist hareketin gelişmesi ve 1956'da Tunus'da "Kişisel Durum Kanunu" nun ortaya çıkması kadınların kamusal hayata katılımına fayda sağlamıştır. Kadınların kendilerini var etme çabalarının batılılar tarafından benimsenen pasif, zayıf ve örtülü kadın imajı için değişen ve modernleşen imaj tanımlaması yapılması gerekmektedir. Zira Arap Baharı sürecine bakıldığında kadınlar protestoların her zaman başat aktörlerinden biri olmuştur. Buna rağmen devrim sonrası yaşanan politik gelişmelerde kadınlar göz ardı edilmiştir (Özel Özcan, 2020).

Ortadoğu toplumlarında, geleneksel olarak erkeklerin aile içinde liderlik rolü üstlendiği ve dışarıda çalışarak aile geçimini sağlama sorumluluğunu taşıdığı bir yapı bulunmaktadır. Kadınlar ise genellikle ev işleri, çocuk bakımı ve aile içi destek gibi daha geleneksel rollerde yer almışlardır. Ancak, son yıllarda kadınların iş gücüne katılımı ve eğitim seviyelerinin artmasıyla birlikte, bu toplumsal cinsiyet rollerinde değişimler gözlemlenmektedir (Buz, 2007).

Suriye'de kadının toplumdaki yeri, iç savaş ve göç gibi krizlerin etkisi altında önemli ölçüde değişime uğramıştır. Özellikle savaşın yol açtığı yıkım ve ailelerin dağılması, kadınların aile geçimini sağlama konusunda daha aktif bir rol üstlenmelerine neden olmuştur. Göç sürecinde kadınlar ve çocuklar, savunmasız bir konuma gelmiş ve aile dinamiklerinde değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu durum, kadınların iş gücüne katılımını ve eğitimlerini etkilemiş, aynı zamanda kadınların, korunmaya ve desteklenmeye daha fazla ihtiyacı olmuştur (Balım, 2018).

2.2.2. Göç Sürecinde Kadın Olmak

Özellikle son yıllara bakıldığında Dünya üzerinde çeşitli nedenlerle gerçekleşen göç oranlarının yükseldiği görülmektedir. Dünya nüfusunun yüzde üçlük bir kısmını göçmenler oluşturmuş ve bu göçmenlerin yarısından fazlasını da kadın popülasyonu olmuştur (Topçu, 2006). Bu durum düşünüldüğünde göçün kadınlaşması kavramından söz edilebilir.

Göç tanımları incelendiğinde kavram olarak genellikle ekonomi üzerinde durulmuştur. Ekonomik olarak daha iyi şartların sağlandığı; istihdam ve refah seviyesi olarak daha iyi yerde olma arzusu sonucunda verilen kararlara bağlı olarak göç gerçekleşmektedir. Kadınlara da bu noktada erkek öncülüğünde hareket eden ve önceden göç etmiş erkeği takip eden pasif roller biçilmiştir (Buz, 2007). Zira Tuzcu ve Ilgaz'ın (2015) belirttiği üzere Türkiye'de yapılan çalışmalar sonucunda kadınların göç etme sebeplerinin eşi veya ailesine bağlı ekonomik gerekçelerden gerçekleştiği ortaya konulmuştur (Tuzcu, Ilgaz, 2015).

Kadınların göç etme kararı almasındaki bir diğer önemli etmenin de kadınlara karşı uygulanan şiddet olduğu söylenmiştir. Savaş durumunda kadına yönelik cinsel şiddetin her türlü yaygın bir şekilde kullanılmakla birlikte bu durum artık dünya çapında kanıksanan bir hale gelmiştir (Buz, 2007). Bu bağlam toplumsal cinsiyet rolleri temelinde incelendiğinde kadının ataerkil yapıda ikincil konumda olması, göçün olumsuz sonuçlarının kadınları erkeklere kıyasla daha fazla etkilediğini açıklar niteliktedir (Balım, 2018).

Savaş etkisi ile Suriyeli göçmen kadınlar olduklarından daha dezavantajlı bir duruma gelmişlerdir. Savaşın etkisi ile derin psikolojik ve fiziksel etkiler yaşamış ve bu durumun getirileri ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Cinsel travmalar, insan tacirleri, namus üzerinden yapılan etiketlenmeler, ebeveyn veya eş kaybı, buna bağlı ev idaresi ve kendi hayatı hakkında endişelerini düşünmek gerektiğinde kadınlara özgü bir çözüm bulunması, acil yardım ve destek ihtiyacının giderilmesi gerekmektedir (Danış, Karakılıç İlhan, Körükmez& Soykan, 2019).

2.3. GÖÇMEN RUH SAĞLIĞI

Etnik köken, dini veya farklı sebeplerden zulüm altında kalma, savaş vb. sebeplerle içinde bulunduğu ülkeyi terk eden veya terk etmeye zorlanan sığınmacı ve mülteciler, varış ülkelerinde de birtakım sorunlarla karşılaşmakta ve daha önce sahip olunan sosyal kaynaklara erişemedikleri için bu problemlerle baş etmekte güçlük yaşamaktadırlar (Buz, 2007). Dünya çapında mülteci ve sığınmacıların yarısından fazlasını oluşturan kadınlar için

ise dil sorunu, eşlerin ekonomik nedenlerden normalden daha yoğun çalışması ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadın olmanın sorumluluklarının ağır olması nedenine bağlı olarak yalnızlaşma ve bunun sonucunda sosyal desteğin zayıflaması görülmektedir (Balım, 2018).

Sığınmacı ve mültecilerin, göç ettikleri ülkelerde alışkın olmadıkları sorunlarla karşılaşmaları ve sorunlarını çözmek için kullandıkları destek mekanizmalarının değişmesi, olmaması durumunda yaşanan problemlerin etki şiddeti artmaktadır. Problemlerin şiddetini arttıran diğer bir etmen ise kişi kaynaklı olmayan sorunların varlığıdır. Varış ülkesindeki yabancı kabulü, farklı kültürel kodların bulunması, yeni kültüre adaptasyon süreci ve diğer zorlayıcı yaşam olaylarına maruz kalmak bu sorunlara örnek olarak gösterilebilir (Akdeniz & Öz, 2017).

Göçmenler arasında yoğun popülasyona sahip hassas grubu oluşturan kadınlar, göç öncesinde ve sırasında çok ciddi problemlerle karşılaşmaktadırlar. Özellikle savaş ve çatışmalarla yüzleşmekte, şiddete tanık olmakta ve insanlık dışı muamelelere maruz kalmaktadırlar. Travmatik yaşantıya sebep olan ve kişinin bedeni, çevresi üzerindeki kontrolü kaybetmesi şeklinde gerçekleşen cinsel saldırılar da göç sırasında karşılaşılan genel problemlerdendir. Bu tarz travmatik yaşantılar sonucunda iç benlik ve dış dünya dengesi bozulmakta ve aylarca sürebilecek savunma mekanizmalarını işlevsiz kılan psikolojik ve ruhsal sorunlar yaşanabilmektedir (Gölge, 2005). Araştırmalar en çok görülen psikolojik problemlerin; strese bağlı travma, depresyon, uzun süreli keyifsizlik, güvende olamama, korku, utanç ve suçluluk durumu, kendinden nefret etme ve intihar düşünceleri olduğunu ortaya çıkarmışlardır (UNHCR, 2003).

2.3.1. Travma

Travma konusunda yapılan tanımlar her DSM 'de farklı açılarda ele alınmıştır. İlk travma sonrası bozukluk kavramı savaş ve terör mağdurlarında ortak olan bazı belirtilerden dolayı ortaya atılmıştır (Şar, 2017). Bu nedenle tanımlamalar o dönemde birtakım sınırlılıklar içermektedir. Daha sonra tanı kriterleri ilerlemiş ve güncel Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (DSM) V'de cinsel şiddet gibi kadınları da

kapsayan kavramlar da kullanılmaya başlanmıştır. Bunların yanı sıra en genel tabirle kişinin ölüm tehdidi, ölümcül yaralanma vb. beden bütünlüğüne zarar verici olaylar yaşaması veya şahit olması ve kişinin kendi baş etme yetenekleri ile üstesinden gelememesi durumu travma olarak kabul edilmektedir (Çolak, Kokurcan, & Özsan, 2018).

Literatürde travma genel olarak üç farklı kategoriye ayrılmaktadır. Tip I travma durumu akut seyreden, rastgele ve her dönem gerçekleşebilen olaylardan oluşmakla beraber Tip II travma çoğu zaman çocuklukta meydana gelen tekrarlayıcı ve gelişimsel dönem üzerinde etkisi bulunan travmalar olmaktadır. Henüz bir öneri halinde bulunan Tip III travma ise kitlesel travma olarak adlandırılmaktadır. Tip III travmada aynı zaman içerisinde çok fazla kişiyi hatta grupları etkileyen travma olarak kategorize edilmiştir. Kitlesel travma, psikiyatrik bozuklukları tetikleyebilmenin yanında bireyin dünya görüşü ve sosyal ilişkileri üzerinde de etkili olabilmektedir (Şar, 2017).

Travma durumu kişinin kendi özelliklerine göre değişim göstermektedir. Travmatik bir olay, maruz kalan herkes tarafından aynı şekilde algılanmayacağından, herkeste aynı tepkilere yol açmamaktadır. Travma olayının psikolojik veya ruhsal bir soruna yol açıp açmayacağı kişinin kendi baş etme becerilerine, algıladığı sosyal desteğe, geçmiş travma öykülerine ve genetik yatkınlık gibi etmenlere bağlı olmaktadır (Cengiz, 2017).

Bireylerin başlarına gelen kötü olayların tamamı travma olarak kategorize edilemez. Bir olayın travma olarak adlandırılabilmesi için belirli bazı kriterler gereklidir:

- Olay, bireyin başa çıkma kapasitesini aşmalıdır.
- Olay, yoğun duygusal strese yol açmalıdır.
- Olay, kişinin işlevselliğini bozmalıdır (Bayram, Duman & Demirtaş, 2018).

2.3.1.1. Travmanın Etkileri

Bireylerin yaşadıkları olumsuz ve travmatik deneyimler birbirinden farklıdır. Bu nedenle aynı olaya birbirinden farklı tepkiler verebilmektedirler. Aynı zamanda olayın etkisi: travmatik olayın türüne, bireyin başa çıkma mekanizmasına ve aldığı sosyal desteğe göre değişiklik gösterebilir (Herman, 2015). Ancak travmatik olay yaşayan kişilerde görülen belirtilerin yaygın görülen birtakım etkileri oluşmuştur. Bunlar:

- Kronik Stres
- Travma sonrası stres bozukluğu
- Depresyon ve anksiyete
- Somatik bozukluklar
- Dissosiyatif bozukluklar, olarak sıralanabilir (Herman, 2015).

Travmatik olayların etkileri tedavi edilmediğinde çok uzun süre devam edebilmektedir. Travmatik olayların etkisinin uzun sürmesinin bazı sebepleri olarak:

Sürekli travma maruziyeti: Göçmenler, Türkiye'de de ayrımcılık, güvensizlik ve yoksulluk gibi birçok travmatik olaya maruz kalmaya devam etmektedir (Selimbeyoğlu, 2022).

Yetersiz sosyal destek: Göçmenler, dil bariyeri, kültürel farklılıklar ve yasal engeller gibi nedenlerden dolayı yeterince sosyal destek alamamaktadır (Selimbeyoğlu, 2022).

Ruh sağlığı hizmetlerine erişim eksikliği: Göçmenler, ruh sağlığı hizmetlerine erişimde birçok engelle karşılaşmaktadır (Selimbeyoğlu, 2022).

Travma etkilerinin uzun süre devam etmesi, göçmenlerin ruhsal ve fiziksel sağlığını önemli ölçüde etkilemektedir. TSSB'nin yanı sıra, depresyon, anksiyete, somatik bozukluklar ve dissosiyatif bozukluklar gibi birçok ruhsal ve fiziksel sağlık sorunu ortaya çıkabilir (Selimbeyoğlu, 2022).

Suriye İç Savaşı'nın başlangıcından (2011) bu yana 13 yıl geçmiş olmasına rağmen, Türkiye'ye göç eden Suriyeliler arasında travma etkilerinin halen devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu durum, göçmenlerin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde önemli bir yük oluşturmaktadır. Travma etkilerinin azaltılması için göçmenlere yönelik psikososyal destek ve ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması oldukça önemlidir.

Travma etkilerinin azaltılması için göçmenlere yönelik psikososyal destek ve ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması oldukça önemlidir. Bu hizmetler, travmatik deneyimlerin işlenmesine, başa çıkma mekanizmalarının geliştirilmesine ve ruhsal iyileşmenin sağlanmasına yardımcı olabilir (Khamis, 1998).

2.3.2. Travma Kategorileri

Travma, bireyin başa çıkma kapasitesini aşan ve yoğun duygusal strese yol açan bir olay veya olaylar dizisidir. Savaş, işkence, şiddet, taciz, doğal afetler, insan kaynaklı felaketler ve kazalar travmaya neden olabilecek olaylara örnektir (Oberger & Sharma, 2023). Travma kategorileri, travmatik deneyimlerin türüne ve etkisine göre sınıflandırılmasını sağlar. Bu kategoriler, travmanın daha iyi anlaşılmasına ve uygun tedavilerin geliştirilmesine yardımcı olur.

2.3.2.1. Tekrarlayan ve Kronik Travma

Tekrarlayan travma, aile içi şiddet, taciz, mobbing gibi tekrarlayan ve uzun süreli travmatik deneyimlerdir (Herman, 2015). Kronik travma ise yoksulluk, ayrımcılık, savaş ve çatışma gibi sürekli ve uzun süreli travmatik koşullardır (Van der Kolk, 2018). Tekrarlayan ve kronik travmalar, bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olabilir. Bu tür travmalara maruz kalan kişilerde depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve somatik bozukluklar gibi birçok ruhsal ve fiziksel sağlık sorunu ortaya çıkabilir (Taycan & Yıldırım, 2015).

2.3.2.2. Gelişimsel Travma

Gelişimsel travma, 0-6 yaş arası dönemde yaşanan travmatik deneyimlerdir. Bu dönemde yaşanan travmalar, beynin gelişimi ve işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Gelişimsel travmaya maruz kalan çocuklarda, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), öğrenme güçlükleri, duygusal düzenleme problemleri ve dissosiyatif bozukluklar gibi birçok ruhsal ve davranışsal problem ortaya çıkabilir (Van der Kolk, 2018).

2.3.2.3. Kompleks Travma

Kompleks travma, birden fazla travmatik olaya maruz kalma veya uzun süreli ve sistematik travma deneyimidir (Herman, 2015). Bu tür travmalar, bireyin kimlik duygusu, benlik saygısı ve dünya ile ilişkisi üzerinde derin bir etkiye sahip olabilir. Kompleks travmaya maruz kalan kişilerde TSSB, dissosiyatif bozukluklar, borderline kişilik bozukluğu ve somatik bozukluklar gibi birçok ruhsal ve fiziksel sağlık sorunu ortaya çıkabilir (Taycan & Yıldırım, 2015).

2.3.2.4. Doğa Olayları ve Kazalar

Doğa olayları ve kazalar, deprem, sel, tsunami, trafik kazaları, iş kazaları ve ev kazaları gibi travmatik deneyimlere neden olabilir. Bu tür travmalar, ani ve beklenmedik olması nedeniyle bireyin başa çıkmasını zorlaştırabilir. Doğa olayları ve kazalara maruz kalan kişilerde TSSB, akut stres bozukluğu (ASD), anksiyete ve depresyon gibi birçok ruhsal problem ortaya çıkabilir (Taycan & Yıldırım, 2015).

2.3.2.5. Belirli Gruplar Üzerine Yönelik Travma

Belirli gruplar üzerine yönelik travma, mülteciler ve sığınmacılar, LGBTQ+ bireyler, engelli bireyler, yaşlılar ve çocuklar gibi belirli grupların maruz kaldığı ayrımcılık, şiddet ve travmatik deneyimlerdir (Derin, 2020). Bu tür travmalar, bireyin kimlik duygusu,

sosyal destek sistemi ve güven duygusu üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olabilir. Belirli gruplar üzerine yönelik travmaya maruz kalan kişilerde TSSB, depresyon, anksiyete, intihar düşünceleri ve davranışları gibi birçok ruhsal problem ortaya çıkabilir (Herman, 2015).

Mülteciler, savaş, çatışma, zulüm veya doğal afetler gibi nedenlerden dolayı anavatanlarını terk etmek zorunda kalan ve evlerini, ailelerini ve topluluklarını geride bırakan kişilerdir (Derin, 2020). Bu durum, travmatik deneyimlerin ve ruhsal bozuklukların artma riskini beraberinde getirir.

2.3.2.6. Mülteci Travmasının Özellikleri

Çoklu travma maruziyeti: Mülteciler, savaş sırasında bombardımanlara maruz kalmak, sevdiklerini kaybetmek, işkence ve şiddete maruz kalmak, göç sırasında zorluklara katlanmak ve yerinden edilme gibi birçok travmatik olaya maruz kalabilmektedir. (Derin, 2020).

Sürekli ve uzun süreli travma: Mülteciler, göç ettikleri ülkelerde de ayrımcılık, güvensizlik, yoksulluk ve dil bariyeri gibi birçok travmatik deneyimle karşılaşabilir (Gölge, 2005).

Kültürel ve dilsel engeller: Mülteciler, göç ettikleri ülkelerin dilini ve kültürünü bilmemeleri nedeniyle travmatik deneyimlerini ifade etmede ve gerekli desteği almada zorluk yaşayabilmektedirler (Gölge, 2005).

Yas ve kayıp duyguları: Mülteciler, anavatanlarını, ailelerini, dostlarını ve topluluklarını geride bırakmak zorunda kalmaları nedeniyle yas ve kayıp duyguları yaşayabilmektedirler (Derin, 2020).

2.3.3. Depresyon-TSSB Komorbiteleri

Göçe bağı ruhsal ve psikolojik bozukluklara bakıldığında mülteciler ile yapılan araştırma sonuçlarında travmatik deneyim yaşayan mültecilerin çok yüksek oranda psikiyatrik bozukluk tanısı aldığı görülmektedir. Bunlardan en yaygın görüleni anksiyete ve duygu durum bozukluğu olmakla birlikte; alkol ve madde kullanımı, yeme bozuklukları, (Teodorescu, ve diğerleri, 2012), akut stres bozukluğu ve disosiyatif amnezi, Ulysses sendromu (kronik veya çoklu stresli göçmen sendromu) (Bustamante, Cerqueira, Leclerc, & Brietzke, 2017), travma sonrası stres bozukluğu göç sonrası ortaya çıkan ruhsal sorunlara örnek olarak gösterilebilir (Şar, 2017).

Uzun süreli ve devamlı stres sonrasında ortaya çıkan fizyolojik ve psikolojik bozuklukların anlaşılabilmesi için stres kavramının iyi bilinmesi gerekmektedir. Stres, kavramsal açıdan bireyin bazı çevresel değişimlere uyum sağlama sürecinde fiziksel ve psikolojik olarak verdiği tepki olarak adlandırılan karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu değişime gösterilen uyum, kişinin düşüncelerinin, hislerinin, davranışlarının ve biyofizyolojik mekanizmalarının sürekli değişen bir ortama uyacak şekilde değiştiği dinamik bir süreç olarak ifade edilmektedir. Değişikliğe uyum sağlama durumunu içerdiğinden göç süreci genellikle kronik çevresel bir stres kaynağı olarak kabul edilmektedir (Bustamante, Cerqueira, Leclerc, & Brietzke, 2017).

Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB); travmatik olay sonrasında ortaya çıkan belirtiler grubudur. TSSB, şiddetli ve sakatlayıcı bir klinik seyri olan zihinsel bir hastalıktır ve sadece hastalar ve aileleri için değil, aynı zamanda toplum ve sağlık sistemi için de önemli bir yüküdür (Bustamante, Cerqueira, Leclerc, & Brietzke, 2017).

Savaş ve Göç gibi yoğun stres içeren süreçler esnasında karşılaşılan travmalara bağlı TSSB düzeyi diğer travma türlerine kıyasla daha yüksek olmaktadır. Bu durum detaylı incelendiğinde kadınlarda cinsel şiddetin, erkeklerde ise savaş durumunun sıklıkla TSSB'ye yol açtığı belirtilmektedir (Cengiz, 2017).

Göç olgusu farklı travmatik durumları içinde barındıran bir süreçtir. Göç öncesi, sırası ve sonrasında özellikle kadınların pek çok travmaya maruz kalabileceği bilinmektedir. Bu çoklu travmalar sonucunda karmaşık travma sonrası stres meydana gelmektedir. Bu

durum ise TSSB ile seyreden komorbiditelerin (eşlik eden hastalık) tespitine olanak sağlamıştır (Taycan & Yıldırım, 2015). Buna bağlı olarak 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre travma sonrası stres bozukluğu tanısı alan göçmenlerin pek çoğunun aynı zamanda depresyon, anksiyete ve somatizasyon gibi en az bir psikiyatrik tanı daha aldığı tespit edilmiştir (Aragona, Pucci, Mazzetti, Maisano, & Geraci, 2013).

Yaşanılan travma sonrasında birey üzerinde meydana gelen olumlu değişimler ise travma sonrası büyüme olarak kavramlaştırılmıştır. Yapılan bazı araştırmalara göre olumlu değişiklikler üç boyutta açıklanmıştır. İlk olarak travmaya maruz kalan bireylerin sosyal ilişkilerinde iyileşme gözlemlenmiştir. İkinci boyutta, kendini tanıma ve değerli bulma algıları geliştirilmiştir. Üçüncü boyutta ise yaşam felsefeleri ve hayata karşı bakışlarının değiştiği ifade edilmiştir. Travmatik büyümenin gerçekleşmesi kişinin baş etme becerileri, kendine güveni, sosyal ve maddi destek gibi birtakım koşullara bağlıdır (Cengiz, 2017).

Depresyon ve TSSB semptomları birbiriyle örtüşebilir ve birbirini şiddetlendirebilir. Depresyon semptomları travmatik deneyimin işlenmesini zorlaştırabilir ve TSSB semptomları da depresyon semptomlarının tedavisini zorlaştırabilir (Aragona, Pucci, Mazzetti, Maisano, & Geraci, 2013).

2.3.4. Travmayı Deneyimleme

Son 10 yılda yapılan araştırmalar, Suriyeli göçmenlerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon belirtilerinin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Aker, Ayata, Özeren ve Buran (2002)'ın yaptıkları araştırmalarda, travma sonrası stres bozukluğunun yanı sıra %25,8 oranında depresyonun görüldüğünü tespit etmişlerdir. Türkiye'ye sığınan Suriyeli göçmenlerle yapılan çalışmada mülteci kampında yaşayan Suriyeli'lerin %33,5'inin travma sonrası stres bozukluğu tanısı aldığı; tanıyı alanlara bakıldığında kadınların, geçmiş ruhsal hastalığı bulunanların ve en az 2 travmatik olay yaşayanların TSSB tanısını alma ihtimallerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Alpak, Ünal, Bülbül, & Sağaltıcı, 2014).

Savaş mağduru göçmenlerle yapılan çalışmalar incelendiğinde kadın ve erkek arasında cinsiyete dayalı travmatik olay yaşama durumları anlamlı bir şekilde farklı olmasa bile travmadan etkilenme durumunda kadınların daha yüksek ölçek skorlarına sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun, kadınların savaş ve göç sırasında yaşadıkları özel zorluklardan kaynaklandığı düşünülmektedir (Cengiz, 2017).

Görüldüğü gibi son yıllarda yapılan araştırmalar, Suriyeli göçmenlerde TSSB ve depresyonun "epidemiolojik" boyutlara ulaştığını göstermektedir. Bu durum, göçmenlerin acil ve kapsamlı psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Travmatik olayların bireysel deneyimleri oldukça farklıdır. Kişinin yaşı, cinsiyeti, kültürü, travmatik olayın türü ve şiddeti gibi faktörler deneyimi etkileyen unsurlar arasındadır (Keçeli, 2015). Travmatik deneyimlerin yorumlanması ve başa çıkma mekanizmaları kültürden kültüre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, travma ile çalışan uzmanların kültürel farkındalık sahibi olması ve müdahalelerini buna göre uyarlaması önemlidir (Derin, 2020).

2.4. KURAMLAR ÇERÇEVESİNDE GÖÇMEN KADINLAR

2.4.1. Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik yaklaşım sosyal hizmet disiplinin temel öğelerinden olan çevresi içinde birey anlayışı ile bireyin içerisinde bulunduğu sistemleri anlamamıza yardımcı olur. Bu nedenle ekolojik yaklaşımın temellerinin açıklanması gereklidir.

Ekolojik yaklaşım, bireylerin davranışlarını ve gelişimlerini çevresel, toplumsal ve kültürel bağlamda anlamaya çalışan bir teorik çerçevedir. Bu yaklaşım, bireyin davranışlarının kaynaklarını yalnızca içsel faktörlere dayandırmak yerine, bireylerin çevresiyle olan etkileşimleri göz önünde bulundurarak kapsamlı bir analiz yapmaktadır. Ekolojik yaklaşımın kökeni, Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler teorisine dayanmaktadır. Bronfenbrenner'e göre bireyin gelişimi, mikro, mezo, ekso ve makro sistemlerin etkileşimiyle şekillenir (Türkkan, Odacı & Bülbül, 2021).

Temel Bileşenler:

1. Mikrosistem: Bireyin doğrudan etkileşimde bulunduğu en yakın çevredir. Aile, arkadaşlar, okul ve işyeri gibi günlük hayatında doğrudan etkili olan unsurları içerir. Mikrosistem, bireyin davranış ve gelişiminde en önemli rolü oynar, çünkü bireyin doğrudan ve sürekli etkileşimde bulunduğu ortamları temsil eder (Türkkan, Odacı & Bülbül, 2021), (Pashlı, 2017).
2. Mezosistem: Mikrosistemlerin birbiriyle olan ilişkilerini ifade eder. Örneğin, aile ile okul arasındaki ilişki veya arkadaş grubunun aile üzerindeki etkisi gibi. Mezosistem, bireyin farklı çevreler arasındaki etkileşimleri ve bu etkileşimlerin bireyin gelişimine olan etkisini anlamamıza yardımcı olur (Türkkan, Odacı & Bülbül, 2021).
3. Ekzosistem: Bireyin doğrudan etkileşimde bulunmadığı, ancak dolaylı olarak etkilediği çevresel faktörleri içerir. Ebeveynlerin iş koşulları, yerel yönetim politikaları ve medya gibi unsurlar bu sistem içinde yer alır. Ekzosistem, bireyin yaşam koşullarını ve dolayısıyla gelişimini etkiler (Pashlı, 2017).
4. Makrosistem: Bireyin yaşadığı kültürel değerler, inançlar, yasalar ve genel yaşam biçimini kapsar. Toplumun genel normları, ekonomik sistem ve politik yapılar bu düzeyde incelenir. Makrosistem, bireyin genel yaşam biçimini ve dünya görüşünü şekillendirir. Bu bileşen, bireylerin toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl konumlandıklarını ve kimliklerini nasıl tanımladıklarını anlamamıza olanak tanır (Kara, 2020), (Türkkan, Odacı & Bülbül, 2021).

Ekolojik yaklaşım, sosyal hizmet alanında bireylerin ve toplulukların yaşam kalitesini artırmak amacıyla kullanılır. Sosyal hizmet uzmanları, bu yaklaşımı kullanarak bireylerin çevresel etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin birey üzerindeki etkilerini değerlendirir. Özellikle çocuk istismarı, göçmenlerin uyum süreçleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi karmaşık sosyal sorunların çözümünde ekolojik yaklaşım, risk ve koruyucu faktörleri bütüncül bir şekilde ele alarak kapsamlı çözümler sunar (Pashlı, 2017), (Kara, 2020).

Ekolojik yaklaşım, bireylerin ve toplulukların davranış ve gelişimlerini çevresel, toplumsal ve kültürel bağlamda değerlendiren güçlü bir araçtır. Sosyal hizmet

uygulamalarında bu yaklaşım, bireylerin yaşadığı sorunları sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda çevresel ve toplumsal düzeyde de ele alarak daha sürdürülebilir ve etkili çözümler üretmeye yardımcı olur. Bu bütüncül bakış açısı, bireylerin yaşamlarında anlamlı değişiklikler yapmayı ve toplumsal uyum süreçlerini desteklemeyi amaçlar (Payne, 2014).

Ekolojik yaklaşımın en büyük avantajı, bireylerin gelişimini sadece bireysel özellikler üzerinden değil, aynı zamanda çevresel etkileşimler ve toplumsal bağlam içinde değerlendirmesidir. Bu bakış açısı, bireylerin içinde bulunduğu sosyal ağlar ve bu ağların birey üzerindeki etkilerini anlamayı kolaylaştırır. Özellikle göçmen kadınlar gibi hassas grupların yaşadığı psikososyal sorunların analizinde ekolojik yaklaşım, travma sonrası iyileşme süreçlerini ve sosyal destek mekanizmalarını değerlendirmede kapsamlı bir çerçeve sunar.

2.4.2. Ayrımcılık, Baskı Karşıtı Kuram

Ayrımcılık ve baskı karşıtı kuramlar, sosyal hizmet alanında önemli yer tutan iki farklı ama birbirleriyle ilişkili kuramsal yaklaşımdır. Bu yaklaşımların her ikisi de toplumsal adaleti ve eşitliği sağlamak amacıyla bireylerin ve grupların yaşadığı haksızlıklarla mücadele etmeyi hedefler.

2.4.2.1. Baskı Karşıtı Kuram (Anti-Oppressive Theory)

Bu kuram, bireylerin ve grupların maruz kaldığı sistematik baskıyı ve ayrımcılığı anlamak ve ele almak amacıyla 1970'ler ve 1980'lerde sivil haklar hareketleri, feminist hareketler ve diğer toplumsal hareketler ile ortaya çıkmıştır. Bu tarihten beri toplumun marjinalize edilmiş gruplarına yönelik baskı ve ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayan teorik çerçevelerin gelişimine katkıda bulunmuştur (Çiftçi, 2019). Kuram, bireylerin sosyal, ekonomik ve politik sistemler içinde nasıl ezildiğini ve dışlandığını analiz etmeye yardımcı olmaktadır (Payne, 2014). Baskı karşıtı uygulama, yapısalcı bir yaklaşım olarak,

toplumsal yapıların ve güç dinamiklerinin bireyler ve gruplar üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmaktadır. Bu anlamda genel olarak iki tür baskıdan söz edilmektedir:

- Kültürel baskılar, toplumsal normlar ve ideolojiler aracılığıyla sürdürülen ve belirli grupların marjinalize edilmesine yol açan baskılardır.
- Bireysel baskılar ise günlük yaşamda ortaya çıkan ve bireyler arasındaki etkileşimlerde kendini gösteren mikro düzeydeki baskılardır (Güldalı, 2018).

Baskı karşıtı kuramın iyi anlaşılabilmesi için bazı kavramların açıklanması gereklidir:

Sosyal İnşa Kavramı: Baskı karşıtı uygulama, sosyal inşa kavramını temel alır. Sosyal inşa, toplumsal normların, değerlerin ve gerçekliklerin insanlar tarafından oluşturulduğunu savunur. Bu çerçevede, baskı ve ayrımcılık, toplumsal yapıların ve ilişkilerin bir ürünü olarak görülür. Toplumsal cinsiyet, ırk, etnik köken gibi kategoriler, toplumsal yapılar içinde oluşturulur ve bu yapılar, güç ilişkilerini pekiştirir (Dominelli, 2002'den aktaran Tuncay ve İl, 2006: 63).

Gücün Kötüye Kullanılması: Baskı, gücün kötüye kullanılmasından kaynaklanır. Güç, bireyler veya gruplar tarafından başkalarını kontrol etmek veya kendi çıkarlarını korumak için kullanılabilir. Bu durum, özellikle dezavantajlı grupların daha da marjinalize edilmesine yol açar. Payne (2014), güç ilişkilerinin bu şekilde kullanımının, toplumsal yapılar içindeki eşitsizlikleri derinleştirdiğini ve baskıyı pekiştirdiğini vurgular (sf. 484).

Baskı ve Dışlama Süreçlerine Odaklanma: Baskı karşıtı uygulama, ayrımcılığın kendisinden ziyade, baskı ve dışlama süreçlerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, ayrımcılığın nasıl ve neden oluştuğunu anlamak için toplumsal yapıların ve güç dinamiklerinin analizine önem verir. Bu kuram, uygulanan ayrımcılığın kendisinden çok baskı ve dışlanma süreçleri ile ilgilenmektedir (Payne, 2014:485).

Kuram, yapısal baskıları analiz ederken toplumsal ve ekonomik sistemlerin belirli grupları sistematik olarak dezavantajlı duruma düşürdüğü yapısal baskıları inceler. Bu

yapısal baskılar, eğitim, sağlık hizmetleri, istihdam ve barınma gibi temel alanlarda eşitsizlikler yaratır. Kültürel baskılar ise toplumsal normlar, değerler ve ideolojiler aracılığıyla sürdürülen baskılardır ve belirli grupların marjinalizasyonunu sağlar. Medya, dil ve diğer kültürel araçlar bu baskıların yayılmasına katkıda bulunur. Bireysel baskılar ise bireyler arasındaki etkileşimlerde ve günlük yaşamda ortaya çıkan mikro düzeydeki baskılardır. Bireysel önyargılar, ayrımcı davranışlar ve mikro saldırılar bireysel baskının örnekleridir. Kuram, baskının yapısal, kültürel ve bireysel düzeylerde meydana geldiğini ve bu düzeylerde analiz edilmesi gerektiğini savunur. Bu yaklaşım, sosyal adaleti sağlamak için güç dinamiklerini ve toplumsal yapıların işleyişini eleştirel bir şekilde değerlendirir (Thompson, 2013).

2.4.2.2. Ayrımcılık Karşıtı Kuram (Discrimination Theory)

Ayrımcılık kuramı, toplumsal düzeydeki önyargı ve ayrımcılık mekanizmalarını inceleyerek, bireylerin ve grupların nasıl dezavantajlı duruma düşürüldüğünü ve dışlandığını araştırır. Bu kuram, toplumsal eşitsizliklerin analizinde önemli bir yer tutar ve bireylerin maruz kaldığı sistematik ayrımcılığı anlamak için geliştirilmiştir (Payne, 2014). Kuram, 20. yüzyılın ortalarında, özellikle 1960'lar ve 1970'lerde sivil haklar hareketleri ve feminist hareketler ile birlikte önem kazanmıştır. Bu dönemde, ırkçılık, cinsiyetçilik ve diğer ayrımcılık biçimlerinin toplumsal yapılar ve kurumlar içindeki yerleşik doğası üzerine yoğunlaşmıştır (Çiftçi, 2019).

Ayrımcılık kuramı bazı temel unsurları içermektedir:

Yapısal Eşitsizlikler: Ayrımcılık kuramı, toplumsal yapılar içinde yerleşik olan yapısal eşitsizliklere odaklanmaktadır. Bu eşitsizlikler, sosyal adaletin oluşmasını önleyen, belirli grupları sürekli olarak dezavantajlı duruma düşüren ve toplumsal kurumların işleyişi içinde kendini gösteren sistematik engellerdir (Cankurtaran& Beydilli, 2016). Payne (2014)'e göre toplumsal kurumlar ve bu kurumların güç mekanizmaları, eşitsizlik yaşayan bireylerin karşılaştıkları sorunları pekiştirmektedir (Payne, 2014).

Sosyal Kimlikler ve Önyargılar: Ayrımcılık kuramı, ırk, etnik köken, cinsiyet, sınıf gibi sosyal kimlikler temelinde ortaya çıkan önyargıları ve bu ön yargıların sosyal hizmet uygulamalarında nasıl yansıtıldığını incelemektedir. Sosyal kimlikler, bireylerin toplumsal ilişkilerde karşılaştıkları ayrımcılığı ve dışlanmanın sınırlarını belirlemektedir (Payne, 2014). Sosyal kimlikler toplum içerisinde bulunan sosyal yapılarla oluşturulur. Dezavantajlı gruplara gösterilen önyargılar da aslında bu yapılar tarafından oluşturulmuş kimlikler ile sürdürülmektedir (Şahin Taşağın, 2021).

Kültürel ve Bireysel Ayrımcılık: Kültürel ayrımcılık, toplumsal normlar ve ideolojiler aracılığıyla sürdürülen ve belirli grupların marjinalize edilmesine yol açan baskılardır. Bireysel ayrımcılık ise günlük yaşamda ortaya çıkan ve bireyler arasındaki etkileşimlerde kendini gösteren, günlük hayatta dilin kaba kullanımı ile gelişen (Payne, 2014) mikro düzeydeki ayrımcılıktır. Kültürel ve bireysel ayrımcılık, ayrımcılık kuramının analiz ettiği önemli alanlardandır (Cankurtaran& Beydilli, 2016).

Ayrımcılık ve Güç İlişkileri: Ayrımcılık kuramı, toplumsal eşitsizliklerin ve ayrımcılığın güç dinamikleriyle nasıl ilişkili olduğunu inceler. Güç, bireyler veya gruplar tarafından başkalarını kontrol etmek veya kendi çıkarlarını korumak için kullanılabilir. Bu durum, özellikle dezavantajlı grupların daha da marjinalize edilmesine yol açar. Güç ilişkilerinin bu şekilde kullanımı, toplumsal yapılar içindeki eşitsizlikleri derinleştirmekte ve ayrımcılığı pekiştirmektedir (Payne, 2014).

Sonuç olarak, ayrımcılık karşıtı kuram, ayrımcılığın türüne odaklanırken; ırk, cinsiyet, yaş, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkla mücadele eder. Gösterilen ayrımcılık sonrası oluşan baskıya değil ayrımcılığın oluşmasının önündeki etkenlerle mücadele eder. Baskı karşıtı kuram ise yapısalcı bir bakış açısıyla ayrımcılığın kendisinden çok baskı ve dışlanma süreçlerine odaklanmaktadır (Payne, 2014).

Göçmen kadınların maruz kaldıkları travmalar; savaş sırasında yaşanan şiddet olayları, aile bireylerinin kaybı, cinsel şiddet ve zorunlu göç gibi faktörler nedeniyle oluşmaktadır (Taycan & Yıldırım, 2015). Bu travmalar, kadınların depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşamalarına yol açmaktadır

(Cengiz, 2017). Ayrımcılık karşıtı kuram, bu tür travmatik deneyimlerin bireysel değil, toplumsal ve yapısal bir sorun olduğunu vurgular (Cankurtaran& Beydilli, 2016). Bu bağlamda, göçmen kadınların yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanma, travmanın etkilerini daha da derinleştirmektedir (Steel ve ark., 2002).

Bu anlamda bu çalışma özelinde Suriye'den göç etmiş ırk, etnik, toplumsal cinsiyet ve kültürel farklılıkları olan göçmen kadınların yaşadıkları ayrımcılık ve baskılar bu iki kuram çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Multidisipliner bir bilim dalı olan sosyal hizmet; olaylara çok boyutlu bakmayı gerektirir. Travma olgusunun bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri ve birbirleri arasındaki nedenler ve sonuçlar; birbirini nasıl etkilediği inceleneceği için araştırmanın karma yöntemle yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın birinci kısmı tanımlayıcı tipte ilişkiisel tarama modelinde, ikinci aşamada ise nitel modelde tasarlanmış olup hem nicel hem de nitel bölümleri barındıran karma modeli içermektedir. Araştırmada karma modelin açıklayıcı ardışık deseni kullanılmıştır. Açıklayıcı ardışık desene göre önce nicel verilerle çalışılmış, ardından elde edilen bilgilere göre sonrasında nitel verilerle çalışılarak nicel veriler nitel sonuçlarla değerlendirilmiştir (Creswell & Creswell, 2017).

Karma yöntem; nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı araştırmalardır. Bu birlikte kullanımın karma yöntem olarak adlandırılabilmesi için ise belirli bir desen kullanılarak hem tasarlama ve uygulama hem de yorumlama aşamasında karma yöntem bakış açısını gösterilebilmesi ve belirli sistematik tekniklerle verilerin yorumlanması gerekmektedir (Creswell, 2021).

Araştırmanın nitel kısmında amaçlı örneklem tipi kullanılmıştır. Böylece bir yöntemin diğerini takip edip, birbirlerinin dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yönelik sistematik bir araştırma yapılması öngörülmektedir. Nicel araştırma yöntemini nitel araştırma yöntemi takip ettiği ve açıkladığından ötürü karma yöntemin temel desenlerinden açıklayıcı ardışık desen seçilmiştir. Açıklayıcı ardışık desende araştırmacı önce nicel verilerle çalışır. Daha sonra nitel verilerle çalışır; nicel verileri nitel sonuçlarla açıklamayı hedefler (Creswell & Creswell, 2021). Örneklemin hem dezavantajlı hem de hassas gruplardan olması, sosyal hizmet bakış açısının önemini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle araştırma boyunca uygulanacak tüm araştırma aşamalarında ayrımcılık, baskı

karşıtı kuram ve ekolojik kuram etkili olacaktır. Bu bakış açısıyla hazırlanmış sorulardan elde edilen veriler tekrar bu kuramlar üzerinden açıklanacaktır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmada yapılan araştırmalar karma araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup, araştırmanın evrenini Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların Suriye iç savaşı sırasında deneyimlerini paylaşabilmesi amacıyla katılımcı profili 20- 65 yaş arası İstanbul'da yaşayan Suriyeli göçmen kadınlar ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada açıklayıcı ardışık desen kullanıldığından; nitel veriler, ölçeklerden skoru en yüksek, ulaşılabilir yirmi katılımcıdan toplanmıştır. Örneklem, amaçlı örneklem yöntemlerinden olan kartopu örneklem tekniğı ile oluşturulmuştur. Araştırmada, kartopu örneklem tekniğı, Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik profillerini ve psikososyal durumlarını incelemek amacıyla kullanılmıştır. Bu yöntem, başlangıçta belirlenen bir veya birkaç katılımcı aracılığıyla diğer potansiyel katılımcılara ulaşmayı sağlar. Bu teknik, katılımcılar arasında güven ilişkisi kurarak öneri zincirleri oluşturur ve böylece daha geniş ve güvenilir bir örnekleme ulaşmayı kolaylaştırır (Baltacı, 2018), (Kılıç, 2013). Sosyal bilimlerde; devantajlı, suçlu, marjinalize edilmiş ve zor ulaşılabilir evrenler için kartopu örneklem tekniğı araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Akkır, 2019).

3.2.1. Örneklem Hesaplama

Araştırmalarda örneklem büyüklüğü hesaplanırken yapılan Tip I ve Tip II hatalardan kaçınmak amacıyla beklenen etkiler, kullanılan ölçekler ve araştırmanın alt amaçları dikkatlice incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşaması ilk aşamadan amaçlı seçilen katılımcılardan oluştuğı için araştırmanın ilk aşamasının örneklem büyüklüğünü belirlemek önemlidir.

Suriye'den göç etmiş kadınların evreni oluşturduğunu görmekteyiz. Araştırmanın evrenine bakıldığında daralarak İstanbul ili içerisinde yaşayan Suriye kökenli göçmen

kadınlar seçilmiştir. 2024 yılı mayıs ayı verilerine bakıldığında; Göç İdaresi'nin resmi istatistiklerine göre geçici koruma altında bulunan kişilerin cinsiyet ve il dağılımları ayrı ayrı paylaşılmıştır (GİB, 2024). Türkiye hukukunda güncelde Suriye kökenli göçmenler haricinde geçici koruma statüsü alan bir grup bulunmamaktadır. Paylaşılan veriler Mülteciler Derneği'nin şubat ayı Suriyeli göçmen istatistikleri ile paralellik göstermektedir (Mülteciler Derneği, 2024). Net olarak paylaşılan İstanbul'da yaşayan Suriyeli kadın verisi bulunmadığı için yaklaşık bir değer olarak hesaplandığında; Suriyeli göçmenlerin toplam güncel sayısı, 3.115.844 ve toplam Suriyeli kadın sayısı 1.490.668 olarak belirtilmiştir (GİB, 2024). Bunların 530.710'u İstanbul ilinde ikamet etmektedir (GİB, 2024). Suriyeli'ler arasındaki erkek kadın dağılımına bakıldığında ise Suriyeli göçmenlerin %47'sini kadınların oluşturduğunu görmekteyiz. Buradan İstanbul ilindeki Suriyeli göçmen popülasyonunun %47'sini kadınların oluşturduğunu varsayabiliriz. Bu da 249.433 olmaktadır. Bu sayının tam evreni ifade edebilmesi için araştırma özelinde Suriye'de yaşanan savaşın hatırlanabilmesi amacıyla koyulan 20-65 sınırı düşünüldüğünde Göç İdaresinin resmi web sayfasında paylaştığı (2024) aşağıdaki tabloda yer alan yaş dağılımı incelendiğinde 19-64 yaş aralığına kadar olan Suriyeli kadınların sayısının toplamına bakılması ve aynı yaş aralığındaki erkeklerin toplamına göre bir oran belirlenmesi gerekmiştir. Hesaplamaya göre 20-65 yaş aralığında bulunan Suriyeli kadınların erkeklere oranı %62.69 olmaktadır. İstanbulda yaşayan Suriyeliler üzerinden yaşa bağlı değerlendirildiğinde 332.792 kişinin 20-65 yaş aralığında olduğu ve kadın olduğu varsayımında bulunulabilir.

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI			
YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.625.176	1.490.668	3.115.844
0-4	212.387	198.847	411.234
5-9	271.940	256.444	528.384
10-14	185.075	175.501	360.576
15-18	124.038	114.157	238.195
19-24	180.749	159.541	340.290
25-29	171.142	143.220	314.362
30-34	126.859	104.569	231.428
35-39	107.175	88.531	195.706
40-44	76.041	67.571	143.612
45-49	49.906	50.865	100.771
50-54	37.945	40.566	78.511
55-59	30.564	32.303	62.867
60-64	20.926	22.822	43.748
65-69	14.070	15.350	29.420
70-74	8.215	9.394	17.609
75-79	4.152	5.318	9.470
80-84	2.207	3.067	5.274
85-89	1.061	1.511	2.572
90 ve üstü	724	1.091	1.815

 T.C. İÇİŞİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI
Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*02.05.2024 tarihi itibarıyla

Tüm bu hesaplamalar doğrultusunda araştırma evreni büyüklüğü tam olarak bilinmese de varsayımsal olarak 333 bin civarında hesaplanacaktır.

Örneklem büyüklüğü belirlenirken değişkenlerin de sürekli veya kesikli olduğuna bakılması gerekir (Akbulut, 2021). Araştırmada kullanılan ölçeklerin literatürde yer alan etki düzeyleri haricinde katılımcılara sorulan anket formu hem kesikli hem de sürekli değişkenler içermektedir. Araştırmada; net olarak elde edilen Harvard Travma Envanteri IV. Bölüm puanları, çocuk sayısı, medeni durum gibi kesikli değişkenler bulunmaktadır. Belirli aralıklarla ifade edebildiğim ve aralıklara bölünebilen yaş, depresyon düzeyi farklılıkları, evlilik süreleri gibi değerler sürekli değişkenler olmaktadır. Sürekli ve kesikli değişkenler için kullanılacak örneklem büyüklükleri farklıdır. Bu durumda Akbulut'un ifade ettiği gibi örneklem büyüklüğü en fazla olan değişken esas alınmalı ve çalışmanın örneklemini olarak kullanılmalıdır. Fazla katılımcıya ihtiyaç duyan kesikli değişkenin ihtiyacı olan örneklem büyüklüğü çalışmanın örneklem büyüklüğü olarak alınabilir. Bu durumda sürekli ve kesitli değişkenleri kapsaması için seçilen örneklem

büyüklüğü sezgisel olarak %10-20 arttırılarak daha güvenilir istatistiksel çıktılar elde edilebilecektir (Akbulut, 2021).

Aşağıda hesaplaması bulunan genel olarak araştırmalarda kullanılan %95 güven aralığı ve %5 hata payı düşünülerek 333.000 kişiden oluştuğu varsayılan evreni bilinen olasılıklı örneklem yöntemine göre 387 olmaktadır.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N - 1) + t^2pq}$$

Burada:

n=örneklem büyüklüğü

N=Evren büyüklüğü

t= Belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre bulunan teorik değer

p=Gerçekleşme olasılığı

q=Gerçekleşmeme olasılığı

d=Hata payı

Bu hesaplama göre n=387,2028'dir. Hesaplanan örneklem büyüklüğü 388 olmuştur.

Araştırma değişkenlerine göre Tip I ve Tip II hatadan kaçınabilmek amacıyla örneklem büyüklüğünün sezgisel olarak %20 civarı arttırılması ile 465 katılımcıya ulaşılması gerektiği belirlenmiştir. Bununla bilgilerin yanı sıra Göç İdaresi Başkanlığı'nın verileri geçici koruma statüsündekileri kapsadığı için güncel olarak İstanbul'da yaşayan kaç kadın göçmenin vatandaşlık aldığı veya kaçak durumda olduğu bilinmemediği düşünüldüğünde örneklem büyüklüğü belirsiz evrenler için sosyal bilimlerde örnekleme metoduna uygun olma kaidesiyle %95 güven aralığı ve %5 hata marjı ile yapılan değerlendirmede örneklem büyüklüğü için 384 sayısının popülasyonu temsil ettiği kabul edilmektedir (Bartlett vd., 2001). Hesaplanan 465 sayısı düşünüldüğünde araştırmanın karma yöntem olması, istatistiki analizlerin temsiliyet boyutunun arttırılması amacı ile

görüşülen kişi sayısı arttırılmış ve araştırmanın nicel kısmında toplamda 484 katılımcı ile görüşülerek örneklem temsiliyet sınırının üzerine çıkılmıştır.

Araştırmanın takip eden ardışık basamağında nitel yöntemler kullanılmış ve travma ve depresyon belirtileri gösterdiği belirli olan katılımcıların travmatik deneyimleri katılımcıların ifadeleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasına dahil olabilme kriteri, katılımcıların ilk aşamada yer alan ölçeklerin sonuçlarına göre kesme puanlarının üzerinde kalmış olması şartına bağlı olup, katılımcılara araştırmacı tarafından yapılan puan yüksekliğine göre ulaşıldığı için araştırmanın nitel kısmı için amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır.

Nitel bölüm için ise ulaşılabilen gönüllü katılımcılarla görüşme sağlanmış ve veri doygunluğuna ulaşıldığı kanaatine 20 katılımcı ile varılmış ve araştırma sonlandırılmıştır. Veri doygunluğu, yeterli iç görü veya anlayış sağlandığı kanaatinin araştırmacı tarafından getirilmesiyle gerçekleşmekte olup yeterli temaların oluştuğu varsayımına dayanmaktadır (Patton, 2023).

Çalışma İstanbul İli içerisinde Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı semtlerde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara verilen anket ve gönüllü katılım formu Arapçaya çevrilmiştir. Nitel görüşme esnasında ise Türkçe bilmeyen katılımcılar için araştırmacının yanında tercüman bulunmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Hem nicel hem de nitel yöntemlerin kendilerine özgü bazı avantajları ve dezavantajları vardır. Yapılan incelemelerde nicel yöntemlerin; neden sonuç ilişkisi kurmakta yetersiz kalması, sonuca giden farklı yolları göz ardı edebilmesi ve bir değişkenin etkisinin diğer değişkenlere bağlı olup olmadığını net bir şekilde ortaya koyamaması gibi dezavantajlarının bulunduğu görülmektedir. Aynı şekilde nitel yöntemlerin ise; örneklem küçüklüğü ve dolayısıyla genellemede yetersiz kalması ve tamamen öznel deneyimlere dayanması dezavantaj olarak nitelendirilebilir. Karma yöntem bu dezavantajları

minimumuna indirme amacı taşır (Creswell, 2021). Bu araştırma özelinden gidilecek olursa nicel kısımda depresyon ve travmanın semptomlarının derecesinin bulunması, sosyo-demografik parametrelerle bu sonuçların ilişkisinin ortaya konulması, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu düzeylerinin belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin bulunması amaçlanmıştır. Nitel kısımda ise travma ve depresyonu deneyimleyen bireylerin hayatlarında bunu ne derece yaşadıkları ve nasıl deneyimlediklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

3.3.1. Nicel Araştırma

Veri toplama aracı olarak nicel kısımda anket kullanılmıştır. Nicel kısım sosyodemografik bilgiler ile göç sürecini ile ilişkili genel bilgiler içeren anket formu, Harvard Travma Envanteri ve Beck Depresyon Ölçeği olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır.

3.3.1.1. Anket Formu

Anket formu 2 aşamalı olarak gerçekleşmiştir. İlk kısmında, katılımcıların yaş grupları, eğitim düzeyleri, Suriye'deki yerleşim yerleri, Türkiye'de ne kadar süredir buldukları, Türkçe bilme durumları, çocuk sahibi olup olmadıkları ve varsa kaç çocukları olduğu, medeni durumları gibi sosyodemografik sorular sorulmuş ve ikinci kısımda ise evli iseler nerede evlendikleri, evli oldukları süre, evlilik kararında etkili olan faktörler, Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar süre buldukları, insani yardım kuruluşundan yardım alma durumları, Türkiye'de başlarına gelen kötü olayları en çok kiminle paylaştıkları, son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gittikleri, daha önce psikolojik yardım alma durumları ve düzenli ilaç kullanıp kullanmadıkları gibi sağlığa ilişkin çeşitli sorular sorulmuştur.

3.3.1.2. Harvard Travma Envanteri (HTE)

İkinci kısımda Harvard Travma Envanteri kullanılmıştır. Travma semptomlarını ortaya koymak amacıyla geçerlilik ve güvenilirliği en yüksek olan ve son bir aylık bulgularını ölçen Harvard Travma Envanterinin IV. Bölümünün kullanılması uygun bulunmuştur. Envanter ilk defa 1980 yılında geliştirilmiş olup 2004 yılında Mollica ve arkadaşları tarafından göçmenlerde travma belirtilerinin belirlenmesi amacıyla yeniden yayınlanmıştır. Ölçeğin Arapça dil ve yapı geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Shoeb ve arkadaşları tarafından 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Envanterin dördüncü bölümünde 45 soru bulunmaktadır ve ilk 16 soru DSM-IV TSSB (travma sonrası stres bozukluğu) tanı kriterlerini karşılamaktadır. Harvard Travma Envanterinin Arapça uyarlaması için Cronbach alfa değeri 0.877 olarak saptanmıştır (Shoeb vd., 2007). Envanterde cevap verilen tüm maddeler toplanmakta ve cevaplanan her madde için 1=Hiç 2=Az, 3=Biraz, 4=Oldukça şeklinde puanlama yapılmaktadır. Elde edilen puanlar toplanıp toplam soru sayısına bölünür. 1-16. Maddeler TSSB düzeyini gösterirken ölçeğin tamamı travmatik belirtilerin varlığına odaklanmaktadır. Puanlar 2,5'un üstündeyse belirti ve bulguların varlığından söz edilebilmektedir (Shoeb vd., 2007). Bu araştırmada 484 Suriyeli göçmenlerin yanıtlarından elde edilen Cronbach Alpha katsayısı değerleri TSSB için 0,976; HTE için 0,991 olarak hesaplanmış ve çok yüksek düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

3.3.1.3. Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)

Beck Depresyon Ölçeği, 1961 yılında A.T. Beck tarafından geliştirilen, depresyon riskini belirlemeye, depresif belirtilerin düzeyini ve şiddet değişimini ölçmeye yarayan 21 maddelik, dörtlü Likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir (Aydemir, Köroğlu, 2006). Ölçeğin her maddesi kişinin o andaki ruhsal durumunu anlamak için belirlenmiş dörder cümleden oluşur. Katılımcı her soru için bu cümlelerden birini işaretler. Bu cümlelere 0-3 arasında puan verilir, toplam puan bu puanların toplanması ile elde edilir. Beck Depresyon Ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması Hisli tarafından 1989 yılında yapılmış olup, kesme puanının 17 olduğunu bildirmiştir. Maddelerin puanları arttıkça, normalden ağır patolojik duruma doğru bir gidişi göstermektedir. Ölçeğin her maddesi kişinin o andaki ruhsal

durumunu anlamak için belirlenmiş dörder cümleden oluşur. Katılımcı her soru için bu cümlelerden birini işaretler. Bu cümlelere 0-3 arasında puan verilir, toplam puan bu puanların toplanması ile elde edilir. Testten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 63'tür (Hisli, 1989). Toplam puanlar üzerinden aşağıdaki gibi sınıflama yapılmakta ve yorumlanmaktadır:

0-9 puan: Depresif belirti yok

10-16 puan: Hafif düzeyde depresif belirtiler

17-29 puan: Orta düzeyde depresif belirtiler

30-63 puan: Şiddetli depresif belirtiler

Ölçeğin Arapça versiyonu Dr. Abdel Fattah Ghareeb tarafından 2000 yılında ölçek Arapçaya uyarlanmıştır. Dr. Abdel bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değerini 0,79-0,88 aralığında saptamıştır (Ghareeb, 2000). Bu araştırmada Cronbach Alpha değerinin 0,918 olduğu tespit edilmiş olup çok yüksek güvenilirlikte olduğu kabul edilmiştir.

3.3.2. Nitel Araştırma

Nicel kısımda kullanılan ölçeklerde belirti ve bulgular için bir aydan uzun olmayacak süreler verilmiştir. Bunun dezavantajı ise göç etmelerinin üzerinden çok zaman geçmiş veya travma sonrası büyüme yaşamış katılımcıların belirtilerini göç olgusu ile ilişkilendirmekte yetersiz olabilmesidir. Deneyimlenen travmatik olaylar her bireyin hayatını farklı etkiler. Bunları göç bağlamında açıklayabilmek için ise katılımcılara yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmaya karar verilmiştir. Nitel yöntem kapsamında travmatik olaylar yaşayan ve bu olaylardan dolayı depresyon ve TSSB belirtileri gösteren katılımcıların (ölçeklerden belirli bir puana sahip), yaşadıkları travmatik olayların detaylarını ve sosyal etkilerini öğrenmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu nedenle araştırmanın nitel kısmında amaçlı örneklem tipi kullanılmış, böylece bir yöntemin diğerini takip edip, birbirlerinin dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yönelik sistematik bir araştırma yapılması amaçlanmıştır.

Form öncesinde katılımcılara ikinci bir onam formu okunmuş ve onayları ardından kendilerine 3 bölümden oluşan sorular sorulmuştur. İlk bölümde katılımcıların göç öncesindeki Suriye’deki yaşantısı, günlük hayatı sorulmuş, ikinci bölümde nasıl göç ettiği ve göç sırasında kendilerini etkileyecek bir olayla karşılaşp karşılaşmadıklarını, üçüncü bölümde ise göç sonrası Türkiye’deki yaşantısı, karşılaştıkları zorluklar ve geleceğe yönelik düşünceler öğrenilmeye çalışılmıştır. Nitel görüşme öncesinde katılımcıların nicel verileri analiz edildiğinden bulgulara göre ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerin (evlilik ve HTE, BDÖ gibi) katılımcı tarafından ağırlıklı bahsedildiği durumlarda cevaplarına ek sorular sorulmuş ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışma, ağırlıklı olarak, İstanbul'daki Suriyeli göçmenlerin yoğun olduğu Fatih, Zeytinburnu, Esenyurt, Beylikdüzü, Sultangazi ve Sultanbeyli ilçelerinde gerçekleştirilmiş ve kartopu örneklemin doğası gereği diğer ilçelerden veriler toplanmıştır. Veri toplama süreci 15 Mart 2023'ten 20 Mart 2024'e kadar sürmüştür.

Veri toplama işlemleri, katılımcıların anadillerini dikkate alarak hem Türkçe hem de Arapça olmak üzere çift dilli bir yaklaşımla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu, dil bariyerlerini aşarak katılımcıların anket ve görüşmelere tam olarak katılımını sağlamıştır. Katılımcıların Suriye iç savaşı sırasında deneyimlerini paylaşabilmesi amacıyla katılımcı profili yirmi beş-elli beş yaş arası Suriyeli göçmen kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmada açıklayıcı ardışık desen kullanıldığından, nitel veriler, ölçeklerden skoru en yüksek, ulaşılabilir yirmi katılımcıdan toplanmıştır. Her bir katılımcıya, çalışmanın amacı, gönüllü katılım ve verilerin gizliliği hakkında bilgiler içeren aydınlatılmış onam formu, tercih ettikleri dilde sunulmuştur. Veri toplama aşamasında, katılımcıların rahatlıkla anlayıp yanıtlayabilecekleri dillerde hazırlanmış anket formu, ölçekler ve yarı yapılandırılmış nitel görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşaması ortalama 25 dk. sürerken, nitel olarak planlanmış görüşmeler ise ortalama 50 dk. sürmüştür. İkinci aşamada katılımcılara tekrar ulaşma zorluğu açısından yüz yüze görüşmelerin yanı sıra online olarak görüntülü görüşmeler de katılımcıların isteği üzerine gerçekleştirilmiştir.

Görüşme esnasında gönüllü katılım formu kendilerine okunmuş ve sözlü onay alınarak ses kaydı alınmıştır.

3.4.1. Nicel Verilerin Toplanması

Katılımcılara kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılması planlandığından göçmen yoğunluğu olan ilçelerde gezinti yapılarak, muhtar, esnaf ve sivil toplum örgütleri ile görüşülerek yöntemin ilk basamağını oluşturacak temel kişiler tesadüfi olarak seçilmeye çalışılmıştır. Daha sonrasında ise araştırmacının kişisel bağlantıları kullanılarak katılımcılara ulaşmaya çalışılmıştır. Bu süreçte dernek görüşmeleri yapılarak daha önce Suriyelilere yardım amaçlı sivil toplum örgütlerinde çalışmış Suriye uyruklu kişilere, gezinti yaparak kaçak bulunan kişilere, muhtarlık desteği ile vatandaşlık almış kişilere ve kendilerini toplumdan izole etmiş kişiler ile görüşmek amacı ile esnaftan alınan bilgiler ile bazı hanelere gidilmiştir. Bu şekilde örneklemin temsiliyeti açısından uygun, düzgün dağılımlı bir temel oluşturulmaya çalışılmış ve bu kapsamda özellikle yaş ve eğitim seviyesi dikkate alınmıştır. Görüşülen ilk kişilerden ilerlenerek tanıdıkları diğer potansiyel katılımcılara ulaşmaya çalışılmış ancak kültürel bazı engellerden dolayı çalışmayı kabul etmeyen veya kabul ettiği halde eşinin izin vermediğini belirterek devam etmeyen katılımcılar olmuştur.

Görüşme esnasında özellikle ölçekler içerisinde sorulan mahrem bilgilerin cevaplanmasının güç olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmanın başında sıralı bir şekilde; anket formu, depresyon ölçeği ve travma envanteri olarak sorulurken, daha sonra anket formu, travma envanteri ve depresyon ölçeği olarak sıralamanın değiştirilmesi gerekmiştir. Katılımcıların Türkçe bilmediği durumlarda soruların anlaşılması tercümanın varlığına rağmen güç olmuştur. Katılımcıların bazılarının yardım beklediği, bazılarının kaçak oldukları için bilgi paylaşımından ve görüşmeden çekindiği, bazılarının ise ölçek puanları yüksek olmasına rağmen kendilerinin oldukça iyi durumda olduklarını kanıtlamaya çalıştıkları görülmüştür.

3.4.2. Nitel Verilerin Toplanması

Araştırmanın ilk aşamasında elde edilen bulgular sonrasında diğer kriterler dikkate alınmadan yalnızca ölçek puanları üzerinden bir sıralama yapılmıştır. Ölçekler birbiri ile ilişkili buldukları için depresyon puanı sınıflandırması ve travma skorları dikkate alınmış, travma envanteri kesme puanı olan 2,5 un üzerinde olan tüm katılımcılar sıralanmış, depresyon belirtisi minimal düzeyde olanlar listeden çıkarılmıştır. Bu aşamadan sonra en yüksek puana sahip katılımcıdan başlanarak sıra ile iletişim kurmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasına katılan katılımcıların genel bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. *Araştırmanın İkinci Kısımında Yer Alan Katılımcı Bilgileri*

Katılımcı Etiketi	Yaşları	TSSB	HTE	BDÖ	Görüşme Süreleri (dk.)
Emira	29	3,50	3,47	44,00	49.45
Esna	32	3,50	3,53	42,00	43.0
Gayla	34	3,56	3,49	38,00	46.0
Ghazma	31	3,63	3,64	21,00	49.45
Hani	33	3,38	3,56	35,00	32.0
Handi	41	3,56	3,47	39,00	49.45
Manar	33	3,38	3,56	38,00	51.45
Marsa	26	3,31	3,49	42,00	51.45
Mayra	38	3,56	3,53	39,00	52.45
Meryan	27	3,81	3,67	47,00	52.45
Nouf	43	3,69	3,47	35,00	52.45
Rami	26	3,63	3,42	39,00	52.45
Ramya	30	3,50	3,53	40,00	52.45
Ravya	26	3,38	3,40	48,00	54.45
Razar	25	3,50	3,56	34,00	55.45
Salma	34	3,50	3,51	36,00	55.45
Sari	28	3,56	3,60	40,00	57.45
Selna	43	3,50	3,47	34,00	77.0
Varsa	47	3,44	3,51	36,00	86.0
Mahma	32	3,31	3,44	41,00	32.0
Ortalama:	32,9	3,51	3,516	38,4	53.91

Araştırmanın nitel kısmında, ilk aşamaya katıldıkları halde ifade ettikleri kadarı ile; sonradan duydukları endişe sebebi, eşlerinin kati olarak yasaklamış olmaları gibi sebeplerle ikinci bir kez görüşmeyi reddeden sayıca azımsanmayacak katılımcı olmuştur. Araştırmacının kişisel görüşü olarak bir başkası aracılığı ile ulaşılmaya çalışılan katılımcılardan ziyade birebir rica edilmesi ikinci görüşmeye ikna süreci açısından daha kolay olmuştur. Bazı katılımcılara online olarak ulaşılmış ve web ortamında kamera üzerinden görüşme yapılmıştır. Kendilerinden ses kaydı için sesli onay alınmıştır. Katılımcıların Türkçe bilmediği durumlarda görüşmeler, tercüman dahil olmak üzere üç kişi ile gerçekleştirilmiştir. Hatta bir katılımcının isteği üzerine tercüman olarak kendi arkadaşını getirmiş tercüman da Türkçe bilmediği ancak İngilizce bildiği için kendisi ile İngilizce-Arapça çeviri şeklinde görüşme yapılmıştır. Soruların sorulması esnasında katılımcıların çoğunluğunun göç öncesi yaşam deneyimleri sorulduğunda Suriye'den bahsederken mutlu olduklarını daha sonra sorular ilerledikçe ve paylaşılan bilgiler arttıkça üzgün oldukları (hatta ağladıkları) ancak bilgi paylaşımı arttıkça konuşmalarda daha da rahatladıkları görülmüştür. Travmatik yaşam deneyimlerini paylaşmanın katılımcılara ikincil bir travma yaşatmaması için araştırmacının kullandığı ifadeler ve yüz ifadeleri profesyonel seviyede tutulmuştur. Görüşme sonunda katılımcılara umut açılama amaçlı gelecek ile ilgili beklentileri sorulmuştur. Bu soru özelinde ülke durumu veya ailesi ile ilgili genel cevap alınan katılımcılardan kendilerine özel ne başarabileceklerini düşündükleri sorularak sosyal hizmet disiplininin güçlendirme yaklaşımı görüşme esnasında uygulanmaya çalışılmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın etik kurul izni Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı Sağlık Bilimleri Araştırma Etik Kurulu tarafından 03.10.2023 tarihinde incelenmiş ve E-16969557-050.01.04 numarası ile kaydedilmiş olan "Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Psikososyal Etkisi ve Travmayı Deneyimleme" başlıklı çalışmanın 07.03.2023 tarihinde değerlendirilmesi sonucunda 2023/04-28 sayılı karar ile belirlenen etik koşullara uygun olduğu izni alınmıştır. Etik iznin olduğu bilgisi katılımcılar ile onam formunda paylaşılmıştır. Etik izin ekte yer almaktadır.

3.6. ARAŞTIRMAYA DAHİL ETME VE DAHİL ETMEME KRİTERLERİ

Araştırmamıza katılan bireyler için belirlenen dahil etme kriterleri şu şekildedir:

- Katılımcıların 20-65 yaş aralığındaki kadınlar olması,
- Demans veya mental retardasyon gibi durumların bulunmaması,
- İstanbul ilinde yaşamak,
- Çalışmaya katılmak için gönüllü olmaları gerekmektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasına katılım için ek dahil etme kriterleri ise:

- Anket ve ölçek sorularına tam yanıt verilmiş olması,
- İletişim bilgilerinin sağlanmış olması,
- Ölçeklerden alınan puanların travma, TSSB ve depresyon belirtilerini gösterecek kesme puanının üzerinde olmasıdır.
- Araştırmaya katılmaya uygun olmayan bireyler için dahil edilmeme kriterleri şunlardır:
- Demans veya mental retardasyona sahip olmak,
- Anketin tüm sorularını yanıtızsız bırakmak,
- Türkiye'de doğmuş ve göçmen statüsünde olmamak olarak belirlenmiştir.

İkinci aşamaya katılım için dahil edilmeme kriterler şunlardır:

- İletişim bilgilerinin eksik olması,
- Ölçeklerden alınan puanların travma, TSSB ve depresyon belirtilerini göstermeyecek şekilde kesme puanının altında kalması olarak belirlenmiştir.

3.7. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde araştırmanın nitel kısmı için MAXQDA, nicel bölümü için ise IBM SPSS 25.0 programlarından yararlanılmıştır. Frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, çeyreklikler, alt ve üst değerler tanımlayıcı istatistiklerin sunumunda kullanılmıştır. Ölçek puanlarının toplamlarının QQ plot ile normallikleri değerlendirilmiş ve normallik eğrisinden her üç ölçekte de sapmaların olduğu ve eğimden arındırılmış QQ plot grafiğinde ise saçılımlarının normallik varsayımı için uygun olmadığı görülmüştür. Kolmogorov Smirnov testi ile ayrıca incelenen puanlarda 484 kişilik popülasyon için her üç ölçekte de anlamlı şekilde ($p < 0,001$) normal dağılım eğrisinden sapmanın bulunduğu görülmüştür. Bu durum diğer sayısal değişkenler için de (yaş, çocuk sayısı, evlilik süresi, Türkiye’de geçirdiği yılı) geçerlidir. Ayrıca ölçek puanlarının kategorik değişkenlerin faktörleri altında örnekleme standart hatası ile dağılımları çarpıklık ve basıklık değerlerinin standart hataya bölünerek (-2) – (+2) aralığında kalıp kalmadıkları kontrol edilmiştir. Sadece Beck Depresyon Ölçeği için “Evlilik kararında etkili olan faktör” değişkenini var eden faktörler altında örnekleme standart hatalarına göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin standart hatalarının belirtilen aralıkta kaldığı görülmüştür. Buna göre evlilik kararında etkili olan faktörün kategorilerinin aldığı Beck Depresyon Ölçeği puanlarına göre yapılan kıyaslamada parametrik teste başvurulmuştur. Diğer tüm değişkenler için fark ve ilişki testlerinde non parametrik analizlerden yararlanılmıştır.

Brown-Forsythe testi varyans homojenliğini test etmek kullanılmıştır. Çözümsel analizlerde farkların belirlenmesi için Mann Whitney U, tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis H testi, pearson ki-kare analizi ve olabilirlik oranı (Likelihood Ratio) kullanılmıştır. Post-hoc analizlerinde Tukey HSD ve Dunn’s testlerinden yararlanılmıştır. İlişki gücü ölçümünde eta değeri kullanılırken, eta kare etki büyüklüğünü saptamada kullanılmıştır. Sayısal değişkenlerin ilişkisinin belirlenmesinde spearman korelasyonundan faydalanılmıştır. Değerlendirmeler %95 güven düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Travma ve depresyonun birbirleri üzerindeki etkisini anlamak amacı ile yapılan regresyon testi için çeşitli dönüşümler (karekök, kare, küp, küp kök, ln, box-cox) denenmiş ve uygun tek dönüşümün Johnson SU modelinde gerçekleştirildiği tespit

edilmiştir. Suriyeli göçmen kadınlarda sosyodemografik özelliklerin ve travmanın depresyona etkisinin incelenmesi amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Nitel verilerin analizinde ise tema analizi ve betimsel analiz uygulanmıştır. Tema analizi yapılmasının nedeni katılımcı cevapların hangi çerçevelerde kaldığını belirlemektir. Betimsel analiz kullanılmasının nedeni ise araştırmacının katılımcıların yanıtlarını yorumlaması ve aynı zamanda katılımcı yanıtlarından birebir alıntılar yaparak okuyucuya da yorum şansı tanınmasıdır (Creswell & Creswell, 2017). Nitel kısımda ise MAXQDA programı kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında katılımcı görüşmeleri dikkatlice deşifre edilmiş ve nitel veriler üzerinde tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, Cresswell'in veri sarmalından yararlanılmıştır:

1. Verileri düzenleme: Bütün görüşmelerden elde edilen ses kayıtları ve görüşme notları elektronik ortamda metne dönüştürülmüştür.
2. Hatırlatıcı notlar ekleme: Bütün veriler tekrar tekrar okunarak, metinlere hatırlatıcı notlar ekleyerek metin içerisinde yer alan ayrıntılar keşfedilmeye çalışılmıştır.
3. Temalar oluşturma: Verilerin tamamı MAXQDA programına yüklenerek, sorulan sorulardan bağımsız olarak cevapların deşifre edilerek ana kategorilerde toplanması ile ana temalar oluşturulmuştur. Her bir temayı destekleyecek birden fazla kanıt bulunmuştur.
4. Kodlama: Veriler temalara ayrıldıktan sonra literatür destekli bir şekilde detaylıca ketagorize edilerek ve alt kodlar belirlenerek etiketler oluşturulmuştur.
5. Yorumlama: Verileri yorumlarken soyutlamalardan yararlanılmış, araştırmacının anlayışı, sezgisi ve literatür temelleri üzerinden gidilmiştir.
6. Verileri görselleştirme: Veriler görselleştirilirken MAXQDA programından yararlanılmıştır. Tanımlayıcı kod matrisleri oluşturulmuş, etiket ağırlıkları belirlenmiştir.

MAXQDA'nın sağladığı interaktif araçlar, verilerin derinlemesine analizini ve kodların sistematik bir şekilde geliştirilmesinde kullanılmıştır. Metin içerisinde katılımcıların isimleri yerine kültürel kodlarına uygun farklı isimler kullanılmıştır. Araştırmanın karma yöntem yapısı, nicel bulguları nitel bulgular ile açıklamayı gerektirmiştir. Ortaya koyulan nicel bulgular ise metin haline dönüştürülüp nitel veriler ile birlikte yeniden MAXQDA

programına işlenmiştir. Nicel kısımda ortaya çıkan bulgular nitel kısımda ortak ifadeler ile kodlanmış ve araştırmanın sistematik ilerlemesi ve çıktıların düzenlenmesinde araştırmacıya kolaylık sağlamıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. NİCEL BULGULAR

Nicel araştırma için hazırlanan anket formu üç adet bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Anket formu, ikincisi Beck Depresyon Ölçeği ve üçüncüsü Harvard Travma Envanterinin dördüncü bölümüdür. Anket 484 katılımcı üzerinde hazırlanan form üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar IBM SPSS 25.0 üzerinde incelenmiştir. Nicel araştırma sonucunda aşağıda sıralanmış soruların cevabı araştırılmıştır:

- Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik profillerini belirlemek,
- Suriyeli göçmen kadınların travma seviyelerini ölçmek,
- Suriyeli göçmen kadınların depresyon seviyelerini ölçmek,
- Sosyo-demografik özellikler ve travma/depresyon ilişkisini incelemek,
- Travma ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemek,
- Sosyo-demografik özelliklerin travma puanını etkileme gücünü incelemek.
- Sosyo-demografik özelliklerin depresyon puanını etkileme gücünü incelemek.

4.1.1. Sosyodemografik Özellikler

Tablo 3. *Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri*

	n	%
Yaş grupları		
20-29 yaş arası	127	26,2
30-39 yaş arası	88	18,2
40-49 yaş arası	102	21,1
50 yaş ve üstü	167	34,5
Eğitim düzeyi		
Hiç okula gitmedi	252	52,1
İlk-orta öğretim	173	35,7
Lise ve üzeri	59	12,2
Suriye'deki yerleşim yeri		
Büyükşehir	118	24,4
İlçe	93	19,2

Köy/Kasaba	273	56,4
Türkiye’de kaç yıldır bulunduğu		
1-5 yıl arası	212	43,8
5 yıldan fazla	272	56,2
Türkçe bilme durumu		
Evet	167	34,5
Hayır	162	33,5
Biraz	155	32,0
Çocuk Sahibi Olma		
Evet	330	68,2
Hayır	154	31,8
<i>Toplam</i>	<i>484</i>	<i>100,0</i>
Çocuğu Varsa Kaç Tane Olduğu		
1-2 çocuk	80	24,2
3-4 çocuk	148	44,8
5 ve üzeri	102	30,9
<i>Toplam</i>	<i>330</i>	<i>100,0</i>
Medeni durum		
Evliyim	87	18,0
Bekârim	143	29,5
Eş kaybı yaşadım	183	37,8
Birden fazla evlilik yaptım	71	14,7
<i>Toplam</i>	<i>484</i>	<i>100,0</i>

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo. 3’ de gösterilmiş olup dağılımlara bakıldığında 20-29 yaş arası olanların oranı %26,2, 30-39 yaş arası olanların oranı %18,2, 40-49 yaş arası olanların oranı %21,1 ve 50 yaş ve üstü olanların oranı %34,5’tir. Eğitim düzeyine göre hiç okula gitmeyenlerin oranı %52,1, ilk-orta öğretim mezunu olanların oranı %35,7 ve lise ve üzeri eğitim seviyesine sahip olanların oranı %12,2 olmaktadır. Suriye'deki yerleşim yerlerine bakıldığında, büyükşehirde yaşayanların oranı %24,4, ilçelerde yaşayanların %19,2, köy veya kasabada yaşayanların ise %56,4 olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de bulunma sürelerine göre verilen açık uçlu cevaplar sınıflandırılarak; 1-5 yıl arası Türkiye’de bulunanların oranı %43,8 iken, 5 yıldan fazla olanların oranı ise %56,2 olarak tespit edilmiştir. Türkçe bilme durumlarına göre, Türkçe bilen katılımcı oranı %34,5, Türkçe bilmeyenler %33,5 ve biraz Türkçe bilenler %32,0 olarak kaydedilmiştir. Çocuk sahibi olma durumları incelendiğinde, çocuk sahibi olan katılımcıların oranı %68,2, çocuk sahibi olmayanların sayısı ise %31,8 olarak belirlenmiştir. Çocuk sahibi olan katılımcılar arasında verilen açık uçlu cevaplar gruplandırılarak; 1-2 çocuğu olanların oranı %24,2, 3-4 çocuğu olanların %44,8, 5 ve üzeri çocuğu olanların oranı ise %30,9 olarak saptanmıştır.

Medeni durumlarına göre, evli olanların oranı %18,0, bekar olanların %29,5, eş kaybı yaşamış olanların %37,8 ve birden fazla evlilik yapmış olanların oranı %14,7 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4. *Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Kaç Yıllık Evlilikleri Olduğu ve Kaç Yıldır Türkiye’de Buldukları*

	n	Alt	Üst	Ortalama	Standart Sapma
Yaş (yıl)	484	20,00	65,00	41,75	13,78
Çocuk sayısı	330	1,00	8,00	3,63	1,64
Kaç yıllık evlilik	158	1,00	47,00	14,32	11,61
Kaç yıldır Türkiye’de bulunduğu	484	1,00	12,00	6,40	3,39

Katılımcıların yaş ortalaması (N=484) $41,75 \pm 13,78$; çocuğu olanlarda (N=330) çocuk sayısı ortalama $3,63 \pm 1,64$; evli olanlar arasında (N=158) kaç yıldır evli olduğu ortalama $14,32 \pm 11,61$ ve kaç yıldır Türkiye’de bulunduğu (N=484) ortalama $6,40 \pm 3,39$ ’dur.

4.1.2. Evliliğe İlişkin Özellikler

Tablo 5. *Katılımcıların Evliliklerini Nerede Gerçekleştirdiği, Evlilik Süreleri, Evlilik Kararı Almasındaki Faktör*

	n	%
Evli ise nerede evlendiği		
Suriye’de	100	63,3
Türkiye’de	58	36,7
Ne kadar süredir evli oldukları		
5 yıldan az	40	25,3
6-10 yıl	44	27,8
11 yıl ve üstü	74	46,8
Evlilik kararında etkili olan faktör		
Kendi isteği	14	8,9
Aile isteği	59	37,3
Maddi zorluk nedeniyle	85	53,8
<i>Toplam</i>	<i>158</i>	<i>100,0</i>

Evli katılımcılar arasında, Suriye’de evlenenlerin oranı %63,3, Türkiye’de evlenenlerin oranı ise %36,7 olarak kaydedilmiştir. Ne kadar süredir evli olduklarına göre, 5 yıldan az süredir evli olanların %25,3, 6-10 yıl arası evli olanların %27,8, 11 yıl ve üstü evli

olanların dağılımı ise %46,8 olarak belirlenmiştir. Evlilik kararında etkili olan faktörler incelendiğinde, kendi isteğiyle evlenenlerin oranı %8,9, aile isteğiyle evlenenlerin oranı %37,3, maddi zorluklar nedeniyle evlenenlerin oranları ise %53,8 olarak saptanmıştır.

4.1.3. Sağlık Durumları ve Sosyal Destek Ağları

Tablo 6. *Katılımcıların Sağlık Durumu ve Sosyal Destek Ağı*

	n	%
Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu		
1 yıl	173	35,7
2 yıl	165	34,1
3 yıl	146	30,2
İnsani yardım kuruluşundan yardım alma durumu		
Şu anda alıyorum	193	39,9
Hiç almadım	128	26,4
Daha önce aldım şu anda almıyorum	163	33,7
Türkiye'de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi		
Eşimle	52	10,7
Ailemle (anne/baba/çocuklar/kardeş)	159	32,9
Göçmen kadın arkadaşlarımla	202	41,7
Türk kadın arkadaşlarımla	51	10,5
Diğer	20	4,1
Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni		
Migren	72	14,9
Diyabet	71	14,7
Astım	79	16,3
Bedensel yakınma	79	16,3
Kronik ağrı	73	15,1
Psikolojik	110	22,7
Daha önce psikolojik yardım alma durumu		
Hiç almadım	84	17,4
Daha önce aldım	149	30,8
Şu anda alıyorum	89	18,4
Yardım alabileceğimi bilmiyordum	162	33,5
Düzenli ilaç kullanma durumu		
Evet	347	71,7
Hayır	137	28,3
<i>Toplam</i>	<i>485</i>	<i>100,0</i>

Katılımcıların sağlık durumu ve sosyal destek ağları incelendiğinde, Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar süre kaldıkları sorusuna verilen yanıtların dağılımı şu şekildedir: 1 yıl kalanların %35,7, 2 yıl kalanların %34,1, 3 yıl kalanların ise %30,2 olarak belirlenmiştir. İnsani yardım kuruluşlarından yardım alma durumlarına göre, şu anda yardım alan katılımcıların %39,9, hiç yardım almayanlar %26,4, daha önce yardım almış fakat şu anda almamakta olanlar ise %33,7 olarak tespit edilmiştir. Türkiye'de başlarına gelen kötü olayları en çok paylaştıkları kişiler arasında eşleriyle paylaşanların oranı %10,7, aileleriyle (anne/baba/çocuklar/kardeş) paylaşanların oranı %32,9, göçmen kadın arkadaşlarıyla paylaşanların oranı %41,7, Türk kadın arkadaşlarıyla paylaşanların oranı %10,5, diğer kişilerle paylaşanların oranı ise %4,1 olarak belirtilmiştir. Son bir yılda hastaneye başvurma sebepleri incelendiğinde, migren sebebiyle gidenler %14,9, diyabet sebebiyle gidenler %14,7, astım sebebiyle gidenler %16,3, bedensel yakınmalar sebebiyle gidenler %16,3, kronik ağrı sebebiyle gidenler %15,1 ve psikolojik sebeplerle gidenler 110 kişi %22,7 olarak kaydedilmiştir. Daha önce psikolojik yardım alma durumlarının dağılımına bakıldığında, hiç psikolojik yardım almayanların %17,4, daha önce psikolojik yardım alanların %30,8, şu anda psikolojik yardım alanların %18,4, yardım alabileceklerini bilmedikleri için almayanlar ise %33,5 olarak belirlenmiştir. Düzenli ilaç kullanım durumları incelendiğinde, düzenli olarak ilaç kullanan katılımcıların oranı %71,7 olurken düzenli olarak ilaç kullanmayanların oranı %28,3 olarak tespit edilmiştir.

4.1.4. Ölçek Puanları ve Dağılımı

Tablo 7. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar ve Depresyon Sınıflamasına Göre Dağılımları

	N	Alt	Üst	Ortalama	Standart Sapma
Beck Depresyon Ölçeği	484	4,00	51,00	31,68	11,63
Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB)	484	1,25	3,88	2,94	0,85
Harvard Travma Envanteri (Genel)	158	1,31	3,71	2,94	0,85
		n			%
Beck Depresyon Ölçeği Sınıfları					
Minimal depresyon (0-9 arası)		13			2,7
Hafif depresyon (10-16 arası)		40			8,3
Orta depresyon (17-29 arası)		135			27,9
Şiddetli depresyon (30-63 arası)		296			61,2
<i>Toplam</i>		<i>484</i>			<i>100,0</i>

TSSB Sınıfları		
TSSB belirtisi yok (<2,5)	139	28,7
TSSB belirtisi var (≥2,5)	345	71,3
<i>Toplam</i>	<i>484</i>	<i>100,0</i>
Harvard Travma Envanteri Sınıfları		
Travma belirtisi yok (<2,5)	140	28,9
Travma belirtisi var (≥2,5)	344	71,1
<i>Toplam</i>	<i>484</i>	<i>100,0</i>

Katılımcıların Beck Depresyon Ölçeği'nden aldıkları ortalama puan $31,68 \pm 11,63$ (4,00-51,00) olarak belirlenmiştir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ölçeğinden aldıkları ortalama puan $2,94 \pm 0,85$ (1,25-3,88) olarak tespit edilmiştir. Harvard Travma Envanteri'nde ise genel ortalama $2,94 \pm 0,85$ (1,31-3,71) olarak belirlenmiştir. Katılımcılar arasında Beck Depresyon Ölçeği sınıflamasına göre minimal depresyona sahip olanlar %2,7'lik kısmı oluştururken, hafif depresyona sahip olanlar %8,3, orta depresyona sahip olanlar %27,9, şiddetli depresyona sahip olanlar ise %61,2'lik kısmı oluşturmaktadırlar. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) sınıflamasına göre TSSB belirtisi olmayanların oranı %28,7 olurken, TSSB belirtisi olanların oranı %71,3 olarak tespit edilmiştir. Harvard Travma Envanteri sınıflamasına göre ise travma belirtisi olmayanlar %28,9'lük kısmı oluştururken, travma belirtisi olanların oranı %71,1 olmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanlar

		BDÖ	TSSB	HTE Genel
Yaş grupları	n	Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)
20-29 yaş arası	127	34 (21 - 41)	3,38 (3,19 - 3,50)	3,44 (3,31 - 3,53)
30-39 yaş arası	88	35 (20 - 40)	3,38 (1,94 - 3,50)	3,4 (1,85 - 3,51)
40-49 yaş arası	102	36 (23,75 - 41,25)	3,38 (2,11 - 3,50)	3,44 (2,04 - 3,51)
50 yaş ve üstü	167	37 (21 - 43)	3,44 (1,75 - 3,56)	3,42 (1,89 - 3,51)
	χ^2	2,615	3,194	2,595
	<i>p</i>	0,455	0,363	0,458
Öğrenim Düzeyi		Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)
Hiç okula gitmedi	252	36 (21 - 41)	3,38 (2,02 - 3,5)	3,42 (2,03 - 3,51)
İlk-orta öğretim	173	36 (21 - 41)	3,38 (2,10 - 3,53)	3,44 (1,96 - 3,53)
Lise ve üzeri	59	33 (20 - 39)	3,38 (1,75 - 3,5)	3,4 (1,64 - 3,51)
	χ^2	1,979	0,891	2,852
	<i>p</i>	0,372	0,640	0,240
Suriye'deki yerleşim yeri		Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)	Q₂ (Q₁-Q₃)
Büyükşehir	118	35 (21 - 41)	3,38 (2,00 - 3,50)	3,42 (2,01 - 3,51)
İlçe	93	38 (24 - 42)	3,44 (3,19 - 3,56)	3,44 (3,24 - 3,51)
Köy/Kasaba	273	35 (20 - 41)	3,38 (1,78 - 3,50)	3,42 (1,84 - 3,51)

	χ^2	4,237	2,912	1,534
	p	0,120	0,233	0,464
Medeni Durum		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
Evlüyüm	87	36 (20 - 41)	3,38 (2,19 - 3,5)	3,42 (2,07 - 3,51)
Bekârum	143	36 (21 - 41)	3,44 (2,31 - 3,5)	3,42 (2,13 - 3,51)
Eş kaybı yaşadım	183	34 (21 - 41)	3,38 (1,69 - 3,5)	3,42 (1,62 - 3,51)
Birden fazla evlilik yaptım	71	39 (22 - 42)	3,38 (3,25 - 3,56)	3,44 (3,31 - 3,51)
	χ^2	1,729	5,276	2,588
	p	0,630	0,153	0,460
Evli ise nerede evlendiği		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
Suriye’de	100	37 (22 - 41,75)	3,38 (2,28 - 3,5)	3,44 (2,16 - 3,51)
Türkiye’de	58	35,5 (20,75 - 41,25)	3,44 (3,19 - 3,52)	3,42 (3,31 - 3,51)
	z	-0,357	0,719	0,107
	p	0,721	0,472	0,915
Ne kadar süredir evli oldukları		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
5 yıldan az	40	36,5 (21 - 42)	3,38 (3,25 - 3,56)	3,44 (3,32 - 3,51)
6-10 yıl	44	37,5 (21,25 - 41)	3,38 (3,21 - 3,5)	3,42 (3,30 - 3,49)
11 yıl ve üstü	74	37 (19,75 - 42)	3,41 (2,10 - 3,5)	3,43 (2,00 - 3,51)
	χ^2	0,063	0,255	0,176
	p	0,969	0,880	0,916
Evlilik kararında etkili olan faktör		$\bar{x}\pm s$	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
Kendi isteği ^a	14	29,50±13,60	3,25 (1,56 - 3,46)	3,345 (1,53 - 3,45)
Aile isteği ^b	59	31,37±11,88	3,31 (1,63 - 3,44)	3,38 (1,6 - 3,49)
Maddi zorluk nedeniyle ^c	85	33,35±11,12	3,44 (3,31 - 3,56)	3,44 (3,35 - 3,51)
	F/χ^2	0,941 _F	10,913_{\chi^2}	8,559_{\chi^2}
	p	0,393	0,004**	0,014*
	<i>Post-hoc</i>	-	c>a,b	c>a,b
Çocuk Sahibi Olma		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
Evet	330	36 (21 - 41)	3,38 (1,81 - 3,5)	3,42 (1,89 - 3,51)
Hayır	154	36 (21 - 41)	3,44 (2,36 - 3,5)	3,44 (2,17 - 3,51)
	z	0,274	1,944	1,499
	p	0,784	0,052	0,134
Çocuğu Varsa Kaç Tane Olduğu		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
1-2 çocuk	80	38,5 (25,75 - 41)	3,38 (3,25 - 3,55)	3,44 (3,32 - 3,51)
3-4 çocuk	148	33,5 (20 - 40)	3,38 (1,63 - 3,5)	3,41 (1,6 - 3,51)
5 ve üzeri	183	36 (19,75 - 42,25)	3,44 (1,80 - 3,56)	3,44 (1,97 - 3,53)
	χ^2	4,125	4,083	1,591
	p	0,127	0,130	0,451
Türkiye’de kaç yıldır bulunduğu		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
1-5 yıl arası	212	39 (24,25 - 43)	3,44 (3,31 - 3,56)	3,47 (3,38 - 3,53)
5 yıldan fazla	272	32 (20 - 40)	3,31 (1,58 - 3,5)	3,36 (1,56 - 3,49)
	z	-4,940	-5,881	-6,290
	p	<0,001***	<0,001***	<0,001***
Türkçe bilme durumu		Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)	Q2 (Q1-Q3)
Evet ^a	167	32 (20 - 40)	3,38 (1,63 - 3,5)	3,40 (1,58 - 3,51)

Hayır _b	162	39 (23 - 43)	3,44 (3,31 - 3,56)	3,47 (3,38 - 3,53)
Biraz _c	155	35 (20 - 41)	3,38 (1,63 - 3,5)	3,40 (1,60 - 3,49)
	χ^2	16,911	27,211	26,574
	<i>p</i>	<0,001***	<0,001***	<0,001***
	<i>Post-hoc</i>	b,c>a	b>a,c	b>a,c

*Q*₁: 25. Persentil; *Q*₂: Medyan; *Q*₃: 75. Persentil; *F*: Tek yönlü varyans analizi istatistik değeri; χ^2 : Kruskal Wallis *H* testi istatistik değeri; *z*: Mann Whitney *U* testi standardize test istatistik değeri; *Post-hoc*: Dunn's testi; *: *p*<0,05; **: *p*<0,01; ***: *p*<0,001

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre ölçeklerden aldıkları puanlar kıyaslandığında yaş gruplarına, öğrenim düzeyine, Suriye'deki yerleşim yerine, medeni durumuna, nerede evlendiğine, evli olanların ne kadar evli olduğuna, çocuk sahibi olma durumuna, çocuk sahibiyse kaç çocuğu olduğuna göre Beck Depresyon Ölçeği puanında, Harvard Travma Envanteri'nin TSSB faktörü puanında ve Harvard Travma Envanteri genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (*p*>0,05).

Evlilik kararında etkili olan faktöre göre ise Beck Depresyon Ölçeği puanında yine istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken (*p*>0,05), TSSB puanında (χ^2 :10,913;*p*=0,004<0,05) ve Harvard Travma Envanteri puanlarında (χ^2 :8,559;*p*=0,014<0,05) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Yapılan ileri analizde hem TSSB'de hem de Harvard Travma Envanteri genel puanı açısından maddi zorluklar nedeniyle evlenenlerin, kendi isteği veya aile isteğiyle evlenenlerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Türkiye'de kaç yıldır bulunduğuna göre Beck Depresyon Ölçeği puanında (*z*:-4,940;*p*<0,001), TSSB puanında (*z*:-5,881;*p*<0,001) ve Harvard Travma Envanteri puanında (*z*:-6,290;*p*<0,001) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Türkiye'de 1-5 yıl arası bulunanların, Türkiye'de 5 yıldan fazla bulunanlara göre daha yüksek Beck Depresyon Ölçeği, TSSB puanı ve Harvard Travma Envanteri genel puanı olduğu görülmüştür.

Türkçe bilme durumuna göre Beck Depresyon Ölçeği puanlarında (χ^2 :16,911;*p*<0,001), TSSB puanlarında (χ^2 :27,211;*p*<0,001) ve Harvard Travma Envanteri puanlarında (χ^2 :26,574;*p*<0,001) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Türkçe bilenlerin, Türkçe bilmeyenlere ve biraz Türkçe bilenler göre daha düşük Beck

Depresyon Ölçeği puanları olduğu görülmüştür. TSSB ve Harvard Travma Envanteri genel puanları açısından ise Türkçe bilmeyenler, Türkçe bilenlere ve biraz Türkçe bilenlere göre daha yüksek puanlar almışlardır.

Tablo 9. Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanlar

	n	BDÖ Q ₂ (Q ₁ -Q ₃)	TSSB Q ₂ (Q ₁ -Q ₃)	HTE Genel Q ₂ (Q ₁ -Q ₃)
Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu				
1 yıl	173	36 (20,5 - 41,5)	3,38 (1,91 - 3,5)	3,44 (1,89 - 3,51)
2 yıl	165	36 (21 - 41)	3,38 (1,81 - 3,5)	3,42 (1,82 - 3,51)
3 yıl	146	36 (21 - 41)	3,41 (2,28 - 3,5)	3,43 (2,13 - 3,53)
	χ^2	0,057	0,136	0,923
	<i>p</i>	0,972	0,934	0,630
İnsani yardım kuruluşundan yardım alma durumu				
Şu anda alıyorum	193	37 (21 - 43)	3,38 (2,03 - 3,5)	3,42 (1,99 - 3,51)
Hiç almadım	128	34,5 (21,25 - 40)	3,38 (2,15 - 3,5)	3,42 (2,08 - 3,51)
Daha önce aldım şu anda almıyorum	163	35 (21 - 41)	3,38 (1,69 - 3,5)	3,42 (1,62 - 3,51)
	χ^2	1,697	0,157	0,764
	<i>p</i>	0,428	0,925	0,683
Türkiye'de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi				
Eşimle	52	38 (20,5 - 42,75)	3,38 (3,25 - 3,5)	3,42 (3,32 - 3,49)
Ailemle(anne/baba/çocuklar/kard eş)	159	35 (20 - 41)	3,38 (2,06 - 3,5)	3,42 (2,02 - 3,51)
Göçmen kadın arkadaşlarımla	202	36 (21 - 41)	3,38 (1,69 - 3,5)	3,42 (1,62 - 3,51)
Türk kadın arkadaşlarımla	51	35 (21 - 40)	3,44 (2,13 - 3,5)	3,44 (2,00 - 3,51)
Diğer	20	39 (32,25 - 43,5)	3,47 (3,22 - 3,56)	3,5 (3,37 - 3,53)
	χ^2	4,221	2,601	2,576
	<i>p</i>	0,377	0,627	0,631
Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni				
Migrena	72	38 (22,25 - 42)	3,38 (2,21 - 3,5)	3,4 (2,05 - 3,49)
Diyabet _b	71	35 (22 - 42)	3,38 (1,69 - 3,5)	3,42 (1,69 - 3,53)
Astım _c	79	36 (20 - 40)	3,19 (1,56 - 3,5)	3,2 (1,56 - 3,47)
Bedensel yakınma _d	79	26 (18 - 42)	3,38 (1,63 - 3,5)	3,38 (1,6 - 3,51)
Kronik ağrı _e	73	31 (20 - 38)	3,31 (1,53 - 3,5)	3,36 (1,55 - 3,49)
Psikolojik _f	110	39 (24,75 - 42)	3,5 (3,38 - 3,56)	3,49 (3,42 - 3,53)
	χ^2	21,824	43,864	49,353
	<i>p</i>	0,001*	<0,001**	<0,001**
	<i>Post-hoc</i>	a,f>d,e f>c	f>a,b,c,d,e	f>a,b,c,d,e

Daha önce psikolojik yardım alma durumu				
Hiç almadım _a	84	34,5 (19,25 - 40,75)	3,31 (1,56 - 3,49)	3,32 (1,57 - 3,49)
Daha önce aldım _b	149	33 (21 - 40,5)	3,44 (1,94 - 3,5)	3,42 (1,96 - 3,5)
Şu anda alıyorum _c	89	39 (22,5 - 42)	3,44 (3,35 - 3,56)	3,47 (3,41 - 3,53)
Yardım alabileceğimi bilmiyordum _d	162	36 (21 - 41,25)	3,38 (1,63 - 3,5)	3,41 (1,73 - 3,51)
	χ^2	5,033	19,612	24,891
	p	0,169	<0,001**	<0,001**
	<i>Post-hoc</i>	-	c>a,b,d b>a	c>a,b,d b>a
Düzenli ilaç kullanma durumu				
Evet	347	36 (21 - 41)	3,38 (1,94 - 3,5)	3,42 (1,98 - 3,51)
Hayır	137	36 (21 - 41)	3,38 (2,19 - 3,56)	3,44 (2,03 - 3,51)
	z	-0,317	0,459	0,481
	p	0,751	0,646	0,631

*Q₁: 25. Persentil; Q₂: Medyan; Q₃: 75. Persentil; χ^2 : Kruskal Wallis H testi istatistik değeri; z: Mann Whitney U testi standardize test istatistik değeri; Post-hoc: Dunn's testi; *:p<0,01; **:p<0,001*

Katılımcıların sağlık durumlarına ve sosyal destek ağlarına göre ölçeklerden aldıkları puanlar kıyaslandığında, Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar süre kaldıklarına, insani yardım kuruluşundan yardım alıp almama durumlarına, Türkiye'de başlarına gelen kötü olayları en çok kimle paylaştıklarına ve düzenli ilaç kullanıp kullanmama durumlarına göre Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) puanlarında, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Harvard Travma Envanteri (HTE) genel puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedenine göre Beck Depresyon Ölçeği puanında ($\chi^2:21,824;p=0,001<0,05$), TSSB puanında ($\chi^2:43,864;p<0,001$) ve Harvard Travma Envanteri genel puanında ($\chi^2:49,353;p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Migren ve psikolojik nedenlerle hastaneye en çok gidenler, bedensel yakınma ve kronik ağrı ile gidenlerden daha yüksek ve ayrıca psikolojik nedenlerle hastaneye en çok gidenler, astım şikayeti ile gidenlerden daha yüksek Beck Depresyon Ölçeği puanı almışlardır. TSSB ve Harvard Travma Envanteri genel puanı açısından ise psikolojik nedenlerle en çok hastaneye gidenler, diğer sebeplerle gidenlerden daha yüksek puan almışlardır.

Daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre Beck Depresyon Ölçeği puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenirken ($p>0,05$), TSSB puanında ($\chi^2:19,612;p<0,001$) ve Harvard Travma Envanteri genel puanında ($\chi^2:24,891;p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. İleri analizlerde şu anda psikolojik yardım aldığını ifade edenler, hiç almayanlardan, daha önce almış olanlardan ve alabileceğini bilmeyenlerden daha yüksek TSSB ve Harvard Travma Envanteri genel puanına sahiplerdir. Ayrıca daha önce psikolojik yardım almış olanlar da hiç almamış olanlardan daha yüksek TSSB ve Harvard Travma Envanteri genel puanına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 10. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Depresyon Düzeyleri

	Beck Depresyon Ölçeği Sınıfları								p
	Minimal		Hafif		Orta		Şiddetli		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yaş grupları									
20-29 yaş arası	5	3,95	11	8,66	40	31,50	71	55,91	0,058 _a
30-39 yaş arası	4	4,55	5	5,68	29	32,95	50	56,82	
40-49 yaş arası	0	0,00	12	11,76	19	18,63	71	69,61	
50 yaş ve üstü	4	2,40	12	7,19	47	28,14	104	62,28	
Eğitim durumu									
Hiç okula gitmedi	5	1,98	20	7,94	73	28,97	154	61,11	0,865 _a
İlk-orta öğretim	5	2,89	14	8,09	45	26,01	109	63,01	
Lise ve üzeri	3	5,08	6	10,17	17	28,81	33	55,93	
Suriye'deki yerleşim yeri									
Büyükşehir	3	2,54	9	7,63	38	32,20	68	57,63	0,494 _b
İlçe	2	2,15	6	6,45	19	20,43	66	70,97	
Köy/Kasaba	8	2,93	25	9,16	78	28,57	162	59,34	
Medeni Durum									
Evliyim	3	3,45	7	8,05	21	24,14	56	64,37	0,805 _a
Bekârım	3	2,10	9	6,29	41	28,67	90	62,94	
Eş kaybı yaşadım	4	2,19	20	10,93	54	29,51	105	57,38	
Birden fazla evlilik yaptım	3	4,23	4	5,63	19	26,76	45	63,38	
Evli ise nerede evlendiği									
Suriye'de	4	4,00	9	9,00	22	22,00	65	65,00	0,385 _a
Türkiye'de	2	3,45	2	3,45	18	31,03	36	62,07	
Ne kadar süredir evli oldukları									
5 yıldan az	2	5,00	1	2,50	11	27,50	26	65,00	0,851 _a
6-10 yıl	1	2,27	4	9,09	10	22,73	29	65,91	
11 yıl ve üstü	3	4,05	6	8,11	19	25,68	46	62,16	
Evlilik kararında etkili olan faktör									
Kendi isteği	2	14,29	1	7,14	3	21,43	8	57,14	0,568 _a
Aile isteği	2	3,39	6	10,17	14	23,73	37	62,71	
Maddi zorluk nedeniyle	2	2,35	4	4,71	23	27,06	56	65,88	
Çocuk Sahibi Olma									
Hayır	10	3,03	31	9,39	89	26,97	200	60,61	0,489 _b
Evet	3	1,95	9	5,84	46	29,87	96	62,34	

Çocuğu Varsa Kaç Tane Olduğu									
1-2 çocuk	1	1,25	4	5,00	16	20,00	59	73,75	
3-4 çocuk	6	4,05	12	8,11	50	33,78	80	54,05	0,026*_a
5 ve üzeri	3	2,94	15	14,71	23	22,55	61	59,80	
Türkiye’de kaç yıldır bulunduğu									
1-5 yıl arası	0	0,00	12	5,66	46	21,70	154	72,64	
5 yıldan fazla	13	4,78	28	10,29	89	32,72	142	52,21	<0,001***_b
Türkçe bilme durumu									
Evet	8	4,79	12	7,19	56	33,53	91	54,49	
Hayır	0	0,00	10	6,17	35	21,60	117	72,22	0,001**_b
Biraz	5	3,23	18	11,61	44	28,39	88	56,77	

*a: Likelihood Ratio; b: Pearson chi-square; *:p<0,05; **:p<0,01; ***:p<0,001*

Tablo 10 için Likelihood Ratio ve Pearson chi-square testleri kullanılmıştır. Yaş durumları, medeni durumları, eğitim durumları, çocuk sayısı ve evliliğe ilişkin veriler ki kare testi varsayımlarını karşılamadığı için ilgili değişkenler üzerinden Likelihood Ratio olabilirlik oranına bakılmıştır. Buna göre katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre depresyon düzeyleri kıyaslandığında yaş gruplarına, eğitim durumlarına, Suriye’deki yerleşim yerlerine, medeni durumlarına, evli olanların nerede evlendiğine, ne kadar süredir evli olduklarına, evlilik kararında etkili olan faktöre ve çocuk sahibi olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Çocuğu olanların kaç çocuğu olduğuna göre ise depresyon düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p=0,026<0,05$). Depresyon düzeyi şiddetli olanlarda 1-2 çocuğu olanların oranının daha fazla olduğu görülmüştür. Türkiye’de kaç yıldır bulunduğuna göre depresyon düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,001$). Depresyon düzeyi şiddetli olanlarda 1-5 yıl arası bulunanların oranı da daha fazladır. Türkçe bilme durumu açısından da depresyon düzeylerinde istatistiksel anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,001<0,05$). Depresyon düzeyi özellikle şiddetli olanlarda Türkçe bilmeyenlerin oranının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 11. *Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Travma Belirtileri*

	Harvard Travma Envanteri									
	TSSB Belirtisi					Genel Travma Belirtisi				
	Yok		Var		p	Yok		Var		p
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Yaş grupları										
20-29 yaş arası	30	23,62	97	76,38	0,435	30	23,62	97	76,38	0,365
30-39 yaş arası	29	32,95	59	67,05		30	34,09	58	65,91	

40-49 yaş arası	32	31,37	70	68,63		32	31,37	70	68,63	
50 yaş ve üstü	48	28,74	119	71,26		48	28,74	119	71,26	
Eğitim durumu										
Hiç okula gitmedi	70	27,78	182	72,22		71	28,17	181	71,83	
İlk-orta öğretim	46	26,59	127	73,41	0,171	46	26,59	127	73,41	0,180
Lise ve üzeri	23	38,98	36	61,02		23	38,98	36	61,02	
Suriye'deki yerleşim yeri										
Büyükşehir	35	29,66	83	70,34		36	30,51	82	69,49	
İlçe	22	23,66	71	76,34	0,485	22	23,66	71	76,34	0,458
Köy/Kasaba	82	30,04	191	69,96		82	30,04	191	69,96	
Medeni Durum										
Evliyim	22	25,29	65	74,71		23	26,44	64	73,56	
Bekârım	37	25,87	106	74,13		37	25,87	106	74,13	
Eş kaybı yaşadım	66	36,07	117	63,93	0,034*	66	36,07	117	63,93	0,039*
Birden fazla evlilik yaptım	14	19,72	57	80,28		14	19,72	57	80,28	
Evli ise nerede evlendiği										
Suriye'de	25	25,00	75	75,00		26	26,00	74	74,00	
Türkiye'de	11	18,97	47	81,03	0,383	11	18,97	47	81,03	0,314
Ne kadar süredir evli oldukları										
5 yıldan az	7	17,50	33	82,50		8	20,00	32	80,00	
6-10 yıl	9	20,45	35	79,55	0,466	9	20,45	35	79,55	0,602
11 yıl ve üstü	20	27,03	54	72,97		20	27,03	54	72,97	
Evlilik kararında etkili olan faktör										
Kendi isteği	4	28,57	10	71,43		4	28,57	10	71,43	
Aile isteği	17	28,81	42	71,19	0,251	18	30,51	41	69,49	0,179
Maddi zorluk nedeniyle	15	17,65	70	82,35		15	17,65	70	82,35	
Çocuk Sahibi Olma										
Hayır	100	30,30	230	69,70		101	30,61	229	69,39	
Evet	39	25,32	115	74,68	0,26	39	25,32	115	74,68	0,233
Çocuğu Varsa Kaç Tane Olduğu										
1-2 çocuk	15	18,75	65	81,25		15	18,75	65	81,25	
3-4 çocuk	54	36,49	94	63,51	0,021*	55	37,16	93	62,84	0,016*
5 ve üzeri	31	30,39	71	69,61		31	30,39	71	69,61	
Türkiye'de kaç yıldır bulunduğu										
1-5 yıl arası	21	9,91	191	90,09	<0,001**	22	10,38	190	89,62	<0,001**
5 yıldan fazla	118	43,38	154	56,62		118	43,38	154	56,62	
Türkçe bilme durumu										
Evet	64	38,32	103	61,68		64	38,32	103	61,68	
Hayır	16	9,88	146	90,12	<0,001**	17	10,49	145	89,51	<0,001**
Biraz	59	38,06	96	61,94		59	38,06	96	61,94	

Pearson chi-square; *: $p < 0,05$; **: $p < 0,001$

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre travma belirtileri kıyaslandığında yaş grupları, eğitim durumu, Suriye'deki yerleşim yeri, evli ise nerede evlendiği, ne kadar süredir evli oldukları, evlilik kararında etkili olan faktör ve çocuk sahibi olma durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Medeni duruma göre TSSB belirtisi ($p=0,034<0,05$) ve genel travma belirtisi ($p=0,039<0,05$) açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Eş kaybı yaşamış olanlarda daha az TSSB ve genel travma belirtisi varken, birden fazla evlilik yapanlarda daha yüksek TSSB ve genel travma belirtisi vardır. Çocuk sayısına göre TSSB belirtisi ($p=0,021<0,05$) ve genel travma belirtisi ($p=0,016<0,05$) açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Türkiye'de kaç yıldır bulunduğuna göre TSSB belirtisi ve genel travma belirtisi açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,001$). 5 yıldan fazla süreyle Türkiye'de bulunanların TSSB belirtisi ve genel travma belirtisi 1-5 yıl arası bulunanlara göre daha azdır. Türkçe bilme durumuna göre TSSB belirtisi ve genel travma belirtisi açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,001$). Türkçe bilenlerde ve biraz bilenlerde daha az TSSB ve genel travma belirtisi varken, Türkçe bilmeyenlerde daha yüksek TSSB ve genel travma belirtisi vardır.

Tablo 12. Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Depresyon Düzeyleri

	Beck Depresyon Ölçeği Sınıfları								p
	Minimal		Hafif		Orta		Şiddetli		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu									
1 yıl	4	2,31	13	7,51	54	31,21	102	58,96	0,744 _a
2 yıl	3	1,82	14	8,48	46	27,88	102	61,82	
3 yıl	6	4,11	13	8,90	35	23,97	92	63,01	
İnsani yardım kuruluşundan yardım alma durumu									
Şu anda alıyorum	6	3,11	15	7,77	53	27,46	119	61,66	0,867 _b
Hiç almadım	2	1,56	10	7,81	41	32,03	75	58,59	
Daha önce aldım şu anda almıyorum	5	3,07	15	9,20	41	25,15	102	62,58	
Türkiye'de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi									
Eşimle	0	0,00	5	9,62	13	25,00	34	65,38	0,613 _a
Ailemle(anne/baba/çocuklar/kardeş)	4	2,52	15	9,43	48	30,19	92	57,86	
Göçmen kadın arkadaşlarımla	8	3,96	16	7,92	58	28,71	120	59,41	
Türk kadın arkadaşlarımla	1	1,96	3	5,88	13	25,49	34	66,67	
Diğer	0	0,00	1	5,00	3	15,00	16	80,00	

Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni									
Migren	0	0,00	4	5,56	19	26,39	49	68,06	0,002*_a
Diyabet	2	2,82	5	7,04	21	29,58	43	60,56	
Astım	3	3,80	11	13,92	18	22,78	47	59,49	
Bedensel yakınma	6	7,59	8	10,13	27	34,18	38	48,10	
Kronik ağrı	2	2,74	9	12,33	24	32,88	38	52,05	
Psikolojik	0	0,00	3	2,73	26	23,64	81	73,64	
Daha önce psikolojik yardım alma durumu									
Hiç almadım	2	2,38	12	14,29	24	28,57	46	54,76	0,418 _a
Daha önce aldım	5	3,36	13	8,72	45	30,20	86	57,72	
Şu anda alıyorum	2	2,25	4	4,49	20	22,47	63	70,79	
Yardım alabileceğimi bilmiyordum	4	2,47	11	6,79	46	28,40	101	62,35	
Düzenli ilaç kullanma durumu									
Evet	6	1,73	32	9,22	98	28,24	211	60,81	0,132 _b
Hayır	7	5,11	8	5,84	37	27,01	85	62,04	

*a: Likelihood Ratio; b: Pearson chi-square; *: $p < 0,01$*

Katılımcıların sağlık durumlarına ve sosyal destek ağlarına göre depresyon düzeyleri kıyaslandığında Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu, insan yardım kuruluşundan yardım alma durumu, Türkiye'de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi, daha önce psikolojik yardım alma durumu ve düzenli ilaç kullanma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p < 0,05$). Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gittiğine göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($p = 0,002 < 0,05$). Depresyon düzeyi özellikle şiddetli olanlarda bedensel yakınmaya ilişkin şikâyetlerin oranı daha az ancak psikolojik şikâyetlerin oranı daha fazladır.

Tablo 13. *Katılımcıların Sağlık Durumlarına ve Sosyal Destek Ağlarına Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Genel Travma Belirtilerinin Varlığı*

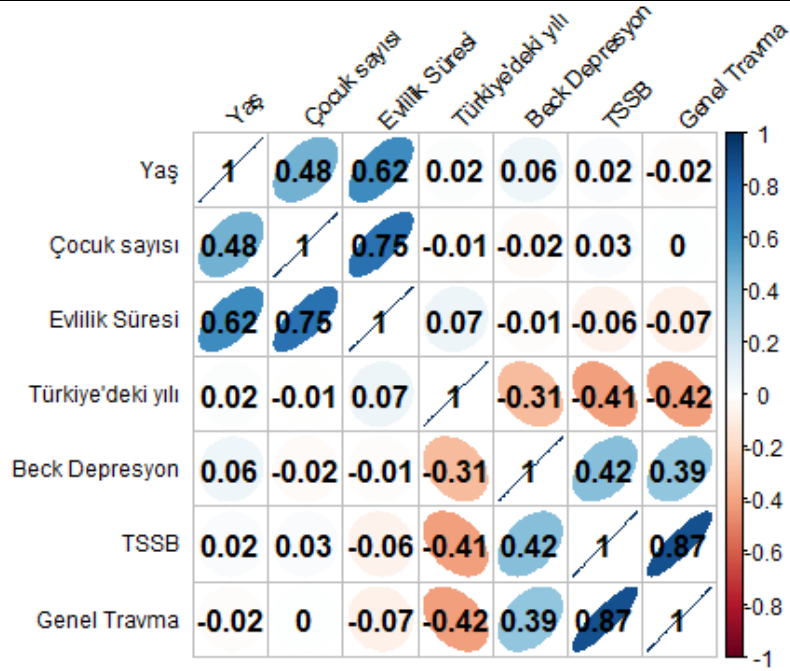
	Harvard Travma Envanteri									
	TSSB Belirtisi					Genel Travma Belirtisi				
	Yok		Var		p	Yok		Var		p
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Suriye'deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu										
1 yıl	50	28,90	123	71,10	0,636	50	28,90	123	71,10	0,718
2 yıl	51	30,91	114	69,09		51	30,91	114	69,09	
3 yıl	38	26,03	108	73,97		39	26,71	107	73,29	
İnsani yardım kuruluşundan yardım alma durumu										
Şu anda alıyorum	55	28,50	138	71,50	0,875	55	28,50	138	71,50	0,923
Hiç almadım	35	27,34	93	72,66		36	28,13	92	71,88	

Daha önce aldım şu anda almıyorum	49	30,06	114	69,94		49	30,06	114	69,94	
Türkiye’de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi										
Eşimle	9	17,31	43	82,69		9	17,31	43	82,69	
Ailemle(anne/baba/çocuklar/kardeş)	46	28,93	113	71,07		47	29,56	112	70,44	
Göçmen kadın arkadaşlarımla	65	32,18	137	67,82	0,263	65	32,18	137	67,82	0,261
Türk kadın arkadaşlarımla	15	29,41	36	70,59		15	29,41	36	70,59	
Diğer	4	20,00	16	80,00		4	20,00	16	80,00	
Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni										
Migren	19	26,39	53	73,61		20	27,78	52	72,22	
Diyabet	22	30,99	49	69,01		22	30,99	49	69,01	
Astım	39	49,37	40	50,63	<0,001*	39	49,37	40	50,63	<0,001*
Bedensel yakınma	29	36,71	50	63,29		29	36,71	50	63,29	
Kronik ağrı	30	41,10	43	58,90		30	41,10	43	58,90	
Psikolojik	0	0,00	110	100,00		0	0,00	110	100,00	
Daha önce psikolojik yardım alma durumu										
Hiç almadım	32	38,10	52	61,90		32	38,10	52	61,90	
Daha önce aldım	42	28,19	107	71,81		42	28,19	107	71,81	
Şu anda alıyorum	9	10,11	80	89,89	<0,001*	9	10,11	80	89,89	<0,001*
Yardım alabileceğimi bilmiyordum	56	34,57	106	65,43		57	35,19	105	64,81	
Düzenli ilaç kullanma durumu										
Evet	100	28,82	247	71,18	0,939	100	28,82	247	71,18	0,934
Hayır	39	28,47	98	71,53		40	29,20	97	70,80	

*Pearson chi-square; *:p<0,001*

Katılımcıların sağlık durumlarına ve sosyal destek ağlarına göre travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtilerinin varlığı kıyaslandığında Suriye’deki çatışma bölgesinde ne kadar bulunduğu, insan yardım kuruluşundan yardım alma durumu, Türkiye’de başına gelen kötü olayları en çok paylaştığı kişi ve düzenli ilaç kullanma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p<0,05$). Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni açısından travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi varlığına göre anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,001$). Travma sonrası stres bozukluğu olanlarda ve genel travma belirtisi gösterenlerde psikolojik nedenlerle hastaneye gitme durumu daha yüksek oranda görülmüştür. Daha önce psikolojik yardım alma durumu açısından travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi varlığına göre anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,001$). Şu anda psikolojik yardım alanlarda daha yüksek travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi görülmüştür.

Tablo 14. Katılımcıların Yaşlarının, Çocuk Sayıları, Evlilik Süreleri ve Türkiye’de Yaşama Süresi ile Depresyon Skorları, Travma Sonrası Stres Bozukluğu Skorları ve Genel Travma Skorları İlişkisi

	Beck Depresyon Skoru		TSSB Skoru		Genel Travma Skoru	
	r	p	r	p	r	p
Yaş (N=484)	0,065	0,155	0,022	0,624	-0,019	0,673
Çocuk sayısı (N=330)	-0,023	0,672	0,025	0,648	0,002	0,970
Evlilik süresi (N=158)	-0,014	0,861	-0,065	0,419	-0,072	0,372
Türkiye’de Yaşama Süresi (N=484)	-0,313	<0,001*	-0,413	<0,001*	-0,417	<0,001*
Beck Depresyon skoru (N=484)	1	-	0,425	<0,001*	0,394	<0,001*
TSSB skoru (N=484)	0,425	<0,001*	1	-	0,872	<0,001*
Genel Travma skoru (N=484)	0,394	<0,001*	0,872	<0,001*	1	-

Spearman’s rho; *:p<0,001

Katılımcıların yaşlarının, çocuk sayıları, evlilik süreleri ve Türkiye’de yaşama süresi ile depresyon skorları, travma sonrası stres bozukluğu skorları ve genel travma skorları ilişkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı şu bulgular elde edilmiştir:

- Türkiye’de yaşama süresi ile Beck Depresyon skoru arasında orta düzeyde anlamlı negatif korelasyon ($r = -0,313$; $p < 0,001$) vardır.
- Türkiye’de yaşama süresi ile TSSB skoru arasında orta düzeyde anlamlı negatif korelasyon ($r = -0,413$; $p < 0,001$) vardır.

- Türkiye'deki yaşama süresi ile Genel Travma skoru arasında orta düzeyde anlamlı negatif korelasyon ($r = -0,417$; $p < 0,001$) vardır.
- Beck Depresyon skoru ile TSSB skoru arasında orta düzeyde anlamlı pozitif korelasyon ($r = 0,425$; $p < 0,001$) vardır.
- Beck Depresyon skoru ile Genel Travma skoru arasında orta düzeyde anlamlı pozitif korelasyon ($r = 0,394$; $p < 0,001$) vardır.
- TSSB skoru ile Genel Travma skoru arasında yüksek düzeyde anlamlı pozitif korelasyon ($r = 0,872$; $p < 0,001$) vardır.

Tablo 15. Katılımcıların Depresyon Düzeylerine Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Genel Travma Belirtilerinin Varlığı

	Harvard Travma Envanteri											
	TSSB Belirtisi					Genel Travma Belirtisi						
	Yok		Var		p	η / η^2	Yok		Var		p	η / η^2
n	%	n	%	n			%	n	%			
Beck Depresyon Sınıfları												
Minimal depresyon	13	100,00	0	0,00			13	100,00	0	0,00		
Hafif depresyon	32	80,00	8	20,00	$<0,001^*$	$0,542/0,294$	32	80,00	8	20,00	$<0,001^*$	$0,544/0,296$
Orta depresyon	60	44,44	75	55,56			61	45,19	74	54,81		
Şiddetli depresyon	34	11,49	262	88,51			34	11,49	262	88,51		

Pearson chi-square; *: $p < 0,001$; η için bağımlı değişken: Beck Depresyon sınıfları

Katılımcıların depresyon düzeylerine göre travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtilerinin varlığı incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p < 0,001$). Minimal depresyon grubunda TSSB ve genel travma belirtisi yokken şiddetli depresyona ilerledikçe TSSB ve genel travma belirtisi olanların oranının arttığı görülmektedir. İlişki gücünün depresyon düzeyleri için hem TSSB’de ($\eta = 0,542$) hem de genel travma belirtisinde ($\eta = 0,544$) yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Eta (η^2) değerleri ise TSSB belirtisinin varlığının depresyon düzeyleri üzerinde %29,4'lük bir varyans açıkladığı ve genel travma belirtisinin varlığı ise depresyon düzeyleri üzerinde söz varyansın %29,6'sını açıkladığını göstermiştir. Minimal depresyon durumundan şiddetli depresyona doğru ilerledikçe, TSSB ve genel travma belirtileri olan bireylerin oranında belirgin bir artış saptanmıştır. Buna göre travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi varlığının Suriyeli göçmen kadınların depresyon

düzeyinin artışında üzerinde yüksek düzeyde anlamlı ($p<0,001$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermiştir.

Araştırmada sosyodemografik faktörlerin genel travmaya etkisini, sosyodemografik faktörler ve genel travmanın depresyona etkisi ve genel travmanın depresyona tek başına etkisi incelenmiştir.

4.1.5. Suriyeli Göçmen Kadınlarda Depresyon ve Travma

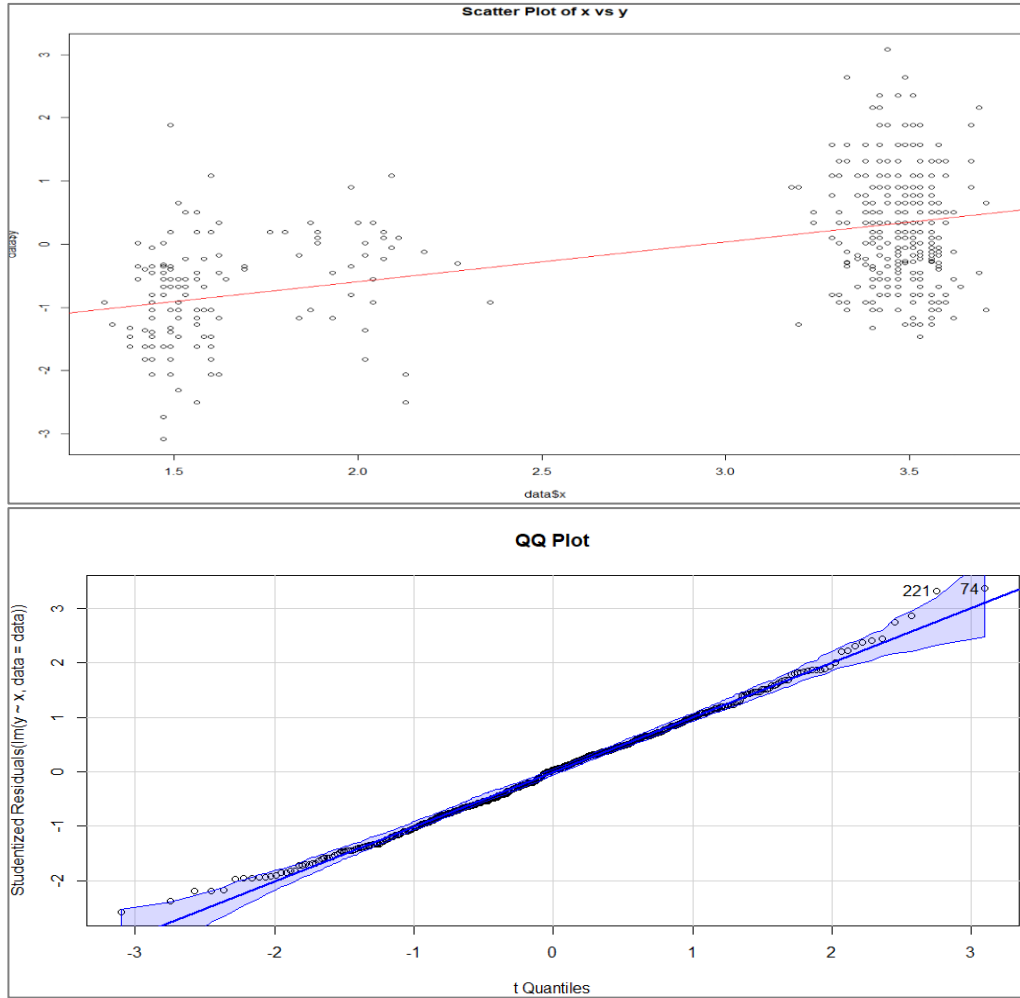
Genel Travma skorlarının Beck Depresyon Ölçeği puanları üzerindeki etkisinin doğasını anlamaya yönelik analiz gerçekleştirilmiştir.

Daha önce yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre ($p<0,001$) verilerin normal dağılıma uymadığı belirlenmiştir. Buna göre çeşitli dönüşümler (karekök, kare, küp, küp kök, ln, box-cox) denenmiş ve uygun tek dönüşümün Johnson SU modelinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Buna göre bağımlı değişken olan Beck Depresyon Ölçeği'ne şu formülle dönüşüm gerçekleştirilmiştir:

$$Y = \gamma + \delta \sinh^{-1} \frac{(y - \epsilon)}{\lambda}$$

Dönüşümden sonra standart normal dağılıma dönüşen veriler için ortalama $-0,0005 \pm 9968$ ($-3,08 - +3,08$) aralığındadır. Kolmogorov Smirnov testi ile kontrol edilmiş verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir ($p>0,200$). Sonrasında ilk olarak, verilerin lineer regresyon için diğer varsayımlarına uygunluğunu değerlendirilmiştir.

Homoskedastisite varsayımını test etmek için Breusch-Pagan testini kullanılmıştır. Bu test ile artıkların sabit varyanslı olduğu hipotezini reddetmek için yeterli kanıt bulunmamıştır (BP: 0,655; $p = 0.418$). Ayrıca artıkların normal dağılımına ilişkin varsayımı değerlendirmek amacıyla Q-Q plot analizi gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Verilerin Saçılım Grafiği ve Artıkların QQ Plot Grafiğine Göre Dağılımları

Buna göre artıkların büyük ölçüde normal dağılıma uyduğunu gözlemlenmiştir. Lineer dağılıma yakın bir dağılımın varlığı yine saçılım grafiği ile kabul edilmiştir. Otokorelasyonun varlığı için Durbin Watson değeri incelenmiş ve (DW: 1,994; $p=0,475$) otokorelasyonun bulunmadığı kabul edilmiştir. Buna göre lineer regresyon varsayımlarının sağlandığı kabulüyle lineer regresyona geçilmiştir.

Tablo 16. Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Depresyona Etkisi Regresyon Modeli

Model 1	β	Std. Hata	Standardize Beta	t	p
Sabit	-1,850	,138		-13,417	<0,001
Genel Travma	0,629	,045	0,537	13,962	<0,001

F: 194,939; Model $p<0,001$; R^2 : 0,288

Modelin sonuçlarına dayanarak, Suriyeli göçmen kadınların yaşadığı genel travmanın depresyon düzeylerini arttıran biçimde etkilediği ve bu etkinin orta düzeyde olduğu (Std. β :0,537) tespit edilmiştir. Model varyansın %28,8'ini anlamlı biçimde açıklamaktadır ($p=0,001$). Buna göre modelin Johnson dönüşümü yapılmış verilerde denklemi şu şekildedir:

$$J_{SU}(\text{Depresyon}) = -1,850 + 0,629 \times \text{Genel Travma}$$

Travma genel puanı ve sosyodemografik özelliklerin depresyon üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile kontrol edilmiştir. Çoklu doğrusallık varsayımının kontrolünde kondüsyon indeksi hesaplanmış ve 23,721 bulunmuş, 30'un altında kaldığı için regresyona uygun olduğuna kanaat getirilmiştir.

Tablo 17. Suriyeli Göçmen Kadınlarda Sosyodemografik Özelliklerin ve Travmanın Depresyona Etkisi Regresyon Modeli

Model 1	β	Std. Hata	Standardize Beta	t	p
Sabit	-1,519	0,862		-1,763	0,080
Travma Genel	0,524	0,117	0,423	4,494	<0,001**
Yaş	0,026	0,010	0,298	2,710	0,008*
Öğrenim durumu	-0,118	0,131	-0,088	-0,898	0,371
Suriye'deki yerleşim yeri	-0,004	0,090	-0,003	-0,039	0,969
Medeni Durum	0,021	0,055	0,032	0,390	0,697
Evliliği gerçekleştirdiği yer	-0,222	0,166	-0,105	-1,334	0,184
Kaç yıldır evli olduğu	-0,011	0,011	-0,129	-0,966	0,336
Çocuk sayısı	-0,074	0,054	-0,133	-1,360	0,176
Kaç yıldır Türkiye'de olduğu	-0,021	0,040	-0,066	-0,515	0,608
Türkçe bilme durumu	-0,072	0,140	-0,060	-0,511	0,610
Model F: 5,200; p<0,001; Düzeltilmiş R²: 0,223					
Model 2	β	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	-2,044	0,182		-	<0,001
Travma Genel	0,631	0,045	0,538	14,023	<0,001
Yaş	0,005	0,003	0,062	1,627	0,104
Model F: 99,126; p<0,001; Düzeltilmiş R²: 0,289					

*:p<0,01; **:p<0,001

Model 1'in sonuçlarına göre varyansın %22,3'ü açıklanmış olup yaş ve genel travmanın depresyonda etkili olduğu tespit edilirken diğer sosyodemografik değişkenlerin etkisizliği söz konusudur. Buna göre modelin doğruluğunu arttırmak için iki değişkenin olduğu Model 2 kurulmuştur. Bu modelde travmanın yanında yer alan yaşın etkisinin

anlamsızlaştığı tespit edilmiştir ($p=0,104$). Böylece modelde genel travmanın varlığı durumunda diğer değişkenlerin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyodemografik özelliklerin travma üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile kontrol edilmiştir. Çoklu doğrusallık varsayımının kontrolünde kondüsyon indeksi hesaplanmış ve 30,546 bulunmuş, 30'a oldukça yakın olduğu için regresyona uygun olduğuna kanaat getirilmiştir.

Tablo 18. Suriyeli Göçmen Kadınlarda Sosyodemografik Özelliklerin Travmaya Etkisi Regresyon Modeli

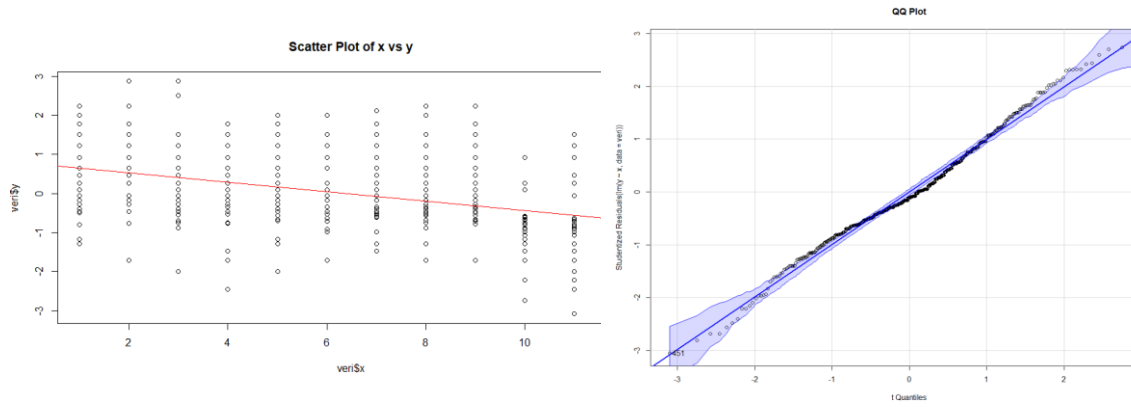
Model 1	β	Std. Hata	Standardize Beta	t	p
Sabit	1,377	0,632		2,180	0,031
Yaş	0,008	0,009	0,097	0,876	0,383
Öğrenim durumu	-0,219	0,120	-0,177	-1,829	0,070
Suriye'deki yerleşim yeri	0,042	0,085	0,038	0,493	0,623
Medeni Durum	0,086	0,050	0,142	1,706	0,090
Evliliği gerçekleştirdiği yer	0,021	0,155	0,011	0,138	0,891
Kaç yıldır evli olduğu	-0,014	0,011	-0,175	-1,307	0,193
Çocuk sayısı	0,000	0,051	0,001	0,009	0,993
Kaç yıldır Türkiye'de olduğu	-0,162	0,031	-0,561	-5,156	<0,001*
Türkçe bilme durumu	-0,208	0,129	-0,190	-1,617	0,108
Model F: 5,032; $p<0,001$; Düzeltilmiş R²: 0,199					
Model 2	β	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	0,777	0,088		8,793	<0,001
Kaç yıldır Türkiye'de olduğu	-0,121	0,012	-0,413	-9,954	<0,001*
Model F: 99,084; $p<0,001$; R²: 0,169					

*: $p<0,001$

Model 1'in sonuçlarına göre varyansın %19,9'u açıklanmış olup sadece kaç yıldır Türkiye'de bulunduğu değişkeni anlamlı olup diğer sosyodemografik değişkenlerin etkisizliği söz konusudur. Buna göre modelin doğruluğunu arttırmak için tek değişkenin olduğu Model 2 kurulmuştur.

Model 2'nin öncelikle varsayımları yeniden kontrol edilmiştir. Genel Travma puanına Johnson dönüşümü uygulanmış ve $-0,0008 \pm 0,99539$ (-3,08 – 2,87) aralığında dağılan bir değişkene dönüşmüştür. Shapiro Wilk testine göre normal dağılımın yokluk hipotezi reddedilmiştir ($p=0,383$). Buna göre normal dağılan travma genel puanı için lineer regresyonda heteroskedastisitenin varlığı Breusch-Pagan ile kontrol edilmiş (BP =

0.41835 p= 0,5178) ve otokorelasyon Durbin Watson ile kontrol edilmiştir (DW: 2,0076, p = 0,5328). Her iki varsayım da lineer regresyon için uygundur. Artıkların normal dağılım kontrolü de QQ plot ile sağlanmıştır.

Şekil 2. Türkiye’de Geçirilen Yıl Bazlı Sürenin Travma Skoruna Etkisinde Saçılım Grafiği ve Artıkların QQ Plot Grafiğine Göre Dağılımları

Artıkların normalliğinin incelendiği QQ plot grafiğinde kısmen normal dağılıma uyum gözlemlenmiştir. Lineerlik açısından ise dağılıma kısmen yakın bir dağılımın varlığı yine saçılım grafiği ile kabul edilmiştir. Buna göre lineer regresyon varsayımlarının sağlandığı kabul edilmiştir.

Model 2 varsayımları sağlandıktan sonra Tablo 18 değerlendirildiğinde Türkiye’deki geçirilen yıl arttıkça travma puanını azaltıcı orta düzey bir etkinin (Std. β :-0,413) varlığı tespit edilmiştir. Model varyansın %16,9’unu anlamlı biçimde ($p<0,001$) açıklamaktadır. Buna göre modelin Johnson dönüşümü yapılmış verilerde denklemini şu şekildedir:

$$Jsu (Travma) = 0,777 \%78,40 \text{ persentil} - 0,121 \times \text{Türkiye 'de bulunma yılı}$$

4.2. NİTEL BULGULAR

Araştırmanın ikinci kısmı olarak nitel bölümde araştırma deseni yarı yapılandırılmış formlar aracılığı ile derinlemesine görüşmeler olmuştur. Bu bağlamda 20 katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcıların bazıları biraz Türkçe bilirken bazıları hiç bilmeyenlerden oluşmaktadır. Bu nedenle görüşme esnasında araştırmacının yanında ekseriyetle tercüman bulunmuştur. Katılımcıların sosyodemografik bilgileri Tablo 19'da yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar MAXQDA programı üzerinde incelenmiştir. Nitel araştırma sonucunda Suriyeli göçmen kadınların travma deneyimlerinin derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma sonucunda aşağıda sıralanmış soruların cevabı araştırılmıştır:

1. Suriyeli göçmen kadınların travmatik yaşam deneyimleri nelerdir ve bu deneyimler onların psikososyal sağlıklarını nasıl etkilemektedir?
2. Suriyeli göçmen kadınların toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve baskı ile karşılaştıkları durumlar nelerdir ve bu durumların onların psikososyal sağlıklarına etkisi nedir?

Tablo 19. *Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Kaç Yıllık Evlilikleri Olduğu ve Kaç Yıldır Türkiye'de Buldukları*

Katılımcı Etiketi	Yaşları	Çocuk Sayıları	Kaç Yıldır Evli Olduğu	Kaç Yıldır Türkiye'de olduğu	Görüşme Süreleri (dk.)
Emira	29	2	15	10	49.45
Esna	32	3	10	7	43.0
Gayla	34	3	17	9	46.0
Ghazma	31	0	0	8	49.45
Hani	33	2	8	3	32.0
Handi	41	0	13	10	49.45
Manar	33	2	16	11	51.45
Marsa	26	3	7	7	51.45
Mayra	38	0	7	8	52.45
Meryan	27	4	5	10	52.45
Nouf	43	3	17	10	52.45
Rami	26	2	9	9	52.45
Ramya	30	2	10	1	52.45
Ravya	26	3	7	7	54.45
Razar	25	1	2	3	55.45

Salma	34	3	1	10	55.45
Sari	28	0	0	10	57.45
Selna	43	2	0	12	77.0
Varsa	47	4	18	10	86.0
Mahma	32	2	2	3	32.0
Ortalama:	32,9	2,05	8,20	7,9	53.91

Çalışmanın ikinci aşamasında, nicel kısımda cevaplanmış ölçekler üzerinden yapılan puanlamaya göre travma ve depresyon düzeyleri en yüksek ulaşılabilen 20 katılımcıyla görüşülmüştür. Çalışmada katılımcıların kendi isimleri yerine kültürlerine uygun farklı isim etiketleri kullanılmıştır. Araştırmanın nitel bölümü özelinde katılımcıların tanımlayıcı özellikleri Tablo 19’da verilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde nitel bölüme katılan kadınların 25-47 yaş aralığında ve yaş ortalaması 32,9 olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk sayısı ise; 4-0 değerleri arasında değişmekle birlikte ortalama 2 çocuk sahibidirler. Katılımcıların evlilik sürelerine bakılacak olursa hiç evlenmemiş-eş kaybı yaşamış olanların yanı sıra 18 yıl evli kalan katılımcı bulunmakla birlikte ortalama 8 yıl evli kalmıştır. Katılımcıların Türkiye’de bulunma sürelerine bakıldığında 1-12 arası değişkenlik göstermekle birlikte ortalaması 7,9 olmuştur. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler ortalama 53 dk. sürmüştür.

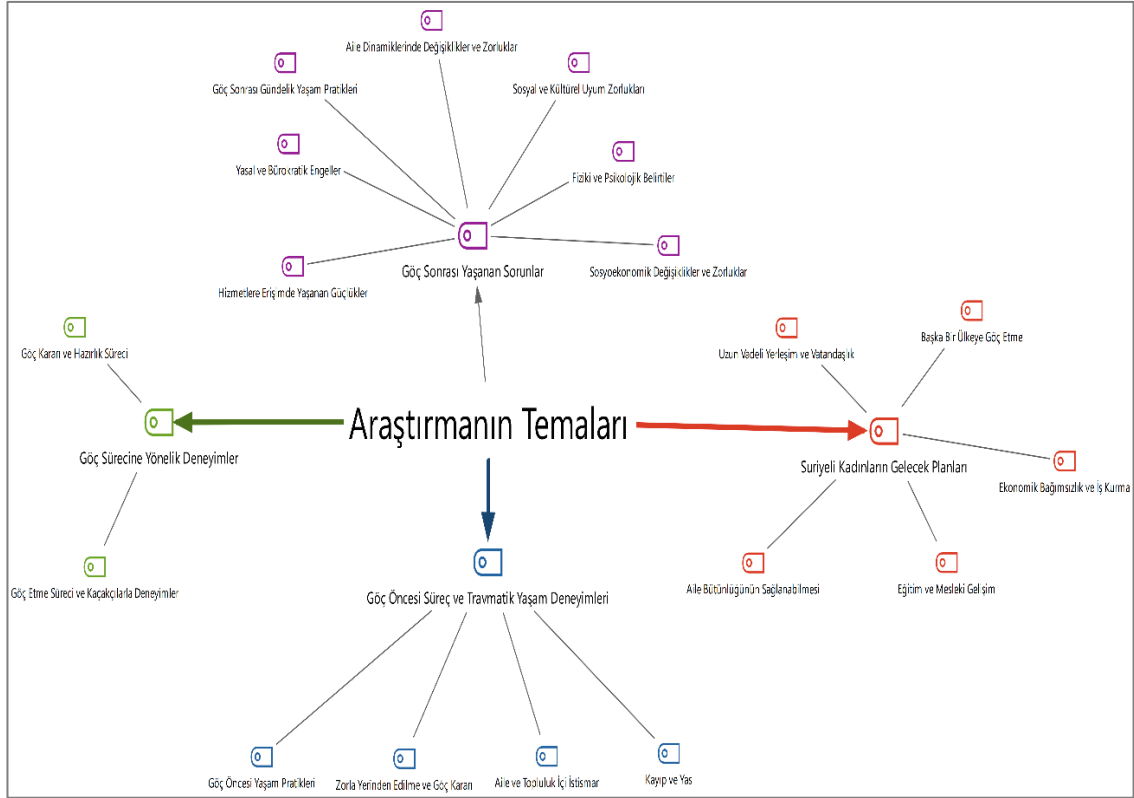
Tablo 20. *Katılımcıların Beck Depresyon Ölçeği ve Harvard Travma Ölçeğinden Aldıkları Puanlar*

Ölçeklerden Alınan Skorları			
Katılımcı Etiketleri	TSSB	HTE	BDÖ
Emira	3,50	3,47	44,00
Esna	3,50	3,53	42,00
Gayla	3,56	3,49	38,00
Ghazma	3,63	3,64	21,00
Hani	3,38	3,56	35,00
Handi	3,56	3,47	39,00
Manar	3,38	3,56	38,00
Marsa	3,31	3,49	42,00
Mayra	3,56	3,53	39,00
Meryan	3,81	3,67	47,00
Nouf	3,69	3,47	35,00
Rami	3,63	3,42	39,00
Ramya	3,50	3,53	40,00
Ravya	3,38	3,40	48,00
Razar	3,50	3,56	34,00

Salma	3,50	3,51	36,00
Sari	3,56	3,60	40,00
Selna	3,50	3,47	34,00
Varsa	3,44	3,51	36,00
Mahma	3,31	3,44	41,00
Ortalama:	3,51	3,516	38,4

Katılımcıların nicel bölümde yanıtladıkları anket sorularına göre depresyon ve travma belirti ve bulguları gösteren ulaşılabilen en yüksek katılımcıların ölçek puanları Tablo 20’de belirtilmiştir. Travma sonrası stres bozukluğu ve travma belirtileri Harvard Travma Envanterinden alınan sonuçlara göre kesme puanı 2,5 olarak belirtilmiş ve bu değerin üzeri katılımcılar dahil edilmiştir. Beck Depresyon Ölçeğine göre 30-63 puan arası skora sahip olan katılımcıların şiddetli düzeyde depresyon belirtileri gösterdikleri düşünülmektedir. Katılımcıların tamamının travma ve TSSB belirti bulguları gösterdiği varsayılmaktadır. Bununla birlikte bir kişi dışında bu travma puanına şiddetli depresyon belirtilerinin eşlik ettiği görülmüştür.

Mevcut çalışmada toplamda 20 Suriyeli kadın ile görüşülmüş ve görüşmeler betimsel analiz çerçevesinde irdelenmiştir. Bu doğrultuda göç öncesi, göç süreci, göç sonrası ve gelecek planları dâhilinde toplamda dört ana temanın ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Şekil 3. *Araştırmanın Ana Temaları*

Bu doğrultuda her bir ana tema da kendi içerisinde alt temalarına ayrılmış ve bu doğrultuda alt temalar düzeyinde ifadeler ayrıştırılarak değerlendirmeler yapılmıştır.

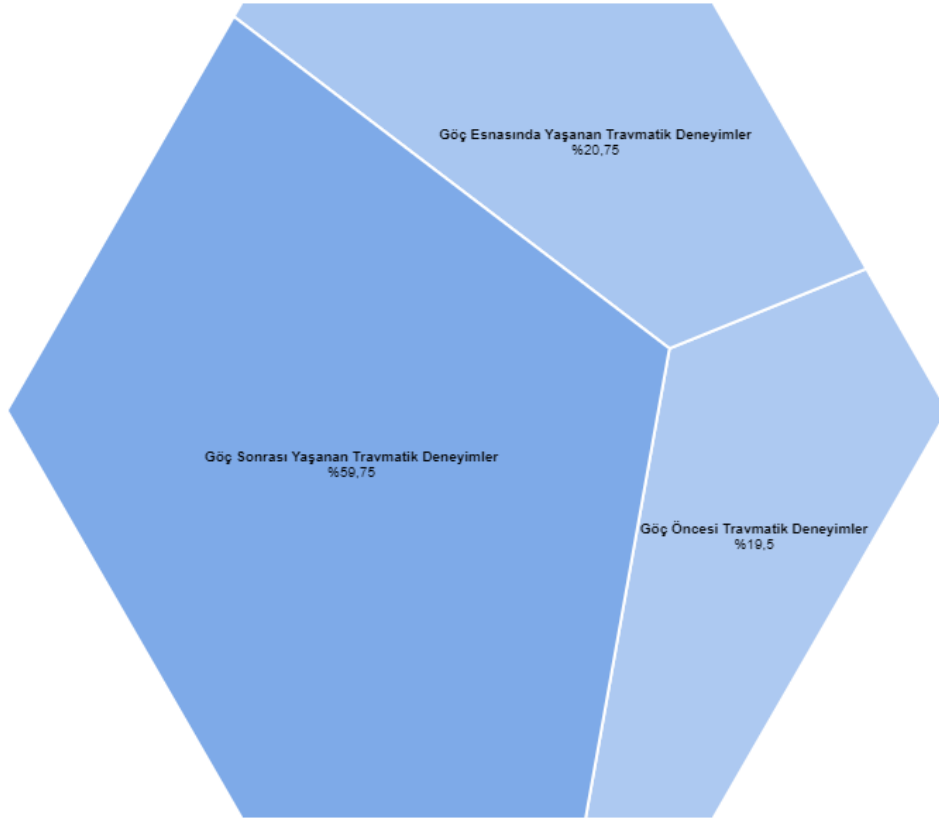
İlgili ana tema ve bu temaların alt temalarına göre katılımcıların ifadelerinin ağırlıklandırıldığında ise farklı kodlarda farklı düzeylerde ağırlıkların olduğu görülmüştür. Bu noktada öncelikli olarak kod matris tablosu aşağıda belirtilmiş ve katılımcı ifadelerinin ağırlıklandığı en kritik temanın göç sonrası deneyim teması ve bu temanın alt temaları olduğu gözlenmiştir.

Tablo 21. Bütün Kodların Kod Matrisi Tarayıcı Tablosu

Kod Sistemi	Emi...	Esm...	Gay...	Gha...	Han...	Han...	Mar...	May...	Mer...	Nou...	Ram...	Ram...	Raz...	Sel...	Sara...
✓ Göç Öncesi Süreç ve Travmatik Yaşam															
✓ Göç Öncesi Yaşam Pratikleri															
✓ Savaş Koşullarında Yaşam Pratik															
✓ Evlilik Deneyimleri															
✓ Eşler Arası İlişki Dinamikleri															
✓ Evlenme Nedenleri															
✓ Savaş Nedeniyle Evlenme															
✓ Aile Baskısı Nedeniyle Evi															
✓ Tecavüz Nedeniyle Evlenme															
✓ Zorla Yerinden Edilme ve Göç Kararı															
✓ Kayıp ve Yas															
✓ Yakınlığın Kaybı															
✓ Sosyoekonomik Kayıp															
✓ Aile ve Topuluk İçerisi İstismar															
✓ İhmal ve Şiddet															
✓ Cinsel İstismar															
✓ Alkolizm															
✓ Göç Sürecine Yönelik Deneyimler															
✓ Göç Kararı ve Hazırlık Süreci															
✓ Göç Kararı Alınırken Etkili Olan Faktörler															
✓ Türkiye'ye Aşinalık															
✓ Savaş															
✓ Ekonomik Baskı															
✓ Aile Bütünlüğünün Sağlanması															
✓ Lojistik Hazırlıklar															
✓ Finansal Kaynakların Organizasyonu															
✓ Yol Planlaması															
✓ Göç Etme Süreci ve Kaçakçılarla Deneyimler															
✓ Göç Etme Sürecinde Yaşanan Sorunlar															
✓ Göç Sürecinde İzlenen Güzergâhlar															
✓ Kaçakçılarla Kurulan Etkileşimler															
✓ Sınır Güvenlik Güçleriyle Etkileşim															
✓ Göç Sonrası Yaşanan Sorunlar															
✓ Göç Sonrası Günlük Yaşam Pratikleri															
✓ Sosyoekonomik Değişiklikler ve Zorluklar															
✓ Fiziksel ve Psikolojik Belirtiler															
✓ Psikososyal Sorunlar															
✓ Tetiklenen Anılar															
✓ Bedensel Yakınmalar															
✓ Aile Dinamiklerinde Değişiklikler ve Zorluklar															
✓ Kayıplarla Yaşam															
✓ Aile İçerisi Şiddet															
✓ Sosyal Destek Zayıflaması															
✓ Çocukların Sosyal Uyum Sorunları															
✓ Boşanma ve Ayrılıklar															
✓ Sosyal ve Kültürel Uyum Zorlukları															
✓ Sosyal Dışlanma ve Ayrımcılık Deneyimleri															
✓ Kültürel Çatışmalar															
✓ Dil Bariyerleri															
✓ Yasal ve Bürokratik Engeller															
✓ Resmi Kurumlarla Etkileşim															
✓ Kimlik ve Vatandaşlık İşlemleri															
✓ Yasal Statüye İlişkin Yaşanan Sorunlar															
✓ Hizmetlere Erişimde Yaşanan Güçlükler															
✓ Eğitim Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlar															
✓ Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlar															
✓ İstihdam Erişimde Yaşanan Sorunlar															
✓ Suriyeli Kadınların Gelecek Planları															
✓ Aile Bütünlüğünün Sağlanabilmesi															
✓ Başka Bir Ülkeye Göç Etme															
✓ Eğitim ve Mesleki Gelişim															
✓ Ekonomik Bağımsızlık ve İş Kurma															
✓ Uzun Vadeli Yerleşim ve Vatandaşlık															

Söz konusu ağırlıklandırma ana temalar düzeyinde yapıldığında da daha belirgin içerik olduğu gözlenmektedir. Bu eksen Şekil 4'e göre katılımcıların büyük oranda göç

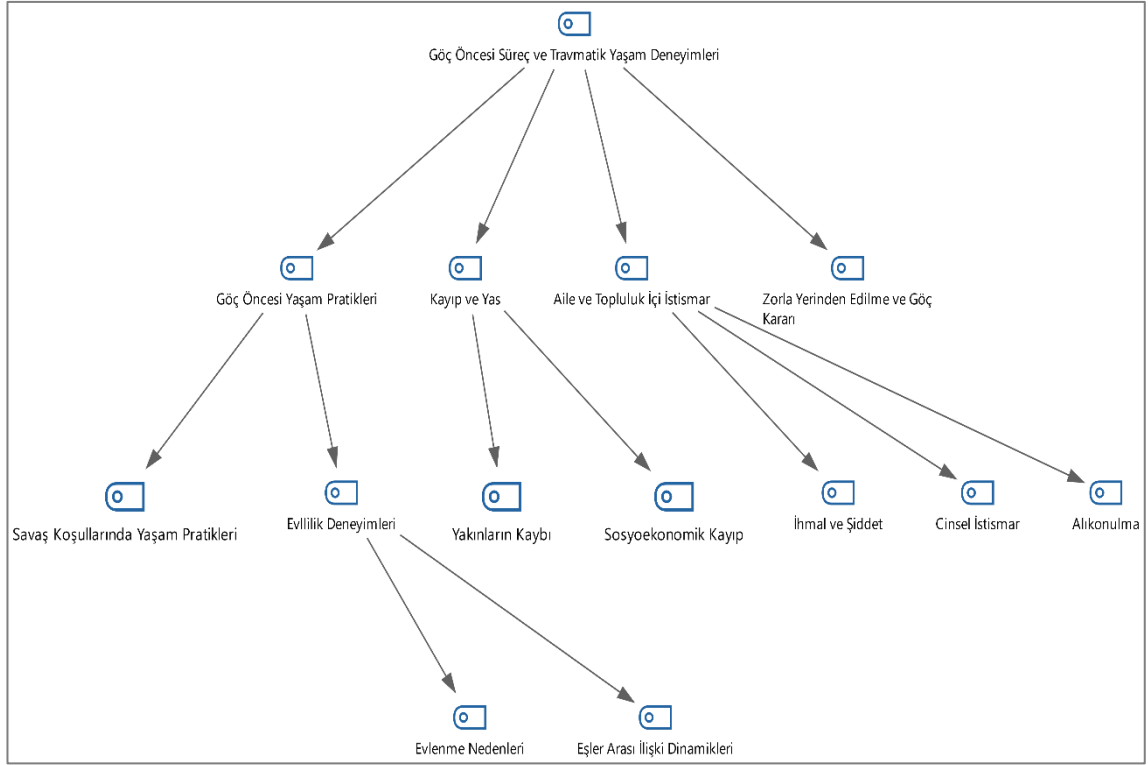
sonrası dönemdeki travmatik deneyimlerinden bahsettiği ve bu deneyimlerine ağırlık verdiği gözlenmiştir (%59.75). Göç esnasında yaşadıkları travmatik deneyimleri (%20.75) ile göç öncesi süreçteki travmatik deneyimlerinin (%19.50) birbirine yakın bir ağırlığa sahip olduğu gözlenmektedir.

Şekil 4. Katılımcıların Travmatik Deneyimlerinin Göç Süreçlerine Göre Ağırlıklandırılması

4.2.1. Göç Öncesi Süreç ve Travmatik Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların önemli bir bölümünün göç öncesi süreçte de çeşitli travmatik deneyimlere sahip olduğunu gösteren ifadeler, toplumsal cinsiyet ve savaş gibi paradigmlar çerçevesinde Suriyeli kadınların olumsuz yaşantılarını artırmış görünmektedir. Bu eksende göç öncesi süreçte mevcut travmatik yaşam deneyimleri de alt temalarına uygun olarak ayrıştırılmış ve göç öncesi gündelik yaşam pratikleri, kayıp ve yas süreçleri ile aile ve topluluk içi istismar konuları olmak üzere dört alt temaya göre analizler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 5. Göç Öncesi Süreç ve Travmatik Yaşam Deneyimleri Temasının Alt Temaları

4.2.1.1. Göç Öncesi Yaşam Pratikleri

Savaş Koşullarında Yaşam Pratikleri

Katılımcıların pek çoğu, göç öncesinde savaş koşulları altında yaşamak zorunda kalış ve edinilen bulgular, bu sürecin kendilerini etkilediğini göstermiştir. Buna göre; katılımcıların ifadelerinde sıkça dile getirilen bomba sesleri, sürekli tehlike altında yaşamak zorunda olmaları ve sevdiklerini kaybetme korkusu gibi deneyimler, psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu tür travmatik deneyimlerin, insanların depresyon gibi ruhsal rahatsızlıklarla mücadele etmelerine neden olduğu görülmektedir.

'Bir de ben hemşire olarak çalışıyordum hastanede, kanlar içinde gelen yaralılara dikiş atıyordum, bazıları ölüyordu. Çok üzülüyordum. Bir tane adam geldi. Yıllar geçti hiç onu unutamıyorum. Boydan boya dikiş attım adama. Titriyorum bu olurken ama.

O sıra 17 yaşındaydım. Ben dikiş attım sonra ameliyata girdi öldü.' (Emira, 29 Yaşında)

'Kocamla yaşıyordum, evliydim, hayatım çok güzeldi. Maddi olarak iyiydi, Suriye'de vardı yani. Çok özliyorum. İki sene orda kaldık çünkü zaten evimiz falan yoktu, savaşta gitti ev. O günler bizim mahalleyi boşalttılar. Sonra öğrendik girmişler içine yağmalamışlar hep. O gece hiç uyumadık. Bombalar yani durmadan geldi. Sokağa çıkmıyorsun. Komşularımızın da evleri bombalanmıştı. Herkes çok korktu. Yani ben o gece dedim öleceğiz bu gece. Hala bazen aklıma geliyor titriyorum bazen. O iki sene aslında çok kötüydü yani. Oradan çıktığımızda evimiz falan gitmişti. Uyuyacak bir yerimiz bile yoktu. Bombalar falan yağıyordu, şehirden çıkmak zorunda kaldık. Güvenli bir yere gitmek istedik fakat ortada güvenli bir yer yoktu, o yüzden Türkiye'ye gitmeye karar verdik. Hala hatırlıyorum hepsini.' (Gayla, 34 Yaşında)

Bir katılımcı, hastane ortamında çalışırken yaralıları tedavi etmenin ve ölümlerle yüzleşmenin psikolojik etkilerini dile getirmiştir. Bu deneyimlerin, sürekli olarak ölümle ve acıyla iç içe olmanın ruhsal sağlığı üzerindeki etkilerini yansıttığı görülmektedir.

Diğer bir katılımcı, evlerinin bombalanması ve sürekli bomba sesleri altında yaşamının yarattığı korku ve belirsizlikten bahsetmiştir. Bu tür travmatik deneyimlerin, insanların günlük yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği ve gelecekleri hakkında endişe duymalarına neden olduğu ifade edilmiştir. Bu deneyimlerin, göç öncesindeki yaşam pratiklerini etkilediği gözlenmektedir.

'Savaş sırasında (çok zorlanıyor konuşmakta) aynı yerde kalamadık. Bu yüzden okulumu bırakmak zorunda kaldım. Bu benim için çok zordu. Daha sonra şehre geri döndük ve her şeyimizi kaybetmiştik.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Birkaç şey var beni çok fazla etkileyen. Çok sevdiğim komşumuz vardı. Oğullarını kaybetti. (Duraklayarak ve elleriyle oynayarak.) bu galiba çok etkilendiğim. Akrabalarımın ölenler oldu. Bombalardan çok etkilendim. Sesleri çok korkunçtu. Daha sonra tedavi aldım. Biraz daha düzeldim.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Savaşı yaşadım. Bombalar çok fazlaydı. Sürekli birileri öldü. Radyoda sayıyorlardı numaraları. Oradan bakıyordum tanıdığım belki var diye. Ama burada da sıkıntı.' (Hani, 33 Yaşında)

'2014 dörtte ben tutukladılar, askerler. Tutukladılar, hücrede kaldım yani orada bir 35 40 kadın vardı, işkence yapıldım. Biraz sorgulanacak. Oradaki zaman çok sıkışınca yaparlardı. Çok döverlerdi. Yani yapmadığım şeyleri itiraf ediyordum. Ben uygulamaları bilmiyorum ben. Akrabamdan kimse yok zaten özgür orduda olan. Bilmiyorum derdim nerden bileyim isim. Sen söyle dedikçe hababam döverlerdi beni yani sonra başka şeyler vardı ıslatırlardı beni. Sopayla döverdi ıslakken. Yere hani düştüm ayakkabısıyla döverlerdi. Orada çok kadınlar vardı, ben de suçsuz yani ben yani ben nasıl yapmışım ne bir şey yapmışım. Bir şey yapmadım. Ben ben suçuma şey aldılar işte zina yaptı işte bu askerlerle... yani özgür askerleriyle zina yapmışım gibi suçladılar. Yani öyle bir şey yok. Durduk yere öyle söylediler. Yani abilerim ailem böyle duysun da olan şeyleri gene yani gururuna dokunsun diye.' (Varsa, 47 Yaşında)

Katılımcılar, okullarını bırakmak zorunda kalmaları, sürekli olarak bomba tehdidi altında yaşamak zorunda kalmaları ve sevdiklerini kaybetme korkusu, hapsedilme ve işkence gibi travmatik deneyimlerini paylaşmışlardır. Bu deneyimlerin, insanların ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilediği ve travmatik stres bozukluğu gibi rahatsızlıklara yol açabileceği görülmektedir.

'Savaşı da çok hatırlıyorum. Çok defa bombaların düştüğünü gördüm. Ben hastanede hemşire olarak çalıştım. Her şeyi görüyorsun orda. El yok ayak yok. Tecavüz olan kadınlar geliyor onlara bakamıyorum. Çok denedim intiharı. Çok.' (Meryan, 27 Yaşında)

'Her zaman çok korkuyordum bombalardan, seslerden... Hiç çıkmıyorduk, evde kaldık her zaman. Dışarıdan haberler iyi gelmiyordu, zaten be de hiç çıkmıyordum. Çok mecbur olsam babamla falan çıkıyorduk. Bazı kadınlara tecavüz ettiler. Çok küçüktüm 16 yaşındaydım, herkese tecavüz ettiler. Benim başıma gelmedi. Ama komşum vardı o yaşadı. Bir tane de ben duydum uzakta akraba bizim. Olmuş. Yazık. Kardeşim de öldü. Onla yakın değildik ama çok. Beni sevmiyordu. Komşumu ben çok seviyordum. Her gün gördüğüm. Kuzenim, kardeşim, komşumuz... Hepsini kaybettim. Komşumuzu her gün görüyordum; üniversite bittikten sonra üzerine roket düştü, öldü. Çok etkilendim. Küçüktüm zaten.' (Rami, 26 Yaşında)

'Suriye güzeldi ben orada hukuk okudum ama bitirmedim. Köy gibi bir yerde yaşıyorduk küçük ama savaş vardı. Sonra korku vardı. O bir sene kaçtık hep oradan. Beyrut'a geçtik işte. 9 yıl orada kaldık. Orada kuaförlük yaptım. Sonra Türkiye'ye geldik. Savaşı pek yaşamadık aslında. En çok yol, kaçak geliyor olmam ve boşanmam zordu benim için.' (Ramya, 30 Yaşında)

Ayrıca, katılımcıların, savaşın yarattığı travmatik deneyimleri işleyiş şekillerinin de öznel olduğu görülmektedir. Bazıları kendi yaşadıkları deneyimleri, diğerleri ise tanık oldukları olayları ve çevrelerindeki insanların yaşadıklarını aktarmaktadır. Bu çeşitlilik, savaşın insanlar üzerindeki derin etkilerini gösterirken, toplumsal ve psikolojik destek ihtiyacını da vurgulamaktadır. Dolayısıyla katılımcıların savaşın yarattığı travmatik deneyimleri çeşitli yönlerden ifade etmeleri, bu deneyimlerin insanların ruhsal sağlığını nasıl etkilediğini ve toplumsal destek ihtiyacını vurgulamaktadır.

Evlilik Deneyimleri

a) Eşler Arası İlişki Dinamikleri

Katılımcıların ifadeleri, evliliklerindeki zorlukları ve eşler arasındaki ilişki dinamiklerini detaylı bir şekilde açıklamaktadır. Bir katılımcı, boşanma sürecinde yaşadığı deneyimleri paylaşırken, bu sürecin kolay görünen yüzünü ve kadınların gerçekte yaşadığı zorlukları vurgulamıştır. Boşanma kararlarının alınmasında kadınların yaşadığı güçlükler, toplumun ve hukukun kadınların lehine olmayan yapılarına dair bir işaret sunmaktadır. Bu durum, kadınların kendi haklarını savunmakta zorlanmalarına ve eşitlikçi bir ilişki dinamiği oluşturamamalarına neden olmaktadır.

'Çok kolay oluyor(gülerek). En kolay işte boşanmak. Orda mesela hani mahkeme falan yok. Hani adam gidiyor dilekçe yazıyor. Kadın evde otururken mektup geliyor. Açıyor okuyor tamam ben boşandım. Hani bu kadar kolay. Kadın çok zorla boşuyor. Ben (boşanırken) her şeyden vazgeçtim. Hiçbir şey almadım. Ev orda kaldı. Sadece diplomalarımı aldım. Almadım her şeyi bıraktım.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Ev kalabalıktı. Evlendikten sonra eşimin kardeşi de tecavüz hep. Ben söyledim eşimin de haberi vardı. Ama bir şey yapmadı. Yani ben söyledim ne söyleyeyim ben en küçüğüm bir şey yapamam dedi. Annem bana para verdi tecavüz ediyorlar bana diye.' (Meryan, 27 Yaşında)

'Yani eşim beraber kötü biri değildi, çok iyiydi, çok severdi beni çok. Yani ben o sen onu biraz severdim. O beni çok severdi. İstedığımız bir şey varsa hemen getirirdi. İstedik mi hemen hazır olurdu, hiç kırmazdı. Ben hiçbir günden bir güne benim yüzüme bağırmadı, vurmadi. Çok saygı duyardı, iyi

biriydi. Yani iyi biriydi. Allah rahmet etti, Onu erken aldı yani. Kalp krizi geçirdi o. Onun vefatı aslında ben hiç kabullenmedim bir şekilde yani çok erken çıktı o ara bebeklerde bizim işte savaş halinde orada ülkedeydik beraber. Yani hem yalnızım hem de kocam gitti kimse yoktu hem de annem yoktu, babam da çok hastaydı. Yani kendimi çok yalnız hissettim. Eskiden onu çok suçlardım. Niye beni bıraktın yani ben yapamam derdim çok şey derdim zorlanırdım. Sonra ben toplandım.’ (Varsa, 47 Yaşında)

Başka bir katılımcı, evlilik içinde yaşadığı cinsel istismar ve eşinin bu duruma müdahale etmemesi hakkında konuşmuştur. Bu ifade, kadınların aile içi şiddet ve istismar durumlarında destek almakta ve kendilerini korumakta zorlandıklarını göstermektedir. Eşler arasındaki güç dengesizliği, kadınların kendi haklarını savunmalarını engellemiş ve travmatik deneyimler yaşamalarına sebep olmuştur.

‘Eve gidince, işlerin nasıl yapılacağı hep eşim belirlerdi. Benim fikirlerime ya da isteklerime çok da değer vermezdi. Bir sorun olduğunda, eşimin dediği olurdu. Adamın sözüne karışmaya cesaret edemezdin.’ (Ravya, 26 Yaşında)

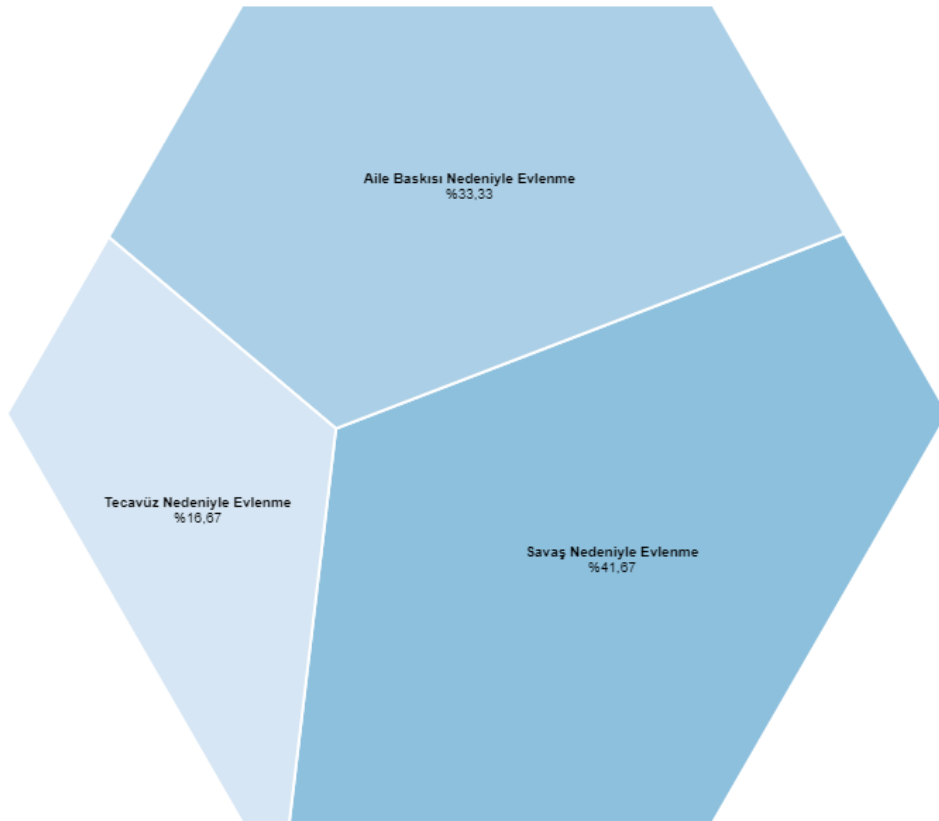
‘Evin içinde eşim hep daha güçlü bir pozisyonda olurdu. Benim dediğim pek dinlenmezdi, o'nun dediği olurdu. Kadın olarak bir şeyler söylemek pek mümkün değildi’ (Salma, 34 Yaşında)

Diğer taraftan bazı katılımcılar da ifadelerinde, evliliklerinde eşler arasındaki güç dengesizliği ve kadının görünmezleştirilmesi gibi konulara işaret edilmektedir. Bu ifadeler, kadınların ev içinde karar alma süreçlerinde etkisizleştirildiğini ve kendi isteklerinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Eşler arasındaki iletişimde eşitlik ve saygı eksikliği, kadınların duygusal ve psikolojik olarak travmatik deneyimler yaşamalarına yol açmaktadır.

Bu ifadeler ışığında, göç öncesindeki eşler arası ilişki dinamiklerinin kadınların yaşamında önemli bir etkisi olduğu gözlenmektedir. Güç dengesizliği, cinsel istismar, duygusal istismar ve kadının görünmezleştirilmesi gibi sorunlar, kadınların ruhsal sağlığını olumsuz etkileyebilmekte ve travmatik deneyimlere yol açabilmektedir.

b) Evlenme Nedenleri

Araştırmada katılımcıların göç öncesi süreçte üzerinde durduğu diğer bir tema da evlenme nedenleridir. Buna göre genellikle erken yaşlarda evlenme geleneğine sahip olan Suriyeliler, büyük ölçüde göç öncesi süreçte evlilik yaşamış ve bu evliliklerin neden gerçekleştiğine dair önemli nedenler sunmuştur. Özellikle Suriye İç Savaşı gölgesinde de evliliklerin gerçekleştirilmeye başlanması, geleneksel arka plana ek olarak yeni bir faktörün ortaya çıkmasını sağlamış ve bu ekseninde katılımcılar, savaş nedeniyle, aile baskısıyla ve tecavüze bağlı olarak evliliklerin gerçekleşebildiğine işaret etmiştir. Bu doğrultuda Şekil 6, katılımcıların evlilik nedenlerine göre ağırlıklarını göstermektedir.

Şekil 6. *Katılımcıların Evlilik Nedenlerine Göre Ağırlık Grafiği*

Suriye’de savaşın başlamasının evlilikler üzerindeki etkisini gösteren Şekil 6, önemli ölçüde evliliklerin savaşa bağlı olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Buna göre evlilik konusunda bir neden sunan katılımcılar %41.67 oranında savaşın etkisinden söz etmiştir.

Bunu ise sırasıyla %33.33 ile aile baskısı ve %16.67 ile tecavüz faktörü izlemektedir. Aşağıda ağırlıklarına göre sıralanan faktörler, katılımcı ifadelerine uygun olarak detaylandırılmıştır.

c) *Savaş Nedeniyle Evlenme*

Araştırmaya katılan katılımcılar, savaşın evlilik kararları üzerindeki etkilerini paylaşmıştır. Meryan'ın ifadesi, savaşın toplumsal dinamiklerde yarattığı değişimleri açıkça yansıtmaktadır. Savaş dönemlerinde, birçok insan güvenlik ve korunma ihtiyacıyla evlilik gibi toplumsal kurumları daha fazla önemsemektedir. Meryan'ın ifadesinde, savaşın yarattığı belirsizlik ve tehlike ortamında, evlilik gibi bir güvence arayışının olduğu anlaşılmaktadır. Savaşın getirdiği zorluklar ve risklerle başa çıkmak için evlilik bir çözüm olarak görülmüş olabilir.

'Ama şimdi ne zaman savaş yok ben eşimi almıyodum. Başka adam alacaktım. Ama savaş geldi mecbur dediler evlendim.' (Meryan, 27 Yaşında)

Bu bağlamda, Meryan'ın ifadesi, savaşın evlilik kararları üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir pencere sunmaktadır. Savaşın neden olduğu ekonomik, sosyal ve psikolojik baskılar, evlilik kararlarını etkileyebilir ve bireyleri savaş döneminde evliliğe yönlendirebilmektedir. Bu ifade, savaşın toplumun evlilik algısını ve dinamiklerini nasıl etkilediğine dair derinlemesine bir anlayış sağlamaktadır. Bu çerçevede katılımcıların ifadeleri, savaşın evlilik kararları üzerindeki etkilerini anlamak için değerli bir kaynak sunmaktadır. Savaşın neden olduğu zorluklar altında alınan evlilik kararlarının mecburiyetten kaynaklandığını ve bu durumun insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda, savaşın evlilik kurumuna olan etkisi, savaşın toplumsal dokusu üzerindeki kritik etkilerini yansıtmaktadır.

d) *Aile Baskısı Nedeniyle Evlenme*

Bazı katılımcılar, aile baskısının evlilik kararları üzerindeki etkilerine değinmiştir. Emira'nın ifadesinde, evliliğinin aile baskısıyla gerçekleştiği ve bu baskının kendisi üzerinde

önemli bir etkisinin olduğu açıkça belirtilmektedir. Ailesinin isteğiyle evlendiğini ve bu kararı alırken genç yaşta olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, ailelerin evlilik konusundaki beklentilerinin ve baskılarının, bireylerin kendi istekleriyle hareket etmelerini sınırlandırabileceğini göstermektedir.

'Suriye'de evlendim. 15 yıldır evliyim. Biraz ailemin zoru ile evlendim. Okuyordu o.(kocas) Annem istedi evlenmemi. Küçüktüm.' (Emira, 29 Yaşında)

Emira'nın ifadesi, aile baskısının evlilik kararlarını nasıl etkilediğine dair önemli bir örnek sunmaktadır. Ailelerin evlilik üzerindeki etkisi, bireylerin kendi istekleriyle değil, ailenin beklentileri doğrultusunda hareket etmelerine neden olabilir. Bu durumda, bireylerin kişisel özgürlükleri ve karar alma yetileri, aile baskısı altında sınırlandırılabilir ve bu durum evliliklerin sağlıklı bir temel üzerine oturmasını engelleyebilir. Bu bağlamda, aile baskısının evlilik kararları üzerindeki etkisi, toplumsal ve kültürel dinamiklerin derinlemesine anlaşılmasını gerektirmektedir.

e) *Tecavüz Nedeniyle Evlenme*

Katılımcıların ifadeleri, savaşın travmatik etkilerinin evlilik kararları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan Suriyeli kadınların anlatımları, savaşın yarattığı belirsizlik ve güvenlik endişesi altında evliliklerin nasıl zorunlu hale gelebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, tecavüzün varlığı ve evliliğin zorla gerçekleşmesi, katılımcıların travmatik deneyimlerini ve yaşadıkları acıyı derinden hissettiklerini betimlemektedir.

'Olaylar bizim orda başladı biz güvenlik yok. Evimizi bırakıp akrabaya gittik her şey kötü oldu sonra yani ben evlenmek zorunda kaldım. Akrobamızın çocuğuydu eşim yani aklımda ne evlenmek vardı ne ben onu istiyordum. Birkaç gün sadece baktı ama yani bakışlarından rahatsız oluyordum ama kalmaya mecburduk aileme bir şey demedim. Sonra seviyorum dedi her zaman boş aradı birkaç dokunmasına sessiz kaldım ama istemedim yani. Ailesinin haberi var mı bilmiyorum şimdi düşününce üstünden geçince şüphe düşüyor kalbime bilerek mi yaptılar diye yani ikimizi gönderdiler bodrumdaki depoya, orada büyük döşek yorganlar birkaç eşya daha vardı yani getirmemiz lazım, demir kapıyı üstümüze kilitleyip bıçak çekti tecavüz etti bana orada.'

Sonra bu hep devam etti yani. Ailesi demiş benim aileye evlendirelim, onlar da bana dedi evleneceksin evlendik öyle. Yani savaş kötü duyduğumuz sesler kötü korku kötü aldığımız haberler kötü evet ama yani benim savaşım bu olmuş.' (Razar, 25 Yaşında)

Katılımcıların ifadelerine göre, savaşın yarattığı korku ve endişe ortamında, güvenlik arayışıyla evlilik gibi toplumsal kurumların manipüle edilebildiği ve bu durumun kadınların haklarını ve özgürlüklerini ihlal edebileceği anlaşılmaktadır. Tecavüzün evlilik sürecine zorla dahil edilmesi, kadınların travmatik deneyimler yaşamasına ve ruhsal olarak etkilenmelerine neden olmuştur.

Bu ekseninde, araştırmaya katılan Suriyeli kadınların anlatımları, göç öncesi süreçte de tecavüz nedeniyle evlenme gibi travmatik olayların mevcut olabildiğini, kadınların yaşadığı depresyon ve travma gibi psikolojik sorunların da bu bağlamda ortaya çıkabileceğini ve uzun süreli etkilerin söz konusu olabileceğini örneklendirmektedir.

4.2.1.2. Kayıp ve Yas

Yakınların Kaybı

Katılımcılar, göç öncesi süreçlerinde yakınlarının kaybıyla ilgili pek çok travmatik yaşantıdan söz etmiştir. Bu travmatik deneyimler, savaşın neden olduğu şiddet olayları ve bombalamalar sonucunda gerçekleşmiştir. Esna'nın ifadesinde, komşularının parçalanmış cesetlerini görmesi ve eşinin akrabalarının aynı gün yaşamını yitirmesi gibi travmatik olaylara tanıklık ettiği belirtilmektedir. Bu tür olaylar, Esna'nın ve diğer katılımcıların yaşadığı travmayı artırmış görünmektedir.

'Çok kötü şeyler gördük yani her şeye şahit. Komşularımızın parçaları yani cesetlerini gördük. Mahallenin başında eşimin akrabaları vardı nasıl söyleyeyim yani çok severdik bir ay hiç görüşmediğimiz olmadı uı aile gibiydik onlarla yani, binanı bombaladılar iki çocuklarıyla parçalanarak can vermişler yani bu aynı gün bizim ailemizin de başına gelebilirdi Allah korusun biz de o olaydan sonra kendimize gelemedik yani o durumda insan kendi ya da ailesinin yaşamasına da sevinemiyor hala çok üzgün.' (Esna, 32 Yaşında)

'Birkaç şey var beni çok fazla etkileyen. Çok sevdiğim komşumuz vardı. Oğullarını kaybetti. (Duraklayarak ve elleriyle oynayarak.) bu galiba çok etkilendiğim. Akrabalarımın ölenler oldu. Bombalardan çok etkilendim. Sesleri çok korkunçtu. Daha sonra tedavi aldım. Biraz daha düzeldim.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Savaşı yaşadım. Bombalar çok fazlaydı. Sürekli birileri öldü. Radyoda sayıyorlardı numaraları. Oradan bakıyordum tanıdığım belki var diye. Ama burada da sıkıntı.' (Hani, 33 Yaşında)

'Gelmeye karar vermedik bombalar yağmur gibi yağmaya başladı ve kaçmak zorunda kaldık. Ailem öldü. Sadece biz kaçtık. Bir gün aynı saatte bombalar birden düşmeye çalıştı evler gitti mahalle gitti mecburen kaçtık. Aynı gün sınırdan kaçtık.' (Handi, 42 Yaşında)

Ghazma, Hani ve Handi'nin ifadeleri de benzer şekilde savaşın yol açtığı bombalamalar ve sürekli ölüm haberleri nedeniyle yaşadıkları korku ve kayıplara işaret etmektedir. Özellikle Hani'nin ifadesinde, sürekli olarak radyoda ölüm haberlerinin sayılması ve tanıdıklarının ölümüyle ilgili endişeleri belirtilmektedir. Bu tür travmatik deneyimler, katılımcıların psikolojik ve duygusal olarak etkilenmelerine neden olmuştur.

'Çok korkuyordum yani hiçbir zaman gidecek güvenli bir yer yoktu ne zaman bomba düşecek ne zaman silah sesleri gelecek ne zaman ölecek miyiz yani hep tedirgin böyle ı sadece titreyip dua etmek fayda yok karnımda bebek vardı öldü hala yüksek bir seste hareketsiz kalıyorum korkuyorum yani atlatmış değilim. Şimdi de hatta böyle oldu ya hani Gazze'de işte. Onları görüyorum çok kötü oldum. Çocuğum ölüyo gibi geliyor işte.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Her zaman çok korkuyordum bombalardan, seslerden... Hiç çıkmıyorduk, evde kaldık her zaman. Dışarıdan haberler iyi gelmiyordu, zaten be de hiç çıkmıyordum. Çok mecbur olsam babamla falan çıkıyorduk. Bazı kadınlara tecavüz ettiler. Çok küçüktüm 16 yaşındaydım, herkese tecavüz ettiler. Benim başıma gelmedi. Ama komşum vardı o yaşadı. Bir tane de ben duydum uzakta akraba bizim. Olmuş. Yazık. Kardeşim de öldü. Onla yakın değildik ama çok. Beni sevmiyordu. Komşumu ben çok seviyordum. Her gün gördüğüm. Kuzenim, kardeşim, komşumuz... Hepsini kaybettim. Komşumuzu her gün görüyordum; üniversite bittikten sonra üzerine roket düştü, öldü. Çok etkilendim. Küçüktüm zaten.' (Rami, 26 Yaşında)

'Suriye özgür ordusu diye bir kurum var. Abim önce gazeteci olarak katıldı. Bütün arkadaşları öldü. Sonra katıldı aktif olarak ve bu yüzden rejim açısından artık siyasi olaya isteyecek yani bizi de tutuklayacak. O yüzden kalmamız çok tehlikeliydi yani sadece savaş bomba değil biliyorsunuz o yüzden tutuklama olayı çok kötüydü. Hani giden bir daha çıkamıyor. O nedenle mecburen gitmek gerekti. Ölmek daha iyi yani.' (Sari, 28 Yaşında)

Marsa'nın ifadesinde ise, yakınlarının kaybıyla yaşadığı travma ve korku, hamilelik sürecini de etkilemiştir. Bebeğinin ölümü ve çevresindeki şiddet olayları, Marsa'nın psikolojik olarak olumsuz deneyimler edinmesine neden olmuştur. Bu tür travmatik deneyimlerin, Marsa'nın yaşamında izler bıraktığı görülmektedir.

Rami ve Sari'nın ifadelerinde de benzer şekilde, yakınlarının kaybı ve savaşın neden olduğu şiddet olaylarına maruz kalmaları sonucunda yaşadıkları travma ve acılar dile getirilmektedir. Bu tür deneyimler, katılımcıların günlük yaşamlarını etkilemiş ve psikolojik olarak travmatize olmalarına yol açmıştır. Bu çerçevede, katılımcıların göç öncesi süreçlerinde yaşadıkları yakınlarının kaybı travmatik deneyimlerdir ve bu deneyimler, katılımcıların psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilediği söylenebilmektedir.

Sosyoekonomik Kayıp

Göç öncesi süreçte katılımcılar yakınlarını kaybetmelerinin yanı sıra gündelik yaşam içerisinde de pek çok maddi ve manevi kayıplar deneyimlemiştir. Buna göre; katılımcıların önemli bir bölümü işlerini, evlerini ve sosyal ağlarını kaybettiğinden söz etmiştir.

'Akrabamız vardı çok şükür. Halam, teyzem, akrabalar yakındı bize. Maddi durumumuz ortaydı, babam takside çalışıyordu. Özlüyorum. Ama savaş olduğu zaman çok zor geçti.' (Emira, 29 Yaşında)

'Babamın evi hepsi gitti, biz de oradaydık. Bomba geldi kaçtık çıktık, dumanlar çıkıyordu, ev yanıyordu, kız kardeşimin elleri falan yandı, bizim evraklarımız da o evde yandı. Düşündüğüm zaman sıkıntı geçiriyorum. Babaannemizin evindeydik o sıra. Hepsini gördük. Ev gözümüzün önünde

yandı. Bilmiyorum. Tekrar anlatınca sıkıntı çekiyorum. Ne diyeceğimi bilmiyorum.' (Emira, 29 Yaşında)

'Kocamla yaşıyordum, evliydim, hayatım çok güzeldi. Maddi olarak iyiydi, Suriye'de vardı yani. Çok özliyorum. İki sene orda kaldık çünkü zaten evimiz falan yoktu, savaşta gitti ev. O günler bizim mahalleyi boşalttılar. Sonra öğrendik girmişler içine yağmalamışlar hep. O gece hiç uyumadık. Bombalar yani durmadan geldi. Sokağa çıkmıyorsun. Komşularımızın da evleri bombalanmıştı. Herkes çok korktu. Yani ben o gece dedim öleceğiz bu gece. Hala bazen aklıma geliyor titriyorum bazen. O iki sene aslında çok kötüydü yani. Oradan çıktığımızda evimiz falan gitmişti. Uyuyacak bir yerimiz bile yoktu. Bombalar falan yağıyordu, şehirden çıkmak zorunda kaldık. Güvenli bir yere gitmek istedik fakat ortada güvenli bir yer yoktu, o yüzden Türkiye'ye gitmeye karar verdik. Hala hatırlıyorum hepsini.' (Gayla, 34 Yaşında)

Yukarıdaki ifadelerde, katılımcılar göç öncesi deneyimlerini paylaşırken sosyoekonomik kayıplara dikkat çekmektedir. Birçok katılımcı, savaşın etkisiyle maddi açıdan zor zamanlar geçirdiklerini belirtmiştir. Evlerinin ve işyerlerinin savaş nedeniyle kaybedilmesi, ekonomik güvenliklerinin sarsılmasına ve yaşam standartlarının düşmesine neden olmuştur. Bu kayıplar, katılımcıların yaşamlarını yeniden kurmalarını ve ekonomik açıdan sıkıntılarla baş etmelerini gerektirmiştir.

Ayrıca, evlerini terk etmek zorunda kalmaları, bazıları için mülkiyet kaybına ve ekonomik güvencenin kaybedilmesine yol açmıştır. Savaşın getirdiği belirsizlik ve güvensizlik ortamında, katılımcılar ekonomik olarak da kaygılı bir dönem geçirdiklerini beyan etmiştir. Bu süreç, çoğu için maddi ve ekonomik refahlarının büyük ölçüde etkilenmesine sebebiyet vermiştir.

'İlk önce eşim çıktı Türkiye'ye ev falan buldu. Ama yine de Suriye'de evimiz vardı dükkanımız vardı. Gitti. Burada yeniden en baştan devam ettik. Hala konuşamıyorum Türkçeyi. Çocuklar var çalışamıyorum. Maddi durum zor kira pahalı. Yetmiyor çalışsan da. Biz bilmezdik eskiden şimdi biliyoruz kaç tane meyve alabiliyorsun. Bitmiyor. Dönsen dönemezsin. Kalsan burası işte. Bir tane ömür var. Neyse Allah büyük.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Gelmeye karar vermedik bombalar yağmur gibi yağmaya başladı ve kaçmak zorunda kaldık. Ailem öldü. Sadece biz kaçtık. Bir gün aynı saatte bombalar birden düşmeye çalıştı evler gitti mahalle gitti mecburen kaçtık. Aynı gün sınırdan kaçtık.' (Handi, 42 Yaşında)

'Babam gidelim buradan dedi. Her şeyden bıkmıştık, korkuyorduk ve güvende değildik. Komşularımıza bizim eve kadar geldi ateş. Zaten kardeşim de gidince kendilerine gelediler. Öyle çıktık yola işte.. Arabayla önce Adana'ya gittik;' (Rami, 26 Yaşında)

Diğer taraftan katılımcılar, ekonomik zorluklarla baş etmek zorunda kaldıkları için duygusal zorluklar yaşadıklarını da dile getirmektedir. Evlerinin yıkılması, işlerinin kaybedilmesi ve maddi refahlarının azalması gibi faktörler, onların yaşam kalitesini ve ruh sağlığını olumsuz etkilemiştir. Bu durumlar, katılımcıların travmatik deneyimler yaşamasına ve bu deneyimlerin sonuçlarını uzun süre hissetmelerine yol açmıştır.

Sosyoekonomik kayıplar, katılımcıların yaşamlarını kökten değiştirdiğine işaret etmekte ve yeni bir hayata uyum sağlamalarını gerektiren bir perspektif olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte, çoğu katılımcı için maddi güvence ve ekonomik istikrar sağlama çabaları öncelikli hale gelmiştir. Bu zorlu süreçte, katılımcıların dayanıklılığı ve adaptasyon yetenekleri ön plana çıkmış, ancak sosyoekonomik kayıpların etkileri uzun bir süre boyunca devam etmiştir.

4.2.1.3. Aile ve Topluluk İçi İstismar

İhmal ve Şiddet

Türkiye'ye göç eden Suriyeli kadınlar, göç öncesi yaşamlarında aile ve toplum içerisinde çeşitli ihmal ve şiddet türleriyle karşılaşmıştır. İncelenen ifadeler, Suriyeli kadınların maruz kaldıkları ciddi fiziksel ve duygusal istismarları detaylandırmaktadır. Buna göre; katılımcılardan biri yedi yıl süren evliliği boyunca eşinden şiddet görmüş ve sonunda boğazının sıkılması, vücudunda morluklar oluşması gibi fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bu süreçte saçlarının dökülmesi ve hakarete uğraması gibi psikolojik şiddet unsurları da yaşanmıştır. Aldatma ve sürekli hakaretler, kadının yaşadığı travmalar arasında yer almaktadır. Karar verme süreci oldukça zorlu geçmiş ve sonunda ayrılma kararı alınmıştır.

'Eski eşimle olan süreçler orda başladı. Orda karar verdim aslında ayrılmaya. Hani aslında 7 sene evliydim orda. Ham da çok şiddet yaptı. Boğazımı sıkıyordu. Kollarım hep mordu yani hani saçlarım çıkmadı uzun süre hakaret yani. Yani çok kötüydü. Aldatma da oldu. Ama hani o kararı hani çok nasıl anlatayım zor verdim. Önce düşündüm hani nasıl olur, olmaz. Yapılmaz. Ama sonra hani şuraya kadar oldu. Her şeyi yaptım. Olmadı. Dedim gitsin artık.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Evleneyim gideyim. Sonra evlendim eşimi sevmedim hiç. Vurdu hep.' (Meryan, 27 Yaşında)

'Ailem bana çok iyi değil ama. Bazen ölmemi istiyorlar gibi. Bir defa denedim. Olsun diye beklediler işte öleyim diye. Beni hızlı götürmediler. Ben orda bir şey yaptım. Anlatmak istemiyorum. Özel. Hepsini sırtını çevirdi benden işte. Bana dediler evleneceksin. Evlendim. Psikoloğuma anlattım hepsini. Tekrar anlatmayacağım.' (Rami, 26 Yaşında)

Diğer bir ifade, evlilik içi şiddetin sıklığını ve yoğunluğunu vurgulamaktadır. Katılımcı, evlendiği eşini sevmemekte ve sürekli olarak fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Ayrıca, ailesi tarafından da ihmal edildiği ve hatta ölmesinin istendiği durumlar yaşamıştır. Ailesinin, intihar girişiminde bulunduğu bir anda yardım etmek yerine ölümünü beklediği ifade edilmektedir. Bu tür durumlar, aile içi ihmal ve istismarın ciddi boyutlarını ortaya koymaktadır.

Katılımcılardan bir diğerrinin ise psikolojik destek alması, bu kadının yaşadıklarını bir uzmana anlatma ihtiyacını göstermektedir. Ancak yaşadığı travmaları tekrar tekrar anlatmanın zorlukları da bu süreçte kendini göstermektedir. Bu durum, travmanın etkilerini ve kişinin bu olayları nasıl işlediğini yansıtmaktadır. Genel olarak, bu ifadeler, göç öncesi yaşamlarında aile ve toplum içinde maruz kaldıkları ihmal ve şiddetin, kadınların psikolojik ve fiziksel sağlıklarını nasıl etkilediğini göstermektedir.

Cinsel İstismar

Göç öncesi yaşamlarında bazı Suriyeli kadınlar aile içerisinde cinsel istismara uğradıklarını rapor etmektedir. Bu tür cinsel istismar vakaları, erken çocukluk döneminden başlayarak uzun yıllar sürebilmekte ve genellikle aile üyeleri tarafından

gerçekleştirilmektedir. Bu durum, kadınların hem fiziksel hem de psikolojik sağlıkları üzerinde uzun vadeli olumsuz etkilere sahiptir.

'Suriye'deyken babası ben 6 yaşındayken öldü. Dayı, anne beraber baktılar. Her zaman dövdüler her zaman tecavüz yani her zaman. Ben ne zaman küçüktüm her zaman vuruyordu. Her zaman tecavüz etti bana 6 yaşından 14 yaşına kadar. (Dayın mı?) Evet dayım.' (Meryan, 27 Yaşında)

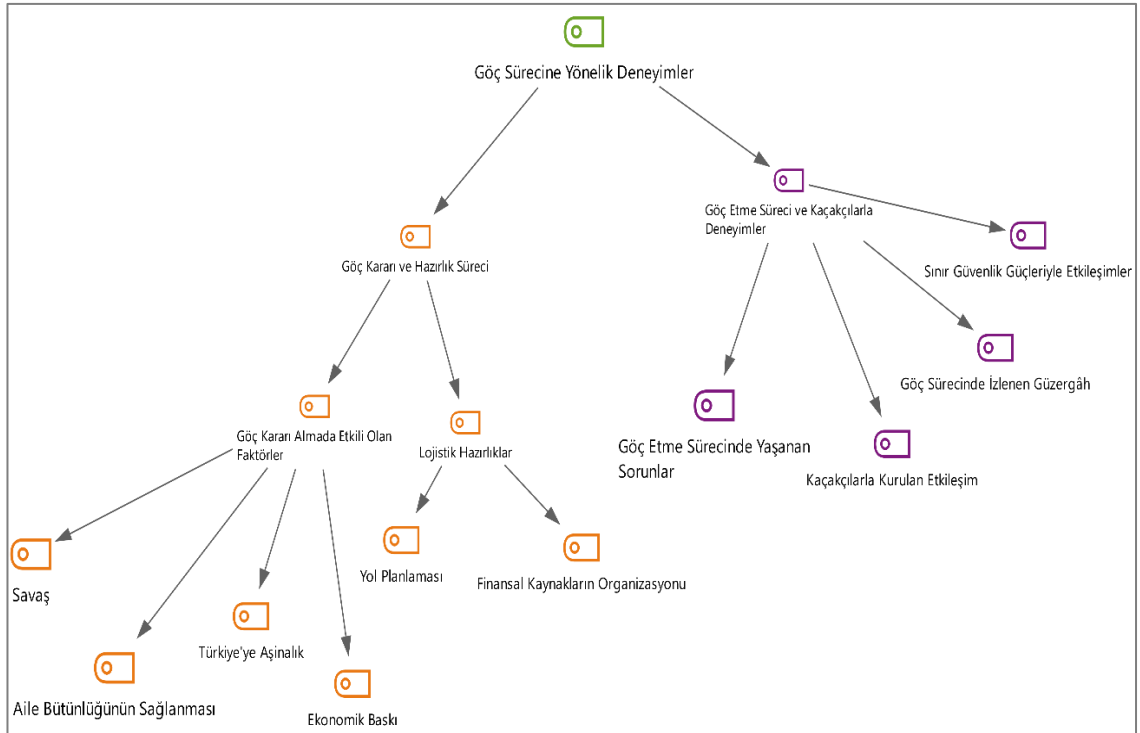
'Ev kalabalıktı. Evlendikten sonra eşimin kardeşi de tecavüz hep. Ben söyledim eşimin de haberi vardı. Ama bir şey yapmadı. Yani ben söyledim ne söyleyeyim ben en küçüğüm bir şey yapamam dedi. Annem bana para verdi tecavüz ediyorlar bana diye.' (Meryan, 27 Yaşında)

'Bazı kadınlara tecavüz ettiler. Çok küçüktüm 16 yaşındaydım, herkese tecavüz ettiler.' (Rami, 26 Yaşında)

Bazı katılımcılar, yetişkinliklerinde de evlilikleri sırasında aile üyeleri tarafından cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Evliliklerinde eşlerinin aile bireyleri tarafından yapılan istismarı bildikleri halde etkili bir müdahalede bulunmadıkları durumlar da rapor edilmiştir. Bu tür durumlar, mağdurların yardım arayışlarının çoğu zaman göz ardı edildiğini veya yetersiz kaldığını göstermektedir.

4.2.2. Göç Sürecine Yönelik Deneyimler

Göç öncesi sürece ek olarak çeşitli yaşantıların göçe yol açmış olması, katılımcıların bu noktaya ayrıca değinmelerine olanak tanımıştır. Bu çerçevede göç etme süreci, ayrıca bir tema olarak irdelenmiş ve katılımcılar, göç kararı aldıkları bir hazırlık sürecine ve doğrudan göç etme aşamalarına yer vererek bu süreci detaylandırmıştır.

Şekil 7. Göç Sürecine Yönelik Deneyimler Temasının Alt Temaları

4.2.2.1. Göç Kararı ve Hazırlık Süreci

Katılımcıların pek çoğu, savaş sürecinde doğrudan göç etmeye karar vermemiştir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda Suriyeli kadınların pek çoğunun birkaç yıl savaş ortamında bekleyerek savaşın bitebileceğini değerlendirdiği ve göçün en son seçenek olarak uygulandığı gözlenmiştir. Bu çerçevede göç kararı almada etkili olan birtakım faktörlere ayrıca değinilmiş ve Türkiye'ye aşina olma, savaş, ekonomik baskı ve aile bütünlüğünün sağlanması gibi nedenler, öncül faktörler olarak sıralanmıştır.

a) Göç Kararı Almada Etkili Olan Faktörler

Türkiye'ye Aşinalık

Katılımcılar arasında, Türkiye'ye önceden var olan bağlantılar nedeniyle göç etme kararı alanlar bulunmaktadır. Örneğin; Hani'nın ifadesinde belirttiği gibi, annesi Türk olduğu için Türkiye'ye gelmeyi tercih etmiştir.

'Annem Türk'tü benim. Bu yüzden Türkiye'ye gelmek istedik. (Ağlıyor) Türk insanlar Suriyeli insanları sevmiyorlar. Ama Allah beni koruyor.' (Hani, 33 Yaşında)

Bu tür ailevi veya kültürel bağlar, göç kararı almada önemli bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Ancak Hani'nın deneyimi, bu tür bir aşinalığın her zaman pozitif sonuçlar doğurmadığını da göstermektedir. Türkiye'deki genel algı ve karşılaştığı zorluklar, onun Türkiye'de kendini kabul edilmiş hissetmemesine yol açmıştır. Hani, Türk toplumunda Suriyelilere karşı bir önyargı olduğunu hissetmektedir ve bu durum onun psikolojik olarak daha fazla yıpranmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda, katılımcılar arasında, Türkiye'ye aşına olma durumunun hem pozitif hem de negatif yönleri olduğu gözlemlenmiştir. Ailevi ve kültürel bağların yanı sıra, bu bağların getirdiği sosyal kabul ve entegrasyon sorunları, katılımcıların travma ve depresyonla başa çıkma süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu durum, onların Türkiye'de yaşam adaptasyonunu ve sosyal uyumlarını karmaşık bir hale getirmekte ve psikososyal sağlık üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır.

Savaş

Katılımcıların ifadeleri, Suriye'deki iç savaşın onların göç kararı almalarında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Savaşın yıkıcı etkileri, kişisel ve toplumsal düzeyde yaşamları alt üst etmiş, pek çok aileyi yerinden ederek güvenlik arayışına itmiştir. Katılımcılar, savaşın getirdiği fiziksel tehlikelerin yanı sıra sürekli artan güvensizlik ve istikrarsızlık koşulları altında yaşamak zorunda kalmıştır.

'Eşim söyledi; Ben Türkiye'ye gideceğim sen de gel istersen Türkiye'ye gidelim dedi, tamam dedim. Anneme sordum, git buradan kurtul dedi.' (Emira, 29 Yaşında)

'Kocamla yaşıyordum, evliydim, hayatım çok güzeldi. Maddi olarak iyiydi, Suriye'de vardı yani. Çok özlüyorum. İki sene orda kaldık çünkü zaten evimiz falan yoktu, savaşta gitti ev. O günler bizim mahalleyi boşalttılar. Sonra öğrendik girmişler içine yağmalamışlar hep. O gece hiç uyumadık. Bombalar yani durmadan geldi. Sokağa çıkmıyorsun. Komşularımızın da evleri bombalanmıştı. Herkes çok korktu. Yani ben o gece dedim öleceğim bu gece.'

Hala bazen aklıma geliyor titriyorum bazen. O iki sene aslında çok kötüydü yani. Oradan çıktığımızda evimiz falan gitmişti. Uyuyacak bir yerimiz bile yoktu. Bombalar falan yağıyordu, şehirden çıkmak zorunda kaldık. Güvenli bir yere gitmek istedik fakat ortada güvenli bir yer yoktu, o yüzden Türkiye'ye gitmeye karar verdik. Hala hatırlıyorum hepsini.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Gelmeye karar vermedik bombalar yağmur gibi yağmaya başladı ve kaçmak zorunda kaldık. Ailem öldü. Sadece biz kaçtık. Bir gün aynı saatte bombalar birden düşmeye çalıştı evler gitti mahalle gitti mecburen kaçtık. Aynı gün sınırdan kaçtık.' (Handi, 42 Yaşında)

Bir katılımcı, evlilik içerisinde eşi tarafından Türkiye'ye göç etme teklifi aldığını ve bu teklifi kabul ederek, annesinin de teşvikiyle göç etmeye karar verdiğini belirtmiştir. Bu durum, savaş koşullarından kaçışın sadece bireysel bir karar olmayıp aile bireylerinin de desteği ve yönlendirmesiyle şekillendiğini göstermektedir. Diğer bir katılımcının ifadesinde ise evinin bombalanması ve mahallesinin yağmalanması gibi doğrudan savaşın yıkıcı etkileri yaşamının her alanını etkilemiş, bu durumun kendisini ve komşularını büyük bir korku ve güvensizlik hissi içine sürüklediği görülmektedir. Savaşın getirdiği sürekli bombardıman ve yaşam alanlarının yok olması, güvenli bir yere göç etme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Başka bir ifadede de göç kararının bombaların "yağmur gibi" yağması ve ailesinin ölümü gibi travmatik olaylar sonucu aniden alındığını göstermektedir. Savaşın fiziksel tehlikeleri, aile bireylerinin hayatını kaybetmesi gibi sonuçlarla doğrudan insan hayatını tehdit etmiş ve hayatta kalmak için hızlı bir şekilde kaçışı zorunlu kılmıştır.

'5 sene savaş altında yaşadık, çok kötüydü. Şaşıracaksınız belki ama, savaştan ziyade eski eşimin zorbalıkları aklıma geliyor, rüyalarım giriyor. Bomba seslerinden korkuyor komşum, ben anahtar sesinden korkuyorum. Hani o kapı açılacak gelecek. Hiç konuşmuyordum evde. Gerçekten çooooook zordu. Ben o dönemde çok zorlandım. Ailem olmasaydı. Annem olmasaydı, ablam olmasaydı ben belki daha güçlü olamazdım. Onlar iyi ki yanımda. Onlar olmasa yapamazdım. İki defa ben denedim. Suriye'de kestim (bileklerini göstererek). Tek çareydi. Dışarı çıkamadım. Kimseyle görüşemedim. Anlatamadım da ama ben ama yapamadım çok. Annem ablam geldi aklıma. Anlatamadım. Hep içimde kaldı çünkü. Üzülmesinler diye hiç sıkıntılarımı kimseyle paylaşmıyordum. Üzülmesinler diye yani. Boşanırken zorluk da çıkarmadı. Ben de şaşırardım neden. Hani evlenmem yine. Uygun biri

bulursam olur. Şimdi annem ablam eşi ve çocukları beraber kalıyoruz. Hepimiz çalışıyoruz.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Yok. Korktuk sadece. Savaş gelmeden kaçtık zaten.' (Ramya, 30 Yaşında)

'Suriye özgür ordusu diye bir kurum var. Abim önce gazeteci olarak katıldı. Bütün arkadaşları öldü. Sonra katıldı aktif olarak ve bu yüzden rejim açısından artık siyasi olaya isteyecek yani bizi de tutuklayacak. O yüzden kalmamız çok tehlikeliydi yani sadece savaş bomba değil biliyorsunuz o yüzden tutuklama olayı çok kötüydü. Hani giden bir daha çıkamıyor. O nedenle mecburen gitmek gerekti. Ölmek daha iyi yani.' (Sari, 28 Yaşında)

Mayra'nın ifadesi ise savaşın psikolojik etkilerine dair önemli bir perspektif sunmaktadır. Fiziksel savaş koşullarının yanı sıra, aile içi zorbalıklar ve kişisel güvenlik eksikliği gibi faktörlerin de travmaya katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Mayra, savaşın yanı sıra ev içinde yaşadığı zorlukların da göç kararı üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Aile desteğinin, bu zor zamanlarda kendisine güç verdiği ve hayatta kalmasına yardımcı olduğu vurgulanmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak bir katılımcının ailesinin politik nedenlerle hedef alındığını ve tutuklama tehdidi altında olduklarını belirtmesi, savaşın sadece fiziksel bir tehdit olmadığını, aynı zamanda siyasi ve sosyal baskıların da göçü tetikleyebileceğini göstermektedir. Bu tür politik ve sosyal baskılar, bireylerin ve ailelerin güvenliğini sağlamak amacıyla başka ülkelere sığınma arayışını kaçınılmaz kılmaktadır.

Ekonomik Baskı

Katılımcılar, göç kararı alırken sıklıkla ekonomik baskıları göz önünde bulundurmışlardır. Esna'nın ifadesinde, başlangıçta özel bir hedef olmaksızın sadece mevcut durumdan kaçma arzusu öne çıkmaktadır. Ancak Lübnan'da geçirilen iki yılın ardından ekonomik zorluklar nedeniyle Türkiye'ye geçiş yapma kararı alınmıştır.

'İlk önce çok sağlıklı düşünmedik yani şey olsun illa Türkiye olsun diye o zaman düşündüğümüz şey bulunduğumuz durumdan kaçmaktı. Eşim kardeşiyle konuşmuş onlar ailesiyle Lübnan'a kaçacaklarmış bana dedi

hazırlan biz de gideceğiz. İki yıl kadar Lübnan'da kaldık yani orda yapamadık eşim dedi Türkiye'de iş var para var büyük ülke öyle geldik buraya.' (Esna, 32 Yaşında)

Eşinin iş ve ekonomik fırsatların daha fazla olduğunu düşündüğü Türkiye'yi tercih etmesi, bu kararın ekonomik motivasyonlarla şekillendiğini göstermektedir. Göç sürecindeki bu ekonomik baskılar, katılımcıların yaşam kalitelerini ve psikolojik durumlarını doğrudan etkilemektedir. Sıklıkla karşılaşılan ekonomik zorluklar, stres ve depresyon gibi psikolojik sorunlara yol açabilmekte, bu durum katılımcıların yeni hayatlarını kurma süreçlerinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Katılımcılar hem maddi güvencesizlik hem de sürekli bir belirsizlik içinde yaşamak zorunda kalmaktadır, bu da travma sonrası stres bozukluğu gibi durumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Aile Bütünlüğünün Sağlanması

Suriye'den Türkiye'ye göç kararlarında, aile bütünlüğünün korunması önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, aile üyeleri ile birlikte veya onların zaten bulunduğu yerlere göç etme eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Bu göç süreci, bazı aile bireylerinin önceden göç etmesi ve yerleşim yerleri hazırlaması ile başlamış, diğer aile bireylerinin ise bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra katılmaları şeklinde gerçekleşmiştir.

'Gelme kararını beraber, ikimiz birden aldık. Önce eşim gitti Türkiye'ye, ev falan ayarladı. Ben akrabaların yanında kaldım uzakta biraz.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Ben buraya gelmek istemedim okuyor olduğum için. Ancak ailem geldiği için ben de mecbur geldim. Yalnız kalamazdım orada.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Birçok insan gitmişti zaten mahallede. O zaman eşim dedi burada eski gibi düzelmeyecek. Eşim yani.' (Marsa, 26 Yaşında)

Bazı durumlarda, bireyler ailelerinin zaten bulunduğu veya daha güvenli olduğuna inandıkları yerlere göç etmeye karar vermiştir. Örneğin, aile bireyleri tarafından alınan destek ve önceden kurulan bağlar, göç edecek kişiler için bir güvenlik ağı oluşturmuş ve bu yeni başlangıçlar için cesaret verici bir ortam sağlamıştır. Ayrıca, eğitim gibi kişisel

gelişim fırsatlarını sürdürme imkanının azalması gibi nedenlerle de olsa, ailelerin diğer üyeleriyle bir arada kalmak ve destek sistemlerini korumak isteği göç kararlarında belirleyici olmuştur.

'Türkiye'ye geldim. Çünkü annemle ablam burada oturuyordu hani hem de en doğru karardı. Hani o karar. İyi ki orda kalmamışım. Aslında boşandığım için gelmek zorunda kaldım. Kimsem kalmadı orda.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Kocam geldi Beyrut'tan Türkiye'ye. Orası tek başına kalamayacağım bir yerdi. Kocam istedi gelmemi. Çocukları da alıp gittim. Evet o gel dedi. Daha sonra gelme burada para yok dedi, kaçakçılara parayı eşim değil Türkiye'ye gidebilmem için ailem ödedi. Onlara 5 bin dolar ödeyerek üç kişi için, 3 ay yürüyerek dağları aşarak geldik. Öyle bir meslek oldu maalesef biliyorsunuz. Çok para istiyorlar.' (Ramya, 30 Yaşında)

Göç süreci, aynı zamanda maddi ve fiziksel zorlukları da beraberinde getirmiştir. Aileler, göç edebilmek için yüksek maliyetler ve zorlu yolculuklarla karşılaşmışlar; bazen bu süreçte akrabalar ve yakın çevre desteği kritik önem taşımıştır. Aile bireylerinin mali destek sağlaması veya yolculuk sırasında rehberlik etmesi gibi faktörler, göç yolculuğunu mümkün kılan temel unsurlar arasında yer almıştır. Dolayısıyla aile bütünlüğünün korunması ve aile üyeleri arasındaki dayanışma, Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireyler için göç kararı alırken önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Bu bağlam, sadece fiziksel bir yeniden yerleşim süreci değil, aynı zamanda aile bağlarını ve toplumsal destek yapılarını güçlendirme çabası olarak da değerlendirilebilmektedir.

b) Lojistik Hazırlıklar

Finansal Kaynakların Organizasyonu

Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç süreci, göçmenler üzerinde önemli travmatik etkiler bırakmakta ve bu durum, depresyon ve diğer psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Finansal kaynakların organizasyonu ve göç süreci sırasında yaşanan stres, bu travmanın en belirgin yönlerinden biridir. Göçmenler, güvenli bir geçiş ve yeni bir hayata başlamak için tüm birikimlerini ve kaynaklarını seferber etmek zorunda

kalmaktadır. Bu süreçteki belirsizlik ve mali güvencesizlik, bireylerin sürekli bir kaygı ve stres altında yaşamalarına neden olmakta, bu da travmanın derinleşmesine ve depresyon riskinin artmasına yol açıyor görünmektedir.

'Şimdi Humus Lübnan'a çok yakın. Böyle 30 daklık bir yol. Bir tane taksi şoförü. Rejimin bakış açısı yani. O sorun yok bizdendir diyorlar. Ona çok bayağı büyük bir miktar para verip o bizi Lübnan'a götürdü. Ve Lübnan'dan uçakla normal yollarla Türkiye'ye geldik. İlk birkaç sene ilk iki yıl normal bir ikametle kalıyorduk ama sonrası mülteci ikametine çevirmek zorunlu olmaya başladı o yüzden şimdi mülteci ikameti ile kalıyorum. Vatandaşlık için de şu an bir dosya var ama bir türlü ilerlemiyor.' (Sari, 28 Yaşında)

'Göç öncesi, biriktirdiğimiz tüm parayı kullanmak zorunda kaldık. Hem buradan birkaç eşya alıp götürmek hem de Türkiye'deki ilk günlerimiz için yeterli olacak şekilde.'

'Benim durumum biraz farklı oldu. Türkiye'ye geçmek için kuzenim ve onun arkadaşlarından yardım aldım. Onlar zaten birkaç ay önce gitmişlerdi ve nasıl bir yol izlemem gerektiğini çok iyi biliyorlardı. Bana, hangi otobüsleri kullanmam gerektiğini ve hangi şehirlere gitmem gerektiğini söylediler. Ayrıca, sınırdan güvenli bir şekilde geçebilmem için gereken parayı da onlar ödediler.'

Katılımcılar, göç sürecindeki mali yüklerin yanı sıra, güvenli bir geçiş sağlamak için yapılan büyük miktardaki ödemelerin psikolojik yükünü de taşımaktadırlar. Örneğin, bir taksi şoförüne büyük bir miktar para ödeyerek güvenli bir şekilde sınırı geçmek, göçmenler için ciddi bir mali yük oluştururken, aynı zamanda hayatta kalma mücadelesinin bir parçası olarak psikolojik olarak da zorlayıcıdır. Bu tür kararlar, hayatta kalma stresiyle başa çıkma ve güvenlik ihtiyacını karşılama çabalarının bir göstergesidir.

Ayrıca, aile ve sosyal destek ağlarının kullanılması, finansal kaynakların sağlanmasında yardımcı olmakla birlikte, bu ağların kaybı veya erişilememesi durumunda da büyük bir psikolojik yük oluşturabilmektedir. Aile ve arkadaşlardan alınan maddi destek, göç yolculuğu için gerekli lojistik bilgileri ve rehberliği sağlasa da bu kaynakların yetersiz kalması veya kaybolması, bireylerde büyük bir çaresizlik hissi yaratabilmektedir. Bu durumlar, göçmenlerin travma ve depresyonla mücadelesini daha da karmaşık hale getirmektedir.

Göç sürecinde yaşanan bu finansal ve psikolojik zorluklar, yeni bir ülkede karşılaşılan entegrasyon sorunları ile birleştiğinde, göçmenlerin ruh sağlığı üzerinde uzun vadeli etkiler bırakabilmektedir. Yeni bir dil, kültür ve sosyal sistemle uyum sağlama çabası, zaten mevcut olan stres ve travma düzeylerini artırabilir. Bu durum, bireylerin depresyon, anksiyete ve diğer ruh sağlığı sorunları ile mücadele etmelerini daha zor bir hale getirme riski taşımaktadır. Böylece, Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireylerin karşılaştığı finansal zorluklar ve bu sürecin psikolojik etkileri, travma ve depresyon ile doğrudan ilişkili bir bağlam olarak değerlendirilmektedir. Göçmenlerin yaşadığı mali zorluklar, hayatta kalma mücadelesi ve aile desteğinin önemi, onların psikolojik durumlarını etkileyen temel faktörler arasında yer almaktadır.

Yol Planlaması

Göç sürecinde yol planlaması, Suriyeli göçmenler için büyük önem taşımakta ve bu planlamanın nasıl yapıldığı, göçmenlerin yaşadıkları travma ve stres düzeylerini doğrudan etkileyebilmektedir. İncelenen ifadeler, göçmenlerin farklı yol planlama stratejileri kullandıklarını ve bu sürecin ne kadar karmaşık ve zorlayıcı olabileceğini ortaya koymaktadır.

'Kocam geldi Beyrut'tan Türkiye'ye. Orası tek başına kalamayacağım bir yerdi. Kocam istedi gelmemi. Çocukları da alıp gittim. Evet o gel dedi. Daha sonra gelme burada para yok dedi, kaçakçılara parayı eşim değil Türkiye'ye gidebilmem için ailem ödedi. Onlara 5 bin dolar ödeyerek üç kişi için, 3 ay yürüyerek dağları aşarak geldik. Öyle bir meslek oldu maalesef biliyorsunuz. Çok para istiyorlar.' (Ramya, 30 Yaşında)

'O zaman eşimin abisi ayarladı Lübnan'a kaçmak için bize dedi en yakın yol bu söyleyeceğim size beraber gideceğiz. Önce Lübnan'a gittik orda yardım yerinde kaldık ama eşimin abisi ben Türkiye'ye geçeceğim sonra sen geleceksin dedi ayarlamak için. Biraz ay geçti arkasından eşim gitti bekledik ama ses yok bekle diyor bize bir iki defa küçük para yolladı ama Lübnan'da bile yeterli değil yani. Biz gideceğiz beklerken daha bekleyin dedi kaç kez bekletti bizi bir yıl kadar sonra dedi... Boşandı bıraktı bizi sonra yani, başka kadınla yaşamak için gitti, evdeki eşyaları sattı boş oldu ev, iki koltuk bir masa bıraktı öyle çocuk ve ben kaldık kimsesiz ne olacak bilmiyor. Birkaç iş yapmak çalıştım çocuk var olmadı ama para da yok geçinmek lazım en son

yemek dükkanı için iş buldum patron iyi adam benden 15 yaş büyüktü, şimdi patron benim koca(gülerek)' (Razar, 25 Yaşında)

Bazı katılımcılar, aile bireyleri veya yakın çevreleri aracılığıyla organize edilmiş güzergahlar kullanarak göç etmişlerdir. Bu, göç sürecini biraz olsun kolaylaştıran bir faktör olarak görünmekle birlikte, yolculuk esnasında ve sonrasında yaşanan bekleyişler, belirsizlikler ve hayal kırıklıkları, göçmenler için önemli stres kaynakları olmuştur. Özellikle, bazı katılımcılar, ailelerinden ayrı kalmak zorunda kaldıkları süreler boyunca büyük psikolojik yük altında kalmış ve bu durum, onların genel ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

Diğer yandan, bazı göçmenler, güvenliği sağlamak ve daha iyi bir yaşam umuduyla doğrudan kendi başlarına yol planlaması yapmışlar ve bu süreçte yüksek miktarda mali kaynak harcamışlardır. Bu tür bağımsız yol planlamaları, genellikle daha yüksek riskler taşır ve göçmenlerin karşılaştığı fiziksel ve psikolojik zorlukları artırabilir. Örneğin, güvenli geçiş için yüksek miktarlarda para ödemek, göçmenlerin mali durumlarını zorlayabilir ve uzun vadede ekonomik güvencesizlik hissine yol açabilir.

'Şimdi humus Lübnan'a çok yakın. Böyle 30 daklık bir yol. Bir tane taksi şoförü. Rejimin bakış açısı yani. O sorun yok bizdendir diyorlar. Ona çok bayağı büyük bir miktar para verip o bizi Lübnan'a götürdü. Ve Lübnan'dan uçakla normal yollarla Türkiye'ye geldik. İlk birkaç sene ilk iki yıl normal bir ikametle kalıyorduk ama sonrası mülteci ikametine çevirmek zorunlu olmaya başladı o yüzden şimdi mülteci ikameti ile kalıyorum. Vatandaşlık için de şu an bir dosya var ama bir türlü ilerlemiyor.' (Sari, 28 Yaşında)

Ayrıca, yol planlaması sürecinde yaşanan gecikmeler ve aksilikler, göçmenlerin travmatik deneyimlerini artırmış görünmektedir. Beklenmedik gecikmeler ve planlarda meydana gelen değişiklikler, özellikle çocuklar ve yaşlılar gibi hassas gruplar için ekstra zorluklar oluşturmuştur. Bu durumlar, göçmenlerin yeni ortamlarına uyum sağlama sürecinde karşılaştıkları zorlukları daha da yükseltmektedir. Bu doğrultuda göç sürecindeki yol planlaması, Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı zorlukların ve yaşadıkları travmanın büyük bir parçası olarak kabul edilmektedir.

4.2.2.2. Göç Etme Süreci ve Kaçakçılarla Deneyimler

a) Göç Etme Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Göç etme sürecinde yaşanan sorunlar, Suriyeli göçmenlerin anlatılarından çıkarılacak önemli tema başlıklarından biridir. Katılımcıların ifadeleri, bu zorlu yolculuk sırasında karşılaştıkları fiziksel, maddi ve psikolojik engelleri detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Her bir hikaye, göçmenlerin karşılaştığı tehlikeleri ve bu sürecin onların yaşamları üzerindeki travmatik etkilerini gözler önüne sermektedir.

'Arabayla Kilis'e gittik, eşimin abisi orda, sonra da İstanbul'a geldik. Suriye'de kaçmaya çalışırken sırtıma silah geldi, 5 sene oldu hamile olmadım ben.' (Emira, 29 Yaşında)

'Biz buraya kaçak geldik. Yürüyerek geldik ailece. Bir hafta kaldık yolda bir türlü gelemiyorduk. Bir kez hapis attılar bizi. Türkiye'ye girmeden önce sınırda hapse attılar. Askeri hududu geçerken yakalandık. Sonra Suriye'ye tekrar gönderdiler bizi. Hapiste 6 saat kaldık biz. Sonra tekrar denedik ve öyle geldik.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Biz buraya kaçak geldik. Yürüdük geldik. Kocam kimlik aldı ben alamadım.' (Hani, 33 Yaşında)

Katılımcılar, sıklıkla kaçak yollarla ve tehlikeli koşullar altında sınırlar arası geçiş yapmışlardır. Örneğin, bir katılımcının anlatımına göre, göç sırasında silahlı tehditlere maruz kalmış ve bu deneyim, uzun süreli sağlık sorunlarına yol açmıştır. Başka bir katılımcının ifadesinde, ailesiyle birlikte yürüyerek yaptıkları yolculuk sırasında sınırda yakalanıp kısa süreliğine hapishaneye atılmaları, bu zorlu süreçte karşılaşılan fiziksel ve psikolojik zorluklara işaret etmektedir.

'Her şey zor her şey kötü. Yanımızda yemek yok yani ekmek yok su yok ne kadar yetecek bilmeden gittik. Sınırdaki işte askerler tuttu bizi nezarete attılar kaç gün orda kaldık kim olduğumuzu nereye gittiğimizi sorular sordular yanımızdaki yemekleri aldılar kaybettiler tuttukları bazılarını dövdüler biz dedik tamam bitti yani burada öleceğiz yani belki bizi düşman sandılar günlerce sordular ne olacak bilmiyoruz. Günler sonra bıraktılar bizi ama

yani orda umudumuz kırıldı çıkacağımızı yani tekrar kaçacağımızı bilmek zor.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Kaçak yol çok zor böyle maalesef. Dağlardan yürüyerek geldik. 3 kişi 5 bin dolar ödedik. Çok kötü şeyler oldu yolda. E savaş işte. Büyük çocuğumun kafasına silah dayadılar onu öldüreceklerdi. Küçük olanı da attılar sinirle sınıra. Bir gün boyunca bulamadık onu. 5 yaşındaydı o zaman. Sınra atmışlar sonra öğrendim buldum. Jandarmalar buldu beni. Bir de kaçakçılar bizi getirenler jandarmayla çocuğumu aramaya başladılar öyle bulduk.' (Ramya, 30 Yaşında)

Bazı katılımcılar, yolculuk sırasında yeterli yiyecek ve suya sahip olmadıklarını, temel ihtiyaç maddelerinin eksikliğinin yanı sıra sınırda askeri güçler tarafından tutuklanıp sorgulandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumlar, göçmenlerin güvenliklerinden endişe duymalarına ve sürekli bir hayatta kalma mücadelesi içinde olmalarına neden olmuştur. Gözaltı ve sorgulama süreçleri, göçmenler üzerinde psikolojik travmalar bırakmıştır.

b) Göç Sürecinde İzlenen Güzergâh

Göç sürecinde izlenen güzergâhlar, Suriyeli göçmenler için hem fiziksel hem de psikolojik olarak zorlu ve karmaşık bir deneyim sunmaktadır. İncelenen ifadelerden anlaşıldığı üzere, bu güzergâhlar çeşitlilik göstermekte ve her biri kendine özgü riskler, maliyetler ve zorluklar içermektedir.

'Arabayla Kilis'e gittik, eşimin abisi orda, sonra da İstanbul'a geldik. Suriye'de kaçmaya çalışırken sırtıma silah geldi, 5 sene oldu hamile olmadım ben.' (Emira, 29 Yaşında)

'Kocam geldi Beyrut'tan Türkiye'ye. Orası tek başına kalamayacağım bir yerdi. Kocam istedi gelmemi. Çocukları da alıp gittim. Evet o gel dedi. Daha sonra gelme burada para yok dedi, kaçakçılara parayı eşim değil Türkiye'ye gidebilmem için ailem ödedi. Onlara 5 bin dolar ödeyerek üç kişi için, 3 ay yürüyerek dağları aşarak geldik. Öyle bir meslek oldu maalesef biliyorsunuz. Çok para istiyorlar.' (Ramya, 30 Yaşında)

'Şimdi humus Lübnan'a çok yakın. Böyle 30 daklık bir yol. Bir tane taksi şoförü. Rejimin bakış açısı yani. O sorun yok bizdendir diyorlar. Ona çok bayağı büyük bir miktar para verip o bizi Lübnan'a götürdü. Ve Lübnan'dan

uçakla normal yollarla Türkiye'ye geldik. İlk birkaç sene ilk iki yıl normal bir ikametle kalıyorduk ama sonrası mülteci ikametine çevirmek zorunlu olmaya başladı o yüzden şimdi mülteci ikameti ile kalıyorum. Vatandaşlık için de şu an bir dosya var ama bir türlü ilerlemiyor.' (Sari, 28 Yaşında)

Bir katılımcının, Kilis üzerinden İstanbul'a doğru gerçekleştirdiği yolculuk, Suriye'den Türkiye'ye geçişte karşılaşılan tehlikeleri gözler önüne sermektedir. Bu süreçte, silahlı çatışma bölgelerinden geçiş, göçmenler için yalnızca fiziksel tehlikeleri değil, aynı zamanda derin psikolojik travmaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle şiddet ve tehditlerle dolu böylesi bir geçiş, uzun vadeli sağlık sorunlarına yol açabilmekte ve göçmenlerin genel yaşam kalitelerini etkileyebilmektedir.

Diğer bir katılımcının deneyimi, Beyrut üzerinden Türkiye'ye uzanan ve ailesi tarafından finanse edilen kaçak bir geçişi içermektedir. Bu yolculuk, yürüyerek dağları aşma ve uzun süre yolda kalmayı gerektirmiş, bu da göçmenler için fiziksel yorgunluk ve psikolojik baskı anlamına gelmiştir. Maliyetin yüksekliği ve yolda yaşanan zorluklar, bu tür bir geçişin karmaşık doğasını ve göçmenler üzerindeki stres yaratıcı etkisini vurgulamaktadır.

Bir diğer güzergah olan Humus'tan Lübnan'a ve oradan Türkiye'ye olan yolculuk ise, taksi şoförleri gibi araçlar kullanılarak organize edilmiş ve göçmenlere nispeten daha düzenli bir geçiş imkanı sunmuştur. Ancak bu yolculuk da maddi yükü yüksek olup, bireylerin kaynaklarını önemli ölçüde tüketmiştir. İlk başlarda normal ikamet izni ile kalınmış olsa da sonrasında mülteci statüsüne geçiş ve vatandaşlık sürecinin ağırlığı, göçmenlerin karşılaştığı bürokratik ve yasal zorlukları göstermektedir.

Tüm bunlar genel olarak değerlendirildiğinde Suriyeli göçmenlerin izlediği güzergahlar, göç sürecinde karşılaştıkları zorlukların ve yaşadıkları travmaların çeşitliliğini göstermektedir. Bu güzergahlar üzerinde yaşanan her türlü zorluk, göçmenlerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını etkilemekte ve yeni hayatlarını kurma süreçlerini zorlaştırmaktadır. Göçmenlere sunulan desteklerin, bu zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlanması büyük önem taşımaktadır.

c) Kaçakçılarla Kurulan Etkileşim

Göç etme sürecinde kaçakçılarla kurulan etkileşimler, Suriyeli göçmenlerin anlatılarından çıkan en çarpıcı ve travmatik deneyimler arasında yer almaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu etkileşimlerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak ne denli yıkıcı olabileceğini örneklendirmektedir.

'Bizi götüren adamlar bazı zamanlarda yani bazı yerlerde kimin çocuğu eşi demeden yani ayırıyordu bizi. Kaçakçılar işte. Saatlerce kimseden haber alamıyorduk zaten korkuyorsun u silah var ne derse yapmak zorundasın yani canımızı onlara teslim etmişiz ama sanki böyle şey gibi rehin alınmışız, bir tanesi- Allah onun belasını versin -silah dayadı bana kontrol ediyormuş yapıp yani, elini bütün vücudumda gezdirdi külotumun içine kadar çok ağladım aklıma geldiği zamanlar kustum bile bunu kimse bilmiyor eşime anlatamadım çok utaniyorum.' (Esna, 32 Yaşında)

'Kocam geldi Beyrut'tan Türkiye'ye. Orası tek başına kalamayacağım bir yerdi. Kocam istedi gelmemi. Çocukları da alıp gittim. Evet o gel dedi. Daha sonra gelme burada para yok dedi, kaçakçılara parayı eşim değil Türkiye'ye gidebilmem için ailem ödedi. Onlara 5 bin dolar ödeyerek üç kişi için, 3 ay yürüyerek dağları aşarak geldik. Öyle bir meslek oldu maalesef biliyorsunuz. Çok para istiyorlar.' (Ramya, 30 Yaşında)

'Kaçak yol çok zor böyle maalesef. Dağlardan yürüyerek geldik. 3 kişi 5 bin dolar ödedik. Çok kötü şeyler oldu yolda. E savaş işte. Büyük çocuğumun kafasına silah dayadılar onu öldüreceklerdi. Küçük olanı da attılar sinirle sınıra. Bir gün boyunca bulamadık onu. 5 yaşındaydı o zaman. Sınıra atmışlar sonra öğrendim buldum. Jandarmalar buldu beni. Bir de kaçakçılar bizi getirenler jandarmayla çocuğumu aramaya başladılar öyle bulduk.' (Ramya, 30 Yaşında)

Katılımcılara göre, kaçakçılar tarafından aile bireylerinin birbirinden ayrılması, çocukların ve eşlerin farklı gruplara bölünmesi gibi durumlar yaşanmıştır. Bu tür ayrımlar, göçmenler için büyük bir güvensizlik ve korku kaynağı oluşturmuş, bazen saatlerce veya günlerce aile bireylerinden haber alınamamıştır. Bu süreç, özellikle çocuklar ve eşler için oldukça travmatik bir deneyim olmuştur.

Esna'nın ifadesi ise, kaçakçılarla yaşanan etkileşimin fiziksel ve cinsel şiddet boyutlarını da açığa çıkarmaktadır. Kişisel alanın ihlali, cinsel saldırıya uğrama ve bu tür deneyimleri eşlerine anlatamama durumu, göçmenlerin yaşadığı psikolojik travmaları göstermektedir. Bu tür deneyimler, göçmenlerin yeni ülkelerdeki uyum süreçlerini olumsuz etkileyebilir ve uzun vadeli psikolojik sorunlara yol açabilir.

'Şimdi humus Lübnan'a çok yakın. Böyle 30 daklık bir yol. Bir tane taksi şoförü. Rejimin bakış açısı yani. O sorun yok bizdendir diyorlar. Ona çok bayağı büyük bir miktar para verip o bizi Lübnan'a götürdü. Ve Lübnan'dan uçakla normal yollarla Türkiye'ye geldik. İlk birkaç sene ilk iki yıl normal bir ikametle kalıyorduk ama sonrası mülteci ikametine çevirmek zorunlu olmaya başladı o yüzden şimdi mülteci ikameti ile kalıyorum. Vatandaşlık için de şu an bir dosya var ama bir türlü ilerlemiyor.' (Sari, 28 Yaşında)

Kaçakçılarla yapılan mali anlaşmalar ve bu süreçte yaşanan zorluklar da dikkate değerdir. Örneğin, aileler kaçakçılara büyük miktarda para ödemek zorunda kalmış, bu da onların mali durumlarını zorlamış ve ekonomik güvencesizlik hissini artırmıştır. Bu durum, özellikle çocukların başına gelen tehlikeler gibi, göç yolculuğunu daha da riskli hale getirmiştir.

Bu eksende kaçakçılarla kurulan etkileşimler, göçmenlerin maruz kaldığı riskleri önemli ölçüde artırmakta ve onların güvenlik, sağlık ve genel refahı üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratmaktadır. Göçmenlerin bu etkileşimlerden kaynaklanan travmalarla başa çıkabilmeleri için gereken destek ve müdahalelerin sağlanması, entegrasyon süreçlerini kolaylaştıracak ve onların daha sağlıklı bir topluma adaptasyonunu destekleyecektir. Bu destekler, göçmenlerin hem fiziksel hem de psikolojik iyileşmelerine yardımcı olabilir ve yeni hayatlarını daha sağlam temeller üzerine kurmalarına olanak tanıyabilir.

d) Sınır Güvenlik Güçleriyle Etkileşimler

Göç sürecinde sınır güvenlik güçleriyle etkileşimler, Suriyeli göçmenlerin yolculukları sırasında karşılaştıkları önemli zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, bu etkileşimlerin çoğu zaman tehditkar ve travmatik olabildiğini göstermektedir.

'Biz buraya kaçak geldik. Yürüyerek geldik ailece. Bir hafta kaldık yolda bir türlü gelemiyorduk. Bir kez hapis attılar bizi. Türkiye'ye girmeden önce sınırda hapse attılar. Askeri hududu geçerken yakalandık. Sonra Suriye'ye tekrar gönderdiler bizi. Hapiste 6 saat kaldık biz. Sonra tekrar denedik ve öyle geldik.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Yolda pek sıkıntı yaşamadık. Sınırdaki işte askerler biraz(duraklayarak). Otobüsle geldik, bir zorluk yaşamadık gelirken.' (Handi, 42 Yaşında)

'Her şey zor her şey kötü. Yanımızda yemek yok yani ekmek yok su yok ne kadar yetecek bilmeden gittik. Sınırdaki işte askerler tuttu bizi nezarete attılar kaç gün orda kaldık kim olduğumuzu nereye gittiğimizi sorular sordular yanımızdaki yemekleri aldılar kaybettiler tuttukları bazılarını dövdüler biz dedik tamam bitti yani burada öleceğiz yani belki bizi düşman sandılar günlerce sordular ne olacak bilmiyoruz. Günler sonra bıraktılar bizi ama yani orda umudumuz kırıldı çıkacağımızı yani tekrar kaçacağımızı bilmek zor.' (Marsa, 26 Yaşında)

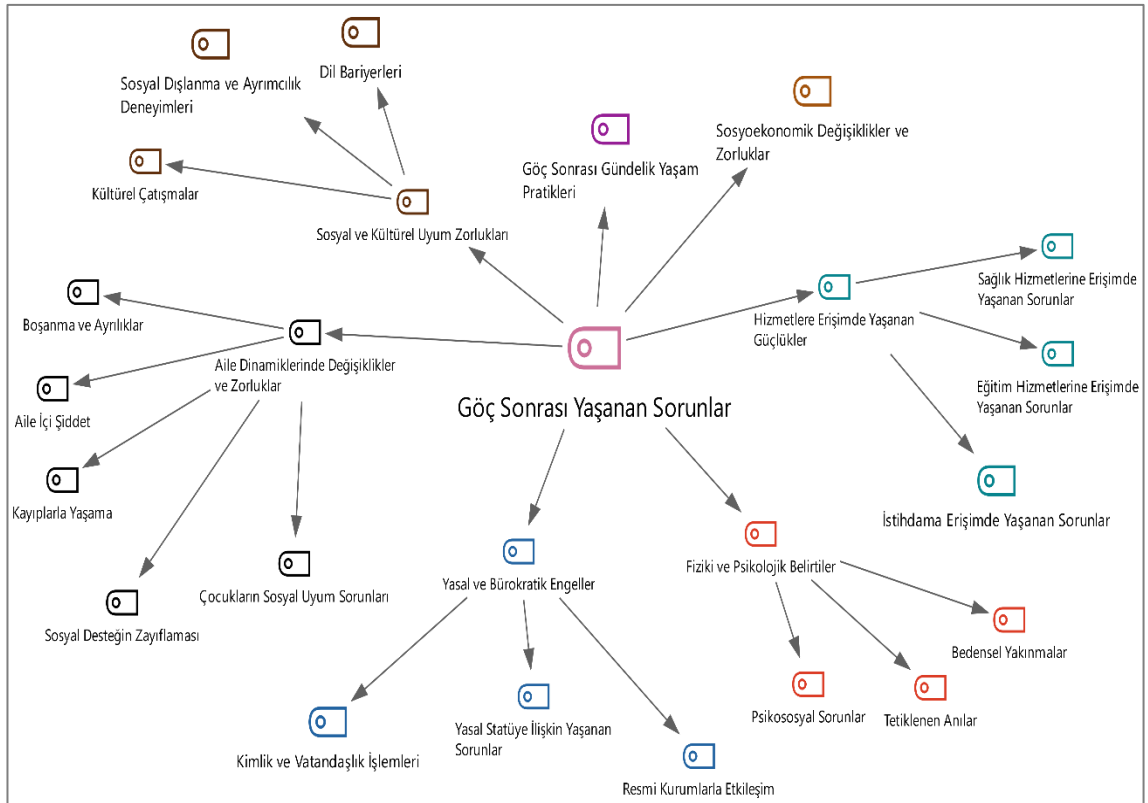
Bir katılımcının ifadesine göre, göç yolculuğu sırasında ailesiyle birlikte sınırda yakalanıp, askeri hududu geçmeye çalışırken tutuklanmışlar ve kısa süreliğine hapishaneye atılmışlardır. Bu tür bir deneyim, göçmenler için sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda psikolojik olarak da son derece yıpratıcıdır. Sınırdaki yakalanmanın ardından yaşanan belirsizlik ve tekrar Suriye'ye gönderilme tehlikesi, göçmenlerin travma düzeylerini önemli ölçüde artırabilmektedir.

Diğer bir katılımcının deneyimini ise, sınırda askerler tarafından durdurulmaları ve otobüsle seyahat ettikleri sırada yaşanan gergin anlar olarak ifade edilmiştir. Bu tür durumlar, göçmenlerin güvenlikleri konusunda sürekli bir endişe içinde olmalarına neden olmakta ve yolculuk süreçlerini daha da stresli hale getirmektedir.

Bir başka katılımcının anlattığına göre, sınırda tutuklanıp günlerce nezarethanede kalmışlar ve ciddi sorgulamalara maruz kalmışlardır. Bu süreçte, yanlarında taşıdıkları yiyeceklerin alınması ve bazı aile bireylerinin fiziksel olarak zarar görmesi, sınır güvenlik güçleriyle olan etkileşimlerin ne kadar zorlayıcı olabileceğini göstermektedir. Bu tür deneyimler, göçmenlerin güvenlik algısını sarsmakta ve onlara karşı uygulanan muamele, genellikle insani olmayan koşullar içermektedir.

Sınır güvenlik güçleriyle olan etkileşimlerin, göç sürecinde Suriyeli göçmenler için önemli bir stres ve travma kaynağı olduğu gözlenmektedir. Bu etkileşimlerin yarattığı psikolojik baskı, göçmenlerin yeni ülkelerde uyum sağlama süreçlerini olumsuz etkileyebilir ve uzun vadede psikolojik sağlık sorunlarına yol açabilmektedir.

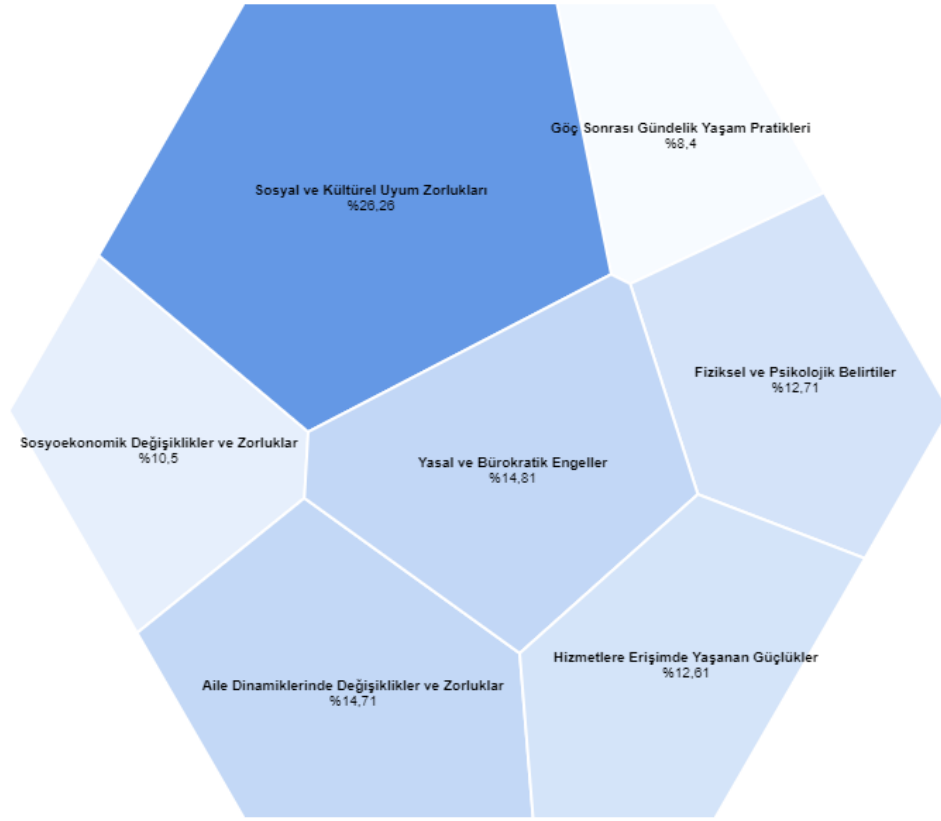
Katılımcılar Türkiye'ye göçlerinin ardından da çeşitli travmatik deneyimlere maruz kalmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de yeni bir ortamda gündelik yaşam pratiklerinin, hizmetlere erişimin, kültürel çatışmanın, kişiler arası ilişki dinamiklerinin ve sosyoekonomik dönüşümün neden olduğu pek çok faktörden söz etmek mümkündür. İlgili faktörlerin her biri detaylı olarak aşağıda irdelenmiştir.

Şekil 8. Göç Sürecine Yönelik Deneyimler Temasının Alt Temaları

4.2.3. Göç Sonrası Yaşanan Sorunlar

Şekil 9’da göç sonrası yaşanan sorunlara ilişkin katılımcıların travmatik deneyim alanları ağırlıklandırılmıştır.

Şekil 9. Göç Sonrası Yaşanan Travmatik Deneyimlerinin Ağırlıklandırılması

Göç sonrası yaşanan sorunlara ilişkin temalar ağırlıklandırıldığında ise katılımcıların daha çok sosyal ve kültürel uyum sorunlarından bahsettiği gözlenmektedir (%26,26). Dolayısıyla aidiyet, benlik ve değer gibi kavramların travmatik yaşantılarda kolaylaştırıcı veya engelleyici rolünün de oldukça kritik olduğu bu bağlamda söylenebilmektedir. Bu temayı ise sırasıyla %1,81 ile “yasal ve bürokratik engeller”, %14,71 ile “aile dinamiklerinde gerçekleşen değişiklikler ve zorluklar” ve %12,71 ile “fiziksel ve psikolojik belirtiler” takip etmektedir. Sosyal ve kültürel uyum konusunda yaşanan sorunların haricindeki tüm temaların birbirine oldukça yakın ağırlıklara sahip olduğu değerlendirildiğinde katılımcıların bütün yaşam alanlarının karşılıklı bir etkileşim çerçevesinde irdelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada Şekil 7’de yer alan tema ağırlıkları, alt temalara göre yapılan değerlendirmelerde de göz önünde bulundurularak ilişki bağlamlara dikkat çekilmiştir.

4.2.3.1. Göç Sonrası Gündelik Yaşam Pratikleri

Göç sonrası yaşanan sorunlar, Suriyeli göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Katılımcıların ifadeleri, bu süreçte cinsiyet temelli farklılıkların ve sosyoekonomik zorlukların nasıl ön plana çıktığını açıkça göstermektedir. Özellikle kadın katılımcılar, ev içinde kalmak zorunda oldukları ve dış dünya ile sınırlı etkileşimler yaşadıkları için daha fazla zorluk yaşamaktadır.

'Erkekler. Suriyeli kadınların geneli evde olduğu için, erkekler çalıştığı için. Genelde ama. Ben daha sıkıntı yaşıyorum yoksa. Hiç dışarı da çıkmıyorum.' (Handi, 42 Yaşında)

'Örgü yaptım mantı yaptım para kazanmaya çalıştım şimdiki eşimle de öyle tanıdım evlendik.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Kadınlar daha zor. Erkek bir şekilde yani kendini koruyor kadına göre daha güçlü yani ama kadın daha çaresiz hele yalnızsa yani muhtaçsa o zaman kadın kabus gibi.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Türkiye'de benden önce gelmişlerdi(anne-abela). Benim için hazırlamışlar her şeyi. İş de buldum diplomamla. Türkçe de biliyordum önceden hani ordayken ama konuşmuyordum. Zorlanmadım. Dışlama oluyor. Ama normal artık yani. Sevmeyebilirler.' (Mayra, 38 Yaşında)

Suriyeli kadınların çoğu, evde kalmayı sürdürürken, bazıları ekonomik katkı sağlamak amacıyla örgü yapmak veya yemek hazırlamak gibi evde gerçekleştirilebilen işlerle uğraşmaktadır. Bu tür faaliyetler, onların sosyal çevreleriyle tanışmalarına ve hatta yeni evlilikler kurmalarına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, kadınların çalışma hayatına atılma süreçleri, erkeklere kıyasla daha fazla güçlük içermektedir. Çünkü kadınlar, genellikle hem ev işleri hem de dışarıdaki çalışmaları üstlenmek zorunda kalmaktadır.

'İş. Aslında 2015-2017 gibi geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yaptım, oralar kapandı, bizi devlet okullarına aldılar, tercüman olarak çalıştık. Küçükçekmece İlçe Milli Eğitimde üç yıl, Halk Eğitimde yaklaşık bir sene. Şimdi aradayım tekrar bekliyorum, çalışma iznimin onaylanmasını bekliyorum; hani şartlar çok zor, asgari ücretle çalışıyoruz yani. Çok kaybettim. Çok yok dediler. Beni hiç almadılar vatandaş değildim diye. Diğer

arkadaşlar vatandaş. Aldılar onları. Hem de yüksek maaşlar.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Hani aslında iki taraf da zorlanıyor. Kadınlar göçte daha zorlanıyor. Hep evde oturuyorlar ev ve çocukla ilgileniyorlar, hani adamlar sadece iş falan. Adamlar en azından sadece iş yükünü çekiyor. Çocuklar hastalansa anne bakıyor. Okulda bir sıkıntı olsa anne ilgileniyor. Kadın daha zor.' (Mayra, 38 Yaşında)

Katılımcılar ayrıca, cinsiyet rolleri ve göç sonrası ekonomik durumlarının getirdiği baskıları da dile getirmektedir. Erkekler genellikle çalışma hayatına daha hızlı adapte olurken, kadınlar evdeki sorumlulukları nedeniyle çift yönlü bir yük altında kalmaktadır. Çocukların bakımı ve ev işleri gibi görevler yine kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Bu durum, kadınların iş bulma ve çalışma hayatında aktif olmalarını zorlaştırmaktadır.

'Suriye'de kadınlar hiç çalışmıyor. Yani şimdi çalışıyor. Birkaç senedir. Şimdi araba da sürüyor bir sıkıntı yok. Eskiden hani yasak değildi ama evde duruyordu kadınlar. Şimdi de zor hem işe gidiyorlar hem evde çalışıyorlar. Kocam ilk geldi çalıştı ama çok zordu. Haftalık 100 TL alıyordu. Maaş çok az.' (Nouf, 43 Yaşında)

'Kadınların sorumluluğu daha fazla. Baskı var çok. Erkekler bu kadar hissetmiyorlardır. Ben bu kadar utanmıyorum konuşuyorum erkeklerle de ama beni zorluyorlar kadınlar mesela siz Suriyeli neden geldiniz buraya hadi gidin diyorlar. Erkekler çok böyle konuşmuyor bence. Onlar daha az görüyorlar. Bunlar çok üzüyor.' (Nouf, 43 Yaşında)

Ayrıca, katılımcılar arasında dışlanma hissi ve toplumsal kabul görme problemleri de sıklıkla rapor edilmektedir. Türkiye'deki yaşamda dil bilmek ve önceki eğitimlerini kullanarak iş bulmak bazı katılımcılar için uyum sürecini kolaylaştırmış olsa da çoğu zaman vatandaşlık ve yasal statü sorunları iş bulma süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Genel olarak, göç sonrası dönem, Suriyeli göçmenler için hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Bu süreçte cinsiyet rolleri, ekonomik zorluklar ve sosyal uyum gibi faktörler, onların yeni toplumlarla bütünleşme deneyimlerini doğrudan etkilemektedir. Göçmenlerin bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için daha fazla destek ve kaynağa ihtiyaçları bulunmaktadır.

4.2.3.2. Sosyoekonomik Değişiklikler ve Zorluklar

Göç sonrası yaşanan sosyoekonomik değişiklikler ve zorluklar, Suriyeli göçmenlerin hayatlarında kapsamlı etkiler bırakmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu zorlukların hem bireysel hem de ailevi düzeyde nasıl karmaşık olabileceğini açıkça göstermektedir.

'Burada (Türkiye 'de) 5 sene kaynanamla yaşadım, o da çok zor geçti. Maddi olarak da çok sıkıntı çektik, eşim nasıl diyeyim her işi yapamıyor, bacağı sakat doğuştan. Kimliklerimiz var. Çocuklar büyük olsaydı belki ben de çalışırdım. Bazen çocuklar bir şey istiyor. Alamıyorum çok üzülüyorum. Eşim çok iyi bir insan. Ama çok zorlanıyoruz.' (Emira, 29 Yaşında)

'Erkekler daha çok zorlanıyor, sürekli çalışıp sıkıntı yaşıyorlar.' (Emira, 29 Yaşında)

'Çocuklar demiştin yani şimdi, hadi biz alıştık ama çocuklar yani... Çok iyi temiz insanlar var yani ama genel olan insanlar Suriyeli deyince bakıyor. Ülkenize dönün diyorlar dönecek yer mi var kimse bilmiyor biz ne yaşıyor nasıl geçiniyor kimler ölmüş kimleri kaybetmişiz ülke dağılmış aile dağılmış komşu dağılmış... Eşim boyacılık yapıyor iş olursa para var olmazsa ne olacak vatandaşlık yok gelecek yok kira pahalı Türk de kolay yaşamıyor ki yani.' (Esna, 32 Yaşında)

'İlk önce eşim çıktı Türkiye'ye ev falan buldu. Ama yine de Suriye'de evimiz vardı dükkanımız vardı. Gitti. Burada yeniden en baştan devam ettik. Hala konuşamıyorum Türkçeyi. Çocuklar var çalışamıyorum. Maddi durum zor kira pahalı. Yetmiyor çalışsan da. Biz bilmezdik eskiden şimdi biliyoruz kaç tane meyve alabiliyorsun. Bitmiyor. Dönsen dönemezsin. Kalsan burası işte. Bir tane ömür var. Neyse Allah büyük.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Biz ilk geldiğimizde yatacak bir şeyimiz yoktu. Battaniye, yatak yoktu. Böyle komşularımız bize eski bir yorgan verdiler. Bir de böyle döşek yerde verdiler. Bize her şey yatak olarak herkes oğlum da yatakta ben de yerde yatardım yani halının üstünde ben zaten işte hapisten gelmişim dedim alışığım yerde yatmasına. Bugünler gibi soğukta yani hani ocak ayındaydık. Evet yani böyle başladım ben ilk geldiğimizde bir kuruş paramız yoktu. Bekledik biraz oğlan şey maaş alır, verir dedik vermediler. Onlar maaşı yediler onun maaşını. Komşular bize yardım ederdi. Bazen yemek getirirlerdi. Ben de çok zayıftım yani. Böyle bu görüntüme bakma şu anda ben ancak kilo aldım. Yani böyle yüzüm hep şeydi, şeyi soyulmuştu. Açlık susuzluk yani hapis hanede kaldık ama çocuklarım da çok zayıflardı zaten. Sonra başladım çalışmaya şeyde

forumda su böreğinde çalıştım. Böyle yolluk aldım orda yani dili öğrendim.'
(Varsa, 47)

Katılımcılar, maddi sıkıntılar ve iş bulma güçlükleri yaşamaktadır. Özellikle çalışma izinlerinin alınması, yeterli maaşın elde edilmesi ve iş güvencesinin sağlanması gibi sorunlar, göçmenlerin ekonomik istikrarını büyük ölçüde etkilemektedir. Bir katılımcının ifadesinde, geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yapmış olmasına rağmen, bu yerlerin kapanması ve daha sonra devlet okullarında tercüman olarak çalışmaya başlaması, geçim kaynaklarının ne kadar değişken ve belirsiz olabileceğini ortaya koymaktadır.

'Erkek hayatı daha zor, çalışıyor ve kira fatura ödüyorlar. Kadınlar sadece evde oturuyorlar. Yani bizde öyle.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Örgü yaptım mantı yaptım para kazanmaya çalıştım şimdiki eşimle de öyle tanıdım evlendik.' (Marsa, 26 Yaşında)

Kadın katılımcılar, özellikle ev içi ve ev dışı rolleri arasında sıkışıp kalmış durumdadır. Bazıları hem ev işleriyle hem de dışarıda çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamaya çalışmakta, bu durum da onların üzerindeki yükü artırmaktadır. Erkeklerin iş bulma ve aile geçimini sağlama konusunda yaşadığı zorluklar, aile içindeki stres seviyesini yükseltmekte ve bu durum genellikle ev içi ilişkiler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Katılımcılardan birinin eşi doğuştan sakat olduğu için her işi yapamamakta ve bu durum, aile bireylerinin maddi olarak daha fazla sıkıntı çekmesine neden olmaktadır.

'Yani uzun süre dil oldu Türkçe zor dil kötü olunca yabancılık da kötü ama iyi öğrenmişim değil mi? İş bulmak zor çalışmak zor çalışınca parayı almak zor çalıştığım kaç yerde paramı vermediler veren yerler eksik verdi az verdi geç verdi derken yani fazladan üzüntü. Çalıştığım çok yerde haksızlık var yaklaşan var patron taciz var kötü teklif var yani şikayet etsen nereye edecek vatandaşlık yok para vermiyor bu ay yok sonraki ay az var sonraki ay belirsiz başka yer gene belirsiz. Çok ağladım çok yalnız oldum susmak zorunda kaldım tekrar evlenene kadar her iş aynı sıkıntı. Şimdi kocam. Yani Allaha şükür.' (Marsa, 26 Yaşında)

'İş. Aslında 2015-2017 gibi geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yaptım, oralar kapandı, bizi devlet okullarına aldılar, tercüman olarak çalıştık. Küçükçekmece İlçe Milli Eğitimde üç yıl, Halk Eğitimde yaklaşık bir sene.'

Şimdi aradayım tekrar bekliyorum, çalışma izninin onaylanmasını bekliyorum; hani şartlar çok zor, asgari ücretle çalışıyoruz yani. Çok kaybettim. Çok yok dediler. Beni hiç almadılar vatandaş değildim diye. Diğer arkadaşlar vatandaş. Aldılar onları. Hem de yüksek maaşlar.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Suriye'de kadınlar hiç çalışmıyor. Yani şimdi çalışıyor. Birkaç senedir. Şimdi araba da sürüyor bir sıkıntı yok. Eskiden hani yasak değildi ama evde duruyordu kadınlar. Şimdi de zor hem işe gidiyorlar hem evde çalışıyorlar. Kocam ilk geldi çalıştı ama çok zordu. Haftalık 100 TL alıyordu. Maaş çok az.' (Nouf, 43 Yaşında)

Çocukların eğitimi ve sağlığı gibi konular da ekonomik zorluklarla iç içe geçmiştir. Katılımcılar, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıklarını, onlara yeterince destek olamadıklarını belirtmektedir. Bu durum, ebeveynler için psikolojik olarak oldukça yıpratıcıdır ve çocukların da geleceği üzerinde olumsuz etkiler bırakabilir.

'O zaman eşimin abisi ayarladı Lübnan'a kaçmak için bize dedi en yakın yol bu söyleyeceğim size beraber gideceğiz. Önce Lübnan'a gittik orda yardım yerinde kaldık ama eşimin abisi ben Türkiye'ye geçeceğim sonra sen geleceksin dedi ayarlamak için. Biraz ay geçti arkasından eşim gitti bekledik ama ses yok bekle diyor bize bir iki defa küçük para yolladı ama Lübnan'da bile yeterli değil yani. Biz gideceğiz beklerken daha bekleyin dedi kaç kez bekletti bizi bir yıl kadar sonra dedi...Boşandı bıraktı bizi sonra yani, başka kadınla yaşamak için gitti, evdeki eşyaları sattı boş oldu ev, iki koltuk bir masa bıraktı öyle çocuk ve ben kaldık kimsesiz ne olacak bilmiyorum. Birkaç iş yapmak çalıştım çocuk var olmadı ama para da yok geçinmek lazım en son yemek dükkanı için iş buldum patron iyi adam benden 15 yaş büyüktü, şimdi patron benim koca(gülerek)' (Razar, 25 Yaşında)

Dil bariyeri, iş bulma sürecinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bazı katılımcılar Türkçe öğrenmek için çaba sarf etmiş olsalar da dil yeterliliklerinin iş ve sosyal hayatlarında tam olarak entegre olmalarını sağlamak için yeterli olmadığı durumlar olabilmektedir. Bu durum, özellikle iş yerlerinde yaşanan haksızlıklar, maaşların düşük veya geç ödenmesi gibi sorunlarla karşılaştıklarında daha da belirginleşmektedir.

Sosyoekonomik zorluklar, göçmenlerin yeni ülkelerinde karşılaştıkları en büyük engellerden biridir. Bu zorluklar, göçmenlerin topluma entegrasyon sürecini zorlaştırmakta ve onların sosyal, ekonomik ve psikolojik refahını olumsuz etkilemektedir.

Göçmenlerin bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için daha fazla destek ve kaynağa ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu noktada sosyoekonomik açıdan Suriyeli kadınların yaşadığı zorluklar aşağıda uygun başlıklara göre değerlendirilmiştir.

4.2.3.3. Fiziksel ve Psikolojik Belirtiler

a) Psikososyal Sorunlar

Göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı psikososyal sorunlar, onların günlük yaşamlarını ve uzun vadeli sağlık durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Katılımcıların ifadeleri, travma sonrası stres bozukluğu, majör depresyon ve sosyal izolasyon gibi çeşitli psikolojik zorlukların hem bireysel hem de ailevi düzeyde nasıl bir yük oluşturduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

'Daha önce psikolojik yardım da aldım Türkiye'de. Majör depresyon ve Travma sonrası stres bozukluğu tanım var.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Hayatım burada şu an çok iyi ama önceden iyi değildi. 7 sene önce öğrendim Türkçeyi. Sonra üniversiteye girdim. Şimdi Kızılayda çalışıyorum doktor olarak. Burada Türkiye'de uçak sesi duyduğum zaman çok etkileniyorum. Ofisimdeki psikiyatrist bana travma sonrası stres bozukluğu olduğunu söyledi. Depresyon da vardı bende. Her şeyi hatırlıyorum. Özellikle kaçıma çalışırken olanları.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Başıma gelen kötü olayları en çok eşime anlatıyorum. Daha önce psikolojik yardım da aldım. Depresyon var bende.' (Handi, 42 Yaşında)

Katılımcılar, geçmişte yaşadıkları travmatik olayların etkileriyle mücadele etmekte, özellikle savaş ve göç gibi olayların bıraktığı izlerle yüzleşmeye çalışmaktadır. Örneğin, bir katılımcının üniversiteye devam edip doktor olarak çalışmasına rağmen, hala uçak sesleri gibi tetikleyiciler karşısında ciddi anksiyete yaşadığı belirtilmektedir. Bu durum, göçmenlerin yaşadıkları ülkede fiziksel olarak güvende olmalarına rağmen, psikolojik olarak hala savaşın gölgesinde yaşadıklarını göstermektedir.

Diğer yandan, bazı katılımcılar, yaşadıkları kötü olayları en çok eşlerine anlattıklarını, ancak bu deneyimlerin üstesinden gelmek için profesyonel psikolojik destek aldıklarını ifade etmektedir. Depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi teşhisler, bu bireylerin göç sonrası adaptasyon süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların ciddiyetini vurgulamaktadır.

'Geldiğimden beri hiç böyle bir durum hissetmedim. Bazen çocuklarım hastalanıyorlar, onlar için korkabiliyorum. Ama çok dışarı çıkmıyorum zaten ben. Psikologa ben gittim sadece. Bir de okula geliyorum işte çocukların. Burada babamla beraber kalıyoruz. Beni koruyorlar.' (Rami, 26 Yaşında)

'Dil. Tam öğrenemiyorum. Çalışmıyorum burada zaten. Ailemden hariç. Çocuklarım hariç ben yokum. Bazen diyorum keşke ölseydim de. Şimdi daha iyiyim ama. Arkadaşım yok hiç. Türkler sevmiyorlar zaten bizi. Suriyeliler de sevmiyor. Ailem de istemiyor. Bir tek çocuklarım var. Bana bağırdı oğlum dün. Çok ağladım. Bir tek o var çünkü anlıyor musun? Ben... Kocam biliyor her şeyi. Öyle davranıyor. Önceden seviyormuş beni. Ben aileme yanlış yaptım. Dövüyo bazen şimdi. Biliyor herkes. Ailem bir şey demiyor. Haklılar ben de bir şey demiyorum. Ayrılamm da. Çocuklarım küçük. Hata yaptım ben çok büyük. Şimdi ben yok gibiyim. Ailemde yokum. Kocamda yokum. Çocuklarda yokum. Öyle işte.' (Rami, 26 Yaşında)

'Ağlamak istiyorum hep ağlıyorum. Ruhsal olarak iyi değilim. Korkuyorum hasta olacağız diye. Kimlik yok çünkü.' (Ramya, 30 Yaşında)

Aile içindeki ilişkiler ve sosyal izolasyon da önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle bazı kadın katılımcılar, aile içi şiddet, eşler tarafından yaşanan kötü muamele ve sosyal destek sistemlerinin yetersizliği nedeniyle kendilerini çok yalnız hissettiklerini dile getirmektedir. Aile ve toplum içinde kabul görmede zorluklar yaşayan bu bireyler hem psikolojik hem de sosyal açıdan izole bir yaşam sürdürmekte, bu da depresyon ve diğer ruhsal hastalıklar için risk faktörleri oluşturmaktadır.

Çocukların durumu da bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Ebeveynlerin psikolojik durumları, doğrudan çocukların sağlık ve eğitimi üzerinde etkili olabilmekte, bu da aile içi dinamiklerde çeşitli zorluklara yol açabilmektedir. Çocukların hastalanması veya eğitimle ilgili sorunlar gibi durumlar, ebeveynler üzerinde ek stres yaratmakta ve bu durumlarla başa çıkmak zorlaşmaktadır.

Katılımcıların ifadeleri, göç sonrası yaşanan psikososyal sorunların çözümü için kapsamlı ve çok yönlü destek sistemlerine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim, sosyal entegrasyon programları ve aile içi şiddetle mücadelede destek mekanizmaları, bu sorunların üstesinden gelinmesinde kritik öneme sahiptir.

b) Tetiklenen Anılar

Göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenlerin deneyimleri, savaş ve kaçış sırasında yaşanan travmatik olayların kalıcı psikolojik izler bıraktığını göstermektedir. Katılımcılar, günlük yaşamlarında karşılaştıkları çeşitli tetikleyiciler nedeniyle geçmiş travmalarının tekrar canlandığını ifade etmektedirler.

'Bizi götüren adamlar bazı zamanlarda yani bazı yerlerde kimin çocuğu eşi demeden yani ayırıyordu bizi. Kaçakçılar işte. Saatlerce kimseden haber alamıyorduk zaten korkuyorsun u silah var ne derse yapmak zorundasın yani canımızı onlara teslim etmişiz ama sanki böyle şey gibi rehin alınmışız, bir tanesi- Allah onun belasını versin -silah dayadı bana kontrol ediyormuş yapıp yani, elini bütün vücudumda gezdirdi külotumun içine kadar çok ağladım aklıma geldiği zamanlar kustum bile bunu kimse bilmiyor eşime anlatamadım çok utaniyorum.' (Esna, 32 Yaşında)

'Hayatım burada şu an çok iyi ama önceden iyi değildi. 7 sene önce öğrendim Türkçeyi. Sonra üniversiteye girdim. Şimdi Kızılayda çalışıyorum doktor olarak. Burada Türkiye'de uçak sesi duyduğum zaman çok etkileniyorum. Ofisimdeki psikiyatrist bana travma sonrası stres bozukluğu olduğunu söyledi. Depresyon da vardı bende. Her şeyi hatırlıyorum. Özellikle kaçmaya çalışırken olanları.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Çok korkuyordum yani hiçbir zaman gidecek güvenli bir yer yoktu ne zaman bomba düşecek ne zaman silah sesleri gelecek ne zaman ölecek miyiz yani hep tedirgin böyle u sadece titreyip dua etmek fayda yok karnımda bebek vardı öldü hala yüksek bir seste hareketsiz kalıyorum korkuyorum yani atlatmış değilim. Şimdi de hatta böyle oldu ya hani Gazze'de işte. Onları görüyorum çok kötü oldum. Çocuğum ölüyo gibi geliyor işte.' (Marsa, 26 Yaşında)

Katılımcılardan biri, göç sırasında kaçakçıların insafsızca davranışları ve maruz kaldığı cinsel taciz olayları nedeniyle psikolojik yaralar aldığını belirtmektedir. Bu tür

deneyimler, onun günlük yaşamda karşılaştığı normal durumlar karşısında bile aşırı duygusal tepkiler vermesine neden olmaktadır. Anlatılan olaylar, göçmenlerin yeni hayatlarında karşılaştıkları zorluklara rağmen, geçmişte yaşanan bu tür travmatik olayların etkilerinin ne kadar kalıcı olabileceğini göstermektedir.

Bir diğer katılımcı, üniversite eğitimi alıp mesleki olarak başarılı olmasına rağmen, hala geçmişte yaşadığı olayların tetiklediği travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon ile mücadele etmektedir. Uçak sesleri gibi basit tetikleyiciler bile, onun savaş sırasında yaşadığı korku ve endişeyi tekrar yaşamasına sebep olabilmekte, bu da göçmenlerin yeni toplumlarla uyum sağlama sürecinde ne kadar zorluk çektiğini ortaya koymaktadır.

Marsa'nın ifadeleri de sürekli güvensizlik ve tehdit altında yaşamının bıraktığı izleri yansıtmaktadır. Özellikle çatışma haberleri ve benzeri olaylar onda geçmişte yaşadığı acıları ve kayıpları yeniden canlandırmakta, bu durum günlük yaşamını olumsuz etkilemektedir. Marsa, gündelik yaşamda karşılaştığı sesler karşısında bile donup kalmakta ve aşırı korku hissetmektedir.

Bu ifadeler, Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları sürgün hayatında, savaş ve kaçış sırasında edindikleri travmatik anıların ne kadar canlı kaldığını ve bu anıların nasıl sürekli tetiklendiğini göstermektedir. Göçmenlerin bu anılarla başa çıkabilmeleri için psikolojik destek ve terapi hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, toplumsal entegrasyon süreçlerinin bu psikolojik yönleri göz önünde bulundurarak tasarlanması, göçmenlerin daha sağlıklı ve stabil bir yaşam sürmelerine yardımcı olabilir.

c) Bedensel Yakınmalar

Göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenler tarafından yaşanan bedensel yakınmalar hem geçmiş travmaların hem de günlük yaşamın streslerinin fiziksel sağlık üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu sorunların çeşitliliğini ve ciddiyetini

göstermekte, göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimde karşılaştıkları zorlukları da ortaya koymaktadır.

'Bedensel şikayetlerim çok oldu bu sene. Hastaneye gittim bu sene hep.'
(Emira, 29 Yaşında)

'Dil. Burada en zorlandığım şey Türkçe konuşmak oldu. Bunun dışında maddi olarak zorlanıyorum. Evin içinde zorlanıyorum. Yardım edecek kimse yok ev işinde. Çocuklar küçük. Benim belim fitik oldu.' (Gayla, 34 Yaşında)

'5 sene savaş altında yaşadık, çok kötüydü. Şaşıracaksınız belki ama, savaştan ziyade eski eşimin zorbalıkları aklıma geliyor, rüyalarım giriyor. Bomba seslerinden korkuyor komşum, ben anahtar sesinden korkuyorum. Hani o kapı açılacak gelecek. Hiç konuşmuyordum evde. Gerçekten çooooo zordu. Ben o dönemde çok zorlandım. Ailem olmasaydı. Annem olmasaydı, ablam olmasaydı ben belki daha güçlü olamazdım. Onlar iyi ki yanımda. Onlar olmasa yapamazdım. İki defa ben denedim. Suriye'de kestim (bileklerini göstererek). Tek çareydi. Dışarı çıkamadım. Kimseyle görüşemedim. Anlatamadım da ama ben ama yapamadım çok. Annem ablam geldi aklıma. Anlatamadım. Hep içimde kaldı çünkü. Üzülmesinler diye hiç sıkıntılarımı kimseyle paylaşmıyordum. Üzülmesinler diye yani. Boşanırken zorluk da çıkarmadı. Ben de şaşırırım neden. Hani evlenmem yine. Uygun biri bulursam olur. Şimdi annem ablam eşi ve çocukları beraber kalıyoruz. Hepimiz çalışıyoruz.' (Mayra, 38 Yaşında)

Bir katılımcı, sürekli hastaneye gitmek zorunda kaldığını belirtmiş, bu durum onun yaşadığı sağlık sorunlarının sıklığını ve yoğunluğunu vurgulamaktadır. Bedensel şikayetlerin sık sık hastane ziyaretleriyle sonuçlanması, göçmenlerin sağlık sistemine olan ihtiyacını ve bu sistemle olan etkileşimlerinin önemini göstermektedir. Bu tür sağlık sorunları, hem geçmişte yaşanan stres ve travmaların bir sonucu olabilir hem de mevcut yaşam koşullarının getirdiği zorluklardan kaynaklanabilir.

Diğer bir katılımcı, dil bariyerinin yanı sıra maddi sıkıntılar ve ev işlerinde yardım edecek kimsenin olmamasından dolayı zorlandığını ifade etmiştir. Fiziksel olarak bel fitiği gibi ciddi bir sağlık problemi yaşamakta olduğunu belirtmiş, bu durumun günlük işlerini ve bakım yükümlülüklerini nasıl etkilediğini dile getirmiştir. Bedensel sağlık sorunlarının, göçmenlerin iş gücüne katılımını ve aile içi rollerini nasıl zorlaştırdığı açıkça görülmektedir.

Mayra'nın deneyimleri, göç sonrası yaşadığı fiziksel ve psikolojik baskıların bir kombinasyonunu yansıtmaktadır. Özellikle geçmişte yaşadığı aile içi şiddet ve travmanın izleri, onun günlük yaşamında ciddi psikolojik ve fiziksel etkilere neden olmuştur. Bu durum, bazen kendine zarar verme düşüncelerine kadar gitmiş ve bu da genel sağlık durumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Mayra'nın ifadeleri, travmanın hem psikolojik hem de fiziksel sağlık üzerindeki uzun vadeli etkilerini göstermektedir.

Katılımcıların ifadeleri, göç sonrası yaşanan bedensel yakınmaların, yalnızca fiziksel sağlık sorunları olarak değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörlerin birleşimi olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sağlık hizmetlerine erişim, dil engelleri, ekonomik zorluklar ve sosyal destek eksikliği gibi faktörler, bu sağlık sorunlarının yönetilmesinde önemli rol oynamakta ve göçmenlerin bu sorunlarla başa çıkma kapasitelerini etkilemektedir. Bu nedenle, göçmenlere yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin bu çok boyutlu ihtiyaçları göz önünde bulundurarak tasarlanması, onların daha iyi bir sağlık durumuna ve toplumsal entegrasyona ulaşmalarına yardımcı olabilir.

4.2.3.4. Aile Dinamiklerinde Değişiklikler ve Zorluklar

a) Kayıplarla Yaşama

Göç sonrası yaşanan kayıplar, Suriyeli göçmenlerin yaşamında “er bırakan ve onların günlük yaşam pratiklerini, duygusal sağlıklarını etkileyen önemli bir faktördür. Katılımcıların deneyimleri, kaybedilen yakınlar ve vatan hasreti gibi konuların, göçmenlerin yeni hayatlarında nasıl sürekli bir yük haline geldiğini göstermektedir.

'Çok haber vardı sürekli. Artık biri ile konuşmak istemiyorsun çünkü hep o ölmüş bu ölmüş söylüyor yani sıkılıyorsun güzel bir şey kalmadı orda hiç.'
(Nouf, 43 Yaşında)

'Benim abim öldü. 2012'de. Zaten ondan sonra her şey değişti. Siyasete biraz karıştığı için çıkmak zorunda kaldık. Ve orada kalmak tutuklama açısından çok kötüydü. Çıkmak zorunda kaldık. Benim hayatımda yaşadığım en kötü şeydi o ve onun sonrası her şey değişti. Bazen yani nasıl diyeyim onu bazen o anı yani hakkını vermediğimizi düşünüyorum çünkü bir şekilde yani sen ikna

değilsin yani gitti mi nasıl gitti sen göremedin. Veda etmedin. Yazıyorlar sana şehit öldü ve fotoğraf atıyorlar sana o kadar. Ardından çok hızlı gelişti her şey. Evraklarımızı topluyorduk çıkmamız gerekiyordu. Gizli gizli bir şekilde. O yüzden gerçekten o anı hala sindirememiş gibi hissediyorum. Ki bi tek ben değil babam bile. Bazen böyle dışardan yemek alacağı zaman biz üç kardeşimiz var 2 abim bir kardeş ve bir ben. Annem gidiyor 6 kişilik yemek alıyor sonra diyor aaa Yusuf'u da saydım. Yani hepimiz böyle. Bir şekilde somut bir şey görmediğimiz için farkına varmadık. Ondan çok eminim yani. Sindiremedik.' (Sari, 28 Yaşında)

Bir katılımcının ifadesine göre, sürekli olarak ölüm haberleri almak ve bunların günlük konuşmaların bir parçası haline gelmesi, duygusal tükenmişlik ve umutsuzluk hissini artırmaktadır. Bu tür haberler, kişinin geçmişle olan bağlarını sürekli canlı tutmakta ve günlük yaşamda yeni başlangıçlar yapma çabalarını gölgelemektedir. Bu sürekli hatırlatmalar, kişinin duygusal olarak iyileşme sürecini olumsuz etkileyebilir ve sosyal çevreden izole olma eğilimini kuvvetlendirebilir.

Başka bir katılımcı, abisinin ölümü ve ardından yaşanan siyasi baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalmalarının, aile üzerinde kalıcı etkiler bıraktığını anlatmaktadır. Abisinin ölümü, onun ve ailesinin yaşamında bir dönüm noktası olmuş, bu olayın yarattığı travma, aile bireylerinin günlük rutinlerinde bile kendini göstermekte ve unutulmuş gibi görünen anıların tekrar tekrar canlanmasına neden olmaktadır. Örneğin, annenin yemek alırken ölen oğlunu hesaba katması, kaybedilen kişinin hala zihinsel olarak aile içinde bir varlık olarak algılandığının güçlü bir göstergesidir.

Bu tür deneyimler, göçmenlerin yeni toplumda uyum sağlama sürecini zorlaştıran psikolojik engeller olarak işlev görmekte ve kayıplarla başa çıkmada karşılaşılan güçlükleri pekiştirmektedir. Katılımcıların bu kayıpları tam olarak sindirememiş olmaları, onların duygusal iyileşme süreçlerinin devam ettiğini ve bu sürecin zaman zaman yeniden tetiklenebileceğini göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, göç sonrası yaşanan kayıpların uzun vadeli etkilerini ve bu kayıpların bireyler üzerindeki psikolojik yükünü vurgulamaktadır.

b) Aile İçi Şiddet

Göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenler arasında aile içi şiddet, katılımcıların anlattıkları acı deneyimlerle belirgin bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu deneyimler hem fiziksel hem de psikolojik şiddet içermekte, göçmenlerin zaten hassas olan durumlarını daha da zorlaştırmaktadır.

'Burada Türkiye'de beni en çok üzen etkileyen şey benim kimliğimin olmaması. Ben çalışmak için buradayım. 12.000 TL alıyorum. 15.000 TL kiram var. Ödeyemiyorum. Devletten bir lira bile yardım almadım. Eşimin kimliği var ancak nikahlı değiliz. Benim kimliğim yok ve polis ikamet yok diye beni gönderiyor yakalasa burada. Bu adam (çalıştığı Suriyeli patronu için) benim ev sahibim aynı zamanda. Bana hep bağıyor. Paramın olmadığını biliyor ve bana dokunuyor. Kocama söyleyemiyorum. Polisi arayamıyorum benim kimliğim yok geri gönderiyorlar(ağlayarak). Bana 12.000 verdi kiramı yükseltti. Ödeyemediğimi ve ona muhtaç olduğumu biliyor.' (Hani, 33 Yaşında)

'Önce eşimle başladı başka kadınlarla oldu kaç kere yani ilk zamanlar onun için geçecek diye düşündüm yapacak bir şeyim yoktu işte. Sevmiyordum da ama koca işte. Ama daha kötü oldu buraya gelince çok şeyi değiştirdi çok dayak da yedim para da almadım kaderime bıraktı beni yani en son dedi seni istemiyorum kendi çarene bak öyle boşadı. Örgü yaptım mantı yaptım para kazanmaya çalıştım şimdiki eşimle de öyle tanıdım evlendik.' (Marsa, 26 Yaşında)

Bir katılımcının ifadesi, kimlik ve ikamet izni olmamasının yarattığı güvencesizliği ve bu durumun onu ekonomik olarak istismar edilme riskine daha da açık hale getirdiğini göstermektedir. Çalıştığı iş yerinde ve ev sahibi olan patronunun kendisine uyguladığı ekonomik baskı ve cinsel taciz, yasal statüsünün olmaması nedeniyle karşı koymasının ne kadar güç olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, göçmen kadınların karşılaştığı ayrımcılık ve istismarın çarpıcı bir örneği olarak dikkat çekmektedir.

Diğer bir katılımcı, evlilik içinde yaşadığı şiddet ve istismarın, yeni ülkesinde de devam ettiğini belirtmektedir. Başlangıçta geçici olduğunu düşündüğü eşinin ilgisizliği ve şiddeti, zamanla daha da kötüleşmiş ve sonunda kendisini tamamen yalnız hissetmesine neden olmuştur. Bu süreçte ekonomik bağımsızlığını kazanabilmek için örgü ve mantı

yapıp satmak gibi çeşitli yöntemlere başvurmuş, ancak yaşadığı zorluklar nedeniyle duygusal olarak büyük yıpranma yaşamıştır.

'Dil. Tam öğrenemiyorum. Çalışmıyorum burada zaten. Ailemden hariç. Çocuklarım hariç ben yokum. Bazen diyorum keşke ölseydim de. Şimdi daha iyiyim ama. Arkadaşım yok hiç. Türkler sevmiyolar zaten bizi. Suriyeliler de sevmiyor. Ailem de istemiyor. Bir tek çocuklarım var. Bana bağırdı oğlum dün. Çok ağladım. Bir tek o var çünkü anlıyor musun? Ben... Kocam biliyor her şeyi. Öyle davranıyor. Önceden seviyormuş beni. Ben aileme yanlış yaptım. Dövüyo bazen şimdi. Biliyor herkes. Ailem bir şey demiyor. Haklılar ben de bir şey demiyorum. Ayrılammam da. Çocuklarım küçük. Hata yaptım ben çok büyük. Şimdi ben yok gibiyim. Ailemde yokum. Kocamda yokum. Çocuklarda yokum. Öyle işte.' (Rami, 26 Yaşında)

Üçüncü bir katılımcının durumu ise, dil bariyeri, ekonomik sıkıntılar ve aile içi şiddetin bir araya gelmesiyle karmaşık bir hal almıştır. Ailesi ve Türk toplumu tarafından dışlanma hissi, onun sosyal izolasyonunu derinleştirmiş ve psikolojik olarak kendini tamamen yokmuş gibi hissetmesine neden olmuştur. Aile içi şiddetin devam etmesi ve toplumdan gerekli desteği görememesi, yaşadığı zorlukları daha da artırmıştır.

Katılımcıların deneyimleri, göç sonrası dönemde aile içi şiddetin sadece fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik ve psikolojik boyutlarını da içerdiğini göstermektedir. Bu sorunlar, göçmenlerin yeni hayatlarını kurma süreçlerini ciddi şekilde etkilemekte ve onların topluma entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Göçmenlere yönelik destek hizmetlerinin, aile içi şiddetle mücadelede etkin çözümler sunması ve mağdurlara koruma, yasal destek ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlaması büyük önem taşımaktadır. Bu tür destekler, göçmenlerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkabilmelerine yardımcı olabilir ve onlara daha sağlıklı bir yaşam sürme fırsatı sunabilir.

c) Sosyal Desteğin Zayıflaması

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında sosyal desteğin zayıflaması, Suriyeli göçmenler için önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir. Katılımcıların ifadeleri, yeni yaşam koşullarında sosyal ağların ve destek sistemlerinin yetersizliğinin, onların günlük yaşamlarını ve psikolojik sağlıklarını nasıl etkilediğini açıkça göstermektedir.

'Dil. Burada en zorlandığım şey Türkçe konuşmak oldu. Bunun dışında maddi olarak zorlanıyorum. Evin içinde zorlanıyorum. Yardım edecek kimse yok ev içinde. Çocuklar küçük. Benim belim fitik oldu.' (Gayla, 34 Yaşında)

'5 sene savaş altında yaşadık, çok kötüydü. Şaşıracaksınız belki ama, savaştan ziyade eski eşimin zorbalıkları aklıma geliyor, rüyalarım giriyor. Bomba seslerinden korkuyor komşum, ben anahtar sesinden korkuyorum. Hani o kapı açılacak gelecek. Hiç konuşmuyordum evde. Gerçekten çooooo zordu. Ben o dönemde çok zorlandım. Ailem olmasaydı. Annem olmasaydı, ablam olmasaydı ben belki daha güçlü olamazdım. Onlar iyi ki yanımda. Onlar olmasa yapamazdım. İki defa ben denedim. Suriye'de kestim (bileklerini göstererek). Tek çareydi. Dışarı çıkamadım. Kimseyle görüşemedim. Anlatamadım da ama ben ama yapamadım çok. Annem ablam geldi aklıma. Anlatamadım. Hep içimde kaldı çünkü. Üzülmesinler diye hiç sıkıntılarımı kimseyle paylaşmıyordum. Üzülmesinler diye yani. Boşanırken zorluk da çıkarmadı. Ben de şaşırırım neden. Hani evlenmem yine. Uygun biri bulursam olur. Şimdi annem ablam eşi ve çocukları beraber kalıyoruz. Hepimiz çalışıyoruz.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Geleceği düşündüğümde ilk aklıma gelen şey yani ben hayalim gibi bir şey. Ailemle yakın olmak böyle aynı sokakta yaşamak aynı mahallede yaşamak orda evlenmek orda kalmak çocuk orda yapmak. Yani yer zaman önemli değil yeter ki onlara yakın olayım çünkü gerçekten aile koruyor. Maddi açıdan manevi açıdan her açıdan.' (Sari, 28 Yaşında)

Bir katılımcının dil bariyeri ile mücadelesi, bu zorlukların sadece iletişimle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal izolasyona da yol açtığını ortaya koymaktadır. Türkçe konuşmakta zorlanmak, göçmenlerin sosyal çevre edinmesini, yerel topluluklarla etkileşimde bulunmasını ve hatta temel hizmetlere erişimini engellemektedir. Ekonomik zorluklar ve ev içi görevlerde yardımcı olacak kişilerin olmaması, bu sosyal izolasyonu daha da derinleştirmekte, bireylerin kendilerini toplumdan kopuk ve desteksiz hissetmelerine neden olmaktadır.

Mayra'nın ifadeleri, göçmenlerin savaş ve göç gibi travmatik deneyimlerin ardından yaşadıkları sosyal destek eksikliğinin duygusal ve psikolojik sonuçlarını vurgulamaktadır. Aile desteğinin olması, onun yaşadığı zorlukları hafifletmiş, ancak sosyal çevreden yeterli destek alamamanın yarattığı yalnızlık ve izolasyon duygusu, onun depresyonla mücadelesini zorlaştırmıştır. Aile üyeleri arasında bile, yaşanan travmaların

tam olarak anlaşılabilmesi veya paylaşılabilmesi, bireylerin içsel mücadelelerini daha da karmaşık hale getirmekte ve iyileşme süreçlerini uzatmaktadır.

Katılımcılar, sosyal desteğin zayıflamasının, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yeteneklerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Dil engeli, ekonomik bağımsızlığın sınırlı olması ve sosyal izolasyon gibi faktörler, göçmenlerin topluma entegrasyonunu zorlaştırmakta ve onları daha da savunmasız bir hale getirmektedir.

d) Çocukların Sosyal Uyum Sorunları

Göç sonrası dönemde yaşanan sorunlar içinde çocukların sosyal uyum sorunları özellikle önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, çocukların yeni çevrelerine adapte olma sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçte yaşadıkları duygusal travmaları gözler önüne sermektedir.

'Yani başımıza korkacak bir şey gelmedi geldiğimiz yerde gördüklerimizden sonra buradaki sorunlar nasıl denir u basit değil de şükrederek sabrederek zamanla hallolabilecek şeyler gibi yani. Çocuklar okulda zorlanmış dalga geçmişler bir iki tanesi vurmuş onu çok kalbime atmıştım.' (Esna, 32 Yaşında)

'Çocuklar demiştim yani şimdi, hadi biz alıştık ama çocuklar yani... Çok iyi temiz insanlar var yani ama genel olan insanlar Suriyeli deyince bakıyor. Ülkenize dönün diyorlar dönecek yer mi var kimse bilmiyor biz ne yaşıyor nasıl geçiniyor kimler ölmüş kimleri kaybetmişiz ülke dağılmış aile dağılmış komşu dağılmış... Eşim boyacılık yapıyor iş olursa para var olmazsa ne olacak vatandaşlık yok gelecek yok kira pahalı Türk de kolay yaşamıyor ki yani.' (Esna, 32 Yaşında)

Bir katılımcının vurguladığı gibi, göç edilen ülkede yaşanan sorunlar, çocukların okul ortamında zorbalığa maruz kalmaları şeklinde kendini göstermektedir. Bu durum, çocukların hem akademik başarılarını hem de sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemekte, okulda güvenli ve destekleyici bir ortam bulamamaları nedeniyle duygusal olarak yıpranmalarına yol açmaktadır. Çocukların yaşadığı bu tür zorbalık olayları, onların yeni topluma entegrasyon sürecinde ciddi engeller oluşturmakta ve aile içinde de ek stres kaynakları yaratmaktadır.

Diğer yandan, çocukların sosyal çevre tarafından dışlanması, onların kimlik gelişimini ve aidiyet duygularını etkilemektedir. Suriyeli çocuklar, sıklıkla "ülkenize dönün" gibi söylemlerle karşılaşmakta, bu da onların zaten karmaşık olan duygusal ve sosyal dünyalarında daha fazla çatışma ve yalnızlık hissetmelerine neden olmaktadır. Bu tür deneyimler, çocukların sosyal uyumunu zorlaştıran ve onları izole eden faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca, ekonomik zorluklar da çocukların sosyal uyumunu etkileyen önemli bir faktördür. Ebeveynlerin iş bulma güçlükleri ve düzensiz gelirler, çocukların eğitim ve sosyal aktivitelere katılımını sınırlamakta, bu durum onların sosyal becerilerinin ve özgüvenlerinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Vatandaşlık ve yasal statü eksiklikleri, ailelerin ve çocukların toplum içindeki yerlerini güvence altına alamamakta ve bu da onların geleceğe dair belirsizliklerini artırmaktadır.

Katılımcıların ifadeleri, çocukların göç sonrası dönemde karşılaştıkları sosyal uyum sorunlarının, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de ele alınması gerektiğini göstermektedir. Çocuklara yönelik sosyal uyum programları, okullarda zorbalıkla mücadele stratejileri ve ailelere yönelik destek hizmetleri, bu sorunların üstesinden gelmede kritik öneme sahiptir. Bu tür desteklerin, çocukların yeni toplumlarına daha sağlıklı ve etkin bir şekilde entegre olmalarını sağlayabilir ve onların genel refahını artırabileceği değerlendirilmektedir.

e) Boşanma ve Ayrılıklar

Göç sonrası yaşanan boşanma ve ayrılıklar, Suriyeli göçmen kadınların ifadelerinde sıklıkla karşılaşılan, onların yeni yaşam koşullarını zorlaştıran önemli bir temadır. Katılımcıların deneyimleri, bu sürecin hem duygusal hem de yasal zorluklar içerdiğini ve göçmenlerin sosyal ve hukuki destek sistemlerine olan ihtiyaçlarını vurgulamaktadır.

'Annem, babam, kız kardeşim hala oradalar. Annelere ulaşamıyorum hatta 2 gündür. Çok endişeliyim. Orada internet sıkıntı zor elektrik sıkıntı. Anneler öyle bir yerde yaşıyorlar.' (Emira, 29 Yaşında)

'Önce eşimle başladı başka kadınlarla oldu kaç kere yani ilk zamanlar onun için geçecek diye düşündüm yapacak bir şeyim yoktu işte. Sevmiyordum da ama koca işte. Ama daha kötü oldu buraya gelince çok şeyi değişti çok dayak da yedim para da almadım kaderime bıraktı beni yani en son dedi seni istemiyorum kendi çarene bak öyle boşadı. Örgü yaptım mantı yaptım para kazanmaya çalıştım şimdiki eşimle de öyle tanıdım evlendik.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Kocam burada. Türkiye'ye gelir gelmez hemen boşandık Sevgilisi vardı. Türkiye'den önce yoktu hiçbir şey. 10 yıldır evliydik. Sevgilisi burada oldu. Almanya'ya gidecektik. Sevgilisi olduğu için bıraktı vazgeçti. Resmi olarak da boşanmadı. Sadece boş ol boş ol boş ol dedi söyledi. Boşandık bitti. Evrak kağıt hiçbir şey yok. Suriye'de dava açmam lazım bunun için. Biz Türkiye'den girdik sınırdan 2 saat geçmedi. Kocam hemen döndü bana boş ol boş ol boş ol dedi. Gitti. Şok oldum. Hiç de durmadı. Sevgilisi de Suriyeli. Çocukları bıraktı bana. Kendi gitti. Şimdi sevgilisiyle. Şikayet de edemedim evraksız geldiğim için.' (Ramya, 30 Yaşında)

Bir katılımcının vurguladığı gibi, kimlik ve ikamet izni olmaması, boşanma sürecini karmaşık hale getirmekte ve bu durum, kişinin yasal haklarını koruma kapasitesini sınırlamaktadır. Özellikle kadınlar, boşanma sonrası mali güvencesizlik, konut sorunu ve sosyal dışlanma gibi çeşitli sorunlarla baş başa kalmaktadır. İlgili katılımcının ifadesinde, eşinin yasal statüsü olmadığı için boşanma sürecinin resmiyete dökülmediği ve bu durumun onu ekonomik olarak manipüle edilebilir bir konuma soktuğu belirtilmektedir.

'O zaman eşimin abisi ayarladı Lübnan'a kaçmak için bize dedi en yakın yol bu söyleyeceğim size beraber gideceğiz. Önce Lübnan'a gittik orda yardım yerinde kaldık ama eşimin abisi ben Türkiye'ye geçeceğim sonra sen geleceksin dedi ayarlamak için. Biraz ay geçti arkasından eşim gitti bekledik ama ses yok bekle diyor bize bir iki defa küçük para yolladı ama Lübnan'da bile yeterli değil yani. Biz gideceğiz beklerken daha bekleyin dedi kaç kez bekletti bizi bir yıl kadar sonra dedi. Ben çocuğu da söyleyip yeter geleceğiz diye diye söyledim hep bir yıldan sonra gelin dedi ben bekliyorum ki ev kurdu iş kurdu anca geçti zaman ama öyle olmamış gidince gördük yani çocuk ilgilenmiyor ben ilgilenmiyor şiddet oldu kadınlar oldu para vermedi yabancı yerde hepten yabancı oldu biz. Boşandı bıraktı bizi sonra yani, başka kadınla yaşamak için gitti, evdeki eşyaları sattı boş oldu ev, iki koltuk bir masa bıraktı öyle çocuk ve ben kaldık kimsesiz ne olacak bilmiyor. Birkaç iş yapmak çalıştım çocuk var olmadı ama para da yok geçinmek lazım en son yemek dükkanı için iş buldum patron iyi adam benden 15 yaş büyüktü, şimdi patron benim koca(gülerek)' (Razar, 25 Yaşında)

'En zoru burada evlenmek oldu. Eşimin ailesi hiç istemiyor yani kardeşleri ailesi kaç kere tehdit etti saldırmaya çalıştı yani daha kötü kaç kere kovdular hiç istemediler beni ilk zamanlar çok kötüydü yani. Bana dediler Suriyeli git Arap bul korkak bul evlenemezsin eşim de kavga etti çok elhamdülillah beni korudu çok ama onlar için Suriyeliyim çocuklu kadını, eşim daha önce evlilik yok ama ben boşanmışım. Eşim dedi çocuğunu babası alsın nasıl dersin Suriye'ye gitsin ama burada olmaz ben de istemem aile de istemez hep kavga olur huzur olmaz, zaman geçsin sonra dedi yani aldırırız görmeye gideriz dedi yine senin çocuğun, ondan ayrılmak zorunda kaldım ama kaç oldu ağlıyorum suçlu hissediyorum ama çaresizlik var burada yalnız ne yapardık nasıl yapardık yani insanlar anlamaz belki sen de yargılıyorsun beni.' (Razar, 25 Yaşında)

Başka bir katılımcının yaşadığı zorluklar, evlilik içindeki şiddet ve istismarın yanı sıra, boşanma sonrası yalnızlık ve ekonomik zorlukları da kapsamaktadır. Kendi geçimini sağlama çabası içinde yeni bir ilişkiye başlamış olması, sosyal ve ekonomik desteğin önemini ve bu desteğin olmaması durumunda yaşanan zorlukları gözler önüne sermektedir.

Üçüncü bir katılımcının durumu, boşanmanın aile içi dinamikler ve sosyal beklentiler üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Özellikle, çocukların velayeti ve yeni bir evlilik yapma süreçleri, göçmen kadınların karşılaştığı ön yargılar ve ayrımcılıkla daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Bu katılımcı, yeni eşinin ailesinin kendisini kabul etmeme durumu ve bu süreçte yaşanan aile içi çatışmalar, göçmen kadınların toplumsal entegrasyon sürecindeki zorlukları açıkça göstermektedir.

Katılımcıların ifadeleri, boşanma ve ayrılık süreçlerinin, göçmen kadınların karşılaştığı sosyal, ekonomik ve yasal zorlukların bir araya geldiği karmaşık durumlar olduğunu göstermektedir. Bu süreçler, kadınların toplumda karşılaştığı ön yargıları, ayrımcılığı ve yalnızlık hissini pekiştirmekte, onların yeni hayatlarını kurma çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

4.2.3.5. Sosyal ve Kültürel Uyum Zorlukları

a) Sosyal Dışlanma ve Ayrımcılık Deneyimleri

Göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenlerin karşılaştıkları sosyal dışlanma ve ayrımcılık, onların yeni toplumlarla entegrasyon süreçlerinde ciddi engeller oluşturmakta ve psikolojik refahlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Katılımcıların ifadeleri, bu tür deneyimlerin hem günlük etkileşimlerde hem de daha geniş toplumsal kontekstlerde nasıl sürekli bir stres kaynağına dönüştüğünü göstermektedir.

'Çocuklar demiştim yani şimdi, hadi biz alıştık ama çocuklar yani... Çok iyi temiz insanlar var yani ama genel olan insanlar Suriyeli deyince bakıyor. Ülkenize dönün diyorlar dönecek yer mi var kimse bilmiyor biz ne yaşıyor nasıl geçiniyor kimler ölmüş kimleri kaybetmişiz ülke dağılmış aile dağılmış komşu dağılmış... Eşim boyacılık yapıyor iş olursa para var olmazsa ne olacak vatandaşlık yok gelecek yok kira pahalı Türk de kolay yaşamıyor ki yani.' (Esna, 32 Yaşında)

'Biz izinsiz şehirlerde gezemiyoruz. Hala vatandaşlığım yok. Irkçılık çok fazla. Okuldayken Türkçe'm çok iyi değildi ve bu yüzden çok sorun yaşadım.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Türkler bizi sevmiyor. Dil öğrenemedim. Bana bağıyorlar hep.' (Hani, 33 Yaşında)

'Türkiye'de benden önce gelmişlerdi(anne-abela). Benim için hazırlamışlar her şeyi. İş de buldum diplomamla. Türkçe de biliyordum önceden hani ordayken ama konuşmuyordum. Zorlanmadım. Dışlama oluyor. Ama normal artık yani. Sevmeyebilirler.' (Mayra, 38 Yaşında)

Bir katılımcının vurguladığı gibi, dil bariyeri ve yabancı kimlik, göçmenlerin toplumsal dışlanmasını pekiştiren önemli faktörlerdir. Türkçe bilmemenin getirdiği iletişim zorlukları, basit sosyal etkileşimlerde bile göçmenlerin dışlanmasına ve anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu durum, göçmenlerin kendilerini yalnız ve toplumdan soyutlanmış hissetmelerine yol açmakta, sosyal ağlara ve destek sistemlerine erişimlerini kısıtlamaktadır.

'Kadınların sorumluluğu daha fazla. Baskı var çok. Erkekler bu kadar hissetmiyorlardır. Ben bu kadar utanmıyorum konuşuyorum erkeklerle de ama beni zorluyorlar kadınlar mesela siz Suriyeli neden geldiniz buraya hadi gidin diyorlar. Erkekler çok böyle konuşmuyor bence. Onlar daha az görüyorlar. Bunlar çok üzüyor.' (Nouf, 43 Yaşında)

'En zoru burada evlenmek oldu. Eşimin ailesi hiç istemiyor yani kardeşleri ailesi kaç kere tehdit etti saldırmaya çalıştı yani daha kötü kaç kere kovdular hiç istemediler beni ilk zamanlar çok kötüydü yani. Bana dediler Suriyeli git Arap bul korkak bul evlenemezsin eşim de kavga etti çok elhamdülillah beni korudu çok ama onlar için Suriyeliyim çocuklu kadını, eşim daha önce evlilik yok ama ben boşanmışım. Eşim dedi çocuğunu babası alsın nasıl dersene Suriye'ye gitsin ama burada olmaz ben de istemem aile de istemez hep kavga olur huzur olmaz, zaman geçsin sonra dedi yani aldırırız görmeye gideriz dedi yine senin çocuğun, ondan ayrılmak zorunda kaldım ama kaç oldu ağlıyorum suçlu hissediyorum ama çaresizlik var burada yalnız ne yapardık nasıl yapardık yani insanlar anlamaz belki sen de yargılıyorsun beni.' (Razar, 25 Yaşında)

'Eşimin ailesi, Suriyeli diye küçük görmeleri hakaretmiş gibi. Dil zor. Yabancı biri için zor anlatmak anlaşmak zor küçük görülmek yani daha zor. Bu sadece aile için değil bence çok Suriyeli için böyle sanki.' (Razar, 25 Yaşında)

Ekonomik zorluklar ve iş bulma süreçlerinde karşılaşılan ayrımcılık, bu dışlanmayı daha da derinleştirmekte ve göçmenlerin ekonomik olarak kendilerini güvence altına alma çabalarını engellemektedir. Bir katılımcının çalışma ortamında maruz kaldığı ayrımcılık ve taciz, onun hem iş güvencesini hem de kişisel güvenliğini tehdit eden ciddi sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

'İlk zamanlar dil diyordum yani en çok zor bu geliyordu diyordum biraz öğrenirsem belki u kendimi de anlatırsam yani daha iyi olur ama dil ilerledikçe başka şeyler aynı kaldı hala Suriyelisin diyorlar savaştan kaçtınız korkak diyorlar 12 yıl eskimiş abla ama biz şey hala yabancıyız insanlar için yani devlet de vatandaşlık vermiyor kimlik yok yani devlet için de sadece yabancıyız. Bak sana geçen zamanda bir şey anlatayım abla o kadar konuştuk seninle; temizliğine evine gittiğim kadın ben temizlik yaparken yani telefonda biriyle konuşuyor şey zaten güvenmiyor da beni yalnız bıraksın kontrol eder yani ne yapıyorum, telefondakine diyor bizim için, geldiler ülkeye ben de duyuyorum yani bizim derdimiz bize yetiyor bir de bunlar doldu, neyse bari böyle yarasinlar bedavaya geçinmek yok. Varsa arkadaşı göndereyim... Arap ama kötü temizlemedi. Tuvalette suyun sesini açıp ağladım abla şey yani belki duymadım anlamadım belki sanıyor günahıdır yani bildiği için yaptı demek istemem ama ben yüzümü yıkayıp devam etmek zorunda kaldım çünkü yani ama isterdim ki bırakıp gidebileyim yapamadım. Bunlar insan. Alma sevmiyorsan ben de konuşmayayım hiç senle. Neden yani. Bilmiyor ben orda kimdim neydim. Benim babam bana nasıl davranırdı.' (Selna, 43 Yaşında)

'Ailem varken buradayken çok yabancı kaldığımı hissetmiyordum çünkü aile varken koruyor bir şekilde. Aynı hisler aynı korkular paylaştığın kişiler

oluyor. Ailem gittikten sonra üniversitenin ilk yılı biraz o yıl zorlandım biraz ama sonrası arkadaşlarım oldu. Benim gibi mesela bir tanesi Batı Suriyeli biri Gazze'li biri Mısırlı birkaç tanesi Suriyeli. Mesela o zaman hani ortak dertlerimiz olduğu için iyi oluyor ama mesela ırkçılık yani oluyor. Var hep ama benim mezuniyet şeyimde ailem yoktu hiç burada. Başvurdular vizeye gelediler. Arkadaşlarım da her biri bir işi çıktı falan ve o öyle diziliyoruz ya böyle sıraya fotoğraf çekiliyor ve herkes ailesine gidiyor. O an çok çok ağır geldi orda çünkü gidebilecek kimsem yoktu. Sadece eve gitmek ve ağlamak istedim. Çok kötü hissetmişim ama arkadaşlarım genelde yanımda hep. Ama o gün çok kötüydü yani öyle özel bir gün falan.' (Sari, 28 Yaşında)

'İrkçilik var yani. Bir şekilde onunla adapte olmaya çalışıyoruz. Ama bazen bazı insanlar böyle değişik sorular soruyorlar. Sanki ben onlara böyle çok kötü yaşam böyle çaresiz ve çok kötü halde olduğumu ispatlamak zorunda gibi. Bunu istiyorlar benden. Bir kişi şey sormuştu bana ben çok Suriyeli gördüm ama tamam savaştan çıktığınızı söylüyorsunuz ama hiçbir yakınını kaybetmedin. Gel sayayım istiyorsan sana dedim. Yani tamam savaş demek sevdiklerini kaybetmek demek ama bu yani insan bunu duymak ister mi ya? Bu çok üzdü beni yani. Dedim yok yapamayacağım. Yani bazı insanlar bunu duymak istiyorlar gerçekten. Ne kadar kötü durumda olduğumu ispatlamam gerekiyormuş gibi. Mesela hocaların yaptıkları yorumlar hani sanki her toplumun böyle çeşitli çeşitli seviyeleri var ama okulun hocaları çoğunlukla üniversitede olmayı hak etmedik gibi davranıyor. Yani aynı sınava girdik aynı şeyleri yaptık falan o kırıcı oluyor sınıfın ortasında söylüyor mesela işte diyor sınıf ortalamasını düşürenler yabancılar diyor. Bu Suriyelilerdir. Mesela bi kere beşinci sınıftayken sordu bir hoca dedi Türkçe konuşabiliyor musun? Ben dedim Türkçem iyi çok iyi yani Türkçem, o dedi ha yani çok iyimış. Ders boyu dalga geçti. O zaman bunu Türkçesi çok iyi olan arkadaşına soralım gibi. Ya belki bilirim bunu ama kırıcı oluyor gerçekten ve insanın kendisini bi kenara çekip orda durması tek çare. Yoksa insanlarla aktif olacağım konuşacağım falan olmuyor üzüliyorum. Kırılıyorum. Eve geliyorum çok üzgünüm. Yani onlarla karşılaşmasam çok iyi.' (Sari, 28 Yaşında)

Çocukların ve gençlerin eğitim süreçlerinde yaşadıkları zorluklar da dikkate değerdir. Okul ortamında karşılaştıkları zorbalık ve ayrımcılık, onların akademik başarılarını ve sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkilemekte, uzun vadeli eğitim ve kariyer hedeflerini sınırlamaktadır. Öğretmenler ve akranlar tarafından yapılan yabancı düşmanı yorumlar, genç göçmenlerin kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmelerini engellemekte, toplumda kendilerine bir yer edinme çabalarını zorlaştırmaktadır.

'Sanırım erkeklere hep böyle bir soru Savaş oldu tamam ama sen savaşmadın kaçtın gedin. Kadın olsan tamam çocuk olsan tamam. Hep böyle şeyler duyuyordur. Bunlar ağırına gidiyordur. Bu yüzden erkek diye düşünüyorum

çünkü gerçekten böyle bazen ispatlamaya çalışıyorsun ağırına gidiyor insanın. Ben erkek olsaydım sırf bu sorular yüzünden kaçardım dönerdim galiba.' (Sari, 28 Yaşında)

'Ben Suriye'de coğrafya öğretmeniydim, burada görevimi yapamıyorum. Bizim yıllardır okumuşluğumuz boşa gitti, okulumuz boşa gitti onu kaybettik, onu özliyoruz. Burada kabul etmiyorlar. Tarlamızı da kaybettik, evimizi de kaybettik, işimizi de kaybettik, bunlar çok zor. Kimse konuşmaz, kimse anlatmaz. Sen kendine düşündüğün zaman sizin burada aileniz var, akrabalar var, arkadaşın var, evin var... Benim çıktığım yerde ben benim; yani kendi adımları söylediğimde herkes tanıyor, ben buraya geldim Suriyeliyim. Suriyeliyim diye bir kelime konuşmuyor. Ailemizin bizim adımız vardı. Annemizin babamızın köklerinin geldiği yer belli. R. dediğimizde S. dediğimizde tanıyorlar, burada sadece bir tane gariban Suriyeli. Burada ırkçılık çok.' (Ravya, 26 Yaşında)

Sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla başa çıkabilmek için katılımcılar, çeşitli stratejiler geliştirmekte; bazıları sosyal çevrelerini küçültürken, bazıları ise benzer kültürel arka plana sahip diğer göçmenlerle daha sıkı ilişkiler kurarak destek aramaktadır. Ancak, bu çözümler bile, yaşadıkları toplumda tam anlamıyla kabul görme ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır.

Katılımcıların ifadeleri, göçmenlere yönelik daha kapsayıcı, adaletli ve destekleyici sosyal politikaların geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu tür politikalar, göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir, onlara eğitim ve iş bulma süreçlerinde daha fazla fırsat sunabilir ve sosyal dışlanma ile mücadelede etkili olabilir. Bu desteklerin, göçmenlerin toplumda daha sağlıklı ve üretken bireyler olarak yer almalarını sağlayacağı ve toplumsal uyumu teşvik edeceği değerlendirilmektedir.

b) Kültürel Çatışmalar

Göç sonrası yaşanan kültürel çatışmalar, Suriyeli göçmenlerin yeni yaşam alanlarında karşılaştıkları önemli zorluklardan biridir. Katılımcıların ifadeleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yaşanan bu çatışmaların, entegrasyon süreçlerini nasıl etkilediğini ve psikolojik yansımalarını betimlemektedir.

'Şimdiden daha iyi olacağını düşünüyorum geleceğin. Zorluklara alıştım galiba. Artık her şeyle yüzleşebilirim gibi geliyor. 23 yaşındaydım geldiğimde. Orası çok kötü orayı özlemiyorum. Ben Arap ve Suriyeli insanlarla çalışmak isterim.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'En zoru burada evlenmek oldu. Eşimin ailesi hiç istemiyor yani kardeşleri ailesi kaç kere tehdit etti saldırmaya çalıştı yani daha kötü kaç kere kovdular hiç istemediler beni ilk zamanlar çok kötüydü yani. Bana dediler Suriyeli git Arap bul korkak bul evlenemezsin eşim de kavga etti çok elhamdulillah beni korudu çok ama onlar için Suriyeliyim çocuklu kadını, eşim daha önce evlilik yok ama ben boşanmışım. Eşim dedi çocuğunu babası alsın nasıl dersin Suriye'ye gitsin ama burada olmaz ben de istemem aile de istemez hep kavga olur huzur olmaz, zaman geçsin sonra dedi yani aldırırız görmeye gideriz dedi yine senin çocuğun, ondan ayrılmak zorunda kaldım ama kaç oldu ağlıyorum suçlu hissediyorum ama çaresizlik var burada yalnız ne yapardık nasıl yapardık yani insanlar anlamaz belki sen de yargılıyorsun beni.' (Razar, 25 Yaşında)

Bir katılımcının geleceğe dair iyimser bakışı, zorluklara alışma sürecinde kazandığı direnci ve bu süreçte edindiği yaşam becerilerini yansıtmaktadır. Göçmen olarak geldiği yeni ülkede, kötü anılarla dolu eski yaşamını geride bırakarak, kendi kültürel kökeninden insanlarla çalışma arzusu, kültürel kimliklerin korunması ve bu kimliğin iş ve sosyal yaşamda önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu durum, kültürel bağların sürdürülmesinin, bireylerin yeni ortamlarında kendilerini güvende ve kabul edilmiş hissetmeleri için ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Diğer bir katılımcının yaşadığı evlilik içi ve kayın aile ile ilgili zorluklar, göçmenlerin karşılaştığı kültürel önyargılar ve çatışmaların boyutunu gözler önüne sermektedir. Eşinin ailesinin, onun Suriyeli ve boşanmış bir kadın olması nedeniyle kabul etmemesi, kültürel çatışmalar ve ayrımcılığın somut örneklerindedir. Bu tür aile içi çatışmalar, göçmenlerin yeni toplumlarla uyum sürecinde ciddi engeller oluşturmakta ve bireylerin psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrıca, bu durum, çocukların velayeti ve aile içi huzur gibi konuları da karmaşık hale getirmekte, göçmenlerin hem bireysel hem de ailesel düzeyde sağlıklı ilişkiler kurmalarını zorlaştırmaktadır.

Katılımcıların ifadeleri, kültürel çatışmaların, göçmenlerin yeni toplumlarına entegrasyon sürecinde karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri olduğunu göstermektedir. Bu

çatışmalar, özellikle evlilik, aile ilişkileri, iş yaşamı ve sosyal kabul gibi alanlarda kendini göstermektedir.

c) Dil Bariyerleri

Göç sonrası yaşanan dil bariyerleri, Suriyeli göçmen kadınların ifadelerinde sıkça karşılaşılan ve yeni yaşam koşullarına uyum süreçlerinde önemli bir engel teşkil eden bir tema olarak öne çıkmaktadır. Dil bariyerleri, sadece günlük iletişimi değil, sosyal entegrasyonu, eğitim ve iş fırsatlarını da doğrudan etkilemekte, bu durum göçmenlerin genel yaşam kalitesini ve psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

'Türkiye'de başıma gelen kötü olayları Göçmen Kadın arkadaşlarımla daha çok paylaşıyorum.' (Emira, 29 Yaşında)

'Dil. Burada en zorlandığım şey Türkçe konuşmak oldu. Bunun dışında maddi olarak zorlanıyorum. Evin içinde zorlanıyorum. Yardım edecek kimse yok ev içinde. Çocuklar küçük. Benim belim fitik oldu.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Türkçe biraz biliyorum. Türkiye'de başıma gelen kötü olayları en çok ailemle ve göçmen arkadaşlarımla paylaştım.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Biz izinsiz şehirlerde gezemiyoruz. Hala vatandaşlığım yok. Irkçılık çok fazla. Okuldayken Türkçe'm çok iyi değildi ve bu yüzden çok sorun yaşadım.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Hiç Türkçe bilmiyorum. Türkiye'de başıma gelen olayları göçmen kadın arkadaşlarımla paylaşıyorum. Daha önce psikolojik bir yardım almadım.' (Hani, 33 Yaşında)

'Türkler bizi sevmiyor. Dil öğrenemedim. Bana bağıyorlar hep.' (Hani, 33 Yaşında)

'Başıma gelen kötü olayları en çok eşime anlatıyorum. Daha önce psikolojik yardım da aldım. Depresyon var bende.' (Handi, 42 Yaşında)

Katılımcıların deneyimleri, dil bariyerlerinin onların yeni toplumlarla etkileşimlerinde yaşadıkları zorlukları gözler önüne sermektedir. Dil yeterliliğinin düşük olması, göçmenlerin iş bulma süreçlerinde, kamu hizmetlerine erişimlerinde ve sosyal çevre edinmelerinde ciddi engellerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Özellikle, dil bilmemek, göçmen kadınların toplum içinde maruz kaldıkları ayrımcılık ve yanlış anlamaların daha da artmasına yol açmakta, bu da onların izolasyonunu pekiştirmektedir.

'En zor yalnızlık. Kimseyi anlamıyorsunuz, kimse sizi anlamıyor. Ne yaşadık falan. Bazen kendimi çok kötü hissettim. Geldiğimizden beri her şeyi öğrenmeye çalışıyoruz ama yine de derdimizi anlatamıyoruz. Biz ilk geldiğimizde de Suriyeli insanların çok olduğu yere gitmedik. Kobani'de alıştık aslında eşimle yalnız olmaya, şimdi de öyle. İstedığımız şimdi öyle eskiden istiyorduk ama şimdi yalnızlığa alıştım. İnsanlardan uzak duruyorum.' (Handi, 42 Yaşında)

'Dil. Tam öğrenemiyorum. Çalışmıyorum burada zaten. Ailemden hariç. Çocuklarım hariç ben yokum. Bazen diyorum keşke ölseydim de. Şimdi daha iyiyim ama. Arkadaşım yok hiç. Türkler sevmiyolar zaten bizi. Suriyeliler de sevmiyor. Ailem de istemiyor. Bir tek çocuklarım var. Bana bağırdı oğlum dün. Çok ağladım. Bir tek o var çünkü anlıyor musun? Ben... Kocam biliyor her şeyi. Öyle davranıyor. Önceden seviyormuş beni. Ben aileme yanlış yaptım. Dövüyo bazen şimdi. Biliyor herkes. Ailem bir şey demiyor. Haklılar ben de bir şey demiyorum. Ayrılammam da. Çocuklarım küçük. Hata yaptım ben çok büyük. Şimdi ben yok gibiyim. Ailemde yokum. Kocamda yokum. Çocuklarda yokum. Öyle işte.' (Rami, 26 Yaşında)

'Eşimin ailesi, Suriyeli diye küçük görmeleri hakaretmiş gibi. Dil zor. Yabancı biri için zor anlatmak anlaşmak zor küçük görülmek yani daha zor. Bu sadece aile için değil bence çok Suriyeli için böyle sanki.' (Razar, 25 Yaşında)

Göçmenlerin ifadeleri, dil bariyerlerinin sadece iletişimde değil, sosyal kabul ve aidiyet duygusunun gelişiminde de büyük bir engel olduğunu vurgulamaktadır. Türkçe bilmemenin getirdiği zorluklar, bazı durumlarda sosyal dışlanmaya veya yanlış anlaşılmaya yol açabilmekte, bu da göçmenlerin kendilerini savunmasız ve korumasız hissetmelerine neden olmaktadır. Eğitim ortamında yaşanan dil problemleri, öğrencilerin akademik performansını ve sınıf içi etkileşimlerini olumsuz etkilemekte, bu da onların eğitimde ilerlemelerini ve sosyal uyumlarını kısıtlamaktadır.

'İrkçilik var yani. Bir şekilde onunla adapte olmaya çalışıyoruz. Ama bazen bazı insanlar böyle değişik sorular soruyorlar. Sanki ben onlara böyle çok kötü yaşam böyle çaresiz ve çok kötü halde olduğumu ispatlamak zorunda gibi. Bunu istiyorlar benden. Bir kişi şey sormuştu bana ben çok Suriyeli gördüm ama tamam savaştan çıktığınızı söylüyorsunuz ama hiçbir yakınını kaybetmedin. Gel sayayım istiyorsan sana dedim. Yani tamam savaş demek sevdiklerini kaybetmek demek ama bu yani insan bunu duymak ister mi ya? Bu çok üzdü beni. Zaten üniversitenin ilk yılı. Bu kız başta böyle çok güzel yaklaştı böyle arkadaşmışız gibi. Sonra böyle sorunca çok kırıldım yani. Dedim yok yapamayacağım. Yani bazı insanlar bunu duymak istiyorlar gerçekten. Ne kadar kötü durumda olduğunu ispatlaman gerekiyormuş gibi. Mesela hocaların yaptıkları yorumlar hani sanki her toplumun böyle çeşitli çeşitli seviyeleri var ama okulun hocaları çoğunlukla üniversitede olmayı hak etmedik gibi davranıyor. Yani aynı sınava girdik aynı şeyleri yaptık falan o kırıcı oluyor sınıfın ortasında söylüyor mesela işte diyor sınıf ortalamasını düşürenler yabancılar diyor. Bu Suriyelilerdir. Mesela bi kere beşinci sınıftayken sordu bir hoca dedi Türkçe konuşabiliyor musun? Ben dedim Türkçem iyi çok iyi yani Türkçem o dedi ha yani çok iyimış. O zaman ders boyu dalga geçti. O zaman bunu Türkçesi çok iyi olan arkadaşına soralım gibi. Bu neydi ya bu neydi gibi. Ya belki bilirim bunu ama kırıcı oluyor gerçekten ve insanın kendisini bi kenara çekip orda durması tek çare. Yoksa insanlarla aktif olacağım konuşacağım falan olmuyor üzülüyorum. Kırılıyorum. Eve geliyorum çok üzgünüm. Yani onlarla karşılaşmasam çok iyi.' (Sari, 28 Yaşında)

Ayrıca, dil bariyerleri nedeniyle göçmen kadınların maruz kaldıkları yanlış anlamalar ve kültürel çatışmalar, onların toplum içindeki yabancılaşmasını artırmakta ve kendilerini ifade etme fırsatlarını kısıtlamaktadır. Bu durum, özellikle çalışma hayatında ve kamu hizmetlerine erişimde büyük zorluklara yol açmaktadır.

'İlk zamanlar dil diyordum yani en çok zor bu geliyordu diyordum biraz öğrenirsem belki u kendimi de anlatsam yani daha iyi olur ama dil ilerledikçe başka şeyler aynı kaldı hala Suriyelisin diyorlar savaştan kaçtınız korkak diyorlar 12 yıl eskimiş abla ama biz şey hala yabancıyız insanlar için yani devlet de vatandaşlık vermiyor kimlik yok yani devlet için de sadece yabancıyız. Bak sana geçen zamanda bir şey anlatayım abla o kadar konuştuk seninle; temizliğine evine gittiğim kadın ben temizlik yaparken yani telefonda biriyle konuşuyor şey zaten güvenmiyor da beni yalnız bıraksın kontrol eder yani ne yapıyorum, telefondakine diyor bizim için, geldiler ülkeye ben de duyuyorum yani bizim derdimiz bize yetiyor bir de bunlar doldu, neyse bari böyle yarasanlar bedavaya geçinmek yok. Varsa arkadaşı gönderirim... Arap ama kötü temizlemedi. Tuvalette suyun sesini açıp ağladım abla şey yani belki duymadım anlamadım belki sanıyor günahıdır yani bildiği için yaptı demek istemem ama ben yüzümü yıkayıp devam etmek zorunda kaldım çünkü yani ama isterdim ki bırakıp gidebileyim yapamadım. Bunlar insan. Alma

sevmiyorsan ben de konuşmayayım hiç senle. Neden yani. Bilmiyor ben orda kimdim neydim. Benim babam bana nasıl davranırdı.' (Selna, 43 Yaşında)

Tüm bu ifadelere paralel olarak dil bariyerleri göçmenlerin yeni toplumlarla etkileşimlerinde ve entegrasyon süreçlerinde önemli bir engel teşkil etmekte ve bu engellerin üstesinden gelmek için dil eğitimi ve sosyal destek programlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

4.2.3.6. Yasal ve Bürokratik Engeller

a) Resmi Kurumlarla Etkileşim

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında resmi kurumlarla olan etkileşim, Suriyeli göçmenler için önemli bir engel olarak öne çıkmaktadır. Katılımcının ifadeleri, göçmenlerin hukuki statülerinin belirsizliği, dil bariyerleri ve ayrımcılıkla karşılaşmalarının, kamu hizmetlerine erişimleri ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar üzerinde ne kadar büyük bir etki yarattığını göstermektedir.

'Biz izinsiz şehirlerde gezemiyoruz. Hala vatandaşlığım yok. Irkçılık çok fazla. Okuldayken Türkçe'm hiç iyi değildi ve bu yüzden çok sorun yaşadım.' (Ghazma, 31 Yaşında)

Göçmenlerin vatandaşlık veya ikamet izni gibi temel hukuki belgelerinin eksikliği, onların resmi kurumlarla olan etkileşimlerinde büyük zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum, sadece hukuki işlemlerde değil, günlük yaşamda şehirler arası seyahat, iş bulma, sağlık hizmetlerine erişim gibi temel sosyal hakların kullanımında da kısıtlamalara yol açmaktadır. Örneğin, bir katılımcının şehirlerarası seyahat kısıtlamalarından bahsetmesi, resmi izinler olmadan serbestçe hareket edememelerinin, göçmenlerin özgürlüklerini ve yaşam kalitelerini nasıl sınırladığını açıkça ortaya koymaktadır.

Dil bariyeri, resmi kurumlarla etkileşimdeki bir diğer önemli engeldir. Göçmenlerin yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri, resmi işlemler sırasında yanlış anlaşılmalara

yaşamalarına ve gereken hizmetlere erişmekte zorluk çekmelerine neden olmaktadır. Okul gibi eğitim kurumlarında yaşanan dil sorunları, öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyebilmekte ve eğitim süreçlerinde önemli engeller oluşturabilmektedir.

Ayrıca, resmi kurumlarla olan etkileşimlerde yaşanan ayrımcılık, göçmenlerin toplumda kendilerini güvende ve kabul edilmiş hissetmelerini engellemekte, bu da entegrasyon süreçlerini daha da zorlaştırmaktadır. Göçmenler, sıklıkla yabancı düşmanlığına dayalı önyargılarla karşılaşmakta ve bu durum, onların resmi kurumlar nezdinde haklarını arama güvenlerini sarsmaktadır.

b) Kimlik ve Vatandaşlık İşlemleri

Göç sonrası yaşanan kimlik ve vatandaşlık işlemleri, Suriyeli göçmen kadınların ifadelerinde sıkça karşılaşılan ve travma ile depresyonun derinleşmesine neden olan önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. Yasal belirsizlikler, psikolojik stres kaynakları olarak göçmenlerin günlük yaşamını zorlaştırmakta ve sosyal entegrasyon süreçlerini engellemektedir.

'Çocuklar demiştin yani şimdi, hadi biz alıştık ama çocuklar yani... Çok iyi temiz insanlar var yani ama genel olan insanlar Suriyeli deyince bakıyor. Ülkenize dönün diyorlar dönecek yer mi var kimse bilmiyor biz ne yaşıyor nasıl geçiniyor kimler ölmüş kimleri kaybetmişiz ülke dağılmış aile dağılmış komşu dağılmış... Eşim boyacılık yapıyor iş olursa para var olmazsa ne olacak vatandaşlık yok gelecek yok kira pahalı Türk de kolay yaşamıyor ki yani.' (Esna, 32 Yaşında)

'Biz izinsiz şehirlerde gezemiyoruz. Hala vatandaşlığım yok. Irkçılık çok fazla. Okuldayken Türkçe'm çok iyi değildi ve bu yüzden çok sorun yaşadım.' (Ghazma, 31 Yaşında)

'Burada Türkiye'de beni en çok üzen etkileyen şey benim kimliğimin olmaması. Ben çalışmak için buradayım. 12.000 TL alıyorum. 15.000 TL kiram var. Ödeyemiyorum. Devletten bir lira bile yardım almadım. Eşimin kimliği var ancak nikahlı değiliz. Benim kimliğim yok ve polis ikamet yok diye beni gönderiyor yakalasa burada. Bu adam (çalıştığı Suriyeli patronu için) benim ev sahibim aynı zamanda. Bana hep bağıyor. Paramın olmadığını biliyor ve bana dokunuyor. Kocama söyleyemiyorum. Polisi arayamıyorum

benim kimliğim yok geri gönderiyorlar(ağlayarak). Bana 12.000 verdi kiramı yükseltti. Ödeyemediğimi ve ona muhtaç olduğumu biliyor.' (Hani, 33 Yaşında)

Katılımcıların deneyimleri, yasal kimlik eksikliğinin ve vatandaşlık sürecindeki zorlukların, onların çalışma hayatında karşılaştıkları engeller, sosyal hizmetlere erişimde yaşadıkları problemler ve genel yaşam kaliteleri üzerinde önemli etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Örneğin, kimlik olmadan yaşamın getirdiği güvencesizlik, iş bulma ve sağlık hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada ciddi güçlükler yaşamalarına neden olmaktadır. Bu tür zorluklar, bireylerde sürekli bir endişe ve stres haline yol açmakta, bu durum uzun vadede depresyon ve anksiyete bozuklukları gibi ciddi ruhsal sağlık sorunlarını tetiklemektedir.

'Dönmek düşünmüyoruz orda daha iyi bir hayat yok burada vatandaşlık yok para zor çalışmak zor belki biraz burada kalıp yani nasıl olacak bilmiyorum ama belki sonra Avrupa'ya gitmek güzel.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Suriye'den gelme kararı ben kendim aldım. Ben istedim. Yani destek oldular hatta ailem. Hamdolsun kimlik de çıkardım kolay oldu.' (Mayra, 38 Yaşında)

'İş. Aslında 2015-2017 gibi geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yaptım, oralar kapandı, bizi devlet okullarına aldılar, tercüman olarak çalıştık. Küçükçekmece İlçe Milli Eğitimde üç yıl, Halk Eğitimde yaklaşık bir sene. Şimdi aradayım tekrar bekliyorum, çalışma iznimin onaylanmasını bekliyorum; hani şartlar çok zor, asgari ücretle çalışıyoruz yani. Çok kaybettim. Çok yok dediler. Beni hiç almadılar vatandaş değildim diye. Diğer arkadaşlar vatandaş. Aldılar onları. Hem de yüksek maaşlar.' (Mayra, 38 Yaşında)

'8 kişi aynı evde yaşıyoruz. 6 çocuğa bakıyorum şu an. Sürekli yorgunum. Uykusuzum. Ağlamak istiyorum hep ağlıyorum. Ruhsal olarak iyi değilim. Korkuyorum hasta olacağız diye. Kimlik yok çünkü.' (Ramya, 30 Yaşında)

Katılıkların vurguladığı bir diğer önemli nokta, dil bariyerleri ve kültürel entegrasyon süreçlerindeki zorluklardır. Yasal statü belirsizlikleri, dil yetersizlikleri ve kültürel uyum zorlukları birleştiğinde, göçmenler kendilerini izole edilmiş ve toplumdan dışlanmış hissetmektedir. Bu izolasyon, özellikle depresyon için bir risk faktörü oluşturmakta ve var olan travmaların üstüne yeni travmalar eklenmesine neden olmaktadır.

'Ailem varken buradayken çok yabancı kaldığımı hissetmiyordum çünkü aile varken koruyor bir şekilde. Aynı hisler aynı korkular paylaştığım kişiler oluyor. Ailem gittikten sonra üniversitenin ilk yılı biraz o yıl zorlandım biraz ama sonrası arkadaşlarım oldu. Benim gibi mesela bir tanesi Batı Suriyeli biri Gazze'li biri Mısırlı birkaç tanesi Suriyeli. Mesela o zaman hani ortak derterimiz olduğu için iyi oluyor ama mesela ırkçılık yani oluyor. Var hep ama benim mezuniyet şeyimde ailem yoktu hiç burada. Başvurdular vizeye gelediler. Arkadaşlarım da her biri bir işi çıktı falan ve o öyle diziliyoruz ya böyle sıraya fotoğraf çekiliyor ve herkes ailesine gidiyor. O an çok çok ağır geldi orda çünkü gidebilecek kimsem yoktu. Sadece eve gitmek ve ağlamak istedim. Çok kötü hissetmişim ama arkadaşlarım genelde yanımda hep. Ama o gün çok kötüydü yani öyle özel bir gün falan.' (Sari, 28 Yaşında)

Özellikle, yasal statüsü olmayan ve sürekli olarak tehdit altında hisseden kadınlar, günlük yaşamda karşılaştıkları cinsel taciz ve istismar gibi durumlar karşısında kendilerini savunmasız hissetmektedirler. Yasal koruma ve haklardan mahrum bırakılan bu kadınlar, yaşadıkları olayları yargıya taşıyamama veya yeterli desteği alamama gibi sorunlarla karşılaşmakta, bu durum da mevcut psikolojik yüklerini artırmaktadır.

Katılımcılar arasında, kimlik ve vatandaşlık işlemlerinde başarılı olanlar ise bu durumun yaşam kaliteleri üzerinde olumlu etkiler yarattığını ifade etmektedirler. Yasal statü sahibi olmak, onlara çalışma, eğitim ve sağlık hizmetlerine daha kolay erişim imkanı sunmakta ve sosyal entegrasyon süreçlerini desteklemektedir. Ancak, bu olumlu örnekler, yasal belirsizlikler içinde yaşayan diğer göçmenler için erişilmesi zor hedefler olarak kalmaktadır.

Bu nedenle, göçmen kadınların karşılaştığı kimlik ve vatandaşlık işlemleriyle ilgili sorunların çözümüne yönelik etkili politikaların geliştirilmesi, psikolojik sağlıklarının iyileştirilmesi ve topluma entegrasyon süreçlerinin desteklenmesi için hayati önem taşımaktadır. Katılımcılar ve onların aileleri için daha güvenli, istikrarlı ve destekleyici bir ortam sağlanmalıdır.

c) Yasal Statüye İlişkin Yaşanan Sorunlar

Göç sonrası yaşanan yasal statüye ilişkin sorunlar, Suriyeli göçmen kadınların günlük yaşamlarını, ruhsal sağlıklarını ve toplumsal entegrasyon süreçlerini etkilemektedir. Katılımcıların ifadeleri, yasal belirsizliklerin ve sınırlı hukuki hakların, onların stres, anksiyete ve depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olduğunu göstermektedir.

'Burada Türkiye'de beni en çok üzen etkileyen şey benim kimliğimin olmaması. Ben çalışmak için buradayım. 12.000 TL alıyorum. 15.000 TL kiram var. Ödeyemiyorum. Devletten bir lira bile yardım almadım. Eşimin kimliği var ancak nikahlı değiliz. Benim kimliğim yok ve polis ikamet yok diye beni gönderiyor yakalasa burada. Bu adam (çalıştığı Suriyeli patronu için) benim ev sahibim aynı zamanda. Bana hep bağıyor. Paramın olmadığını biliyor ve bana dokunuyor. Kocama söyleyemiyorum. Polisi arayamıyorum benim kimliğim yok geri gönderiyorlar(ağlayarak). Bana 12.000 verdi kiramı yükseltti. Ödeyemediğimi ve ona muhtaç olduğumu biliyor.' (Hani, 33 Yaşında)

'İş. Aslında 2015-2017 gibi geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yaptım, oralar kapandı, bizi devlet okullarına aldılar, tercüman olarak çalıştık. Küçükçekmece İlçe Milli Eğitimde üç yıl, Halk Eğitimde yaklaşık bir sene. Şimdi aradayım tekrar bekliyorum, çalışma iznimin onaylanmasını bekliyorum; hani şartlar çok zor, asgari ücretle çalışıyoruz yani. Çok kaybettim. Çok yok dediler. Beni hiç almadılar vatandaş değildim diye. Diğer arkadaşlar vatandaş. Aldılar onları. Hem de yüksek maaşlar.' (Mayra, 38 Yaşında)

Katılımcılar, yasal statülerinin belirsizliği nedeniyle çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Vatandaşlık veya oturma izni olmaması, onların iş bulmalarını, sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını ve sosyal güvenlik haklarına erişimlerini ciddi şekilde kısıtlamaktadır. Bu durum, özellikle iş ve konut güvencesi olmayan kadınlar için ekonomik zorlukları artırmakta ve onları istismara daha açık hale getirmektedir.

'Kocam burada. Türkiye'ye gelir gelmez hemen boşandık Sevgilisi vardı. Türkiye'den önce yoktu hiçbir şey. 10 yıldır evliydik. Sevgilisi burada oldu. Almanya'ya gidecektik. Sevgilisi olduğu için bıraktı vazgeçti. Resmi olarak da boşanmadı. Sadece boş ol boş ol boş ol dedi söyledi. Boşandık bitti. Evrak kağıt hiçbir şey yok. Suriye'de dava açmam lazım bunun için. Biz Türkiye'den

girdik sınırdan 2 saat geçmedi. Kocam hemen boşandı. Döndü bana boş ol boş ol boş ol dedi. Gitti. Şok oldum. Hiç de durmadı. Sevgilisi de Suriyeli. Çocukları bıraktı bana. Kendi gitti. Şimdi sevgilisiyle. Şikayet de edemedim evraksız geldiğim için.' (Ramya, 30 Yaşında)

'8 kişi aynı evde yaşıyoruz. 6 çocuğa bakıyorum şu an. Sürekli yorgunum. Uykusuzum. Ağlamak istiyorum hep ağlıyorum. Ruhsal olarak iyi değilim. Korkuyorum hasta olacağız diye. Kimlik yok çünkü.' (Ramya, 30 Yaşında)

'Ailem varken buradayken çok yabancı kaldığımı hissetmiyordum çünkü aile varken koruyor bir şekilde. Aynı hisler aynı korkular paylaştığın kişiler oluyor. Ailem gittikten sonra üniversitenin ilk yılı biraz o yıl zorlandım biraz ama sonrası arkadaşlarım oldu. Benim gibi mesela bir tanesi Batı Suriyeli biri Gazze'li biri Mısırlı birkaç tanesi Suriyeli. Mesela o zaman hani ortak dertlerimiz olduğu için iyi oluyor ama mesela ırkçılık yani oluyor. Var hep ama benim mezuniyet şeyimde ailem yoktu hiç burada. Başvurdular vizeye gelediler. Arkadaşlarım da her biri bir işi çıktı falan ve o öyle diziliyoruz ya böyle sıraya fotoğraf çekiliyor ve herkes ailesine gidiyor. O an çok çok ağır geldi orda çünkü gidebilecek kimsem yoktu. Sadece eve gitmek ve ağlamak istedim. Çok kötü hissetmişim ama arkadaşlarım genelde yanımda hep. Ama o gün çok kötüydü yani öyle özel bir gün falan.' (Sari, 28 Yaşında)

Bir katılımcının yasal kimliği olmadan çalışmak zorunda kalması ve bu durumun onu maddi olarak istismara ve cinsel tacize maruz bırakması, yasal statü eksikliğinin yarattığı riskleri açıkça ortaya koymaktadır. Bu tür durumlar, göçmen kadınların travma yaşama olasılığını artırırken, mevcut travmaların üzerine yeni travmalar eklemekte ve uzun süreli psikolojik hasar riskini artırmaktadır.

Katılımcıların ifadeleri ayrıca, yasal belirsizliklerin çocukların eğitimi ve genel refahı üzerinde de olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Vatandaşlık veya ikamet izni olmayan aileler, çocuklarını okullara kaydettirmekte veya onlara uygun sağlık hizmetleri sağlamakta zorlanmaktadır. Bu durum, çocukların eğitim ve sağlık haklarından mahrum kalmasına ve sosyal izolasyona maruz bırakılmasına neden olmaktadır.

Katılımcılar ayrıca, yasal statülerini belgeleyemedikleri için kamu hizmetlerine erişimde ve resmi işlemleri gerçekleştirmede büyük güçlükler yaşadıklarını ifade etmektedir. Bu durum, onların sürekli bir belirsizlik ve güvensizlik içinde yaşamalarına, dolayısıyla sürekli stres ve anksiyete hissetmelerine neden olmaktadır.

4.2.3.7. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Güçlükler

a) Eğitim Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlar

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında eğitim hizmetlerine erişimde karşılaşılan engeller, Suriyeli göçmen kadınların deneyimlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim ortamlarında yaşanan dil sorunları, kültürel farklılıklar ve ayrımcılık, bu kadınların akademik ve sosyal entegrasyon süreçlerine ciddi engeller oluşturmaktadır, bu da onların ruhsal sağlık durumları üzerinde derin etkiler meydana getirmektedir.

'İrkçilik var yani. Bir şekilde onunla adapte olmaya çalışıyoruz. Ama bazen bazı insanlar böyle değişik sorular soruyorlar. Sanki ben onlara böyle çok kötü yaşam böyle çaresiz ve çok kötü halde olduğumu ispatlamak zorunda gibi. Bunu istiyorlar benden. Bir kişi şey sormuştu bana ben çok Suriyeli gördüm ama tamam savaştan çıktığınızı söylüyorsunuz ama hiçbir yakınını kaybetmedin. Gel sayayım istiyorsan sana dedim. Yani tamam savaş demek sevdiklerini kaybetmek demek ama bu yani insan bunu duymak ister mi ya? Bu çok üzdü beni... Yani bazı insanlar bunu duymak istiyorlar gerçekten. Ne kadar kötü durumda olduğunu ispatlaman gerekiyormuş gibi. Mesela hocaların yaptıkları yorumlar hani sanki her toplumun böyle çeşitli çeşitli seviyeleri var ama okulun hocaları çoğunlukla üniversitede olmayı hak etmedik gibi davranıyor. Yani aynı sınava girdik aynı şeyleri yaptık falan o kırıcı oluyor sınıfın ortasında söylüyor mesela işte diyor sınıf ortalamasını düşürenler yabancılar diyor. Bu Suriyelilerdir. Mesela bi kere beşinci sınıftayken sordu bir hoca dedi Türkçe konuşabiliyor musun? Ben dedim Türkçem iyi çok iyi yani Türkçem o dedi ha yani çok iyimmiş. O zaman ders boyu dalga geçti. O zaman bunu Türkçesi çok iyi olan arkadaşına soralım gibi. Ya belki bilirim bunu ama kırıcı oluyor gerçekten ve insanın kendisini bi kenara çekip orda durması tek çare. Yoksa insanlarla aktif olacağım konuşacağım falan olmuyor üzüliyorum. Kırılıyorum. Eve geliyorum çok üzgünüm. Yani onlarla karşılaşsam çok iyi.' (Sari, 28 Yaşında)

Katılımcıların ifadeleri, eğitim sürecinde karşılaştıkları ayrımcılık ve önyargılara dair somut örnekler sunmaktadır. Özellikle, dil bariyerleri öğrenim sürecini doğrudan etkilemekte ve Suriyeli öğrencilerin sınıf içi performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, öğrencilerin akademik özgüvenini zayıflatmakta ve eğitimde ilerlemelerini kısıtlamaktadır. Dil yetersizliği, öğrencilerin ders materyallerini anlamalarını ve sınıf içi tartışmalara katılmalarını engelleyebilmekte, bu da onların eğitimden tam anlamıyla yararlanmalarını zorlaştırmaktadır.

Ayrımcılık ve kültürel önyargılar, Suriyeli göçmen kadınların ve gençlerin eğitim deneyimlerini daha da zorlaştırmaktadır. Katılımcıların anlattıkları gibi, sınıf ortamında aşağılanmaya, küçümsenmeye veya hedef gösterilmeye maruz kalmak, onların eğitim ortamında kendilerini güvende ve kabul edilmiş hissetmelerini engellemekte, bu da depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Örneğin, bir öğretmenin sınıf ortalamasını düşürenlerin yabancılar olduğunu belirtmesi veya bir öğrencinin dil becerileri üzerinden alay konusu yapılması, göçmen öğrencilerin ayrımcılığa uğradıklarını ve dışlandıklarını hissetmelerine neden olmaktadır.

Katılımcılar, eğitim hizmetlerine tam erişim sağlayamadıklarında, bu durum sadece akademik başarılarını değil, genel yaşam kalitelerini ve toplumsal uyumlarını da olumsuz etkilemektedir. Eğitimde karşılaşılan zorluklar, göçmen kadınların iş bulma potansiyellerini ve sosyoekonomik durumlarını da etkilemekte, bu da onların ve ailelerinin geleceğe dair umutlarını azaltmakta ve kronik stres ile depresyon risklerini artırmaktadır.

b) Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Sorunlar

Göç sonrası yaşanan sağlık hizmetlerine erişimdeki sorunlar, Suriyeli göçmen kadınların günlük yaşam kalitesini ve psikolojik sağlığını ciddi şekilde etkileyen bir konudur. Katılımların ifadeleri, bu sorunların yalnızca fiziksel sağlık değil, aynı zamanda ruhsal sağlık üzerinde de olumsuz etkiler meydana getirdiğini göstermektedir. Yasal kimlik ve sağlık sigortası eksikliği, bu bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini sınırlamakta, bu da stres, anksiyete ve depresyon gibi ruhsal sağlık sorunlarını artırmaktadır.

'8 kişi aynı evde yaşıyoruz. 6 çocuğa bakıyorum şu an. Sürekli yorgunum. Uykusuzum. Ağlamak istiyorum hep ağlıyorum. Ruhsal olarak iyi değilim. Korkuyorum hasta olacağız diye. Kimlik yok çünkü.' (Ramya, 30 Yaşında)

'Ben hastaneye gittim ben düşük yaptım o zina dediler. Hiç bakmadılar bana. Devlet evrak vermiyor hizmet etmiyor. Jandarma geldi her şey geldi zorladılar. Resmi nikahım da yok. Hoş karşılanmıyor. Hiç kabul gelmiyor. Çok para da verdim. Adresi bile buraya alamıyoruz. Yarın çocuk geldi oldu çok sıkıntı. Çocuk hastaneye gidemeyecek. Göç idaresine de defalarca

sordum. Yapacak bir şey yok. Ben hastaneye gittim bakmıyor. Ben hasta çok hasta ama bakmadılar bana. Düşüğü de yaptım ama yatakta yatırmadılar bile beni. Ya abla ben bez istiyorum vermiyorlar ya bez bez. Diyorlar git git. O şekil konuşuyorlar.’ (Mahma, 32 Yaşında)

Katılımcıların deneyimleri, sağlık hizmetlerine erişimdeki engellerin genellikle yasal kimlik belgelerinin olmamasından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Kimlik olmadan, göçmenlerin hastanelere ve diğer sağlık kuruluşlarına kaydolmaları, rutin sağlık kontrolleri ve acil durum hizmetlerinden yararlanmaları zorlaşmaktadır. Örneğin, bir katılımcının çok sayıda çocuğa bakmak zorunda olması ve sürekli yorgun ve uykusuz hissetmesi, fiziksel ve duygusal tükenmişlik belirtileridir. Ancak, yeterli sağlık hizmetlerine erişimi olmadığı için bu durumlarına müdahale edilmesi güçleşmekte, bu da onun ruhsal sağlığını daha da kötüleştirmektedir.

Sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, özellikle kronik hastalıkların ve uzun süreli sağlık koşullarının yönetilmesini zorlaştırmaktadır. Göçmen kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi hassas gruplar, düzenli sağlık kontrollerinden ve ilaç tedavisinden mahrum kaldığında, bu durum tüm aile yapısının sağlığını ve refahını riske atmaktadır. Uygun sağlık hizmeti alamayan göçmenler, kronik sağlık sorunlarının yanı sıra, depresyon ve anksiyete gibi ruhsal sağlık sorunlarına daha yatkın hale gelmektedir.

Katılımcıların ifadelerinde ayrıca, sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları zorlukların sosyal izolasyon ve toplumdan dışlanma hislerini güçlendirdiği belirtilmektedir. Bu durum, zaten var olan travmaların üstüne yeni stres kaynakları eklemekte ve göçmenlerin yaşadığı psikolojik yükü artırmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olması, göçmenlerin topluma uyum süreçlerini de olumsuz etkileyerek, onların kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmelerini engellemektedir.

c) İstihdama Erişimde Yaşanan Sorunlar

Göç sonrası istihdama erişimde yaşanan zorluklar, göçmen kadınların sosyoekonomik durumlarını doğrudan etkileyen önemli bir sorundur. Katılımcıların aktardığı deneyimler, istihdam süreçlerinde karşılaştıkları engellerin sadece maddi güçlüklerle sınırlı kalmayıp,

aynı zamanda ruhsal sağlıklarını da olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Çalışma izni, dil bariyerleri, iş bulma sürecinde yaşanan ayrımcılık ve haksız muameleler, göçmen kadınların iş hayatında karşılaştığı temel sorunlardan bazılarıdır.

'Burada (Türkiye'de) 5 sene kaynanamla yaşadım, o da çok zor geçti. Maddi olarak da çok sıkıntı çektik, eşim nasıl diyeyim her işi yapamıyor, bacağı sakat doğuştan. Kimliklerimiz var. Çocuklar büyük olsaydı belki ben de çalışırdım. Bazen çocuklar bir şey istiyor. Alamıyorum çok üzülüyorum. Eşim çok iyi bir insan. Ama çok zorlanıyoruz.' (Emira, 29 Yaşında)

'Çocuklar demiştim yani şimdi, hadi biz alıştık ama çocuklar yani... Çok iyi temiz insanlar var yani ama genel olan insanlar Suriyeli deyince bakıyor. Ülkenize dönün diyorlar dönecek yer mi var kimse bilmiyor biz ne yaşıyor nasıl geçiniyor kimler ölmüş kimleri kaybetmişiz ülke dağılmış aile dağılmış komşu dağılmış... Eşim boyacılık yapıyor iş olursa para var olmazsa ne olacak vatandaşlık yok gelecek yok kira pahalı Türk de kolay yaşamıyor ki yani.' (Esna, 32 Yaşında)

'Kadın daha çok evde daha güvenli yani ama erkek para bulmak zorunda iş lazım kafası da dolu geçim var daha çok yabancıyla karşılaşıyor yani daha çok uğraşılıyor demek erkek için daha zor bence.' (Esna, 32 Yaşında)

Katılımcılar, iş bulma ve sürdürme süreçlerinde ciddi zorluklarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle dil bariyeri, iş arama sürecindeki en büyük engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Dil yeterliliğinin olmaması, iş görüşmelerinde ve iş yerinde etkili iletişim kurmayı zorlaştırmakta, bu da göçmen kadınların iş bulma şanslarını azaltmaktadır. Ayrıca, iş yerlerinde yaşanan dil sorunları, yanlış anlaşılmalara ve iletişim eksikliği nedeniyle çalışma ortamlarında uyum sorunları yaşanabilmekte, bu da işten ayrılma oranlarını artırmaktadır.

'İlk önce eşim çıktı Türkiye'ye ev falan buldu. Ama yine de Suriye'de evimiz vardı dükkanımız vardı. Gitti. Burada yeniden en baştan devam ettik. Hala konuşamıyorum Türkçeyi. Çocuklar var çalışamıyorum. Maddi durum zor kira pahalı. Yetmiyor çalışsan da. Biz bilmezdik eskiden şimdi biliyoruz kaç tane meyve alabiliyorsun. Bitmiyor. Dönsen dönemezsin. Kalsan burası işte. Bir tane ömür var. Neyse Allah büyük.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Erkek hayatı daha zor, çalışıyor ve kira fatura ödüyorlar. Kadınlar sadece evde oturuyorlar. Yani bizde öyle.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Göçmen olma konusunda bence erkekler kadınlardan daha zorlanıyoruz. Biz Suriyelilerde kadın çalışmıyor evde kalıyor. Ama genel olarak erkekler daha çok zorlanıyor.' (Ghazma, 31 Yaşında)

Diğer yandan, iş bulabilen göçmen kadınlar için de durum her zaman iyileşmiyor. Katılımcılar, iş yerlerinde maruz kaldıkları haksız muamelelerden, düşük ücretlerden ve geç ödemelerden bahsetmişlerdir. Vatandaşlık ve kimlik problemleri nedeniyle resmi işlerde çalışamayan kadınlar, genellikle düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmakta, bu da onların maddi ve ruhsal olarak daha da zorlanmalarına neden olmaktadır. İş yerlerinde karşılaşılan taciz ve ayrımcılık, kadınların iş hayatında karşılaştıkları psikolojik baskıları artırarak depresyon ve anksiyete gibi ruhsal sağlık sorunlarını tetiklemektedir.

'Yani uzun süre dil oldu Türkçe zor dil kötü olunca yabancılık da kötü ama iyi öğrenmişim değil mi? İş bulmak zor çalışmak zor çalışınca parayı almak zor çalıştığım kaç yerde paramı vermediler veren yerler eksik verdi az verdi geç verdi derken yani fazladan üzüntü. Çalıştığım çok yerde haksızlık var yaklaşan var patron taciz var kötü teklif var yani şikayet etsen nereye edecek vatandaşlık yok para vermiyor bu ay yok sonraki ay az var sonraki ay belirsiz başka yer gene belirsiz. Çok ağladım çok yalnız oldum susmak zorunda kaldım tekrar evlenene kadar her iş aynı sıkıntı. Şimdi kocam. Yani Allaha şükür.' (Marsa, 26 Yaşında)

'İş. Aslında 2015-2017 gibi geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yaptım, oralar kapandı, bizi devlet okullarına aldılar, tercüman olarak çalıştık. Küçükçekmece İlçe Milli Eğitimde üç yıl, Halk Eğitimde yaklaşık bir sene. Şimdi aradayım tekrar bekliyorum, çalışma iznimin onaylanmasını bekliyorum; hani şartlar çok zor, asgari ücretle çalışıyoruz yani. Çok kaybettim. Çok yok dediler. Beni hiç almadılar vatandaş değildim diye. Diğer arkadaşlar vatandaş. Aldılar onları. Hem de yüksek maaşlar.' (Mayra, 38 Yaşında)

'O zaman eşimin abisi ayarladı Lübnan'a kaçmak için bize dedi en yakın yol bu söyleyeceğim size beraber gideceğiz. Önce Lübnan'a gittik orda yardım yerinde kaldık ama eşimin abisi ben Türkiye'ye geçeceğim sonra sen geleceksin dedi ayarlamak için... Biz gideceğiz beklerken daha bekleyin dedi kaç kez bekletti bizi bir yıl kadar sonra dedi... Boşandı bıraktı bizi sonra yani, başka kadınla yaşamak için gitti, evdeki eşyaları sattı boş oldu ev, iki koltuk bir masa bıraktı öyle çocuk ve ben kaldık kimsesiz ne olacak bilmiyor. Birkaç iş yapmak çalıştım çocuk var olmadı ama para da yok geçinmek lazım en son

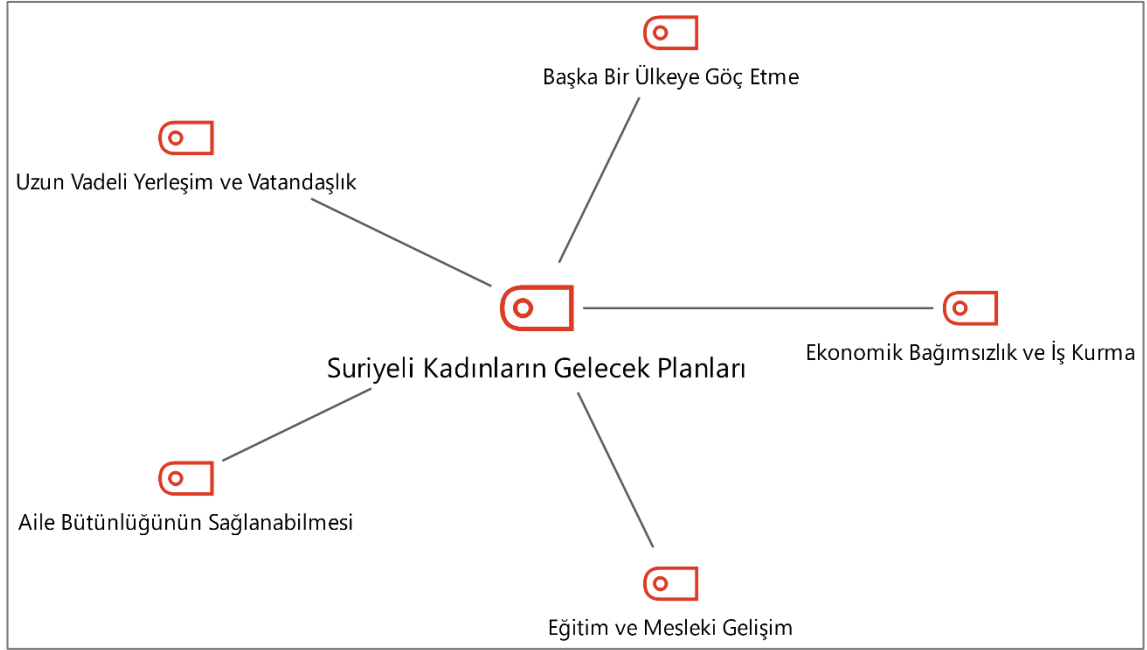
yemek dükkanı için iş buldum patron iyi adam benden 15 yaş büyüktü, şimdi patron benim koca(gülerek)' (Razar, 25 Yaşında)

'O çalışan oğlum 14 yaşındaydı. Çocuktü yani küçüktü daha oğlum daha yani çocuk. Dil bilmiyor ben bilmiyorum. Perpa'da bir yere girdi. İlk harçlığında da maaş hemen vermezlerdi. Böyle aylık vermediler ona, yani maaş vermediler. Yani maaş vermediler ona hiç. Patronu hiç para vermedi. Şu anda ben vatandaşlık alabildim. Sonra ben bir ay böyle kendimi toparlayana kadar bekledim ben. Biz ilk geldiğimizde yatacak bir şeyimiz yoktu. Battaniye, yatak yoktu. Böyle komşularımız bize eski bir yorgan verdiler. Bir de böyle döşek yerde verdiler. Bize her şey yatak olarak herkes oğlum da yatakta ben de yerde yatardım yani halının üstünde ben zaten işte hapisten gelmişim dedim alışığım yerde yatmasına. Bugünler gibi soğukta yani hani ocak ayındaydık. Evet yani böyle başladım ben ilk geldiğimizde bir kuruş paramız yoktu. Bekledik biraz oğlan şey maaş alır, verir dedik vermediler. Onlar maaşı yediler onun maaşını.' (Varsa, 47 Yaşında)

Ayrıca, istihdam sorunları, göçmen kadınların aile içi rollerini de etkilemekte, evdeki stres ve çatışmaları artırmakta ve genel yaşam kalitelerini düşürmektedir. Maddi sıkıntılar ve iş bulma stresi, ev içindeki ilişkiler üzerinde baskı oluşturarak, eşler arasında ve aile bireyleri arasında gerginliklere yol açabilmektedir. Bu durum, özellikle kadınların ruhsal yükünü artırarak, mevcut travmalar üzerine ekstra stres katmanları eklemektedir.

4.2.4. Suriyeli Kadınların Gelecek Planları

Araştırma sürecinde katılımcılara gelecek planlarına yönelik düşünceleri de sorulmuş ve bu çerçevede verilen yanıtlar beş alt temada bir araya getirilmiştir. Şekil 10, Suriyeli kadınların gelecek planlarına ilişkin içerikleri yansıtmaktadır.

Şekil 10. Suriyeli Kadınların Gelecek Planları Temasının Alt Temaları

4.2.4.1. Aile Bütünlüğünün Sağlanabilmesi

Göç sonrası dönemde Suriyeli kadınların gelecek planları, aile bütünlüğünün sağlanması ve sosyal entegrasyon açısından büyük önem taşımaktadır. Kadınların gelecek beklentileri, mevcut travmalarıyla başa çıkma süreçlerini ve depresyonla mücadelelerini şekillendirebilecek temel faktörler arasında yer almaktadır. Gelecek planlarındaki ana odakları, genellikle ailelerinin yeniden bir araya gelmesi ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi üzerine kuruludur.

'Gelecekte eşimin ailenin beni ve çocuğumu istemelerini bekliyorum. Özlemenin korkunun olmadığı gerçek bir aile.' (Razar, 25 Yaşında)

'Geleceği düşündüğümde ilk aklıma gelen şey yani ben hayalim gibi bir şey. Ailemle yakın olmak böyle aynı sokakta yaşamak aynı mahallede yaşamak orda evlenmek orda kalmak çocuk orda yapmak. Yani yer zaman önemli değil yeter ki onlara yakın olayım çünkü gerçekten aile koruyor. Maddi açıdan manevi açıdan her açıdan. Başka, okulumun. Tıptan mezun oldum. İhtisas yapmak istiyorum oraya gidip devam etmek istiyorum. Bir şekilde savaş ve sağlık açısından ayırdıma ihtiyaç olanlara yardım etmek istiyorum o hep aklımda çünkü borçlu hissediyorum. Kendim ve abim için bu eksikliği çok hissettiğimiz için bunu yapmak istiyorum.' (Sari, 28 Yaşında)

Katılımcılar, özellikle aile ilişkilerini ve sosyal bağlarını güçlendirme arzusunu dile getirmişlerdir. Örneğin, Razar ailesinin kendisini ve çocuğunu kabul etmesini umut ederken, Sari ailesiyle aynı mahallede yaşama ve onlara yakın olma hayalinden bahsetmektedir. Bu tür beklentiler, travma sonrası toparlanma sürecinde aile desteğinin ve topluluk bağlarının önemini vurgulamaktadır. Aile bireylerinin fiziksel ve duygusal olarak birbirine yakın olması, güvenlik hissini artırarak stres ve anksiyete seviyelerini azaltabilir.

Kadınların aile bütünlüğüne vurgu yapmaları, aynı zamanda toplumsal kabul ve kimlik arayışlarını da yansıtmaktadır. Toplum içinde kabul görmek ve aidiyet hissetmek, özellikle göçmen kadınlar için psikolojik sağlığın korunmasında kritik bir role sahiptir. Bu, özellikle savaş ve zorla yerinden edilme gibi travmatik deneyimler yaşamış bireyler için daha da önemlidir. Aile ve topluluk desteğinin, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlıkların üstesinden gelmede önemli bir iyileştirici faktör olduğu bilinmektedir.

Katılımcıların ifadeleri, ayrıca mesleki ve eğitim hedeflerine de ışık tutmaktadır. Sari gibi, mesleğini sürdürme ve ihtisas yapma arzusu içinde olan kadınlar, toplumsal katkıda bulunma ve kendi kişisel gelişimlerini sürdürme motivasyonuna sahiptirler. Bu tür hedefler, bireylerin kendilerini topluma faydalı hissetmelerini sağlayarak depresyon ile mücadelede önemli bir rol oynayabilir.

4.2.4.2. Yurt Dışına Çıkma

Gelecek planları konusunda Suriyeli kadınların dile getirdiği bir diğer önemli tema, başka bir ülkeye göç etme arzusudur. Marsa'nın ifadesinde görüldüğü üzere, mevcut yaşam koşullarının zorlukları ve belirsizlikler, bazı kadınların daha iyi bir gelecek arayışı içinde başka ülkelere göç etmeyi düşünmelerine neden olmaktadır. Bu tür bir plan, hem ekonomik zorluklara çözüm bulma umudu hem de sosyal entegrasyon ve daha kaliteli bir yaşam sürme isteğiyle şekillenmektedir.

'Dönmek düşünmüyoruz orda daha iyi bir hayat yok burada vatandaşlık yok para zor çalışmak zor belki biraz burada kalıp yani nasıl olacak bilmiyorum ama belki sonra Avrupa'ya gitmek güzel.' (Marsa, 26 Yaşında)

'Ben de Avrupa'ya gitmek istiyorum. Kaç sefer gitmeye çalıştım. Olmadı.' (Mahma, 32 Yaşında)

Marsa'nın ifadesinde belirttiği gibi, Türkiye'de yaşamının getirdiği zorluklar ve sınırlı vatandaşlık hakları, onun ve benzer durumdaki diğer katılımcılar için sürekli bir stres ve kaygı kaynağı oluşturmaktadır. Bu durum, özellikle travma geçmişi olan bireylerde depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunların şiddetlenmesine yol açabilir. Geçici koruma veya sığınma statüsü gibi belirsiz yasal statüler, bireylerin sağlık, eğitim ve iş bulma gibi temel insan haklarına erişimini kısıtlamakta, bu da onların toplumsal entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Başka bir ülkeye göç etme planı, aynı zamanda daha istikrarlı ve güvenli bir çevrede yaşama umudunu ifade etmektedir. Ancak bu tür bir değişiklik, kendine özgü zorlukları da beraberinde getirmektedir. Göç, özellikle zorunlu ve sık göçler, bireylerin yaşamlarında belirsizlikler yaratır ve mevcut travmaları tetikleyebilir. Bu süreç, özellikle kadınlar ve çocuklar için daha da zorlayıcı olabilmektedir. Nitekim göçmen kadınlar genellikle sosyal ve ekonomik olarak daha savunmasız gruplar olarak kabul edilmektedir.

4.2.4.3. Eğitim ve Mesleki Gelişim

Katılımcılar, eğitim ve mesleki gelişim planlarını öne çıkararak geleceklerine yönelik umutlarını ifade etmektedirler. Emira, hemşirelik geçmişinden bahsederek doktor olma arzusunu dile getirmiş, bu hedefin onun için nasıl bir motivasyon kaynağı olduğunu ve kişisel gelişimine katkısını vurgulamıştır. Aynı zamanda, yaşadığı stresin fiziksel sağlığına olan etkisini de açıklamıştır; bu durum, mesleki hedeflerin psikolojik sağlık üzerindeki olumlu etkilerini gözler önüne sermektedir.

'Hemşire olarak çalışıyordum ya, doktor olmak istiyorum, hala da düşünüyorum böyle bir şey, keşke olabilsem. Evim olsun çocuklarım olsun.'

Biraz da zayıflamak. Çok kilo aldım. Stresten diye düşünüyorum.' (Emira, 29 Yaşında)

'Kendi yerimi açıp ve İngilizce öğretmenlik yapacağım. Hayat devam ediyor. Biz kaderimize razıyız. Suriye eskisi gibi değil, orada artık hiçbir şey yok. Burada da sıfırdan başladık. Ben daha iyi olacağım gün geçtikçe.' (Handi, 42 Yaşında)

'Geleceği düşündüğümde ilk aklıma gelen şey yani ben hayalim gibi bir şey. Ailemle yakın olmak böyle aynı sokakta yaşamak aynı mahallede yaşamak orda evlenmek orda kalmak çocuk orda yapmak. Yani yer zaman önemli değil yeter ki onlara yakın olayım çünkü gerçekten aile koruyor. Maddi açıdan manevi açıdan her açıdan. Başka, okulumun. Tiptan mezun oldum. İhtisas yapmak istiyorum oraya gidip devam etmek istiyorum. Bir şekilde savaş ve sağlık açısından ayrdıma ihtiyaç olanlara yardım etmek istiyorum o hep aklımda çünkü borçlu hissediyorum. Kendim ve abim için bu eksikliği çok hissettiğimiz için bunu yapmak istiyorum.' (Sari, 28 Yaşında)

Handi ise, İngilizce öğretmenlik yapma planını belirtmiş ve bu hedefin, zorluklara rağmen hayatını nasıl devam ettirdiğini anlatmıştır. Türkiye'deki zorluklara adapte olmanın ve yeni bir hayata başlamanın kendisine kattığı deneyimleri paylaşmıştır. Bu durum, kişisel direncin ve adaptasyonun, travma sonrası iyileşme sürecinde ne kadar önemli olduğunu yansıtmaktadır.

Sari'nın tıp alanındaki ilerleme isteği ve ihtisas yapma arzusu hem kariyer hedeflerini hem de toplumsal katkıda bulunma isteğini ortaya koymaktadır. Sari, sağlık sektöründe yer alarak savaşın yol açtığı zararları azaltma niyetini belirtmiş ve bu süreçte hissettiği manevi borcu ifade etmiştir. Eğitim ve mesleki gelişimin hem bireysel hem de toplumsal iyileşme süreçlerinde kritik rol oynadığı bu örneklerle vurgulanmaktadır.

Tüm bunlara paralel olarak katılımcılar, eğitim ve mesleki gelişim hedeflerinin, sadece kariyer odaklı değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal iyileşme süreçlerinde de merkezi bir rol oynadığını belirtmektedirler. Bu hedefler, katılımcıların yaşadıkları travmalarla başa çıkma ve depresyonla mücadelede önemli bir destek sağlamakta, onlara yeni bir

4.2.4.4. Ekonomik Bağımsızlık ve İş Kurma

Katılımcılar, gelecek planlarını ekonomik bağımsızlık ve iş kurma üzerine yoğunlaştırmış olup, bu hedeflerin travma ve depresyonla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek önemli faktörler olduğu vurgulanmaktadır. Emira, mesleki hedeflerini; doktor olma arzusunu ve daha sağlıklı bir yaşam sürme isteğini dile getirerek, bu hedeflerin kişisel iyileşme sürecine nasıl katkıda bulunabileceğini açıklamaktadır. Esna ve Gayla, sırasıyla ev sahibi olma ve iyi bir işte çalışma gibi somut ekonomik hedefler belirlemişler, bu hedeflerin gerçekleşmesinin yaşam kalitelerini ve psikolojik dayanıklılıklarını artıracığı öngörülmektedir.

'Hemşire olarak çalışıyordum ya, doktor olmak istiyorum, hala da düşünüyorum böyle bir şey, keşke olabilsem. Evim olsun çocuklarım olsun. Biraz da zayıflamak. Çok kilo aldım. Stresten diye düşünüyorum.' (Emira, 29 Yaşında)

'Yani büyük şeyler düşünmüyorum kötü de olsa bir evimin olması vatandaşlık evrak güzel olurdu.' (Esna, 32 Yaşında)

'Daha iyi olmasını istiyorum. Her şeyin. İyi bir işte çalışmak istiyorum ama Türkiye'de çok zor.' (Gayla, 34 Yaşında)

'Benim beklentim evimin olması. Türkiye'de veya Suriye'de hiç fark etmez. Ama geri dönmek istemezdim. Çocuklarım Türkçe biliyor.' (Hani, 33 Yaşında)

'Belki iyi bir iş. Çok dilekçe yazdım, çok başvurudum, hiçbir işe beni almadılar çünkü vatandaş değilim. Daha iyi iş olsa bana.' (Mayra, 38 Yaşında)

'Yani ben bilmiyorum, gelecek hakkında çok şeyler düşünürdüm. Geçen seneden bu seneye kadar düşünürdüm ama gözümden dolayı ben şey çok karamsar düşünüyorum şu anda. Eğitim falan mesela ya da herhangi bir bankadan şey alıp kredi alıp da kendim kızlarımı okutacaktım. Güzellik şeyi açardım. Belki böyle bir şey aldım diye düşünüyorum. Böyle yer yani herhalde gidebilirsin içinde diyordum ama sonra he bunlar şey oldular yani hayal gibi oldular olmuştu gibi.' (Varsa, 47 Yaşında)

Hani, çocuklarının dil becerilerine ve Türkiye'de veya Suriye'de yaşamak istememe dileğine değinerek, çocuklarının iyi entegre olmasının yanı sıra kendi yaşam koşullarını iyileştirme arzusunu göstermektedir. Mayra, iş başvurularında karşılaştığı zorlukları anlatarak, vatandaşlık statüsünün iş bulma süreçlerinde nasıl bir engel teşkil ettiğini

ortaya koymakta ve bu durum, iş ve ekonomik bağımsızlık hedeflerine ulaşma yolunda yaşanan stres ve engelleri detaylandırmaktadır.

'Geleceği düşündüğümde ilk aklıma gelen şey yani ben hayalim gibi bir şey. Ailemle yakın olmak böyle aynı sokakta yaşamak aynı mahallede yaşamak orda evlenmek orda kalmak çocuk orda yapmak. Yani yer zaman önemli değil yeter ki onlara yakın olayım çünkü gerçekten aile koruyor. Maddi açıdan manevi açıdan her açıdan. Başka, okulumun. Tiptan mezun oldum. İhtisas yapmak istiyorum oraya gidip devam etmek istiyorum. Bir şekilde savaş ve sağlık açısından aydıma ihtiyaç olanlara yardım etmek istiyorum o hep aklımda çünkü borçlu hissediyorum. Kendim ve abim için bu eksikliği çok hissettiğimiz için bunu yapmak istiyorum.' (Sari, 28 Yaşında)

Sari'nın tıp alanında ihtisas yapma ve savaş ile sağlık sorunlarına müdahale etme arzusu, toplumsal fayda sağlama ve kişisel borç duygusunu giderme isteğini yansıtmaktadır; bu hedefler, bireysel iyileşme sürecine nasıl entegre edilebileceğini göstermektedir. Ekonomik bağımsızlık ve iş kurma, katılımcılar için sadece maddi kazanç anlamına gelmemekte, aynı zamanda kişisel ve toplumsal iyileşme sürecinin önemli bir parçası olarak işlev görmektedir.

4.2.4.5. Uzun Vadeli Yerleşim ve Vatandaşlık

Katılımcılar, uzun vadeli yerleşim ve vatandaşlık elde etme konusundaki planlarını ifade ederken, karşılaştıkları zorlukları ve bu hedeflere yönelik beklentilerini dile getirmektedirler. Özellikle Esna'nın belirttiği gibi, bir ev sahibi olmak ve yasal belgelere sahip olmanın hayatlarını nasıl iyileştirebileceğine dair umutlarını paylaşmıştır. Vatandaşlık evraklarının elde edilmesinin, onların daha stabil bir yaşam sürmelerine olanak tanıyacağı ve ekonomik olarak daha bağımsız hale gelmelerine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

'Yani büyük şeyler düşünmüyorum kötü de olsa bir evimin olması vatandaşlık evrak güzel olurdu.' (Esna, 32 Yaşında)

Bu hedefler, özellikle travma geçmişi olan bireyler için ekstra bir öneme sahiptir. Vatandaşlık ve daimi yerleşim, sadece fiziksel bir güvenlik değil, aynı zamanda

psikolojik bir istikrar hissi sağlamaktadır. Belirsizlik ve geçici statüler, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi durumları tetikleyebilmekte veya mevcut durumları ağırlaştırabilmektedir. Dolayısıyla, yasal statünün güvence altına alınmasının, bu bireylerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırırken aynı zamanda mental sağlık durumlarının iyileşmesine de katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. NİCEL BÖLÜM

Küresel çapta yaşanan göçmen krizi, milyonlarca insanın yaşamlarını derinden etkilemekte ve özellikle kadınlar üzerinde uzun vadeli psikososyal sonuçlar doğurabilmektedir (Pérez-Vázquez & Bonilla-Campos, 2023). Araştırmalarda yapılan incelemeler, global göçmen topluluğunun önemli bir bölümünü teşkil eden kadınların, göç süreçleri boyunca ve ulaştıkları ülkelerde özellikle cinsiyete dayalı şiddet olmak üzere bir dizi travmatik olayla yüz yüze geldiklerini ortaya koymaktadır (Akinsulure-Smith, 2014; Amodu vd., 2020; Carlton & Rashti, 2024; Taheri vd., 2024). Cinsiyete dayalı şiddet veya diğer travmatik durumlarda kadın göçmenlerin yaşadıkları deneyimler, bu durumları nasıl algıladıkları, karşılaştıkları zorluklarla nasıl başa çıktıkları ve bu süreçlerin psikolojik etkilerine dair söylemleri incelemek, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik bulguların tespit edilerek onlarla mücadele edilmesinde ve psikososyal refahlarının belirlenmesine katkı sağlamada kritik bir öneme sahip hale gelmiştir (Akinsulure-Smith, 2014; Taheri vd., 2024). Bu nedenlerle yapılan bu araştırmada Türkiye’de yaşayan Suriye uyruklu göçmen 484 kadın incelemeye tabi tutulmuştur.

Araştırma kapsamına alınan ve Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen kadınların yaş ortalamasının $41,75 \pm 13,78$ olduğu ve yaşlarının 20 ila 65 arasında değiştiği görülmüştür. Katılımcıların tamamı Suriye kökenlidir ve İstanbul’da ikamet etmektedirler. Bazıları kaçak, bazılarının ise ikamet izinlerinin farklı illerde bulunduğu görülmüştür. Evli olan ve olmayan tüm katılımcıların içinde çocuğu olan katılımcıların sayısı 330 olup çocuk sayısı ortalamaları $3,63 \pm 1,64$ ’tür. Yani katılımcıların aslında %68’inin çocuk sahibi olduğu söylenebilir. Yaş sınırlaması ile ilgili olduğu düşünülen bu oranın yüksekliği normal kabul edilebilmektedir. Evli olan 158 kadının evlilik süreleri ortalama $14,32 \pm 11,61$ yıldır. Tüm katılımcılar arasında ise Türkiye’de mülteci olarak bulunduğu süre ise ortalama $6,40 \pm 3,39$ olarak tespit edilmiştir. Rizkalla ve arkadaşları (2022)

tarafından Ürdün'deki Suriyeli göçmen kadınlarda yapılan araştırmada 21-55 yaş arası değişen ortalama $37,22 \pm 8,91$ yaşta oldukları, çocuğu olanların $4,29 \pm 2,07$ çocuk sayısına sahip oldukları, 8 ay ila 5 yıl arasında değişen bir süreyle mülteci konumunda oldukları ve %25'inin evliliğe zorlandığı belirlenmiştir.

Çalışmamızda, evlilik kararında etkili olan faktörler sorulduğunda, kendi isteğiyle evlenenlerin oranının %8,9; aile isteğiyle evlenenlerin %37,3 ve maddi zorluklar nedeniyle evlenenlerin oranının %53,8 olduğu tespit edilmiştir. Baskı karşıtı kuram çerçevesinde düşünüldüğünde evlilik kararını etkileyen faktörlerden en yüksek oranın maddi zorluklar sebebiyle olmasının kadının aile içerisinde ve toplumda karşılaştığı ekonomik baskıyı gösterdiği düşünülmektedir (Payne, 2014). Katılımcıların evli oldukları süre incelendiğinde %46'sının 11 yıl ve üzeri evliliği olmasından iç savaş durumunun bu ekonomik zorluğu ve dolayısıyla bu nedenle evlilik kararının alınmasını pekiştirdiği çıkarılabilir.

Başka bir çalışmada İsveç ve Türkiye'de yaşayan 1197 Suriyeli arasında yaklaşık %55'inin ortaöğretim düzeyinde eğitime sahip olduğu, $33,24 \pm 11,58$ yaşa sahip oldukları ve araştırmanın yapıldığı 2018 yılı için ortalama yaklaşık 17 aydır mülteci durumunda oldukları bildirilmiştir (Cheung Chung vd., 2018). Benzer şekilde çalışmamızın örneklemindeki mülteci kadınların ise %35,7'sinin ortaokul düzeyinde, %12,2'sinin ise lise ve üzeri eğitimde olduğu görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaşayan Suriyeli kadın göçmenler arasında depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu incelenen bir başka çalışmada, katılımcıların çoğunluğunun ortaöğretim düzeyine kadar eğitim aldığı, üniversite mezunu olanın bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, bu kadınların bazıları kırsal, bazıları kentsel bölgelerden gelmekle birlikte, ortalama $2,85 \pm 0,36$ yıl süredir ABD'de ikamet ettikleri ifade edilmiştir (Agha vd., 2024). Kısmi çeşitlilikler ve benzerlikler gösteren bu araştırmaların tanımlayıcı bulguları, Suriyeli kadın göçmenlerin yaşadıkları toplumlar ve kültürler arasındaki farklılıkların, sosyal, eğitimsel ve demografik profillerinde önemli kabul edilebilecek varyasyonlar yarattığını göstermekte olup özellikle eğitim seviyeleri, evlilik kararlarındaki etkenler ve mülteci olarak geçirilen süre gibi faktörler, farklı coğrafyalarda karşılaşılan zorlukların ve fırsatların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların sosyal destek

ağlarına bakıldığında ise göçmen kadınların zorluklarını en çok göçmen kadın arkadaşlarıyla (%41.7) ve Türk arkadaşlarıyla (%10) paylaşıyor olmaları, sosyal destek ağlarının genellikle kendi toplulukları içinde kaldığını göstermektedir. Sosyal destek, psikolojik iyilik hali için kritik öneme sahiptir. Türkiye'de göçmenlerin entegrasyonunu desteklemek amacıyla çeşitli sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları tarafından yürütülen projeler bulunmaktadır. Ancak, bu projelerin kapsamının genişletilmesi ve göçmen kadınların Türk toplumuna entegrasyonunun teşvik edilmesi gerekmektedir. Berry (1997) çalışmasında, sosyal desteğin entegrasyon sürecinde önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir (Yalçın, 2004).

Araştırmada Beck Depresyon Ölçeği ile katılımcıların ortalama puanı 4,00 ila 51,00 arasında değişen ve ortalama $31,68 \pm 11,63$ puanlık depresyon durumuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Suriyeli ergenlerde 2023 yılında yapılan bir başka çalışmada da depresyon puanının $44,91 \pm 8,20$ olduğu belirlenmiştir (Cengiz ve Sağır, 2023). Önen ve arkadaşlarının 2014 yılında Şanlıurfa Akçakale Mülteci Kampı'nda yaptıkları çalışmada ise 450 Suriyeli göçmenin depresyon durumu değerlendirilmiş ve aynı ölçek kullanılarak genel ortalamanın 23,07 olduğu belirlenmiştir. Aradaki farklılığın kaynağının geçen yıllar içerisinde göçmen olarak yıpranmaları ve çalışmaların örneklemindeki cinsiyet gibi demografik özelliklere dayalı farklılık olabileceği düşünülmüştür. Sosyal Hizmet kuramı olan Ekolojik kurama göre de bu tür farklılıklar çevresel faktörlerin değişkenliğinden kaynaklanmaktadır (Türkkan, Odacı & Bülbül, 2021). Nitekim Uganda'nın Kampala şehrindeki mülteci kamplarında yapılan bir çalışma, zaman ilerledikçe mültecilerin karşılaştığı maddi, ilişkisel ve sembolik zorlukların, bu toplulukların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek karmaşık sosyal bağlamların ortaya çıkmasına neden olabileceği ifade edilmiştir (Logie vd., 2020). Ancak diğer taraftan bu araştırmada Türkiye'de geçirilen yıl ile Beck Depresyon skoru arasında orta düzeyde anlamlı negatif korelasyon ($r=-0,313$) belirlenmiştir. Benzer kabul edilebilecek şekilde Amerika'da yapılan başka bir çalışmada ise psikolojik iyi oluş ile ABD'de kalış süresi arasında pozitif yönlü ancak anlamsız korelasyon ($r=0,197$) belirlenmiştir. Fakat aynı çalışmada mülteci kampında kalanlar ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü ($r=-0,257$) anlamlı korelasyon saptanmıştır (Lee-Fong vd., 2022). Bu bulgular, ekolojik kuramın mikro ve makro sistemler arasındaki etkileşimlerin önemini vurgulamaktadır. Literatürdeki

çalışmalar arasındaki farklılıklar, mültecilerin mülteci kamplarında geçirdikleri sürenin artmasıyla depresyon gibi psikolojik sorunların pozitif ilişkili olduğunu gösterirken, mültecilerin mülteci kampında değil de yer değiştirdikleri ülke içinde geçirdiği zamanın artmasıyla bu sorunların azalabileceğini göstermektedir. Bu durum mültecilerin ev sahibi ülkeye entegre olmaları ve topluluk içinde aktif roller alabilmeleri sayesinde yaşam kalitelerinin iyileşmesiyle ilişkilendirilebilmektedir (Cormoş, 2022). Ekolojik kurama göre, mültecilerin ruh sağlığı, çevresel sistemler arası etkileşimlerle doğrudan ilişkilidir. Mültecilerin yaşadığı çevre, sosyal destek sistemleri, ekonomik koşullar ve entegrasyon süreçleri, depresyon ve diğer psikososyal sorunların şiddetini belirleyebilir. Bu nedenle, göçmenlerin yaşadığı psikososyal sorunların çözümünde, yalnızca bireysel müdahaleler değil, aynı zamanda çevresel faktörlerin iyileştirilmesi de kritik bir rol oynamaktadır (Paslı, 2017).

Kadın göçmenlerin araştırmada Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) faktöründen aldıkları puan 1,25 ila 3,88 arasında değişmekte olup ortalama puan $2,94 \pm 0,85$ belirlenmiştir. Harvard Travma Envanteri'nde ise genel ortalama $2,94 \pm 0,85$ (1,31-3,71) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kesme puanı 2,5 olduğu bilindiğinden (Shoeb vd., 2007) katılımcıların çoğunun travma ve tssb belirtileri gösterdiği söylenebilir. Türkiye’de insani yardım kuruluşunda çalışan Suriyeli göçmenlerde 2018 yılında yapılmış bir araştırmada ise aynı envanterin Travma Sonrası Stres Bozukluğu boyutundan aldıkları ortalama puan 1,81; Harvard Travma Envanteri’nin genelinden aldıkları ortalama puan ise 1,67 olarak hesaplanmıştır (Özen & Cerit, 2018). Ürdün’deki Suriyeli göçmenlerde 2023 yılında yapılan bir başka çalışmada ise aynı ölçeklerden Travma Sonrası Stres Bozukluğu boyutundan $2,50 \pm 0,62$ (1,00-4,00); HTE’den ise $2,43 \pm 0,54$ (1,10-3,43) aldıkları belirlenmiştir (Basheti vd., 2023). Çalışmalar arasındaki farklılıkların, gerçekleştirildikleri yıllara bağlı olarak değişmesi, çatışma ve savaş ortamlarının zaman içindeki evriminin mültecilerin psikolojik sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin anlaşılmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle çatışmaların şiddetlenmesi veya uzaması, mültecilerin maruz kaldığı travmanın derinliğini artırabileceği bildirilmektedir (Saadi vd., 2021).

Araştırmada ayrıca katılımcılar arasında minimal depresyona sahip olanlar %2,7 ve hafif depresyona sahip olanlar %8,3 iken, orta depresyona ve şiddetli depresyona sahip olanlar %89,1'dir. Kuzey Lübnan'da Suriyeli kadın göçmenlerde yapılmış bir araştırmada işte çalışmadan önce orta ve şiddetli depresyon %40,6'sında bulunduğu belirlenmiştir (Talhouk vd., 2021). Türkiye'de yaşayan 342 Suriyeli göçmende gerçekleştirilen bir araştırmada ve post-travmatik stres bozukluğu yaşayanların %86,8'inin, klinisyenler tarafından uygulanan travma bozukluğu değerlendirme testinde ağır post-travmatik stres bozukluğu sınıfına dahil oldukları belirlenmiştir (Sagaltici vd., 2020). Sistemik derleme ve meta-analize dayanan 2020 yılında yapılmış bir çalışmada ise, mülteciler arasında depresyon prevalansının %31,5 ve travma sonrası stres bozukluğu prevalansının ise %31,46 olduğunu ortaya konmuştur (Blackmore vd., 2020). Bu araştırmada, Harvard Travma Envanteri'ne göre TSSB belirtileri gösterenlerin oranı %71,3 iken, genel travma belirtileri gösterenlerin oranı %71,1'dir. 2023 yılında yapılan bir başka kapsam incelemesinde taranan araştırmalarda mültecilerin stres bozukluğu prevalansının çalışmalarda %15 ila %85 arasında değişkenlik gösterdiğini ifade edilmiştir (Oberg ve Sharma, 2023). Literatürdeki diğer çalışmalar da incelendiğinde görülmektedir ki, mültecilerdeki stres bozukluğu prevalansındaki geniş varyans, farklı coğrafyalardan farklı travma türlerine, sosyoekonomik yapılar ve kültürel özelliklerden diğer yaşam tecrübelerine kadar uzanan geniş bir spektrumdan etkilenebilmektedir (Haldane ve Nickerson, 2016; Hoell vd., 2021; Margaret U. Dsilva Lisa O. Whyte, 1998; Mellor vd., 2021).

Göçmen kadınların evlilik kararları ve bu kararların psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin, son yıllarda yapılan araştırmalarda önemli bir yer tuttuğu görülmüştür (Ajlan, 2022; Dauvergne & Millbank, 2010; Sharma vd., 2020). Bu araştırmada da evlilik kararında etkili olan faktöre göre hem TSSB'de hem de Harvard Travma Envanteri genel puanı açısından maddi zorluklar nedeniyle evlenenlerin, kendi isteği veya aile isteğiyle evlenenlerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Etiyopya'ya göç etmiş Somalili mültecilerde yapılan bir araştırmada maddi sıkıntılara dayalı olanlar da dahil zorla evlendirilenlerde kadınların partner şiddetine daha fazla maruz kaldığı ifade edilmiştir (Sharma vd., 2020). Bir başka çalışmada ise Almanya'ya göç eden Suriyeli göçmenlerin boşanma sebepleri arasında ekonomik zorlukların ve aile içi şiddetin önde geldiği

bildirilmiştir (Ajlan, 2022). Afganistan’da yapılmış bir araştırmada zorla evliliğin ekonomik amaçlı insan ticareti kapsamına alındığı ifade edilmiş olup çeşitli sömürü ve sosyal izolasyona maruz kaldıklarını belirlenmiştir (Kakar & Yousaf, 2022). Bu bulgular genel anlamda değerlendirildiğinde mülteci kadınların zorla evlilikler sonucu karşılaştıkları zorlukların yaşam kalitelerini ciddi şekilde etkileyerek psikososyal zararlara neden olduğu görülmektedir. Kadınlara karşı uygulanan ekonomik ve fiziksel şiddet aynı zamanda kadınlara özgü göç sebeplerindedir (Buz, 2007).

Katılımcılar arasında henüz 1-5 yıl arası Türkiye’de bulunanların, Türkiye’de 5 yıldan fazla bulunanlara göre daha yüksek depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma puanları olduğu belirlenmiştir. Almanya’da bulunan Suriyeli göçmenlerin bilgileri üzerinde yapılan bir panel veri analizi araştırmasında 2013 yılında gelen mültecilerin iş bulma durumlarının 2014 ve 2016’daki göre daha yüksek beta katsayısıyla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu ve bunun Almanya’daki yaşama adaptasyonunu arttırdığı ifade edilmiştir (Hannafi ve Marouani, 2023). Yine destekleyici bir şekilde İstanbul’da Suriyeli göçmenlerde yapılan bir başka çalışmada 1 yıldan 5 yılın üstüne kadar kategorize edilen mültecilik durumuna göre travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon prevalansının mültecilik süresi arttıkça azaldığı ancak anlamlı bir etkinin bulunmadığı bildirilmiştir (Acarturk vd., 2021). Çalışmaların bu sonuçları, yeni göç etmiş bireylerin adaptasyon sürecindeki zorlukların, dil bariyerlerinin, sosyal dışlanmanın ve geleceğe dair belirsizliklerin psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda uyum ve entegrasyon çalışmalarının bireylerin psikolojik iyilik halini arttırmada önemli bir yere sahip olabileceği doğrulanmaktadır (Cormoş, 2022).

Nitekim bu araştırmada da Türkçe bilmeyenlerde depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve travma puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bosnalı mültecilerde yapılmış bir araştırmada dil bariyerine takılanların post-travmatik stres, depresyon ve anksiyeteyi daha fazla yaşadıkları bildirilmiştir (Kartal vd., 2019). Bir sistematik derleme çalışmasında Avrupa’daki sığınmacı ve mülteci nüfusunun ruh sağlığı üzerinde yalnızlık ile ayrımcılığın yanı sıra dil sorunlarının göç sonrasında önemli olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir (Gleeson vd., 2020). Bu bilgilere göre dil bariyerinin ve sosyal

entegrasyonun, mültecilerin ruh sağlığı üzerindeki etkisi çalışmalarla açıkça vurgulanmakta ve özellikle yeni göç etmiş mültecilerin adaptasyon sorunları yaşadığı görülmektedir. Bu bağlamda, dil bilmenin göçmen kadınların ruh sağlığı üzerindeki etkilerini ayrımcılık ve baskı karşıtı yaklaşım çerçevesinde değerlendirdiğimizde, dil becerilerinin sosyal entegrasyonu nasıl kolaylaştırdığını ve bu entegrasyonun bireylerin psikososyal refahına nasıl katkı sağladığını görebilmekteyiz. Dil becerileri, göçmen kadınların ev sahibi ülke toplumuna katılmalarını, toplumsal kaynaklara erişimlerini ve sosyal ağlarını genişletmelerini sağlayarak, ayrımcılık ve dışlanmanın olumsuz etkilerini azaltır. Ayrımcılık ve baskı karşıtı yaklaşım, bireylerin karşılaştıkları yapısal ve toplumsal eşitsizliklerin ele alınmasını vurgular. Göçmen kadınların dil bilmemesi, onları toplumun dışına iten ve marjinalleştiren bir faktör olabilir. Bu durum, bireylerin kendilerini ifade etme, haklarını savunma ve sosyal destek sistemlerinden yararlanma yeteneklerini kısıtlayarak, depresyon ve diğer psikososyal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir (Payne, 2014).

Araştırmada son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedenine göre depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve travma puanlarında farklılıklar bulunmuş olup psikolojik nedenlerle hastaneye en çok gidenler ve hemen sonrasında migren sebebiyle gidenler TSSB ve Harvard Travma Envanteri genel puanı açısından daha yüksek puan almışlardır. Mülteci ve sığınmacılarda baş ağrısını değerlendiren bir çalışmada migren ağrıları yaşama durumunun daha yüksek olduğu ve stres, depresyon gibi faktörlerin bunda etkili olabileceği ifade edilmiştir (Kruja, 2022). Nörolojik rahatsızlıklar ve ilişkili psikiyatrik komorbiditeleri 779 mülteciye retrospektif olarak değerlendiren bir çalışmada en yaygın nörolojik rahatsızlıkların baş ağrıları olduğu (%28,3) ve migren ile tansiyon ağrılarının bunlar arasında en yüksek orana sahip olanları olduğu belirlenmiştir (Parvez vd., 2023). Danimarka'da gerçekleştirilen altı yıllık bir kohort çalışması, mülteci ve sığınmacılar arasındaki şiddetli baş ağrısı yaygınlığının %31,4 ile %50 arasında değiştiğini ortaya koymuştur (Westergaard vd., 2023). Bu araştırmalar migren ve şiddetli baş ağrısının, mülteci ve sığınmacılar arasında sıkça karşılaşılan bir sorun olduğunu gösterirken, bunun psikolojik durumlarla yakından ilişkili olabileceğine işaret etmiştir.

Mülteci kadınlar arasında daha önce psikolojik yardım alanların, hiç almayanlardan, daha önce almış olanlardan ve alabileceğini bilmeyenlerden daha yüksek travma sonrası stres bozukluğu ve travma puanlarının olduğu görülmektedir. ABD’de 2019 yılında yapılan bir araştırmada Suriyeli mültecilerin mental rahatsızlıklarına ait çok az şey bilindiği ifade edilerek 157 kişilik örneklem içerisinde travma sonrası stres bozukluğunun %32,2’sinde ve depresyonun %47,7’sinde bulunduğunu ve ayrıca kadın mültecilerin erkeklerinkine göre daha yüksek depresyon yaygınlığına sahip oldukları bildirilmiştir (Javanbakht vd., 2019). Yapılan bir sistematik derleme çalışmasında Suriyeli mültecilerin dahil edildiği 64 çalışma incelenmiş ve depresyon ile anksiyete şikayetiyle başvuranların yaygın olduğu ve kadın olmanın rol oynayıcı bir faktör olduğu ifade edilirken olumlu başa çıkma stratejileri ve psikososyal refahın depresyon ile anksiyeteyi azalttığına değinilmiştir (Sá vd., 2022). Yapılan çalışmalara dayalı bu bilgiler psikolojik destek hizmetlerinin mülteci kadınlar için özellikle önemli olduğunu ve cinsiyete duyarlı müdahalelerin ruh sağlığı sonuçlarını iyileştirmede kritik rol oynayabileceğini göstermektedir.

Araştırmada, çocuğu olanlar arasında kaç çocuğu olduğuna göre ise depresyon düzeyleri anlamlı farklılaşarak depresyon düzeyi şiddetli olanlarda 1-2 çocuğu olanların oranının 3 ve üzeri çocuğu olanların oranından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ekolojik kuram perspektifinden değerlendirildiğinde, bu bulgu, bireylerin farklı çevresel sistemler arasındaki etkileşimlerin ruh sağlığı üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Mikro sistem düzeyinde, daha az sayıda çocuğa sahip olan ailelerde ebeveynlerin üzerindeki stresin artması ve yeterli sosyal destek eksikliğinin depresyon düzeylerini artırabileceği öne sürülebilir. Mezzo sistem düzeyinde ise, daha fazla çocuğa sahip olan ailelerin, kardeşler arası sosyal destek ve duygusal bağlılık sayesinde psikososyal refahlarının artabileceği düşünülebilmektedir (Türkkan, Odacı & Bülbul, 2021). Destekleyici başka bir araştırmada ise 449 Somalili mülteci ve 2,7 çocuk sayısı ortalamasına sahip örneklemde depresyonun, travma sonrası stres bozukluğunun, somatizasyonun ve diğer anksiyete sorunlarının yüksek görüldüğü ve psikososyal işlevselliğin azaldığı belirlenmiştir (Robertson vd., 2016). Norveç’te Vietnamlı mültecilerde yapılan 3 yıllık bir kohort çalışmada geniş aile olabilmenin maddi güçle alakalı olduğunu ve daha fazla duygusal bağlılığın, kültürleşmeye, özerklik ve bağımsızlığın sağlanabilmesine katkı sağladığını ifade edilmektedir (Tingvold vd., 2012). Ekolojik kurama göre bu durum,

bireylerin kültürel ve toplumsal bağlamlar içinde nasıl desteklendiklerini ve bu desteklerin psikososyal refah üzerindeki etkilerini göstermektedir (Pash, 2017). ABD'den ve Türkiye'den psikiyatrik sorunu olmayan 25 Suriyeli mülteciye yapılan nitel bir çalışmada umutlu olmanın, çocuk sahibi olmanın ve çocuklarının geleceğine odaklanmanın, kendi kültürel özelliklerini taşıyan kişilerle bir arada olmanın mülteciler için zorluklara karşı durmayı kolaylaştırmayı sağlayabileceğini bildirilmiştir (Yalim & Chapple, 2023). Ayrıca ABD'deki Afrikalı mültecileri değerlendiren bir başka araştırma mültecilerin finansal katılımının artmasının ve böylece maddi güçlüklerinin azalmasının mental sağlık açısından önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Kim vd., 2020). Bulgular değerlendirildiğinde çocuk sahibi olmanın ve aile yapısının bireylerin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisinin maddi güç, sosyal destek ve belki yaş gibi farklı değişkenlerle bir arada olabilmesi nedeniyle karmaşık görülmüştür. Ancak özellikle mülteciler için düşünüldüğünde aile yapısı ve çocuk sahibi olmanın sağladığı duygusal destek ve umut, travma ve zorluklarla mücadele konusunda önemli bir kaynak haline gelebileceğini düşündürmüştür. Ekonomik zorluklar nedeniyle çocuk yapma eğiliminin düşmüş olabileceği sonucu da ek değişkenler ile incelenmesi gereken başka bir durum olmuştur.

Araştırmada Suriyeli göçmenler arasında eş kaybı yaşamış olanlarda daha az travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi var olduğu görülmüşken, birden fazla evlilik yapanlarda daha yüksek TSSB ve genel travma belirtisi belirlenmiştir. Yapılan bir çalışmada Çad'taki iç savaştan kaçan mültecilerde zorla evlendirmenin boşanma veya birden fazla evlilik deneyimini doğurduğu bulunmuştur ve toplumdan dışlanma ve damgalanma, eş kaybı yaşamış olan kadınlarda psikososyal destek eksikliğiyle birleşerek, depresyon ve stres seviyelerini artırmaktadır (Lenette, 2014). Lübnan'daki mültecilerde yapılan bir başka çalışmada ise maddi ve güvenlik kaygılarına dayalı olarak zorla evlendirmenin, Lübnan'daki göç ettirilen mülteciler arasında yaygın olduğu belirlenmiştir (Dauvergne & Millbank, 2010). Öte yandan Avustralya'nın Brisbane kentine yerleşen mülteci dul kadınların deneyimlerini inceleyen bir çalışma toplumdan dışlanma ve damgalanma ile karakterize edilen yaşamlarına değinerek psikososyal desteklerin verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Lenette, 2014). Diğer taraftan eş şiddetini mültecilerde inceleyen bir sistematik derleme çalışmasında siyasi şiddete maruz kalanların, sınır dışı edilenlerin şiddet uygulama eğilimiyle ilişkili olduğunu ve eş

şiddetinde geleneksel cinsiyet rollerinin etkisinin bulunduğuna değinmiştir (Ayubi & Satyen, 2024). Bir başka araştırmada Suriyeli mültecilerde sığınmak için evlilik yapan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı sömürülme, şiddet görme gibi durumları yaşayabildiğini ve ataerkil ve kültürel normlara meydan okuyabilen mülteci kadınların özerklik ve psikolojik güçlenme için gösterdikleri çabanın önemli olduğuna değinmiştir (Taha, 2020). Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde eş kaybı yaşamış olan Suriyeli kadın göçmenlerin daha az TSSB ve genel travma belirtisi göstermelerinin muhtemel nedeni, bu bireylerin kayıplarını işleme ve buna uyum sağlama konusunda belirli bir psikolojik direnç geliştirmiş olmalarından kaynaklı olabileceği yorumu yapılabilir. Ayrıca eş kaybı yaşamamanın getirdiği zorluklarla yüzleşmek, ekonomik bağımsızlığın kazanılma zorunluluğu gibi nedenler, bu bireylerin zorlu yaşam koşullarına karşı koyabilecek içsel kaynakları ve başa çıkma stratejilerini aktif etmelerine yol açmış olabilir. Ek olarak evli mültecilerde yapılan bir araştırmada eşlerdeki depresyon ve stres birinde arttıkça diğerinde de arttığı belirlenmiştir (Khalil vd., 2023). Diğer taraftan ise bir çalışmada eş kaybı yaşayan ve boşanmış Suriyeli göçmen kadınlarda yapılmış bir araştırmada önemli sosyokültürel, mali ve psikolojik zorluklar altında yaşam koşullarını var etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir (Nashwan ve Alzouabi, 2023). Başka bir çalışma ise mültecilik ve yeniden yerleşim konularında sömürgecilikten kurtulma ve kesişimsel feminist bakış açılarının ve davranışlarının faydalı olduğunu vurgulamıştır (Savaş ve Dutt, 2023). Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların psikolojik sağlıklarını ve yaşam deneyimlerini derinden etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gitme nedeni açısından travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtisi varlığına göre psikolojik nedenlerle hastaneye gitme durumunun daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Doğu Afrika'dan İsrail'e sığınan sığınmacıların %56,5'inin travma sonrası stres bozukluğu yaşadığı tespit edilmiştir (Youngmann vd., 2021). Avustralya'da yapılan bir araştırmada ise mültecilerin ruhsal sağlık hizmetlerini yerli halktan yaklaşık %17 daha fazla kullanmaya ihtiyaç duydukları edilmiştir (Mazumdar vd., 2022). Bu bulgular mültecilerin travmaya bağlı stres ve genel travmaya bağlı sorunlara ilişkin sebeplerle yerleştikleri ülkenin yerli popülasyonuna kıyasla daha fazla psikolojik destek arayışında olduklarını göstermektedir.

Araştırmada kadın göçmenlerin Türkiye'de geçirdikleri yıl ile TSSB ($r = -0,413$) ve genel travma skorları ($r = -0,417$) arasında orta düzeyde anlamlı negatif korelasyonların olduğu bulunmuştur. Elli sekiz farklı araştırmanın dahil edildiği bir sistematik derleme çalışmasında ise mültecilerin zihinsel ve fiziksel sağlığının iş bulma durumları göre incelenerek ve depresyon ve travma sonrası stres bozukluğunun mülteciler arasında işsizliğin ikinci yılından onuncu yılına kadar önemli derecede arttığı belirlenmiştir (Lai vd., 2022). Türkiye'deki Suriyeli mültecilerde yapılan bir araştırmada işsizliğin kadın mültecilerde erkeklere göre zaman geçtikçe daha az değiştiğini ancak az da olsa bir değişim meydana gelebildiği ifade edilmiştir (Demirci & Kırdar, 2023). İsveç ve Danimarka'daki mültecilerde yapılan bir araştırmada işsizlik ve iş engelliliğinin duygusal olmayan psikotik bozuklukları beraberinde getirebildiği ve mülteciler arasında işsiz kalma durumunun olmaması oranının da oldukça düşük olduğu bildirilmiştir (Mastafa vd., 2024). Diğer bakış açısıyla Almanya'da yapılan 265 Suriyeli mülteci üzerinde yapılan bir araştırmada adaptasyonda yüksek düzeyde güçlük algısında olanların psikososyal ve psikofiziksel açılardan zayıf hissettikleri belirlenmiştir (Safdar vd., 2021). Bu bilgilere dayanarak, Türkiye'ye göç edildiğinde karşılaşılan ilk zorlukların, (ekonomik bağımsızlığın elde edilememesi, uyum sorunları, dil öğrenme güçlükleri gibi) depresyon, genel travma ve travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinin daha yüksek olmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda, depresyon skoru ile genel travma skoru ve travma sonrası stres bozukluğu skoru arasında pozitif yönlü orta düzeyli ilişki belirlenmiştir. Bu konuyla ilgili yapılmış çok sayıda çalışma mevcuttur (Kananian vd., 2020; Renner vd., 2021). Özellikle çocukluk çağında yaşanan travmaların kronik depresyon gelişiminde geniş bir fikir birliği bildirilmektedir (Kananian vd., 2020; Negele vd., 2015; O'Donnell vd., 2004). Suriyeli mültecilerde yapılmış bir araştırmada travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete ve uyku öncesi uyarılma durumu 12 aylık takipli bir çalışma ile incelenmiş aralarında önemli pozitif ilişkiler belirlenmiştir (Lies vd., 2020). Suriyeli kadın mültecilerde yapılmış bir diğer çalışmada ise stres etkenlerinin hem fiziksel hem ruhsal sağlıklarını oldukça kötü etkilediği ve bu etkiye yetersiz tıbbi tedavi, zihinsel sağlık hizmetlerinin eksikliği ve zihinsel hastalıkların somatizasyonu ile ilişkilendirilebilecek

zihinsel sağlık üzerindeki damgalamanın da dahil olduğu ifade edilmiştir (Rizkalla vd., 2020).

Araştırmada, Suriyeli kadın mültecilerde depresyon düzeylerine göre travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtilerinin varlığı incelendiğinde minimal depresyon grubunda TSSB ve genel travma belirtisi yokken şiddetli depresyona ilerledikçe TSSB ve genel travma belirtisi olanların oranının arttığı görölmüş olup bu ilişkinin gücünün depresyon düzeyleri için TSSB’de ($\eta=0,542$; $\eta^2:294$) %29,4 etki büyüklüğu ile genel travma belirtisinde ise ($\eta=0,544$; $\eta^2:296$) %29,6 etki büyüklüğu ile yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Benzer bir çalışma olan Almanya’da gerçekleşen bir araştırmada Suriye, Afganistan, Eritre, İıan, Irak ve Somali mültecilerinde travma sayısı ile depresyon belirtileri incelenmiş ve travma sayısının depresyon belirtilerini %26,85 oranında açıkladığı tespit edilmiştir (Starck vd., 2020). Çalışma sonuçları açıklanan varyanslar ağıısından benzerlik göstermektedir. İsveç’te yapılan bir araştırmada ise mültecilerin yaşadıkları travmanın etkisiyle başa çıkamayacakları inancının depresyonu arttırdığı bildirilmiştir (Chung vd., 2021). Nature dergisinde 2023 yılında yayınlanan bir makalede ise mültecilerde düşük travma sonrası stres ve depresyon grubunda kavrama gücü ile kardiyovasküler hastalıklar anlamlı ilişki ortaya koymazken, travma sonrası stresi ve depresyon skoru yüksek kimselerde ise zayıflık tespit edilmiştir (Gerber vd., 2023). Bu durum, mültecilerde travma ve depresyonun hem fiziksel hem de psikolojik sorunları tetiklediğini göstermektedir. Genel olarak, çalışmalar Suriyeli kadın mültecilerde depresyon düzeylerinin yükselmesiyle TSSB ve genel travma belirtilerinin görölme sıklığının arttığını ortaya koymuş olup psikolojik travmanın depresyonun üzerindeki etkileyici rolünü işaret etmektedir.

Araştırmada gerçekleştirilen lineer regresyon analizi sonuçlarına dayanarak genel travmanın depresyon düzeyini anlamlı bir biçimde orta düzeyde arttırdığı görölmüşür. Bu anlamda göçmen kadınların yaşadığı travma, depresyonu yordamaktadır denilebilir. Literatürde de benzer şekilde travmanın depresyonu yordadığı ifade edilmektedir (Herman, 2015). Çoklu doğrusal regresyon analizinde oluşturulan modelin sonucuna göre ise sosyodemografik özellikler genel travmanın varlığı durumunda anlamsızlaşmaktadır.

Bu da sosyodemografik özelliklerin travmanın varlığında etkili olmadığı sonucunu vermektedir.

Suriyeli göçmen kadınların sosyodemografik özelliklerinin travma ile etkileşimine bakıldığında ise yapılan regresyon çalışması sonrasında Türkiye’de geçirilen sürenin artmasının travma üzerinde orta düzeyde azaltıcı bir etki yarattığı görülmektedir. Bireylerin Türkiye’de geçirdikleri zamanın artması ile ekonomik bir istikrar sağlamış olabilecekleri, sosyal sistemlerinin nispeten oturmuş olması, dil bariyerlerinin bir dereceye kadar aşılmış olabileceği nedenleri bu azalmayı açıklayıcı faktörler olarak sıralanabilir.

Tez çalışmasında, Suriyeli göçmen kadınların travma, TSSB ve depresyon ilişkilerin araştırılması için karma araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Yapılan araştırmanın nicel ve nitel aşamaları ayrı ayrı süreçler olarak ele alınmıştır. Nicel araştırma için hazırlanan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Suriyeli göçmen kadınların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi ve sosyal destek, sağlık mekanizmalarını belirlemek için hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm, katılımcıların depresyon belirtilerinin ölçülmesi için Beck Depresyon Ölçeği sorularından oluşmaktadır. Son bölüm ise katılımcıların travma ve TSSB belirtilerinin ölçülmesi için Harvard Travma Envanterinin dördüncü bölümünden oluşmaktadır.

5.2. NİTEL BÖLÜM

Araştırmanın ikinci kısmı olan nitel kısımda katılımcılara yöneltilen sorular; göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olarak üç bölüme ayrılmıştır. Toplamda 20 kişi ile birebir görüşmeler yapılarak gerçekleştirilen nitel bölümde, katılımcıların birebir ifadelerinin analizinde genellendirme amacı taşınmadan nitel araştırma metodlarından olan betimsel analiz ve tematik analiz kullanılmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar tematik analiz yöntemi kullanılarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya bakıldığında çalışmaya katılan kadınların yaşadıkları travmatik deneyimlerin büyük oranda (%59,75) göç sonrası yaşadıkları görülmektedir. Ekolojik perspektiften bakıldığında, bu durum, çevresel sistemlerin sorunları yeniden üretebileceğini göstermektedir (Türkkan, Odacı & Bülbül,

2021). Göç sonrası kadınların aile yapılarındaki değişiklikler, sosyal destek ağlarının zayıflaması ve ekonomik belirsizlikler, travma düzeylerini artırmaktadır. Ayrıca, yasal belirsizlikler ve maruz kaldıkları ayrımcılık, kadınların yaşadıkları travmatik deneyimlerin yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Gölge, 2005). Bu faktörler, göçmen kadınların hem mikro hem de makro seviyelerde karşılaştıkları zorlukların travmatik etkilerini pekiştirdiğini ve sorunların yeniden üretilmesine yol açtığını ortaya koymaktadır. Göç sonrası karşılaşılan bu çok katmanlı zorluklar, kadınların psikososyal sağlıklarını olumsuz etkilemekte ve travma belirtilerini artırmaktadır.

Savaş ve göç gibi koşulların travma ile anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu bilinmektedir (Aragona ve ark., 2013). Bulgulara paralel olarak literatürde de belirtildiği gibi savaşa maruz kalmış insanların travma ve depresyon düzeyleri normal toplum prevalansına göre oldukça yüksektir (Bustamente ve ark., 2017). Katılımcılar savaş sırasında ölüme yakın tecrübeler yaşamış, bomba sesleri duymuş, ölü insanlar görmüş ve sevdiklerini kaybetme korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara kendilerini en çok etkileyen olay sorulduğunda verilen cevaplarda kendi yaşadıkları deneyimi veya çevrelerindeki insanların deneyimlerini paylaştıkları görülmektedir. Bu da katılımcıların hem tanık olunan olay hem de yaşanan olay arasında etkilenme anlamında bir farklılık yaşamadıklarını göstermektedir (Gölge, 2005).

Katılımcıların evlilik deneyimlerine bakıldığında alanyazına paralel olacak şekilde Suriye’de var olan kadına yönelik eksik hukuki düzenlemelerin yansımaları görmekteyiz (Özçürümez& İçduygu, 2021). Kadınların hukuki süreçte korunmamasının bir sonucu olarak; evlilik içi şiddet ve istismar katılımcı ifadelerinde sıklıkla yer almıştır. Aynı şekilde evlenme nedenlerine bakıldığında katılımcıların ağırlıklı olarak (%41,67) savaş ve dolaylı sebepleri yüzünden evlendiklerini görmekteyiz. Bu da kadınları istismara açık hale getirmiş ve çoklu travmalara zemin hazırlamıştır. Uğradığı istismarı bildirdiği halde sosyal çevresinden destek alamadığını ifade eden katılımcı olmuştur. Bu da kadınlar üzerinde kurulan aile içerisindeki baskı örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bilindiği üzere baskı güç ile ilişkilendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde Suriye kökenli aile içerisinde gücü elinde tutan erkek olmaktadır. Bu

nedenle kadınlara yönelik uygulanan baskı birey bazında değerlendirilmemeli ve kadına yönelik uygulanan aile içi baskı yapısal bir olgu olarak ele alınmalıdır (Payne, 2014).

Alınan ölüm haberleri katılımcıları kendilerine ve yakınlarına karşı endişeye sürüklemektedir. Bu tür şahit olunan travmatik deneyimlerin katılımcıları duygusal olarak sarstığı görülmüştür. Katılımcıların önemli bir bölümü işlerini, evlerini ve sosyal ağlarını kaybettiğinden söz etmiştir. Bu durum da alanyazında ifade edildiği gibi yeni bir hayata başlarken dezavantajlı bir durumda olmalarına sebep olmuştur (Unutulmaz, 2022).

Kadınların aile içerisinde yaşadıkları eş şiddeti ile ilgili ifadelerinden çıkarılan sonuca göre; kadınların bazıları hukuki olarak hakları olduğunu Türkiye'ye gelince öğrenmiş, bazıları ayrılma kararını olduğundan çok daha zor bir koşula düşeceğini bilerek almışlardır. Bu ifadeler kadının ataerkil toplum tarafından sindirildiği gerçeğini desteklemektedir (Bora, 2008).

Daha önce kendi canına kastettiğini ifade eden birkaç katılımcı olmuştur. Bu da yaşanan travma ve depresyon sonrasında intihar düşüncesinin, girişiminin gerçekleşebilme olasılığının yüksek olması ile paralel bir sonuç içermektedir (Şar, 2017). Canına kastettiğini söyleyen katılımcılara bakıldığında söylemlerinin genellikle eş şiddeti içerdiği görülmektedir. Bu durum, ev içi baskı ve şiddetin politikanın konusu olup olmaması tartışması bağlamında önemli bir noktaya işaret etmektedir. Eş şiddeti, ev içi şiddetin en yaygın ve yıkıcı biçimlerinden biri olup, bireylerin yaşadığı travma ve depresyonun derinleşmesine neden olmaktadır (Balım, 2018). Katılımcıların intihar düşüncelerinin ve girişimlerinin arkasında yatan eş şiddeti, bu tür şiddetin sadece bireysel bir sorun değil, toplumsal ve politik bir mesele olduğunu göstermektedir. Eş şiddetinin bireylerin canına kastetme noktasına getirecek kadar ciddi sonuçlar doğurması, bu şiddet biçiminin toplumsal ve hukuki düzenlemelerle ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Şaşman Kaylı & Şahin, 2016).

Ev içi şiddetin politikanın bir konusu olup olmadığı tartışmasında, baskı karşıtı kuram çerçevesinde şiddetin bireyler üzerinde yarattığı travmatik etkiler ve bu etkilerin toplumsal bağlamda nasıl yeniden üretildiği önemli bir yer tutmaktadır (Payne, 2014).

Kadınlara yönelik uygulanan bu ve diğer toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddet türleri dilin kullanılması ile sosyal olarak inşa edilmekte (Payne, 2014) ve köklerini ayrımcı uygulamalardan ve yapısal baskılardan almaktadır (Buz, 2007). Şiddetin, mağdurların ruh sağlığı üzerindeki kalıcı etkileri, bu meselenin sadece özel alanla sınırlı kalmayıp, kamu politikalarının bir parçası olması gerektiğini göstermektedir. Eş şiddetinin, bireylerin intihara sürüklenmesine yol açacak kadar derin etkiler yaratması, bu şiddet biçiminin toplumsal bir sorun olarak tanınması ve politikalara dahil edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Şaşman Kaylı &Şahin, 2016).

Göçün nedenlerine bakıldığında, kültürel yakınlık ve aile bağları belirtilmektedir (Bora, 2008). Ailevi ve kültürel bağlamın göç etme sürecinde karar almada etkin bir rol oynadığını gösteren katılımcı cevapları mevcuttur. Bu kapsamda aile bütünlüğünün korunması amacı göç etme sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilmektedir.

Göç etme kararının alınmasında güvenlik ihtiyacı ön planda olmaktadır (Bora, 2008). Katılımcıların ifadelerine göre savaşın getirdiği sürekli bombardıman ve yaşam alanlarının yok olması, güvenli bir yere göç etme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Savaşın fiziksel tehlikeleri, aile bireylerinin hayatını kaybetmesi gibi sonuçlarla doğrudan insan hayatını tehdit etmiş ve hayatta kalmak için hızlı bir şekilde kaçıışı zorunlu kılmıştır. Tüm bunlara ek olarak bazı katılımcının ailesinin politik nedenlerle hedef alındığını belirtmesi, savaşın sadece fiziksel bir tehdit olmadığını, aynı zamanda siyasi ve sosyal baskıların da göçü tetikleyebileceğini göstermektedir. Uygulanan yapısal baskıların detaylıca incelenmesi ve bu anlamda olumlu politik müdahalelerin yapılması gerekmektedir.

Finansal kaynakların organizasyonu ve göç süreci sırasında katılımcıların ifade ettiği stres, göçmen travmanın en belirgin yönlerinden biridir (Derin,2020). Göçmenler, güvenli bir geçiş ve yeni bir hayata başlamak için tüm birikimlerini ve kaynaklarını seferber etmek zorunda kalmaktadır. Bu süreçteki belirsizlik ve mali güvencesizlik, bireylerin sürekli bir kaygı ve stres altında yaşamalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların ifadelerine göre güvenli olarak tabir ettikleri evleri yıkılmış, diplomaları ve kendilerine gidilen ülkede avantaj sağlayabilecek diğer eşyaları ellerinden

alınmıştır. Bu da savaş kaynaklı göç'ün diğer göç türlerinden farklı olarak 'mülksüzleştirme' kavramı ile ilişkilendirilebilir (Dalaman, 2022).

Katılımcılar göç süresince alıkonulma, silahlı tehditler ve benzer çeşitli psikolojik ve fiziki problemle yüz yüze geldiklerini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde göç sürecinde göçmenlerin tehlikeli yollarla ülkeye giriş yapabildikleri bilinmektedir. Bu durum göçmenlerin var olan travmalarının kompleks bir hale gelmesine neden olmuştur (Taycan, 2015).

Göç sonrası yaşanan sorunlara ilişkin temalar ağırlıklandırıldığında ise katılımcıların daha çok sosyal ve kültürel uyum sorunlarından bahsettiği gözlenmiştir (%26,26). Bu da uyum sorunlarının, göç sonrası algılanan iyilik halini etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu (Cengiz, 2017), katılımcıların ifadeleri ile desteklenmiştir.

Katılımcıların ifadelerine göre göçmen kadınların istihdama kısmen katıldığı görülmektedir. Ancak bu teşvik edilen durumun ataerkil bazı kodlar nedeniyle kadınlara daha fazla yük olarak yansıdığı katılımcı yanıtlarından çıkarılabilmektedir. Kadınlar hem iş yerinde hem de evde karşılaştıkları eşitsizlikler ve zorluklar nedeniyle, istihdama katılımlarının getirdiği avantajlardan tam anlamıyla yararlanamamaktadırlar. Ataerkil toplum yapıları, göçmen kadınların hem ev içi rollerini hem de çalışma yaşamındaki rollerini eşit derecede sürdürmelerini beklemektedir. Bu durum, kadınların hem evde hem de işte fazla mesai yapmalarına neden olmaktadır (Balım, 2018). Ayrıca dil engelleri ve yasal statü sorunları, göçmen kadınların iş bulma süreçlerinde karşılaştıkları ek zorluklar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu zorluklar, kadınların çalışma hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık ve istismarın da artmasına neden olmaktadır (Gölge, 2005). Katılımcı yanıtlarından da anlaşıldığı gibi, göçmen kadınların istihdama katılımı, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi ve pekiştirilmesi açısından kritik bir noktada durmaktadır. Bu durum, göçmen kadınların maruz kaldığı çok katmanlı baskılar ve ayrımcılıkların bir sonucudur ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Payne, 2014). Bu bağlamda, göçmen kadınların istihdama katılmasının onların üzerindeki toplumsal ve psikolojik yükleri artırdığı ve bu durumun ataerkil kodlarla

pekiştirildiği söylenebilir. İfade edilen çift taraflı baskı; tükenmişlik, stres, depresyon ve diğer psikolojik sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır (Topçu, 2006).

Katılımcıların ifadelerine göre; Türkiye'deki yaşamda dil bilmek ve önceki eğitimlerini kullanarak iş bulmak bazı katılımcılar için uyum sürecini kolaylaştırmış olsa da çoğu zaman vatandaşlık ve yasal statü sorunları iş bulma süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Özçürümez& İçduygu, 2021). Bu da göçmenlerde travmayı pekiştiren işsizlik sorunu göçmenlerin ağızından dile getirilmiştir.

Suriyeli göçmen kadınların sağlık hizmetleri erişimine (Erbaş, 2019) paralel olarak sosyal destek mekanizmaları yeterince gelişmemiştir. Bununla birlikte psikolojik hizmet alma oranları düşüktür. Katılımcıların yalnızca ikisi psikolojik destek almaktadır. Bu desteklerin ise ailevi problemler kaynaklı alındığı ifade edilmiştir. Sağlık erişimlerine bakıldığı zaman yapısal olarak beslenen ayrımcılığın etkilerinin sağlık kurumlarına da yansıdığını söymekteyiz. Bireylerin karşılaştıkları ayrımcılık, insanca yaşamın gerekliliği olan sağlık hizmetlerine erişimlerini kısıtlamıştır. Katılımcının bahsettiği sağlık erişimi problemi özel anlamda üreme sağlığı ile ilişkilendirilmelidir. Göçmenlerin diğer sağlık hizmetlerine nazaran üreme sağlığı hizmetlerinden etkili yararlanmalarının önünde göçmenlere yönelik tutumlar ön plana çıkmaktadır (Yağmur& AYTEKİN, 2018). Payne'e göre devlet eli ile gerçekleştirilen entegrasyon politikaları bazen bireyleri olduğundan daha olumsuz etkileyecek şeylere neden olabilmektedir (Payne, 2014). Göçmenlere birinci basamak ve acil sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak verilmesi hümanist bir yaklaşım olarak değerlendirilirken, bu sağlık hizmeti uygulayıcılarının ayrımcılık barındıran davranışlardan ve söylemlerden kaçınmalarının etkin bir şekilde sağlanmadığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ayrımcılık karşıtı kurama göre yapısal olarak özellikle sosyo ekonomik düzeyi düşük kesimde yaratılan göçmenlerin her şeye bedava sahip oldukları algısının sosyal inşası ile de bu savaş mağdurlarının karşılaştıkları ayrımcılık daha çok artmıştır.

Savaş, zulüm, işkence gibi travmatik olaylara maruz kalan bireylerde uzun yıllar tetikleyiciler ile seyreden TSSB belirtisi görülebilmektedir (Bustamente ve ark., 2017). Buna bağlı olarak katılımcılar da savaşın üzerinden çok uzun süre geçmiş olmasına

rağmen medyada gördükleri Filistin Savaşından etkilendiklerini, uçak seslerini bomba seslerine benzeterek korktuklarını dile getirmişlerdir (Derin, 2020). Katılımcıların, savaşın üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen medyada gördükleri Filistin Savaşı'ndan etkilenmeleri ve uçak seslerini bomba seslerine benzeterek korkmaları, travmanın kalıcı etkilerini ve tetikleyicilerin gücünü ortaya koymaktadır. Travmanın bu tür uzun vadeli etkileri, bireylerin sürekli bir tehdit altında hissetmelerine ve güvenlik duygularının zedelenmesine yol açar. Tetikleyicilerle karşılaşma, bireylerin travma sonrası iyileşme süreçlerini zorlaştırabilir ve yeniden travmatize olmalarına neden olabilir (Gölge, 2005). Travma literatürüne göre, tetikleyicilerle başa çıkmak, travma sonrası iyileşme sürecinin önemli bir parçasıdır. Ancak, bireylerin tetikleyicilerle sürekli karşı karşıya kalmaları, iyileşme süreçlerini olumsuz etkileyebilir ve TSSB belirtilerinin sürekliliğine neden olabilir. Bu bağlamda, katılımcıların medyada savaş görüntüleriyle karşılaşmaları ve bu görüntülerin tetikleyici etkisi, travmanın uzun süreli ve sürekli bir deneyim olarak nasıl devam ettiğini göstermektedir (Herman, 2015).

Katılımcılar uğradıkları şiddeti ifade ederken duraklamışlar, kelimeleri güçlkle bir araya getirebilmişlerdir. Yaşanılan travmayı anlatırken ağlayarak anlatan katılımcı sayısı oldukça yüksek bir orandadır. Bu da bireylerin kendi başa çıkma kapasitelerinin üzerinde olaylara maruz kaldıklarının bir göstergesi olabilmektedir.

Katılımcıların ifadelerine göre, fiziki sıkıntıları genel olarak psikolojik ve bedensel yakınma çerçevesinde gerçekleşmiştir. Sağlık hizmetlerine erişimde dezavantajlı durumda oldukları için hastaneye gidemediğini ifade eden bir katılımcı olmuştur. Katılımcıların bazıları başa çıkamadıkları travmatik anılar sebebiyle intihar girişimlerinde bulunmuşlardır.

Bir katılımcının ifadesine göre sürekli olarak ölüm haberi almanın ve bunların günlük hayatın bir parçası haline gelmiş olması sebebiyle kendisinin duygusal olarak tükendiğini ve umutsuzluk hissettiğini belirtmiştir. Ölüm haberlerinin yalnızca birey için değil bireyin içinde bulunduğu aile sisteminin içerisinde de sürekli olarak yinelenmesi kendilerini destek alabilecek bir sosyal çevreden uzaklaştırıldığına yorulabilir (Herman, 2015).

Görüşülen Suriyeli göçmen kadınlarda aile içi şiddet belirgin bir sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır. Suriye’de şiddet gören bir katılımcı Türkiye’de de şiddetin devam ettiğini belirtmiştir. Bu nedenle kadınların güçlendirilmesi gerekliliğini, haklarını bilmeleri konusunda yaşadığı eksikliklerin giderilmesi gerektiği ve psikososyal destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacı göstermiştir (Danış, Karakılıç, Körükmez & Soykan, 2019).

Katılımcılar aynı zamanda dışlanma ve ayrımcılığa çok sık maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Çocukları okulda zorbalanmış, kendilerine yönelik nefret söylemleri çekinmeden yüzlerine karşı ifade edilmiştir. Katılımcılar aynı zamanda dil ile ilgili zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. 7 yıldır ülkede olmasına rağmen hiç Türkçe bilmeyen katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu tür deneyimlerin hem günlük etkileşimlerde hem de daha geniş toplumsal kontekstlerde nasıl sürekli bir stres kaynağına dönüştüğünü göstermektedir. Bu da sosyal uyumun sağlanamadığına işaret etmektedir. Ayrımcılık ve baskı kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, göçmen kadınların maruz kaldığı dışlanma ve ayrımcılık, onlar için hem kişisel hem de toplumsal düzeyde sürekli bir stres kaynağına dönüşmektedir. Ayrımcılık, bireylerin psikolojik sağlıklarını derinden etkileyen bir faktördür. Çocukların okulda zorbalığa uğraması ve kadınların nefret söylemlerine maruz kalması, toplumsal dışlanmayı pekiştirmekte ve dil engelleri ise sosyal ve ekonomik fırsatlara erişimi kısıtlamakta, böylece baskı ve ayrımcılığı daha da yoğunlaştırmaktadır (Payne, 2014). Maruz kaldıkları sürekli stres ve dışlanma, göçmen kadınların hem bireysel hem de kolektif olarak güçsüzleşmesine neden olmakta ve toplumsal uyumun sağlanmasını engellemektedir (Erbaş, 2019). Katılımcıların yaşadıkları bu dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri, ayrımcılık ve baskı kuramının bireyler üzerindeki derin ve sürekli etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. (Çiftçi, 2019)

Kadınlardan birkaçı kaçak yollarla ülkeye girmiş ve kayıtsız olarak İstanbul’da ikamet etmektedir. Şehirlerin doluluk oranları için uygulanan göçmen sınırı düzenlemelerinden dolayı yakalandığı zaman ilk giriş yaptığı ve şu an hiçbir bağlantısının olmadığı şehire geri gönderileceğini düşündüğü için mevcut iş yeri sahibi tarafından sistematik bir biçimde yapılan tacizlere ve emek sömürüsüne ses çıkaramadığını kayıt dışı ifade eden bir katılımcı bulunmaktadır. (Görüşme sırasında uygulandığı belirtilen tacize araştırmacı

tarafından şahit olunmuş, birey gerekli yardım kuruluşlarına yönlendirilmiştir). Yine aynı şekilde doğum yapar yapmaz hastanede dinlenmesine izin verilmeyen ve eve gönderilen bir katılımcı da bulunmaktadır. Benzer şekilde boşanma süreçlerine hakim olmadığı için ve resmi nikahı da bulunmadığından eşi tarafından islami usulde boşanarak herhangi bir maddi veya manevi destek almaksızın çocukları ile birlikte sokakta kalan bir katılımcı da bulunmaktadır. Bütün bunlar politik düzenlemelerin daha dezavantajlı bireyler olan kadınlar özelinden yeniden baskı karşıtı bir bakış açısıyla incelenmesini gerektirmektedir.

Katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak; göçmen kadınlar, eğitim hizmetlerine tam erişim sağlayamadıklarında bu durum sadece akademik başarılarını değil, genel yaşam kalitelerini ve toplumsal uyumlarını da olumsuz etkilemekte olduğu gözlenmektedir. Eğitimde karşılaşılan zorluklar, göçmen kadınların iş bulma potansiyellerini ve sosyoekonomik durumlarını da etkilemekte, bu da onların ve ailelerinin geleceğe dair umutlarını azaltmakta ve kronik stres ile depresyon risklerini artırmaktadır (Karakaya, 2020).

Katılımcıların gelecek planları mevcut travmalarıyla başa çıkma süreçlerini ve depresyonla mücadelelerini şekillendirebilecek temel faktörler arasında yer almaktadır. Gelecek planlarındaki ana odakları, genellikle ailelerinin yeniden bir araya gelmesi ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi üzerine kuruludur. Gelecek planları konusunda Suriyeli kadınların dile getirdiği bir diğer önemli tema, başka bir ülkeye göç etme arzusudur. Başka bir ülkeye göç etme planı, aynı zamanda daha istikrarlı ve güvenli bir çevrede yaşama umudunu ifade etmektedir.

5.3. AÇIKLAYICI ARDIŞIK SONUÇLAR

Araştırmanın nicel bölümünde, Suriyeli göçmen kadınların yüksek düzeyde depresyon ve TSSB belirtileri gösterdiği tespit edilmiştir. Nitel bölümde ise, kadınların savaş sonrası travmatik deneyimlerin büyük kısmını göç süreci ve sonrasında yaşadıklarından bahsettikleri belirlenmiştir. Bu veriler, göçmen kadınların yaşadığı travmatik deneyimlerin süregelen ve çok katmanlı olduğunu göstermektedir.

5.3.1. Ekolojik Kuram Çerçevesinde Değerlendirme

Ekolojik kuram, bireylerin farklı çevresel sistemler arasındaki etkileşimlerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Göçmen kadınların yaşadıkları travma, depresyon ve TSSB belirtileri, mikro, mezzo ve makro düzeydeki çevresel faktörlerle yakından ilişkilidir.

Mikro Sistem

Aile ve Yakın Çevre: Katılımcıların ifadelerinde, aile içi şiddet ve çocukların okulda zorbalığa uğraması gibi bireysel düzeydeki stres kaynakları belirgindir. Örneğin, eş şiddeti nedeniyle intihar düşüncelerinin ve girişimlerinin ortaya çıkması, aile içindeki dinamiklerin kadınlar üzerindeki psikolojik baskısını göstermektedir.

Ebeveynlik ve Çocuk Sayısı: 1-2 çocuk sahibi olan kadınların daha yüksek depresyon seviyeleri göstermesi, mikro sistem düzeyinde çocuk bakımının getirdiği ek yüklerle ilişkilendirilebilir. Bu durum, sosyal destek eksikliğinin ve ekonomik zorlukların stres seviyelerini artırdığını göstermektedir.

Mezzo Sistem

Topluluk ve Sosyal Ağlar: Nitel veriler, göçmen kadınların sosyal destek ağlarının zayıf olduğunu ve genellikle kendi toplulukları içinde sınırlı kaldığını göstermektedir (%41,7 göçmen kadın arkadaşları, %10 Türk arkadaşları). Sosyal destek eksikliği, kadınların toplumsal entegrasyonunu zorlaştırmakta ve travma sonrası iyileşme süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Dil Engelleri: Katılımcıların %68'i çocuk sahibi olup, dil engelleri nedeniyle sosyal ve ekonomik fırsatlara erişimde ciddi zorluklar yaşamaktadır. Bu engeller, kadınların sosyal uyumunu engelleyerek, onları daha fazla izole etmekte ve psikolojik streslerini artırmaktadır.

Makro Sistem

Yasal ve Politik Faktörler: Göçmen kadınların yaşadığı yasal belirsizlikler ve ayrımcılık, travmanın yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde, yasal statü sorunları ve vatandaşlık eksikliği gibi faktörler, onların güvenlik

duygusunu zedelemekte ve travma belirtilerini pekiştirmektedir. Eş şiddeti ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak yaşanan baskılar, bu kadınların psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilemektedir.

5.3.2. Ayrımcılık ve Baskı Karşısı Kuram Perspektifinde Değerlendirme:

Ayrımcılık ve baskı kuramı, bireylerin maruz kaldığı yapısal ve toplumsal eşitsizliklerin psikolojik sağlığa etkisini vurgulamaktadır. Göçmen kadınların yaşadığı dışlanma ve ayrımcılık, onların sürekli bir stres altında yaşamasına neden olmaktadır.

Toplumsal Dışlanma ve Ayrımcılık

Okul Zorbalığı ve Nefret Söylemleri: Çocukların okulda zorbalığa uğraması ve kadınların nefret söylemlerine maruz kalması, toplumsal dışlanmayı pekiştirmektedir. Bu dışlanma, kadınların sosyal uyumunu engellemekte ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilemektedir.

İstihdam ve Ayrımcılık: Katılımcıların ifadelerine göre, kadınlar hem iş yerinde hem de evde karşılaştıkları eşitsizlikler nedeniyle istihdama katılımın avantajlarından tam anlamıyla yararlanamamaktadırlar. Ataerkil toplum yapıları, kadınların hem ev içi rollerini hem de çalışma yaşamındaki rollerini eşit derecede sürdürmelerini beklemekte, bu da onların stres ve depresyon yaşamasına yol açmaktadır.

Dil Engelleri ve Sosyal Entegrasyon:

Dil Becerileri ve Sosyal Destek: Dil engelleri, göçmen kadınların sosyal ve ekonomik fırsatlara erişimini kısıtlamakta ve ayrımcılığı pekiştirmektedir. Nitel bulgular, dil bilmeyen kadınların depresyon ve TSSB belirtilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Dil becerileri, sosyal entegrasyonu kolaylaştırarak, bireylerin psikososyal refahını artırmaktadır.

Entegrasyon Sorunları: Katılımcıların, dil engelleri ve yasal statü sorunları nedeniyle sosyal ve ekonomik entegrasyonlarının zorlaştığını belirtmeleri, ayrımcılığın ve baskının bireylerin günlük yaşamlarını nasıl olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Travmanın Sürekli ve Kalıcı Etkileri:

Nitel veriler, savaş sonrası travmanın tetikleyicilerle (örneğin, savaş görüntüleri ve sesleri) sürekli olarak yeniden canlandığını göstermektedir. Bu durum, travmanın kalıcı ve sürekli bir deneyim olarak devam ettiğini ortaya koymaktadır. Tetikleyicilerle karşılaşma, TSSB belirtilerinin sürekliliğine ve iyileşme süreçlerinin zorlaşmasına neden olmaktadır.

Göçmen kadınların yaşadığı travma, depresyon ve TSSB belirtileri, çevresel faktörlerin ve toplumsal baskıların etkileşimi ile şekillenmektedir. Sosyal destek eksikliği, ekonomik belirsizlikler, dil engelleri ve ayrımcılık, kadınların psikososyal sağlığını olumsuz etkileyen başlıca faktörlerdir. Bu bağlamda, göçmen kadınların karşılaştığı zorlukların, toplumsal cinsiyet rolleri ve yapısal eşitsizlikler çerçevesinde değerlendirilmesi, onların yaşadığı travmatik deneyimlerin anlaşılması açısından kritiktir.

Araştırmanın bulguları, göçmen kadınların travma ve depresyon düzeylerinin, çevresel faktörler ve toplumsal baskılarla nasıl şekillendiğini ve bu durumun onların psikososyal sağlıklarını nasıl olumsuz etkilediğini açıkça göstermektedir. Bu bağlamda hem nicel hem de nitel veriler, ekolojik ve ayrımcılık/baskı karşıtı kuram perspektifinde bütünleşik olarak ele alınmış ve derinlemesine tartışılmıştır. Bu sonuçlar, göçmen kadınlara yönelik psikososyal destek ve sosyal politikaların geliştirilmesi ihtiyacını vurgulamakta ve nicel bulgularla birlikte bu alandaki müdahalelerin daha etkili hale getirilmesine katkıda bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriyeli göçmen kadınların yaşadıkları travmaların psikososyal etkilerinin ve travma deneyimlerinin araştırıldığı bu çalışmada derin ve çok boyutlu etkilerin belirlenmesine yönelik çaba sarf edilmiştir.

Araştırmanın saptadıkları göz önüne alındığında mülteci krizinin insan yaşamı üzerindeki geniş kapsamlı etkilerini derinlemesine anlama ve bu bağlamda multidisipliner ve etkili müdahale stratejileri geliştirme çabalarına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir. Çalışma kapsamına giren Suriyeli mülteci kadınların karşılaştıkları zorlukların ve bu zorluklarla başa çıkma mekanizmalarının detaylı bir şekilde tanımlanması hedeflenerek ve elde edilen deneyimlerden yola çıkarak, mülteci kadınların refahını artırıcı ve onların sosyal entegrasyonunu destekleyici politika ve programların tasarımı ve uygulanması için gerekli bilgi ve anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunulmuştur.

SONUÇ

Suriyeli mülteci kadınların önemli bir kısmının (%71,1) travmatik olaylara maruz kalarak psikolojik sağlıklarının olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Yüksek depresyon oranları (%71,3), travma sonrası stres bozukluğu ve genel travma belirtileri öne çıkan bulgular olmuştur. Katılımcıların yaşadıkları travmatik olayları ağırlıklı olarak göç öncesi yaşadıkları görülmüştür. Aradan uzun bir süre geçmesine rağmen, belirti ve bulguları en fazla son bir aylık süreç üzerinden yapılan ölçek değerlendirmelerinde yüksek derecede travma ve depresyon belirtisi göstermeleri, ekolojik yaklaşımda sistemlerin sorunları yeniden ürettiğini gösterirken içinde yaşadıkları makrosistemde sürekli olarak ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmeleri üzerine bireylere yüklenen olumsuz girdilerin ruh sağlıkları üzerinde negatif etki yarattığı görülmüştür.

Sosyodemografik ve tanımlayıcı etmenlerin Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların psikolojik durumlarında önemli olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de kalış

süreleri, Türkçe bilme durumları, medeni durumları, hastaneye en sık gitme nedenleri, psikolojik yardım alma durumları ve çocuk sayıları belirleyici faktörler arasında yer almışlardır.

Türkiye'de 1-5 yıl arasında kalan bireylerin, uzun süreli ikamet edenlere kıyasla depresyon, travmaya bağlı stres ve genel travma durumlarının daha yüksek olduğunu ortaya konmuştur. Evli bireylerin travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon seviyelerinin beklenenden farklı olarak daha düşük olmadığı görülmüş ve dil bariyeri ise önemli bir etken olarak öne çıkarak Türkçe bilmeyenlerde travma sonrası stres ve travma durumlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik destek alan kişilerin ve birden fazla evlilik yapanların travma sonrası stres, travma ve depresyon durumlarının daha ciddi olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocuk sayısı 1-2 olan ailelerde, daha geniş aile yapısına sahip olanlara göre travma ve depresyon oranlarının daha yüksek olduğu ve sosyal desteğin bu anlamda önemli bir öge olabileceği ortaya çıkmıştır.

Mülteci kadınların karşı karşıya kaldıkları zorlukların sadece evrensel değil, aynı zamanda yerel koşullar ve toplumsal yapılar tarafından da şekillendirildiği ortaya konmuştur. Ayrımcılık ve baskı karşıtı çerçeveden bakıldığında, bireylerin yaşadıkları sorunların (ifade edilen sağlık hizmetlerine erişim zorluğu, kaçak durumda olmanın olumsuz getirileri gibi) yalnızca bireysel değil toplumsal, yapısal bir sorun olduğunu görülmektedir. Bu duruma yönelik politika yapıcılar ve yardım kuruluşları için bu sorunlar, müdahale stratejilerinin ve destek mekanizmalarının kapsamlarının genişletilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Mülteciler arasında, aile yapısı ve çocuk sahibi olmanın sağladığı duygusal destek ve umut, travma ve zorluklarla başa çıkma konusunda önemli bir kaynak olabilirken, aynı zamanda maddi ve duygusal zorlukları da beraberinde getirebileceği görülmüştür. Bu yüzden mültecilere yönelik destek programlarının sadece bireyin değil, aile yapısının ve dinamiklerinin de dikkate alınmasının gerekliliği anlaşılmıştır.

Eğitim düzeyi ve Türkiye'de geçirilen sürenin kadınların psikolojik sağlığı ve sosyal entegrasyonu üzerinde belirgin etkileri olduğu görülerek politik açıdan eğitim

fırsatlarının artırılmasının psikolojik durumlarının iyileşmesine katkı sağlayacağı belirlenmiştir.

Dil bariyerlerinin sosyal izolasyonu doğurabileceği ve araştırma kapsamındaki Türkiye'deki Suriyeli kadın mülteciler için Türkçe bilmeme durumunun topluma adaptasyonu zorlaştıran ve psikolojik sağlığı olumsuz etkileyen önemli bir engel olduğu görülmüştür. Göçmen kadınların içerisinde buldukları sisteme uyum sağlamalarının hem toplum hem de birey bazında iyileştirici bir etkisinin olacağı görülmektedir.

ÖNERİLER

A. Mikro Düzeyde Öneriler (Bireysel Müdahaleler)

1. Sağlık Hizmetlerinin Erişilebilirliği: Mülteci kadınlara yönelik sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması, özellikle ruh sağlığı ve travma sonrası destek hizmetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda, Suriyeli kadınların yaşadıkları bölgelere yönelik mobil sağlık hizmetlerinin kurulması sağlanabilir. Böylece ruh sağlığı ve travma danışmanlığı da dahil olmak üzere geniş bir skalada sağlık hizmetleri ihtiyaç sahibi mülteci kadınlar için sunulabilir.
2. Psikososyal Destek: Mülteciler arasında duygusal destek ve umut sağlayan aile yapısı ve çocuk sahibi olmanın önemini dikkate alarak, aile bireylerine yönelik psikososyal destek programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu programlar, özellikle travma sonrası stres ve depresyonla başa çıkmalarına yardımcı olacak stratejiler sunabilir.
3. Dil Bariyerinin Aşılması: Dil bariyerlerinin sosyal izolasyonu doğurabileceği ve araştırma kapsamındaki Türkiye'deki Suriyeli kadın mülteciler için Türkçe bilmeme durumunun topluma adaptasyonu zorlaştıran ve psikolojik sağlığı olumsuz etkileyen önemli bir engel olduğu görülmüştür. Dil eğitim programlarının düzenlenmesi, kadınların topluma daha iyi adapte olmalarını sağlayabilir.

B. Mezzo Düzeyde Öneriler (Topluluk ve Kurumsal Müdahaleler)

1. Topluluk Merkezleri ve Sosyal Aktiviteler: Mülteciler için sosyal destek ağlarını güçlendirecek topluluk merkezleri ve sosyal aktivitelerin desteklenmesi

gerekmektedir. Bu merkezler ve destekler; dil eğitiminden mesleki kurslara, çocuk bakım hizmetlerinden psikososyal destek gruplarına kadar çeşitli hizmetleri bünyesinde barındırabilir.

2. Mesleki Gelişim ve Eğitim Programları: Kadınların mesleki becerilerini geliştirecek ve iş bulmalarını kolaylaştıracak eğitim programlarının sunulması, ekonomik bağımsızlıklarını artırarak topluma adapte olmalarını destekleyecektir. Özellikle Suriyeli kız çocuklarına ve kadınlara yönelik özel eğitim kursları ve mesleki eğitim programlarının oluşturulması gerekmektedir. Ek olarak, kadınların istihdama entegrasyonunu destekleyecek iş birlikleri veya kısa süreli deneme programları teşvik edilebilir.
3. Çocuk Gelişim Merkezleri: Çocukların eğitim ve genel refahı konusunda ailelere yönelik destek programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Hem çocukların hem de annelerin psikososyal sağlığının iyileşmesine katkı sağlanmalıdır. Çocukların eğitim ve psikososyal gelişimini desteklemek üzere çocuk gelişim merkezlerinin açılması sağlanabilir.

C. Makro Düzeyde Öneriler (Politik ve Yapısal Müdahaleler)

1. Kültürel Uyum ve Farkındalık Programları: Kültürel farklılıkların anlaşılmasını ve saygı duyulmasını teşvik eden programların artırılması gerekmektedir. Mülteci ve yerel topluluklar arasındaki etkileşimi artırarak, kültürel uyum süreçlerini destekleyecek faaliyetler düzenlenmelidir. Belediyeler aracılığıyla kültürel anlayışı ve uyumu teşvik edecek atölyeler ve etkinlikler düzenlenebilir.
2. Liderlik ve Girişimcilik Programları: Göçmen kadınların liderlik ve girişimcilik becerilerini geliştirecek programların oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, hukuki destek ve danışmanlık merkezleri hizmete alınmalıdır. Böylece güven altında hisseden kadınların toplumdaki konumları güçlendirilerek ekonomik bağımsızlıklarının artması sağlanabilir.
3. Sürekli Takip ve Araştırma Mekanizmaları: Sosyal hizmet uzmanları başta olmak üzere eğitimciler, sağlık profesyonelleri, hukukçular ve yerel yönetimlerin iş birliği içinde çalışarak, Suriyeli kadınların karşılaştıkları çok boyutlu zorluklara yönelik etkili çözümler üretmeleri gerekmektedir. Sorunların tespiti ve gereksinimlerin anlaşılabilmesi için sürekli takip ve araştırılma mekanizmalarının

oluşturulması ve elde edilen enformasyonların Suriyeli mülteci kadınlara yönelik politika ve programların geliştirilmesinde kullanılması sağlanmalıdır.

4. Kadın odaklı politikalar: Göçmen kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine erişimini artırmak için feminist makro uygulama stratejileri geliştirilerek, bu kadınların sosyal, ekonomik ve politik güçlenmelerini destekleyecek politika ve programların uygulanması artırılmalıdır.
5. Statü: Göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu ve güvenliğini sağlamak amacıyla, göçmenlere kalıcı bir statü verilmesi ve bu statünün yasal ve sosyal haklarla desteklenmesi gerekmektedir. Böylece, göçmenlerin uzun vadeli planlar yapabilmeleri, sosyal hizmetlere erişimleri ve toplumsal katılımları artırılacaktır.

D. Klinisyenler ve Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Suriyeli mülteci kadınlar arasında yüksek oranda travma ve depresyon belirtileri tespit edilmiştir. Bu gruplara yönelik travma odaklı terapi programlarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon tedavisine yönelik bireysel ve grup terapileri faydalı olacaktır.
2. Suriyeli mülteci kadınların kültürel arka planlarını anlamak ve bu doğrultuda tedavi yaklaşımlarını uyarlamak önemlidir. Bu bağlamda, kültürel duyarlılık ve kültürel yetkinlik eğitimlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.
3. Türkçe bilmeyen mülteci kadınlar için terapi süreçlerinde dil bariyerlerini aşmak için çevirmen hizmetlerinden veya çok dilli terapistlerden yararlanılması gerekmektedir. Bu, tedavi sürecinin daha etkili olmasını sağlayacaktır.
4. Travma ve mülteci ruh sağlığı konularında sürekli eğitim alınması ve güncel tedavi yöntemlerinin takip edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu alanlarda çalışan profesyoneller için meslek içi destek ve süpervizyon mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.
5. Klinisyenlerin, Suriyeli mülteci kadınların güçlü yönlerini belirlemek ve bu güçlü yönleri terapi süreçlerine dahil etmek için güçlendirme odaklı araştırmalar yapmaları önerilmektedir. Bu sayede, kadınların kendine güvenleri artacak ve psikolojik iyileşmeleri desteklenecektir.

KAYNAKÇA

- Acarturk, C., McGrath, M., Roberts, B., Ilkkursun, Z., Cuijpers, P., Sijbrandij, M., Sondorp, E., Ventevogel, P., McKee, M. ve Fuhr, D. C. (2021). Prevalence and Predictors of Common Mental Disorders Among Syrian Refugees in Istanbul, Turkey: A Cross-Sectional Study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 56(3), 475-484.
- Agha, E., Cuddeback, G. S. ve Crowder, J. C. (2024). Mental Health Needs Among Resettled Refugee Women From Syria: Presentation of Depression, Anxiety and PTSD. *Social Work in Mental Health*, 22(2), 262-282.
- Akbulut, Ö. (2021). Çok Değişkenli ve Farklı Ölçekli Araştırmalarda Örneklem Büyüklüğünün Tespiti. *Hayvan Bilimi ve Ürünleri Dergisi*, 4(2), 199-215. <https://doi.org/10.51970/jasp.946399>
- Akkır, R. (2019). Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum: Suriyeli Mülteciler Örneği. *Şarkiyat*, 11(2), 953-971. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.575704>
- Ajlan, A. AL. (2022). Divorce and Domestic Violence Among Syrian Refugees in Germany. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11-12), NP9784-NP9810.
- Akca, N. (2017). Avrupa Birliği-Türkiye Mülteci Anlaşması'nın Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(2), 487-512.
- Akdeniz, E. ve Öz, F. (2017). Koruyucu Ruh Sağlığı Açısından Göç ve Kadın. *Kriz Dergisi*, 1, 27-36.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B. ve Bay, A. (2002). Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(3), 97-103.
- Akinsulure-Smith, A. M. (2014). Displaced African Female Survivors of Conflict-Related Sexual Violence. *Violence Against Women*, 20(6), 677-694.
- Amodu, O. C., Richter, M. S. ve Salami, B. O. (2020). A Scoping Review of the Health of Conflict-Induced Internally Displaced Women in Africa. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(4), 1280.
- Aragona, M., Pucci, D., Mazzetti, M., Maisano, B. ve Geraci, S. (2013). Traumatic Events, Post-Migration Living Difficulties and Post-Traumatic Symptoms in First Generation Immigrants: A Primary Care Study. *Ann Ist Super Sanità*, 49(2), 169-175.
- Aydemir, Ö. ve Köroğlu, E. (2006). *Psikiyatride Kullanılan Klinik Ölçekler (Clinical Scales in Psychiatry)*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

- Ayubi, M. ve Satyen, L. (2024). Factors Associated with Intimate Partner Violence Perpetration Among Migrant Men: A Systematic Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2), 1365-1381.
- Balım, A. (2018). *Göçte Kadın Deneyimi: Sultanbeyli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bartlett, J. E., Kotrlık, J. W. ve Higgins, C. C. (2001). Organizational Research: Determining Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size in Survey Research Appropriate Sample Size in Survey Research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1).
- Basheti, I. A., Ayasrah, S. M. ve Al-Qudah, R. A. (2023). Post-Traumatic Stress Disorders Among Syrian Refugees Residing in Non-Camp Settings in Jordan. *Saudi Medical Journal*, 44(1), 91-105.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*. Ankara: AFAD.
- Bayram, S., Duman, R.N. ve Demirtaş, B. (2018). Üç İnsan, Bir Olay, Üç Farklı Travmatik Deneyim Süreci. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(1), 165-182.
- Benek, S. (2016). Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı Historical Background Of Turkey-Syria Relations In The Term Of Social Geograpy. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(1), 171-192.
- Blackmore, R., Boyle, J. A., Fazel, M., Ranasinha, S., Gray, K. M., Fitzgerald, G., Misso, M. ve Gibson-Helm, M. (2020). The Prevalence of Mental İllness İn Refugees and Asylum Seekers: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS Medicine*, 17(9), e1003337.
- Bora, A. (2008). Ortadoğu'da Kadın Hareketleri: Farklı Yollar, Farklı Stratejiler. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 55-69.
- Bustamante, L. H., Cerqueira, R. O., Leclerc, E. ve Brietzke, E. (2017). Stress, Trauma, and Posttraumatic Stress Disorder in Migrants: A Comprehensive Review. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 40(2).
- Buz, S. (2007). Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37-50.
- Cankurtaran, Ö., & Beydili, E. (2016). *Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliği Üzerine*. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 145-160.

- Carlton, R. R. ve Rashti, N. B. (2024). Girls on the Move. *Girlhood Studies*, 17(1), vii-xviii.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2013). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan. Vertovec, S. (2007). *Transnationalism and Identity: Perspectives on Globalization*. Routledge.
- Castles, S., Haas, H. d. ve Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration International Population Movements in the Modern World* (5th edition). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Cengiz, E. ve Sağır, Z. (2023). The Relationship between Religious Attitude, Psychological Resilience and Depression: A Quantitative Research on Syrian Adolescent Individuals. *Journal of İlahiyat Researches*, 60(1), 36-49.
- Cengiz, İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerde Psikolojik Örselenme, Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- Cengiz, İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerde Psikolojik Örselenme, Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- Cheung Chung, M., AlQarni, N., AlMazrouei, M., Al Muhairi, S., Shakra, M., Mitchell, B., Al Mazrouei, S. ve Al Hashimi, S. (2018). The İmpact of Trauma Exposure Characteristics on Post-Traumatic Stress Disorder and Psychiatric Co-Morbidity Among Syrian Refugees. *Psychiatry Research*, 259, 310-315.
- Chung, M. C., AlQarni, N., AlMazrouei, M., Al Muhairi, S., Shakra, M., Mitchell, B., Al Mazrouei, S. ve Al Hashimi, S. (2021). Posttraumatic stress disorder and Psychiatric Co-Morbidity Among Syrian Refugees: The Role of Trauma Exposure, Trauma Centrality, Self-Efficacy and Emotional Suppression. *Journal of Mental Health*, 30(6), 681-689.
- Çiftçi, M. (2019). *Baskı Karşıtı Sosyal Hizmetin Türkiye’de Uygulanabilirliği*. Sosyal Çalışma Dergisi, 3(1), 1-14.
- Cormoş, V. C. (2022). The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes. *Sustainability*, 14(16), 10296.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Creswell, J. W. ve Creswell, J. D. (2017). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5. bs). SAGE Publications.

- Creswell, J. ve Creswell, J. (2021). *Araştırma Tasarımı-Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çolak, B., Kokurcan, A. ve Özsan, H. H. (2018). DSM'ler Boyunca Travma Kavramının Seyri. *Kriz Dergisi*, 3, 19-25.
- Dalaman, Z. B. (2022). Göç ve Kentsel Mekan: Suriye'de Etnik Kompozisyonun Yeniden Dağılımı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(3), 1631-1646.
- Danış, D. ve diğerleri. (2019). (Türk) Göç Bağlamında Dayanıklılık, Çalışma ve Cinsiyet, *GAR (Göç Araştırma Derneği)*, 2-3.
- Dauvergne, C. ve Millbank, J. (2010). Forced Marriage as a Harm in Domestic and International Law. *The Modern Law Review*, 73(1), 57-88.
- Demir, S. (2021). Syrian Refugee Crisis and Turkey. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 213-235.
- Demirci, M. ve Kırdar, M. G. (2023). The Labor Market İntegration of Syrian Refugees in Turkey. *World Development*, 162, 106138.
- Derin, G. (2020). Travma ve Göç: Bir Gözden Geçirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Dsilva, M. U. ve Whyte, L. O. (1998). Cultural Differences in Conflict Styles: Vietnamese Refugees and Established Residents. *Howard Journal of Communications*, 9(1), 57-68.
- Erbaş, H. (2019). *Göç ve Göçmenler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Erdoğan, Z. (2020). Birleşik Krallık'ta Mülteci Entegrasyon Politikaları ve Temel Yaklaşımlar. *Göç Dergisi (GD)*, 7(1), 95-120.
- Eren, E. Y. (2017). *Mülteci Hukukunda Geçici Koruma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Gerber, M., Filippou, K., Knappe, F., Morres, I. D., Tzormpatzakis, E., Havas, E., Seelig, H., Colledge, F., Ludyga, S., Meier, M., Theodorakis, Y., von Känel, R., Pühse, U. ve Hatzigeorgiadis, A. (2023). Associations Between Grip Strength, Cardiorespiratory Fitness, Cardiovascular Risk and Mental Health in Forcibly Displaced People From a Greek Refugee Camp. *Scientific Reports*, 13(1), 20970.
- Ghareeb, G. (2000). Psychometric Characteristics of the Beck Depression Inventory - II with Egyptian subjects. *Egypt Psychol*, 10, 593-624.
- Gleeson, C., Frost, R., Sherwood, L., Shevlin, M., Hyland, P., Halpin, R., Murphy, J. ve Silove, D. (2020). Post-Migration Factors and Mental Health Outcomes in Asylum-Seeking and Refugee Populations: A Systematic Review. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1).

- Güldalı, O. (2018). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 229-245.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). Geçici koruma istatistikleri. Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim tarihi: 09.05.2024, URL: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- Gölge, Z. B. (2005). Cinsel Travma Sonrası Oluşan Ruhsal Sorunlar. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 42(1-2-3-4), 19-28.
- Haldane, J. ve Nickerson, A. (2016). The Impact of Interpersonal and Noninterpersonal Trauma on Psychological Symptoms in Refugees: The Moderating Role of Gender and Trauma Type. *Journal of Traumatic Stress*, 29(5), 457-465.
- Hannafı, C. ve Marouani, M. A. (2023). Social İntegration of Syrian Refugees and Their İntention to Stay in Germany. *Journal of Population Economics*, 36(2), 581-607.
- Herman, J. (2015). *Travma ve İyileşme Şiddetin Sonuçları Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği, Güvenilirliği. *J Psychol.*, 7, 3-13.
- Hoell, A., Kourmpeli, E., Salize, H. J., Heinz, A., Padberg, F., Habel, U., Kamp-Becker, I., Höhne, E., Böge, K. ve Bajbouj, M. (2021). Prevalence of Depressive Symptoms and Symptoms of Post-Traumatic Stress Disorder Among Newly Arrived Refugees and Asylum Seekers in Germany: Systematic Review and meta-analysis. *BJPsych Open*, 7(3).
- IFSW (International Federation of Social Workers). (2014). *Global Definition of the Social Work Profession*.
- IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Hukuku.
- İçduygu, A., Ender, M. S. ve Gençkaya, F. (2014). Türkiye’de Göç ve Mültecilerin Entegrasyon Politikaları: Bir Değerlendirme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 11(22), 110-130.
- Javanbakht, A. ve diğerleri. (2019). Prevalence of Possible Mental Disorders in Syrian Refugees Resettling in the United States Screened at Primary Care. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 21(3), 664-667.
- Kakar, M. M. ve Yousaf, F. N. (2022). Gender, Political and Economic Instability, and Trafficking into Forced Marriage. *Women & Criminal Justice*, 32(3), 277-287.
- Kananian, S. ve diğerleri. (2020). Culturally Adapted Cognitive Behavioral Therapy Plus Problem Management (CA-CBT+) With Afghan Refugees: A Randomized Controlled Pilot Study. *Journal of Traumatic Stress*, 33(6), 928-938.

- Kara, Y. (2020). *Ekolojik Sosyal Hizmet Bağlamında Türçülük*. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(20), 82-94.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye’de Göç ve Etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.
- Karaman, H.B. ve Bulut, S. (2018). Göçmen Çocuk ve Ergenlerin Eğitim Engelleri, Psikolojik Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 393-412.
- Kartal, D., Alkemade, N. ve Kiropoulos, L. (2019). Trauma and Mental Health in Resettled Refugees: Mediating Effect of Host Language Acquisition on Posttraumatic Stress Disorder, Depressive and Anxiety Symptoms. *Transcultural Psychiatry*, 56(1), 3-23.
- Kelley, C. P., Oppenheimer, M. ve Snyder, P. J. (2020). Climate Change and Conflict: From Abstract Security Risks to Concrete Effects on Human Lives. *Political Geography*, 92, 101902.
- Khalil, D., George, Z., Templin, T., Jenuwine, E. ve Javanbakht, A. (2023). Perceived Adversity and Psychological Distress in Refugee Married Couples Resettling in the United States. *International Journal of Social Psychiatry*, 69(5), 1268-1276.
- Kılıç, S. (2013). Örneklem yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>
- Kim, Y.K., Lim, Y., Maleku, A., Kagotho, N. ve Yang, M. (2020). Financial Stress and Depression Among African Refugees in the Southern United States: A Serial Multiple Mediation Analysis of Financial Self-Efficacy and Financial Anxiety. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 18(2), 151-171.
- Kleijn, W. C., Hovens, J. E. ve Rodenburg, J. J. (2001). Posttraumatic Stress Symptoms in Refugees: Assessments With the Harvard Trauma Questionnaire and the Hopkins Symptom Checklist–25 in different languages. *Psychological reports*, 88(2), 527-532.
- Kruja, J. (2022). *Headache in Migrants and Refugees*. In M. El Alaoui-Faris, A. Federico, & W. Grisold (Eds.), *Neurology in Migrants and Refugees* (pp. 229-238). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-81058-0_19
- Lai, H., Due, C. ve Ziersch, A. (2022). The Relationship Between Employment and Health for People From Refugee and Asylum-Seeking Backgrounds: A Systematic Review of Quantitative Studies. *SSM - Population Health*, 18, 101075.
- Laliberté, D., Laplante, B. ve Piché, V. (2003). The Impact of Forced Migration on Marital Life in Chad. *European Journal of Population*, 19.

- Lee-Fong, G., Daniels, L. B. ve Slifka, L. M. (2022). Spiritual Intelligence and Psychological Well-Being in Refugees. *Mental Health, Religion & Culture*, 25(4), 401-413.
- Lenette, C. (2014). I am a Widow, Mother and Refugee: Narratives of Two Refugee Widows Resettled to Australia. *Journal of Refugee Studies*, 27(3), 403-421.
- Lies, J., Drummond, S. P. A. ve Jobson, L. (2020). Longitudinal Investigation of the Relationships Between Trauma Exposure, Post-Migration Stress, Sleep Disturbance, and Mental Health in Syrian Refugees. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1), 1825166.
- Logie, C. H. ve diğeri. (2020). Contextual Factors Associated With Depression Among Urban Refugee and Displaced Youth in Kampala, Uganda: Findings From a Cross-Sectional Study. *Conflict and Health*, 14(1).
- Mastafa, S., de Montgomery, C. J., Pettersson, E., Norredam, M., Krasnik, A., Taipale, H., Mittendorfer-Rutz, E. ve Cullen, A. E. (2024). Risk of Unemployment and Work Disability Among Refugee and Non-Refugee Migrants With Incident Psychotic Disorders in Sweden and Denmark. *European Journal of Public Health*, 34(1), 129-135.
- Mazumdar, S., Chong, S., Eagar, S., Fletcher-Lartey, S., Jalaludin, B. ve Smith, M. (2022). Exploring the Use of Hospital and Community Mental Health Services Among Newly Resettled Refugees. *JAMA Network Open*, 5(6), e2212449.
- Mellor, R., Werner, A., Moussa, B., Mohsin, M., Jayasuriya, R. ve Tay, A. K. (2021). Prevalence, Predictors and Associations of Complex Post-Traumatic Stress Disorder With Common Mental Disorders in Refugees and Forcibly Displaced Populations: A Systematic Review. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1).
- Mencütek, Z. Ş., Aras, E. G., Kaya, A. ve Rottmann, S. B. (2023). *Syrian Refugees in Turkey: Between Reception and Integration*. Switzerland: Springer.
- Mollica, R. F., McDonald, L. S., Massagli, M. P. ve Silove, D. (2004). *Measuring Trauma, Measuring Torture: Instructions and Guidance on the Utilization of the Harvard Program in Refugee Trauma's Versions of The Hopkins Symptom Checklist-25 (HSCL-25) & the Harvard Trauma Questionnaire*. Harvard Program in Refugee Trauma.
- Mulvey, G. (2010). When Policy Creates Politics: The Problematizing of Immigration and the Consequences for Refugee Integration in the UK. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 437-462.
- Mülteciler Derneği. (2024). Türkiye'deki Suriyeli sayısı. Mülteciler Derneği. Erişim tarihi: 09 Mayıs 2024, URL: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.

- Negele, A., Kaufhold, J., Kallenbach, L. ve Leuzinger-Bohleber, M. (2015). Childhood Trauma and Its Relation to Chronic Depression in Adulthood. *Depression Research and Treatment*, 2015, 1-11.
- O'Donnell, M. L., Creamer, M. ve Pattison, P. (2004). Posttraumatic Stress Disorder and Depression Following Trauma: Understanding Comorbidity. *American Journal of Psychiatry*, 161(8), 1390-1396.
- Oberg, C. ve Sharma, H. (2023). Post-Traumatic Stress Disorder in Unaccompanied Refugee Minors: Prevalence, Contributing and Protective Factors, and Effective Interventions: A Scoping Review. *Children*, 10(6), 941.
- Önen, C., Güneş, G., Türeme, A. ve Ağaç, P. (2014). Bir Mülteci Kampında Yaşayan Suriyelilerde Depresyon ve Anksiyete Durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 223-230.
- Özçürümez, S. ve İçduygu, A. (2022). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özçürümez, S., Hoxha, J. ve İçduygu, A. (2021). Does Social Cohesion Solve Forced Migration Riddles? Troubled Concepts and Constrained Practices in Turkey. *Migration Studies*, 9(3), 597-616.
- Özel Özcan, M. S. (2020). Arap Baharı Süreci Sonrasında Orta Doğu'da Kadın. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(97), 89-108.
- Özen, H. ve Cerit, C. (2018). Savaş Nedeniyle Türkiye'ye Göç Ederek İnsani Yardım Kuruluşunda Çalışan Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve İlişkili Etmenler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 70-73.
- Özer, B., Şeker, G. ve Ökmen, M. (2014). Arendtçi Yaklaşım Bakımından Ulus-ötesi Süreçlerde İnsan Hakları ve Uluslararası Göç Süreçleri: Önleyici Güvenlik Yaklaşımı Açısından Bazı Değerlendirmeler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 85-91. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.39423>
- Parvez, A., Percac-Lima, S. ve Saadi, A. (2023). The Presence and Profile of Neurological Conditions and Associated Psychiatric Comorbidities in U.S. Resettled Refugees: A Retrospective Single Center Study. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 25(2), 365-373.
- Paslı, F. (2017). Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 39-53.
- Patton, M. Q. (2023). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice* (4. bs). SAGE Publications, Inc.

- Payne, M. (2014). *Modern Sosyal Hizmet Kuramı* (K. Karataş, Çev.). Ankara: Nika Yayınları. ISBN: 978-605-9386-41-8.
- Pérez-Vázquez, S. ve Bonilla-Campos, A. (2023). Women Refugee's Perceptions, Experiences and Coping Mechanisms in Situations of Sexual and Gender-Based Violence (SGBV): A Metasynthesis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(5), 3313-3327.
- Renner, A., Jäckle, D., Nagl, M., Hoffmann, R., Röhr, S., Jung, F., Grochtdreis, T., Dams, J., König, H.-H., Riedel-Heller, S. ve Kersting, A. (2021). Predictors of Psychological Distress in Syrian Refugees With Posttraumatic Stress in Germany. *PLOS ONE*, 16(8), e0254406.
- Rizkalla, N., Arafa, R., Mallat, N. K., Soudi, L., Adi, S. ve Segal, S. P. (2020). Women in Refuge: Syrian Women Voicing Health Sequelae Due To War Traumatic Experiences And Displacement Challenges. *Journal of Psychosomatic Research*, 129(109909), 1-9.
- Robertson, C. L., Savik, K., Mathiason-Moore, M., Mohamed, A. ve Hoffman, S. (2016). Modeling Psychological Functioning in Refugees. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 22(3), 225-232.
- Sá, F. H. de L., Waikamp, V., Freitas, L. H. M. ve Baeza, F. L. C. (2022). Mental Health Outcomes in Syrian Refugees: A Systematic Review. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(5), 933-953.
- Saadi, A., Al-Rousan, T. ve AlHeresh, R. (2021). Refugee Mental Health—An Urgent Call for Research and Action. *JAMA Network Open*, 4(3), e212543.
- Safdar, S., Ray-Yol, E., Reif, J. A. M. ve Berger, R. (2021). Multidimensional Individual Difference Acculturation (MIDA) Model: Syrian refugees' Adaptation Into Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 85, 156-169.
- Sagaltici, E., Alpak, G. ve Altindag, A. (2020). Traumatic Life Events and Severity of Posttraumatic Stress Disorder Among Syrian Refugees Residing in a Camp in Turkey. *Journal of Loss and Trauma*, 25(1), 47-60.
- Savaş, Ö. ve Dutt, A. (2023). Decolonial and Intersectional Feminist Psychology for the Future of (Forced) Migration and Refugee Resettlement. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 4, 100124.
- Selimbeyoğlu, E. (2022). Göç Sürecine Travma Perspektifinden Bir Bakış. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Sharma, V., Amobi, A., Tewolde, S., Deyessa, N. ve Scott, J. (2020). Displacement-Related Factors Influencing Marital Practices and Associated Intimate Partner Violence Risk Among Somali Refugees in Dollo Ado, Ethiopia: A Qualitative Study. *Conflict and Health*, 14(1).

- Shoeb, M., Weinstein, H. ve Mollica, R. (2007). The Harvard Trauma Questionnaire: Adapting a Cross-Cultural Instrument for Measuring Torture, Trauma and Posttraumatic Stress Disorder in Iraqi Refugees. *International Journal of Social Psychiatry*, 53(5), 447-463.
- Silge, J. ve Robinson, D. (2017). *Text Mining with R: A Tidy Approach*. O'Reilly Media, Inc.
- Starck, A., Gutermann, J., Schouler-Ocak, M., Jesuthasan, J., Bongard, S. ve Stangier, U. (2020). The Relationship of Acculturation, Traumatic Events and Depression in Female Refugees. *Frontiers in Psychology*, 11.
- Steel, Z., Pilove, D., Phan, T. ve ark. (2002). Long-term effect of psychological trauma on mental health of Vietnamese refugees resettled in Australia: a population based study. *Lancet*. 360. 1056-1062.
- Strang, A. ve Ager, A. (2010). Refugee İntegration: Emerging Trends and Remaining Agendas. *Journal of refugee studies*, 23(4), 589-607.
- Şahin Taşağın, N. (2021). İrkçılık ve Ayrımcılığın Önlenmesi: Türkiye'deki Mevcut Durum ve Sosyal Hizmet İçin Öneriler. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 293-315. <https://doi.org/10.33417/tsh.738932>
- Şar, V. (2017). Savaş ve Terör Yaşantılarında Travma Sonrası Stres. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 33(Ek sayı), 114-120.
- Şaşman Kaylı, D., & Şahin, F. (2016). Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri: Toplumsal Cinsiyet Ve Sosyal Hizmet (1. baskı). Ankara: Nika Yayınevi. ISBN: 978-605-83891-8-2.
- Taha, D. M. (2020). Like a Tree without Leaves: Syrian Refugee Women and the Shifting Meaning of Marriage. *Mashriq & Mahjar: Journal of Middle East and North African Migration Studies*, 7(1), 1-26.
- Taheri, M., Harding, N., Stettaford, T., Fitzpatrick, S. ve McCormack, L. (2024). Female-Specific Refugee Trauma Impacting Psychological Wellbeing Post-Settlement: A Scoping Review of Research. *Journal of Loss and Trauma*, 1-30.
- Talhouk, S. N., Chalak, A., Kamareddine, Z., Fabian, M., Itani, M. ve Ferguson, N. (2021). Vertical Gardening and Syrian Women Refugees in Lebanon: An Exploratory Study on Motivation for Gardening and Depression Relief. *Local Environment*, 26(10), 1235-1249.
- Taycan, O. ve Yıldırım, A. (2015). Çoklu Travmanın Etkilerine Alternatif Bir Yaklaşım: Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 52, 312-314.
- Taycan, O. ve Yıldırım, A. (2015). Çoklu Travmanın Etkilerine Alternatif Bir Yaklaşım: Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Arch Neuropsychiatr*, 52, 312-314.

- Telles, E. E. ve Ortiz, V. (2008). Immigrant Incorporation and the Racialization of Citizenship. *Ethnic and Racial Studies*, 31(4), 668-689.
- Teodorescu, D.-S., Siqveland, J., Heir, T., Hauff, E., Larsen, T.-W. ve Lien, L. (2012). Posttraumatic Growth, Depressive Symptoms, Posttraumatic Stress Symptoms, Post-Migration Stressors and Quality of life in Multi-Traumatized Psychiatric Outpatients With a Refugee Background in Norway. *Health and Quality of Life Outcomes*, 10(84), 2-16.
- Thompson, N. (2013). Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak (Ö. C. Öntaş & B. H. Eren, Eds.). Ankara: Dipnot Yayınları. ISBN: 978-605-4412-97-6.
- Tingvold, L., Middelthun, A.-L., Allen, J. ve Hauff, E. (2012). Parents and Children Only? Acculturation and the Influence of Extended Family Members Among Vietnamese Refugees. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(2), 260-270.
- Topçu, S. (2006). *Göç Eden ve Göç Etmeyen Kadınların Sağlığı Geliştirme Davranışlarının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tuncay, T. ve İl, S. (2007). *Sosyal Hizmette Baskı Karşısı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği*. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 59-72.
- Tuncel, G. ve Ekici, S. (2019). Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 48-72.
- Türkkan, T., Odacı, H., & Bülbül, K. (2021). Çocuk İstismarı ve İhmalini Anlamak: Ekolojik Bir Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 709-728. <https://doi.org/10.33417/tsh.847467>
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(7), 56-67.
- UNHCR. (2003). *Sexual and Gender-Based Violence Against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons*. Geneva: Office of the UNHCR Geneva.
- Unutulmaz, K. O. (2022). Suriyelilerin Uyumunda Bugün ve Yarın: Toplumsal Algıların Dönüşümü ve Yönetimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 1-23.
- Vivian, K. (1998). Psychological Distress and Well-Being Among Traumatized Palestinian Women During the İntifada. *Social Science & Medicine*, 46(8), 1033-1041.
- Wei, T. ve Simko, V. (2021). *R Package Corrplot: Visualization of a Correlation Matrix* (Version 0.92).

- Westergaard, M. L., Jensen, R. H. ve Carlsson, J. (2023). Headache Comorbidity İn Refugees and Migrants With Post-Traumatic Stress Disorder. *Cephalalgia*, 43(3), 033310242211475.
- Yağmur, Y., & Aytekin, S. (2018). Mülteci Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(1), 56-60.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalim, A. C. ve Chapple, R. (2023). Meanings of Resilience and Mental Health in a Refugee Context: Voices of Syrian Refugees. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 30(2), 1-16.
- Youngmann, R. ve diğerleri. (2021). Trauma, Post-Traumatic Stress Disorder, and Mental Health Care of Asylum Seekers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(20), 10661.

EK 1. ANKET FORMU

Anket Formu Türkçe:

1. Yaşınız?
.....
2. Eğitim durumunuz?
a) İlk-orta öğretim
b) Lise
c) Üniversite
d) Lisansüstü
e) Hiç okula gitmedi
3. Suriye’de yaşadığınız yerleşim yeri aşağıdakilerden hangisi olarak sınıflandırılabilir?
a) Büyükşehir
b) İlçe
c) Köy
d) Kırsal/tarım
4. Kaç yıldır Türkiye’desiniz?
.....
5. Suriye’deki çatışma sırasında ne kadar süre bulundunuz?
.....
6. Daha önce herhangi bir işte çalıştınız mı?
a) Hiç çalışmadım
b) Şu anda çalışıyorum
c) İş arıyorum
d) Çalışmaya gerek duymuyorum
e) Diğer(açıklayınız).....
7. Herhangi bir insani yardım kuruluşundan yardım alıyor musunuz?
a) Şu anda alıyorum
b) Hiç almadım
c) Daha önce aldım şu anda almıyorum
8. Evli misiniz?
a) Evliyim
b) Bekâрім
c) Eş kaybı yaşadım
d) Birden fazla evlilik yaptım
9. Evliyseniz evliliğinizi nerede gerçekleştirdiniz?
a) Suriye’de
b) Türkiye’de
c) Diğer (açıklayınız)....
10. Evliyseniz kaç yıldır evlisiniz?
.....
11. Evliyseniz evlilik kararında aşağıdaki faktörlerden hangisi veya hangileri etkili oldu?
a) Kendi isteğim ile
b) Ailemin zoru ile
c) Maddi zorluk nedeniyle
d) Diğer(açıklayınız).....
12. Kaç çocuğunuz var?
.....
13. Varsa; çocuklarınız/çocuğunuz okula gitti mi / gidiyor mu?
a) Yalnızca erkek çocuklar
gidiyor/gitti
b) Yalnızca kız çocuklar
gidiyor/gitti
c) Hepsi gidiyor/gitti
d) Hiçbiri gitmiyor/gitmedi
e) Diğer (açıklayınız)....
14. Çocuğunuz okula gidiyorsa gittiği okul Suriye uyruklu çocukların yoğunlukta olduğu bir okul mu?
a) Evet
b) Hayır
c) Fikrim yok
15. Türkçe biliyor musunuz?

- a) Evet, biliyorum
b) Hayır, bilmiyorum
- c) Biraz biliyorum
16. Türkiye’de yaşarken başınıza gelen kötü olayları en çok kiminle paylaştınız?
a) Eşimle
b) Ailemle(anne/baba/çocuklar/kardeş)
c) Göçmen kadın arkadaşlarımla
d) Türk kadın arkadaşlarımla
e) Diğer (açıklayınız).....
17. Son bir yılda en çok hangi sebeple hastaneye gittiniz?
a) Migren
b) Diyabet
c) Astım
d) Bedensel yakınma
e) Kronik ağrı
f) Psikolojik
g) Diğer (açıklayınız)....
18. Daha önce hiç psikolojik yardım aldınız mı?
a) Hiç almadım
b) Daha önce aldım
c) Şu anda alıyorum
d) Yardım alabileceğimi bilmiyordum
19. Düzenli ilaç kullanıyor musunuz?
a) Evet
b) Hayır
20. Daha önce hastanede yatışınız var mı?
a) Evet
b) Hayır
21. Aldığınız herhangi bir tanı var mı?
a) Evet
b) Hayır

Anket Formu Arapça:

- العمر؟ 1- استمارة احصائيات ديموغرافية
- 2- الحالة الدراسية؟ أ- متوسط
- ب- ثانوي
- ت- جامعي ث- معهد جامعي ج- لم أدخل المدرسة على الإطلاق
- في أي مكان من التالي ذكره كنت تعيشين في سوريا؟ أ- مدينة 3-
- ب- قرية ث- ضيعة ج-ريف زراعي
- كم مضى على قدمك إلى تركيا؟ 4-
- هل عملتي سابقة في وظيفة أو في قطاع غير رسمي؟ أ- لم أعمل أبدا 5-
- ب- أعمل الآن
- ت- أبحث عن عمل ث- لست محتاجة إلى العمل ج- غير ذلك
- هل تتلقون أي دعم مادي من مؤسسة ما؟ أ- لا أخذ أي دعم حاليا 6-
- ب- لم أخذ أبدا ت- سابقا كان لدي دعم أما الآن لا
- الحالة الاجتماعية؟ أ- متزوجة 7-
- ب- عزباء ت- أرملة ث- مطلقة ج- متزوجة أكثر من مرة
- إذا كنتي متزوجة أين تـم زواجك؟ أ- في سوريا 8-
- ب- في تركيا ت- غير ذلك
- إذا كنتي متزوجة, كم مضى على زواجك؟ 9-
- إذا كنتي متزوجة أي من العوامل كانت سبب في قرار زواجك؟ أ- برغبتني وقبولي 10-
- ب- بإجبار العائلة ت- بسبب الأحوال المادية ث- غير ذلك
- كم ولد لديك؟ 11-
- إن كان لديك أولاد, هل يذهبون إلى المدرسة أو الجامعة؟ أ- نعم, فقط الذكور 12-
- ب- نعم فقط الإناث ت- كلا الجنسين يذهبون إلى المدرسة ث- كلا الجنسين لا يذهبون إلى المدرسة ج- غير ذلك
- إن كان أولادك يذهبون إلى المدرسة, هل يبقون مع أطفال سوريين في الغالب؟ أ- نعم 13-
- ب- لا ت- ليس لدي أي فكرة
- مستوى اللغة التركية؟ أ- نعم, أجيدها 14-
- ب- لا أجيدها ت- أعرف القليل
- خلال معيشتكم في تركيا مع من تشاركين الأوقات الصعبة التي تعرضتني لها (لمن كنتي تلتجئين)؟ أ- زوجي 15-
- ب- مع العائلة ت- مع صديقاتي السوريات ث- مع صديقاتي التركيات ج- غير ذلك
- في آخر سنة لأي من الأسباب التالية ذهبتم إلى المشفى؟ أ- الصداع 16-
- ب- السكري ت- الربو ث- آلام في البدن ج- آلام مزمنة ح- آلام نفسية ع- غير ذلك
- هل تلقيتي دعم نفسي من خلال طبيب نفسي؟ أ- لم أتلقى أبدا 17-
- ب- تلقيت من قبل ت- حاليا أتلقى ث- لا أعلم إن كان بإمكانني تلقي دعم نفسي

هل تستخدمين علاج بشكل دوري؟ أ- نعم -18

ب- لا

هل سبق وأقمتي في المشفى مسبقاً لمرض ما؟ أ- نعم -19

ب- لا

هل لديك أي تشخيص طبي؟ أ- نعم -20

ب- لا

في أي سنة غادرت سوريا؟-21

EK 2. BECK DEPRESYON ÖLÇEĞİ

Beck Depresyon Ölçeği Türkçe

Aşağıda gruplar halinde cümleler verilmektedir. Öncelikle her gruptaki cümleleri dikkatle okuyarak, BUGÜN DAHİL GEÇEN HAFTA içinde kendinizi nasıl hissettiğini en iyi anlatan cümleyi seçiniz. Eğer bir grupta durumunuzu, duygularınızı tarif eden birden fazla cümle varsa her birini daire içine alarak işaretleyiniz.

A

- (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
- (1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
- (2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
- (3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.

B

- (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
- (1) Gelecek için karamsarım.
- (2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
- (3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor. C
- (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
- (1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
- (2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
- (3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.

D

- (0) Her şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
- (1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
- (2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
- (3) Her şeyden sıkılıyorum.

E

- (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
- (1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
- (2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
- (3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.

F

- (0) Kendimden memnunum.
- (1) Kendimden pek memnun değilim.
- (2) Kendime kızgırım.
- (3) Kendimden nefrete ediyorum.

G

- (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
- (1) Hatalarım ve zayıf taraflarım olduğunu düşünüyorum.
- (2) Hatalarımdan dolayı kendimden utanıyorum.
- (3) Her şeyi yanlış yapıyormuşum gibi geliyor ve hep kendimde kabahat buluyorum. H
- (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncülerim yok.
- (1) Kimi zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor ama yapmıyorum.
- (2) Kendimi öldürmek isterdim.
- (3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.

I

- (0) İçimden ağlamak geldiği pek olmuyor.
- (1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
- (2) Çoğu zaman ağlıyorum.
- (3) Eskiden ağlayabilirdim ama şimdi istesem de ağlayamıyorum.

J

- (0) Her zaman olduğumdan daha canı sıkkın ve sinirli değilim.
- (1) Eskisine oranla daha kolay canım sıkılıyor ve kızıyorum.
- (2) Her şey canımı sıkıyor ve kendimi hep sinirli hissediyorum.
- (3) Canımı sıkın şeylere bile artık kızamıyorum.

K

- (0) Başkalarıyla görüşme, konuşma isteğimi kaybetmedim.
- (1) Eskisi kadar insanlarla birlikte olmak istemiyorum.
- (2) Birileriyle görüşüp konuşmak hiç içimden gelmiyor.
- (3) Artık çevremde hiç kimseyi istemiyorum.

L

- (0) Karar verirken eskisinden fazla güçlük çekmiyorum.

- (1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
- (2) Eskiye kıyasla karar vermekte çok güçlük çekiyorum.
- (3) Artık hiçbir konuda karar veremiyorum.

M

- (0) Her zamankinden farklı göründüğümü sanmıyorum.
- (1) Aynada kendime her zamankinden kötü görünüyorum.
- (2) Aynaya baktığımda kendimi yaşlanmış ve çirkinleşmiş buluyorum.
- (3) Kendimi çok çirkin buluyorum.

N

- (0) Eskisi kadar iyi iş güç yapabiliyorum.
- (1) Her zaman yaptığım işler şimdi gözümde büyüyor.
- (2) Ufacık bir işi bile kendimi çok zorlayarak yapabiliyorum.
- (3) Artık hiçbir iş yapamıyorum.

O

- (0) Uykum her zamanki gibi.
- (1) Eskisi gibi uyuyamıyorum.
- (2) Her zamankinden 1-2 saat önce uyanıyorum ve kolay kolay tekrar uykuya dalamıyorum.
- (3) Sabahları çok erken uyanıyorum ve bir daha uyuyamıyorum.

P

- (0) Kendimi her zamankinden yorgun hissetmiyorum.
- (1) Eskiye oranla daha çabuk yoruluyorum.
- (2) Her şey beni yoruyor.
- (3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun ve bitkin hissediyorum.

R

- (0) İştahım her zamanki gibi.
- (1) Eskisinden daha iştahsızım.
- (2) İştahım çok azaldı.
- (3) Hiçbir şey yiyemiyorum.

S

- (0) Son zamanlarda zayıflamadım.
- (1) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 2 Kg verdim.

(2) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 4 Kg verdim.

(3) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 6 Kg verdim.

T

(0) Sağlığım ile ilgili kaygılarım yok.

(1) Ağrılar, mide sancıları, kabızlık gibi şikayetlerim oluyor ve bunlar beni tasalandırıyor.

(2) Sağlığımın bozulmasından çok kaygılanıyorum ve kafamı başka şeylere vermekte zorlanıyorum.

(3) Sağlık durumum kafama o kadar takılıyor ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.

U

(0) Sekse karşı ilgimde herhangi bir değişiklik yok.

(1) Eskisine oranla sekse ilgim az.

(2) Cinsel isteğim çok azaldı.

(3) Hiç cinsel istek duymuyorum.

V

(0) Cezalandırılması gereken şeyler yapığımı sanmıyorum.

(1) Yaptıklarımın dolaylı cezalandırılabilceğimi düşünüyorum. (2) Cezamı çekmeyi bekliyorum.

(3) Sanki cezamı bulmuşum gibi geliyor.

Beck Depresyon Ölçeği Arapça

مقياس (B.D.I)

الاسم: تاريخ الميلاد: يوم / شهر / سنة
المستوى التعليمي: تاريخ اليوم:
الحالة الاجتماعية: متزوج أعزب مطلق
المهنة: مستشفى/عيادة:
الدرجة:
التصنيف:

تعليمات

في هذه الكراسة إحدى وعشرون مجموعة من العبارات، الرجاء أن تقرأ كل مجموعة على حده، وستجد أن كل أربع منها تتناول موضوعا معيناً اختر عبارة واحدة ترى أنها تصف حالتك ومشاعرك خلال هذا الأسبوع، ثم ضع دائرة حول رقم العبارة التي تختارها (٠ أو ١ أو ٢ أو ٣).
تأكد من قراءة عبارات كل مجموعة قراءة جيدة قبل أن تختار واحدة منها، وتأكد إنك أجبت على كل مجموعة.

أولاً/

- ٠- لا أشعر بالحزن.
- ١- أشعر بالحزن.
- ٢- أشعر بالحزن طوال الوقت، ولا أستطيع أن أتخلص منه.
- ٣- أنني حزين بدرجة لا أستطيع تحملها.

ثانياً/

- ٠- لست متشائماً بالنسبة للمستقبل.
- ١- أشعر بتشائم بالنسبة للمستقبل.
- ٢- أشعر بأنه ليس هناك شيء يشدني للمستقبل.
- ٣- أشعر بأن المستقبل لا أمل فيه وأن الأمور لن تتحسن.

ثالثاً/

- ٠- لا أشعر بأنني فاشل.
- ١- أشعر أنني فشلت أكثر من المعتاد.
- ٢- عندما انظر إلى ما مضى من سنوات عمري فأنا لا أرى سوى الفشل الذريع.
- ٣- أشعر بأنني شخص فاشل تماماً.

رابعاً/

- ٠- استمتع بدرجة كافية بجوانب الحياة كما اعتدت من قبل.
- ١- لا استمتع بجوانب الحياة على النحو الذي تعودت عليه.
- ٢- لم أعد احصل على استمتاع حقيقي في أي شيء في الحياة.
- ٣- لا استمتع إطلاقاً بأي شيء في الحياة.

خامساً/

- ٠- لا أشعر بالذنب.
- ١- أشعر بأنني قد أكون مذنباً.
- ٢- أشعر بشعور عميق بالذنب في أغلب الأوقات.
- ٣- أشعر بالذنب بصفة عامة.

الحادي عشر/

- ٠ - لست متوتراً أكثر من ذي قبل.
- ١ - أتضايق أو أتوتر بسرعة أكثر من ذي قبل.
- ٢ - أشعر بالتوتر كل الوقت.
- ٣ - لا أتوتر أبداً من الأشياء التي كانت توترني فيما مضى.

الثاني عشر/

- ٠ - لم أفقد الاهتمام بالناس الآخرين.
- ١ - إنني أقل اهتماماً بالآخرين مما اعتدت أن أكون.
- ٢ - لقد فقدت معظم اهتمامي بالناس الآخرين.
- ٣ - لقد فقدت كل اهتمامي بالناس الآخرين.

الثالث عشر/

- ٠ - اتخذ قرارات على نفس المستوى الذي اعتدت عليه.
- ١ - لقد توقفت عن اتخاذ القرارات بصورة أكبر مما مضى.
- ٢ - أجد صعوبة أكبر في اتخاذ القرارات عما كنت أقوم به.
- ٣ - لم أعد أستطيع اتخاذ القرارات على الإطلاق.

الرابع عشر/

- ٠ - لا أشعر أنني أبدو في حالة أسوأ مما اعتدت أن أكون.
- ١ - يقلقني أن أبدو أكبر سناً وأقل حيوية.
- ٢ - أشعر بأن هناك تغيرات مستديمة في مظهري تجعلني أبدو أقل حيوية.
- ٣ - اعتقد أنني أبدو قبيحاً.

الخامس عشر/

- ٠ - أستطيع أن أقوم بعملتي كما تعودت.
- ١ - أحتاج لجهد كبير لكي أبدأ في عمل شيء ما.
- ٢ - إن علي أن اضغط على نفسي بشدة لعمل أي شيء.
- ٣ - لا أستطيع أن أقوم بعمل أي شيء على الإطلاق.

سادساً/

- ٠- لا أشعر بأنني أتلقى عقاباً.
- ١- أشعر بأنني قد أتعرض للعقاب.
- ٢- أتوقع أن أعاقب.
- ٣- أشعر بأنني أتلقى عقاباً.

سابعاً/

- ٠- لا أشعر بعدم الرضا عن نفسي.
- ١- أنا غير راضي عن نفسي.
- ٢- أنا ممتعض من نفسي.
- ٣- أكره نفسي.

ثامناً/

- ٠- لا أشعر بأنني أسوأ من الآخرين.
- ١- أتقذ نفسي بسبب ضعفي وأخطائي.
- ٢- أؤم نفسي معظم الوقت على أخطائي.
- ٣- أؤم نفسي على كل شيء سيء يحدث.

تاسعاً/

- ٠- أشعر بضيق من الحياة.
- ١- ليس لي رغبة في الحياة.
- ٢- أصبحت أكره الحياة.
- ٣- أتمنى الموت إذا وجدت فرصة لذلك.

عاشراً/

- ٠- لا أبكي أكثر من المعتاد.
- ١- أبكي الآن أكثر من ذي قبل.
- ٢- أبكي طوال الوقت.
- ٣- لقد كنت قادراً على البكاء فيما مضى ولكنني الآن لا أستطيع البكاء حتى لو كانت لي رغبة في ذلك.

السادس عشر/

- ٠ - أستطيع أن أنام كالمعتاد.
- ١ - لا أنام كالمعتاد.
- ٢ - استيقظ قبل مواعي بساعة أو ساعتين وأجد صعوبة في النوم مرة أخرى.
- ٣ - استيقظ قبل بضع ساعات من مواعي المعتاد ولا أستطيع العودة للنوم مرة أخرى.

السابع عشر/

- ٠ - لا أشعر بتعب أكثر من المعتاد.
- ١ - أتعب بسرعة عن المعتاد.
- ٢ - أتعب من القيام بأي جهد في عمل أي شيء.
- ٣ - إنني أتعب لدرجة أنني لا أستطيع أن أقوم بأي عمل.

الثامن عشر/

- ٠ - إن شهيتي للطعام ليست أقل من المعتاد.
- ١ - إن شهيتي للطعام ليست جيدة كالمعتاد.
- ٢ - إن شهيتي للطعام أسوأ كثيراً الآن.
- ٣ - ليس لدي شهية على الإطلاق في الوقت الحاضر.

التاسع عشر/

- ٠ - لم ينقص وزني في الآونة الأخيرة.
- ١ - فقدت أكثر من كيلو جرامات من وزني.
- ٢ - فقدت أربعة كيلو جرامات من وزني.
- ٣ - فقدت ستة كيلو جرامات من وزني.

العشرون/

- ٠ - لست مشغولاً على صحتي أكثر من السابق.
- ١ - أني مشغول جداً ببعض المشكلات البدنية مثل الأوجاع واضطرابات المعدة والإمساك.
- ٢ - أني مشغول جداً ببعض المشكلات اليومية ومن الصعب أن أفكر في أي شيء آخر.
- ٣ - أني مشغول جداً ببعض المشكلات البدنية لدرجة أنني لا أستطيع أن أفكر في أي شيء آخر.

الواحد والعشرون/

- ٠ - لم لاحظ أي تغيرات حديثة في اهتمامي الجنسية.
- ١ - أنني أقل اهتماماً بالجنس عن المعتاد.
- ٢ - لقد قل الآن اهتمامي بالجنس كثيراً.
- ٣ - لقد فقدت اهتمامي بالجنس تماماً.

EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

ANKET ARAŞTIRMALARI İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU BİRİNCİ AŞAMA

Sosyal Hizmet Uzmanının Beyanı

Değerli Katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi bünyesinde; Prof. Dr. Yasemin Özkan ile yürütülen “Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Psikososyal Etkisi ve Travmayı Deneyimleme” adlı yüksek lisans tezi kapsamında sizinle görüşme sağlanmaktadır. Araştırmanın amacı, Suriye’den göç ederek gelen kadın göçmenlerin yaşadıkları sarsıcı deneyimleri isimsiz bir şekilde göz önüne sermek ve çözümü noktasında değerlendirmelerde bulunmaktır. Çift aşamalı olarak planlanan bu araştırmanın gerekli tüm izinleri Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Araştırma Etik Kurulu’ndan alınmıştır.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Araştırmaya davet edilmenizin sebebi Suriye kökenli bir göçmen olmanızdır. Görüşme öncesinde, esnasında ve sonrasında herhangi bir rahatsızlık hissetmeniz halinde görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Çalışmaya katılımı reddettiğinizde veya görüşme esnasında devam etmemeniz halinde herhangi bir zorluk veya yaptırımla karşılaşmayacaksınız. Araştırmada isim kullanmak istemezseniz rumuz kullanabilirsiniz. Çalışmanın değerlendirilmesi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesinde yapılacaktır. Eğer araştırmaya katılmayı kabul ederseniz Sosyal Hizmet Uzmanı tarafından değerlendirileceksiniz ve bulgularınız kaydedilecektir. Araştırmada sizden aldığımız veriler bir rumuz altında kullanılacaktır.

Çalışmamız iki aşama olarak planlanmaktadır. İlk aşamada 3 bölümden oluşan anket soruları bulunmaktadır. Anket ortalama 45 dk sürmektedir. İlk bölümde 21 soruluk bir depresyon ölçeği bulunmaktadır. İkinci bölümde ise 45 soruluk travma ölçeği yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise yaşam deneyimleriniz hakkında 21 soruluk bir demografik anket formu bulunmaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında yanıt verdiğiniz

sorulara göre bir puanlandırma sistemi yapılacaktır. Gerekli görüldüğünde araştırmanın ikinci kısmına geçmek için size ulaşacağız. Araştırmanın ikinci kısmında ise sizden göç sürecinizi yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden sözlü olarak açıklamanızı isteyeceğiz. İkinci aşama görüşmeleri ortalama 1 saat sürecektir.

Çalışmaya başlamadan önce size çalışma hakkında bilgi verilecektir ve ikinci aşama için araştırmacının çözümlemedeki kolaylığı açısından izniniz doğrultusunda, ses kaydı alınacaktır. Alınan kayıtlar, kişisel bilgileriniz ve anketlere verdiğiniz cevaplar araştırmacının şifreli kişisel bilgisayarında saklanacaktır. Bilgiler ancak talep edildiği takdirde üniversite yönetimi ile paylaşılacaktır. Çalışmaya katılımınız için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir ve ücret ödenmeyecektir. Anket formunu doldurmanız halinde gerekli görülürse sizinle ikinci aşama soruları için iletişime geçilecektir. Araştırma ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya daha sonrasında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya sonrasında telefon/ e-posta yoluyla ulaşabilirsiniz. Talep etmeniz halinde araştırma sonuçları tarafınızla paylaşılacaktır.

Katılımcı Beyanı

Sayın Sosyal Hizmet Uzmanı _____ tarafından Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesinde bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgiler sonrasında böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Yukarıda yer alan bilgileri okudum, anladım. Katılmam istenen çalışma ile ilgili gerekli bilgileri ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Gerekli görüldüğünde araştırmanın ikinci aşaması için tarafıma ulaşılabilceğini biliyorum.

Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim, (ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmayı tamamlamayacağımı önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim). Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma sırasında ve sonrasında herhangi bir problem ile karşılaştığımda, problemim ile ilgili sorularım için sorumlu araştırmacı Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN ve diğer tüm konularla ilgili sorunlar ve sorular

_____ için araştırmacı
ulaşabileceğimi biliyorum.

_____ no'lu telefonda arayarak

Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Çalışmanın riskleri ve faydaları tarafıma aktarıldı. Kişisel bilgilerimin korunacağı ile ilgili yeterli güven verildi. Bu koşulda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. İmzalı bu form kağınının bir kopyası bana verilecektir.

Tarih :

Katılımcı:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı-soyadı:

Tel:

Adres:

İmza:

İmza:

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu X ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

Kabul ediyorum.

ANKET ARAŞTIRMALARI İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU BİRİNCİ AŞAMA (ARAPÇA)

استمارة الانضمام التطوعي:
أعزائي المشتركين،
تنظم البروفيسورة ياسمين اوزكان بالتعاون مع جامعة حجي تبه دراسة عن حالة النساء السوريات والأثر النفسي والاجتماعي للصددمات لدى المهاجرات السوريات وعلى هذا سيتم التواصل معكم في اطار هذه الدراسة.
هذا وتهدف الدراسة لفهم الحالة التي عايشتها المهاجرات السوريات من تجارب قاسية مع الحفاظ على الخصوصية وعدم ذكر أي اسم تحت بند هذه الدراسة، هذا وسوف تتم هذه الدراسة على مرحلتين كما خطط له وقد تم أخذ جميع الأذون والتصاريح من لجنة الأخلاقيات في جامعة حجة تبه.
تعتبر مشاركتكم في الدراسة تطوعية بالكامل، في حال شعرتم بالانزعاج قبل المقابلة أو حينها أو بعدها يمكنكم إنهاء المقابلة. لن يتم إعطاء أي أجر على المشاركة في هذه الدراسة.
في حال عدم إرادة استخدام اسمكم الحقيقي يمكنكم استخدام اسم مستعار.
من أجل راحة الباحث في التحليل، سيتم تسجيل الصوت بإذن منك.
سيتم تخزين التسجيلات التي يتم أخذها ومعلوماتك الشخصية وإجاباتك على الاستبيانات على الكمبيوتر الشخصي المشفر للباحث.
لن يتم مشاركة المعلومات مع إدارة الجامعة إلا عند الطلب.
لن يتم تحصيل أو دفع أي رسوم مقابل مشاركتك في الدراسة.
إذا قمت بملء الاستبيان، فسيتم الاتصال بك لطرح أسئلة المرحلة الثانية إذا لزم الأمر.
إذا كنت بحاجة إلى مزيد من المعلومات الآن أو لاحقاً عن الدراسة، يمكنك سؤال الباحث الآن أو الاتصال بالباحث لاحقاً عبر الهاتف / البريد.
بناءً على طلبكم، سيتم مشاركة نتائج البحث معكم.
لقد قرأت وفهمت المعلومات الواردة أعلاه.
لقد فهمت المعلومات اللازمة حول الدراسة التي طلب مني المشاركة فيها ومسؤولياتي طوعية.
قدم الباحث تفسيرات كتابية وشفوية عن الدراسة.
تم شرح مخاطر وفوائد الدراسة لي.
تم منح الثقة الكافية بأن معلوماتي الشخصية ستتم حمايتها.
أوافق على المشاركة في البحث المذكور حول هذا الموضوع طوعية دون أي ضغط أو اقتراح.
مسؤولة البحث: البروفيسورة الدكتورة ياسمين اوزكان

Tarih : التاريخ

Katılımcı : المشارك

Adı... : رموز / والكنية الأسم

Tel : الهاتف رقم

Adres : المنزل عنوان

Imza : التوقيع

ANKET ARAŞTIRMALARI İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU İKİNCİ AŞAMA

Sosyal Hizmet Uzmanının Beyanı

Değerli Katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi bünyesinde; Prof. Dr. Yasemin Özkan ile yürütülen “Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Psikososyal Etkisi ve Travmayı Deneyimleme” adlı yüksek lisans tezi kapsamında sizinle görüşme sağlanmaktadır. Araştırmanın amacı, Suriye’den göç ederek gelen kadın göçmenlerin yaşadıkları sarsıcı deneyimleri isimsiz bir şekilde göz önüne sermek ve çözümü noktasında değerlendirmelerde bulunmaktır. Çift aşamalı olarak planlanan bu araştırmanın gerekli tüm izinleri Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Araştırma Etik Kurulu’ndan alınmıştır.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Araştırmaya davet edilmenizin sebebi, Suriye kökenli bir göçmen olup araştırmanın ilk aşamasını tamamlamış olmanızdır. Çalışmanın değerlendirilmesi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesinde yapılacaktır. Eğer araştırmaya katılmayı kabul ederseniz Sosyal Hizmet Uzmanı tarafından değerlendirileceksiniz ve bulgularınız kaydedilecektir. Araştırmada sizden aldığımız veriler bir rumuz altında kullanılacaktır.

Çalışmamızın ikinci aşamasında sizden göç sürecinizi yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden sözlü olarak açıklamanızı isteyeceğiz. İkinci aşama görüşmeleri ortalama 1 saat sürecektir.

Çalışmaya başlamadan önce size çalışma hakkında bilgi verilecektir ve araştırmacının çözümlemedeki kolaylığı açısından izniniz doğrultusunda, ses kaydı alınacaktır. Alınan kayıtlar, kişisel bilgileriniz ve anketlere verdiğiniz cevaplar araştırmacının şifreli kişisel bilgisayarında saklanacaktır. Bilgiler ancak talep edildiği takdirde üniversite yönetimi ile paylaşılacaktır. Çalışmaya katılımınız için sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir ve ücret ödenmeyecektir. Araştırma ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya daha sonrasında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız

araştırmacıya Şimdi sorabilir veya sonrasında telefon/ e-posta yoluyla ulaşabilirsiniz. Talep etmeniz halinde araştırma sonuçları tarafınızla paylaşılacaktır.

Katılımcı Beyanı

Sayın Sosyal Hizmet Uzmanı _____ tarafından Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesinde bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgiler sonrasında araştırmanın ikinci kısmına “katılımcı” olarak davet edildim.

Yukarıda yer alan bilgileri okudum, anladım. Katılmam istenen çalışma ile ilgili gerekli bilgileri ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim, (ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmayı tamamlamayacağımı önceden bildirmemim uygun olacağı bilincindeyim). Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma sırasında ve sonrasında herhangi bir problem ile karşılaştığında, problemim ile ilgili sorularım için sorumlu araştırmacı Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN ve diğerk tüm konularla ilgili sorunlar ve sorular için araştırmacı _____ numaralı telefondan arayarak ulaşabileceğimi biliyorum.

Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Çalışmanın riskleri ve faydaları tarafıma aktarıldı. Kişisel bilgilerimin korunacağı ile ilgili yeterli güven verildi. Bu koşulda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Tarih:

Sorumlu Araştırmacı:

Katılımcı:

Adı-soyadı:

Tel:

Adres:

İmza:

İmza:

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğı X ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

Kabul ediyorum.

ANKET ARAŞTIRMALARI İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU İKİNCİ AŞAMA (ARAPÇA)

بيان الأخصائي الاجتماعي

، عزيزي المشارك

جامعة هاسينيب؛ الأستاذ الدكتور. ياسمين اوزكان. ستتم مقابلتك في نطاق أطروحة الماجستير بعنوان الأثر النفسي والاجتماعي للصدمة والمعاناة من الصدمات لدى النساء المهاجرات السوريات". الهدف من " البحث هو الكشف عن التجارب المروعة للمهاجرات المهاجرات من سوريا ، دون الكشف عن هوياتهن ، وتقييم الحل. تم الحصول على جميع الأذونات اللازمة لهذه الدراسة ، والتي تم التخطيط لها كدراسة من مرحلتين ، من لجنة أخلاقيات البحث السريري غير التداخلي بجامعة هاسينيب

المشاركة في الدراسة على أساس تطوعي. نود إطلاعك على البحث قبل قرارك. إذا كنت ترغب في المشاركة في البحث بعد قراءة وفهم هذه المعلومات ، يرجى التوقيع على النموذج

سبب دعوتك للبحث هو أنك مهاجر سوري وأكملت المرحلة الأولى من البحث

سيتم تقييم الدراسة في قسم الخدمة الاجتماعية بجامعة هاسينيب. إذا وافقت على المشاركة في البحث ، فسيتم تقييمك بواسطة الأخصائي الاجتماعي أوزاي جيسو ياشا وسيتم تسجيل نتائجك. سيتم استخدام البيانات التي نجمها منك في البحث تحت اسم مستعار

في المرحلة الثانية من دراستنا ، سنطلب منك شرح عملية الهجرة الخاصة بك شفهيًا من خلال نموذج مقابلة شبه منظم. تستغرق مقابلات المرحلة الثانية في المتوسط ساعة واحدة

قبل البدء في الدراسة ، سيتم إخطارك بالدراسة وسيتم أخذ تسجيل صوتي بإذن منك لراحة الباحث في التحليل. سيتم تخزين السجلات التي يتم أخذها ومعلوماتك الشخصية وإجاباتك على الاستبيانات على الكمبيوتر الشخصي المشفر للباحث. لن يتم مشاركة المعلومات مع إدارة الجامعة إلا عند الطلب. لن يتم تحصيل أو دفع أي رسوم مقابل مشاركتك في الدراسة. إذا قمت بملء الاستبيان ، فسيتم الاتصال بك لطرح أسئلة المرحلة الثانية إذا لزم الأمر. إذا كنت بحاجة إلى مزيد من المعلومات الآن أو لاحقاً ، بخلاف المعلومات المقدمة حول

البحث ، يمكنك سؤال الباحث الآن أو الاتصال بالباحث لاحقاً عبر الهاتف / البريد الإلكتروني. بناءً على طلبك سيتم مشاركة نتائج البحث معك ،

بيان المشارك

عزيزي العامل الاجتماعي لقد ذكر السيد اوزاي جيسو ياشا انه سيتم إجراء بحث من قبل قسم الخدمة الاجتماعية بجامعة هاسيتيب. المعلومات الواردة أعلاه حول هذا البحث أعطيت لي. بعد هذه المعلومات ، "دُعيت إلى الجزء الثاني من البحث بصفتي "مشاركًا"

لقد قرأت وفهمت المعلومات الواردة أعلاه. لقد فهمت المعلومات اللازمة حول الدراسة التي طُلب مني المشاركة فيها ومسؤولياتي طواعية. لقد حصلت على ثقة كافية بأن معلوماتي الشخصية ستتم حمايتها أثناء استخدام نتائج البحث للأغراض التعليمية والعلمية

يمكنني الانسحاب من الدراسة دون إبداء أي سبب أثناء إجراء الدراسة (على الرغم من أنني أدرك أنه سيكون من المناسب إبلاغ الباحثين مسبقاً بأنني لن أكمل الدراسة حتى لا اضع الباحثين في موقف غير لائق). لا أتحمل أي مسؤولية مالية عن نفقات البحث. لن أتقاضى أجرًا أيضًا. عندما أواجه أي مشكلة أثناء وبعد البحث ، فإنني اعلم انه يمكنني التواصل مع الباحث الرئيسي البروفيسور دكتور ياسمين أوزكان، للأسئلة المتعلقة بمشكلتي. و يمكنني الوصول للباحث اوزاي جيسو ياشا من خلال الاتصال بالرقم

للمشكلات والأسئلة المتعلقة بجميع المشكلات الأخرى

قدم الباحث تفسيرات كتابية وشفوية عن الدراسة. تم شرح مخاطر وفوائد الدراسة لي. تم منح الثقة الكافية بأن معلوماتي الشخصية ستتم حمايتها. في هذه الحالة ، أوافق على المشاركة في البحث المعني طواعية ، دون أي ضغط أو إكراه. سيتم إعطائي نسخة من ورقة الاستمارة الموقعة هذه

التاريخ

EK 4. HARVARD TRAUMA ENVANTERİ

تسجيل درجات الجزء الرابع - أعراض الشدة □ Scoring Part IV-Trauma Symptoms

أ. اجمع عدد الأسئلة التي أجيب عليها		
A. Sum the number of answered items		
ب. انسخ القيم التالية لكل سؤال أجيب عليه		
B. Assign the following numbers for each answered item		
1 = "Not at all" "□ لا أبداً"	3 = "Quite a bit" "□ إلى حد كثير"	
2 = "A little" "□ قليلاً"	4 = "Extremely" "□ بشدة"	
ت. اجمع الدرجات كلها ثم قسمها على عدد الأسئلة التي أجيب عليها		
C. Add up item scores and divide by the total number of the answered items		
DSM-IV PTSD SCORE = $\frac{ITEMS 1-16}{16}$	<input type="text"/>	درجة DSM-IV PTSD = $\frac{بنده 1-16}{16}$
TOTAL SCORE = $\frac{ITEMS 1-40}{40}$	<input type="text"/>	النتيجة العامة = $\frac{بنده 1-40}{40}$
<p>الأفراد الذين حصلوا على درجة أكثر من ٢.٥ يعتبرون لديهم أعراض PTSD. الرجاء مراجعة الدليل للمزيد من المعلومات. Individuals with scores on DSM-IV and/or total > 2.5 are considered symptomatic for PTSD. See manual for additional information.</p>		

تطوير و ترجمة برنامج هارفارد للاجئين الذين تعرضوا للأذى و مروءة شعيب
Developed by: Harvard Program in Refugee Trauma, Iraqi Mental Health Professionals, and Marwa Shoeb

EK 5. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sorular 3 bölümden oluşmaktadır. İlk aşamada Suriye’de göç öncesi hayat sorulacaktır. İkinci aşamada göç esnasındaki deneyimler, üçüncü ve son aşamada ise Türkiye’de yaşanan hayat hakkında sorular sorulacaktır.

Bölüm I

1. Bize Suriye’deki günlük yaşantınızdan biraz bahsedebilir misiniz/açıklar mısınız? (maddi durum, akrabalar, oturulan ev, çalışıp çalışmadığı)
.....
2. Suriye’deki savaş sırasında sizi hala derinden etkileyen bir olayla karşılaştınız mı? Neler yaptınız?
.....
3. Göç etme deneyiminizi düşündüğünüzde Ailenizden göç etme kararını kim aldı? Bu kararı almanızda etkili olan sebepleri açıklar mısınız? Karar sürecinizden biraz bahseder misiniz?
.....

Bölüm II

1. Göç esnasında en zorlandığınız durum neydi? Neler hissettiniz anlatır mısınız?
.....

Bölüm III

1. Türkiye’ye geldikten sonra kendinizin veya sevdiklerinizin başına hiç kötü bir şey geleceğini düşündüğünüz oldu mu? Onları ve kendinizi korumak zorunda hissedeceğiniz bir olayla karşılaştınız mı? Bu konuya ilişkin deneyimlerinizi açıklar mısınız (Yanıtınız evet ise açıklayabilir misiniz?)
.....
2. Türkiye’deki hayatınızda en çok zorlandığınız şey nedir/nelerdir? Zorlandığınız konuları açıklar mısınız
.....
3. Sizce sorumluluk ve zorluk bakımından göçmen erkekler mi yoksa göçmen kadınlar mı daha çok zorluk yaşıyor? Açıklar mısınız?
.....
4. Gelecekte neler başarabileceğinize inanıyorsunuz? Şimdi durup tüm bu süreci değerlendirdiğinizde gelecekle ilgili beklentilerinizi anlatabilir misiniz? (çocuklar, ülke, kendisi, maddiyat)
.....
5. Yalnızca kendinizi düşündüğünüzde gelecek ile ilgili beklentileriniz neler? (dil öğrenme, iş sahibi olma vb.)

EK 6. ÖLÇEK İZİNLERİ

[Home](#)
[Help](#)
[Email Support](#)
[Sign In](#)
[Create Account](#)

The Harvard Trauma Questionnaire: Adapting a Cross-Cultural Instrument for Measuring Torture, Trauma and Posttraumatic Stress Disorder in Iraqi Refugees

Author: Marwa Shoeb, Harvey Weinstein, Richard Mollica
 Publication: International Journal of Social Psychiatry
 Publisher: SAGE Publications
 Date: 09/01/2007

Copyright © 2007, © SAGE Publications

Gratis Reuse

Permission is granted at no cost for use of content in a Master's Thesis and/or Doctoral Dissertation, subject to the following limitations. You may use a single excerpt or up to 3 figures tables. If you use more than those limits, or intend to distribute or sell your Master's Thesis/Doctoral Dissertation to the general public through print or website publication, please return to the previous page and select 'Republish in a Book/Journal' or 'Post on intranet/password-protected website' to complete your request.

BACK
CLOSE WINDOW

© 2022 Copyright - All Rights Reserved | Copyright Clearance Center, Inc. | Privacy statement | Terms and Conditions
 Comments? We would like to hear from you. E-mail us at customer-care@copyright.com

[Ev](#)
[Yardım](#)
[E-posta desteği](#)
[Kayıt olmak](#)
[Hesap oluştur](#)

Harvard Travma Anketi: Iraklı Mültecilerde İşkence, Travma ve Travma Sonrası Stres Bozukluğunu Ölçmek için Kültürler Arası Bir Aracın Uyarlanması

Yazar: Marwa Shoeb, Harvey Weinstein, Richard Mollica
 Yayın: Uluslararası Sosyal Psikiyatri Dergisi
 Yayıncı: SAGE Yayınları
 Tarih: 09/01/2007

Telif Hakkı © 2007, © SAGE Yayınları

Ücretsiz Yeniden Kullanım

Aşağıdaki sınırlamalara tabi olarak, bir Yüksek Lisans Tezi ve/veya Doktora Tezindeki içeriğin kullanımı için ücretsiz olarak izin verilir. Tek bir alıntı veya en fazla 3 şekil tablosu kullanabilirsiniz. Bu limitlerden fazlasını kullanırsanız veya Yüksek Lisans Tezinizi/Doktora Tezinizi basılı veya web sitesi aracılığıyla genel halka dağıtmayı veya satmayı düşünüyorsanız, lütfen önceki sayfaya dönün ve 'Bir Kitapta/Dergide Yeniden Yayınla' veya 'Bir Kitapta/Dergide Yayınla'yı seçin. intranet/parola korumalı web sitesi' isteğinizi tamamlamak için.

GERİ
PENCEREYİ KAPAT

EK 7. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orjinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 01/08/2024	
Tez Başlığı: Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Etkisi ve Travmayı Deneyimleme	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 193 sayfalık kısmına ilişkin, 01/08/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3 'tir.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☒ Alıntılar hariç	
4. ☐ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Uzay Geysu YAŞA	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Uzay Geysu YAŞA
	Öğrenci No	N21239917
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
	Programı	Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu Master's Thesis Dissertation Originality Report	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF SOCIAL WORK		Date: 01/08/2024
Thesis Title (In English): The Impact of Trauma and the Experience of Trauma in Syrian Immigrant Women		
According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 01/08/2024 for the total of 193 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 3 %.		
Filtering options applied**:		
1. ☒ Approval and Declaration sections excluded		
2. ☒ References cited excluded		
3. ☒ Quotes excluded		
4. ☐ Quotes included		
5. ☒ Match size up to 5 words excluded		
I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.		
Kindly submitted for the necessary actions.		Uzay Geysu YAŞA

Student Information	Name-Surname	Uzay Geysu YAŞA
	Student Number	N21239917
	Department	GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF SOCIAL WORK
	Programme	Social Work- Master's Program

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 8. ETİK KURUL KOMİSYON İZİNİ

Tarih: 10/10/2023 12:46
Sayı: E-16969557-050.01.04-
00003122022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ARAŞTIRMA ETİK KURULU

KURUL KARARI

<u>OTURUM TARİHİ</u>	<u>OTURUM SAYISI</u>	<u>KARAR SAYISI</u>
03.10.2023	2023/04	2023/04-28
Araştırma Numarası : GO 23/168		Değerlendirme Tarihi : 07.03.2023

Üniversitemiz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN'ın sorumlu araştırmacı olduğu, Uzay Geysu YAŞA'nın yüksek lisans tezi olan, GO 23/168 kayıt numaralı "*Suriyeli Göçmen Kadınlarda Travmanın Psikososyal Etkisi ve Travmayı Deneyimleme*" başlıklı araştırma önerisi gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, 04 Ekim 2023 - 04 Ocak 2025 tarihleri arasında geçerli olmak üzere etik açıdan **uygun bulunmuştur**.

Çalışma tamamlandığında sonuçlarını içeren bir rapor örneğinin Etik Kurulumuza gönderilmesi gerekmektedir.

Prof. Dr. Nüket
PAKSOY ERBAYDAR
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Güzide Burça
AYDIN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mehmet Özgür
UYANIK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Ayşe KİN
İŞLER
Kurul Üyesi

İZİNLİ
Prof. Dr. Sibel
PEHLİVAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Burcu Balam
DOĞU
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Tolga
YILDIRIM
Kurul Üyesi

İZİNLİ
Prof. Dr. İpek GÜRBÜZ
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Betül ÇELEBİ
SALTIK
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Merve BATUK
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Gülten IŞIK
KOÇ
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Müge
DEMİR
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Burcu
Ersöz ALAN
Kurul Üyesi

Av. Buket ÇINAR
Kurul Üyesi

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys> adresinden a49de85b-5fc3-48c0-849e-96f1044ddfa1 k
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

